Державний університет

«Житомирська політехніка»

Правова політика України: історія та сучасність

Матеріали

V Всеукраїнського науково-практичного семінару

10 жовтня 2024 р.

Житомир-2024 р.

УДК 342.5 (477) (042.5)
ББК 67.9 (4УКР) 301
П 84

Рекомендовано до друку Вченою радою Державного університету «Житомирська політехніка»
Протокол № 12 від 28.10.2024 р.

Правова політика України: історія та сучасність: матеріали V Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Житомир, 10 жовтня 2024 року). Житомир: Житомирська політехніка, 2024. – 239 с.

В збірнику опубліковано матеріали *V-го* Всеукраїнського науково-практичного семінару «Правова політика України: історія та сучасність» (10 жовтня 2024 року).

Редакційна колегія: Л.В. Сергієнко, Т.В. Барановська, О.В. Острогляд, В.С; Коршак.

© Державний університет «Житомирська політехніка», 2024

Андрухів О.І.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права та публічного управління
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ

ПОНЯТТЯ ГЕНОЦИДУ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ПРАВОВОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Уже в грудні 2024 р. буде 76 років з моменту прийняття Генеральною асамблеєю ООН «Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» (9.12.1948 р.). У лютому 1955 р. Конвенцію ратифікувала УРСР, а отже наступного року мине 70 років, коли ми визнаємо норми цього міжнародного акта. На жаль, тільки в умовах повномасштабного вторгнення росії, увага пересічних громадян, політиків і насамперед науковців, вкотре привернута до змісту Конвенції, адже злочини, які вчиняли російські військові в Україні, інакше як геноцидом кваліфікувати не можна. Такий висновок можна зробити керуючись здоровим глуздом, але в правовій площині довести факт спеціального умислу («dolus specialis») і як наслідок звинуватити чи окремих військових чи державу росію в акті геноциду загалом, видається проблематичним.

З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне виокремити низку проблемних моментів у «Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього», які станом на XXI ст. є застарілими, або такими, що вимагають зміни.

Конвенція про геноцид визначає геноцид як певні дії, «вчинені з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу» [1]. Це визначення є основою для юридичної інтерпретації випадків геноциду. Основною умовою, що дозволяє кваліфікувати факт геноциду є намір або спеціальний умисел («dolus specialis») завдати шкоди або знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу. В цьому одночасно є й ключовий недолік Конвенції, яка формувалася в другій половині 1940-х рр. як умова покарання Німеччини за масові вбивства в Європі.

На нашу думку, варто звернути увагу на цілу низку недоліків або невідповідностей «Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього», умовам сьогодення і тим викликам, які виникли в ході повномасштабного вторгнення росії в Україну.

По-перше, одним з основних недоліків Конвенції є вузьке визначення захищених верств населення, яке обмежується національними, етнічними, расовими та релігійними групами. Виключення політичних, соціальних і культурних груп широко обговорюється сучасними вченими, зокрема В. Шабасом. Останній доводить, що подібна ситуація обмежує сферу переслідування за геноцид і не відображає ширшу реальність групового насильства [2]. Власне, злочини росіян в Україні тільки доводять важливість зауважень В.Шабаса. Більше того, обмежена соціальна база жертв геноциду, виключає звірства, скоєні проти політичних дисидентів, які також можуть бути кваліфіковані як акти геноциду. Зважаючи на масштаби арештів,

заслань і страт української інтелігенції в 1920-1930-х, а також 1960-1970-х рр., подібне застереження видається актуальним і раціональним.

По-друге, недоліком можна вважати й вимогу наявності спеціального наміру («dolus specialis»). Ідея доведення того, що злочинці мали намір знищити групу «повністю або частково», наявність відповідних доказів, унеможливлює доведення факту геноциду. Власне відсутнє поняття того, що може слугувати доказом. Законодавці під доказами розуміли прямий нормативний акт, в якому здійснювався заклик до повного або часткового знищення окремої групи людей. Натомість в умовах сьогодення заклики, які здійснюються в російських засобах масової інформації, подібними доказами не вважаються. Як наслідок, винуватці масових звірств можуть уникнути звинувачень у геноциді, навіть якщо вони вчиняють широкомасштабне насильство проти групи людей.

Ще одним суттєвим недоліком Конвенції є її неоднозначне формулювання поняття «часткового». Незрозумілим залишається поріг для визначення того, яка частина групи має бути знищена для визнання геноциду. Одним із критиків цієї неточності є Д. Шеффер, який доводить, що вона може призвести до непослідовного застосування в міжнародних трибуналах злочину геноциду, адже визначення масштабу знищеної часткового групи населення є спірним [3].

Четвертим недоліком «Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» є брак чітких механізмів правозастосування для запобігання геноциду. Хоча держави зобов'язані запобігати геноциду і карати за нього згідно зі статтею I, В Конвенції відсутні положення стосовно міжнародного втручання у випадку виявлення подібних фактів або у випадку прямої збройної агресії. Власне сучасна російсько-українська війна є яскравим прикладом цього недоліку, адже, злочини, які вчиняли і вчиняють окупаційні війська частіше кваліфікують як воєнні злочини, а не геноцид.

Недоліком Конвенції 1948 р. можна вважати також і те, що основна відповідальність за вчинення злочинів геноциду в основному покладається на державу, тоді, як окремі суб’єкти, які можуть вчиняти подібні злочини, практично не розглядаються. В контексті сьогодення актуальним видається потреба внесення змін, адже приватні військові компанії і солдати, що працюють на них, також можуть вчиняти злочини геноциду. В цьому контексті варто зауважити, що автор Конвенції польський юрист Рафаель Лемкін, вкладав у поняття геноциду значно ширше розуміння, але з огляду на політичні домовленості, від більшості з них відмовилися

Ще одним недоліком Конвенції можна вважати політичний характер міжнародних переслідувань, що часто є перешкодою до порушення справ про геноцид у Міжнародному кримінальному суді або інших трибуналах. Необхідність співпраці держав при поданні справ до МКС призвела до звинувачень у вибірковому правосудді того, що окремі держави уникають відповідальності.

Певні невідповідності сучасним вимогам є в нормах Конвенції, що визначають процедуру запобігання геноциду. Формально Конвенція зобов'язує держави запобігати геноциду, але не містить вказівок як це зобов'язання має бути виконане. Можна стверджувати, що в умовах сьогодення, відсутність конкретних превентивних заходів послаблює

здатність міжнародної спільноти діяти перед обличчям нових загроз геноциду.

Суттєвими недоліками Конвенції є також відсутність норм, що дозволяють кваліфікувати злочини проти культури, як акт геноциду. Культурне знищення, таке як викорінення мови, традицій та спадщини, спочатку було включено до проекту, але під час переговорів було вилучено, в тому числі під впливом СРСР. В умовах сьогодення, відсутність подібної норми унеможливлює захист культурної ідентичності окремих груп населення.

Також, Конвенція 1948 р. не розглядає як акт геноциду сексуальне насильство. Пізніше ця норма була врегульована іншими нормативними актами, але включення гендерно зумовлених злочинів до числа актів геноциду може покращити здатність Конвенції реагувати на реалії сучасних конфліктів.

Насамкінець, Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього не адаптована до сучасних проблем, зокрема проблеми руйнування довкілля, яке непропорційно впливає на цілі групи населення.

Таким чином, аналізуючи текст «Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього», можна зробити кілька важливих висновків щодо проблем правової інтерпретації поняття геноциду в сучасних умовах. По-перше, Конвенція 1948 року має низку застарілих положень, які не відповідають сучасним викликам, таким як агресія росії проти України. Важливим недоліком є обмежене визначення захищених груп – тільки національні, етнічні, расові та релігійні групи, що виключає політичні, соціальні чи культурні групи, хоча сучасні конфлікти часто націлені на останні.

По-друге, проблема доказування спеціального наміру (dolus specialis) залишається ключовою юридичною перепоною для кваліфікації певних дій як геноциду, оскільки наявність прямих доказів умислу злочинців в умовах сучасних конфліктів є складною для підтвердження. По-третє, нечітке трактування поняття «часткового» знищення групи викликає правові складнощі при застосуванні Конвенції в міжнародних трибуналах.

Окремо варто зазначити відсутність механізмів ефективного запобігання геноциду, що робить Конвенцію більше декларативним документом, ніж дієвим інструментом. Також звертається увага на виключення культурного геноциду та сексуального насильства як злочинів, пов'язаних із геноцидом, що обмежує правові можливості для захисту груп, які зазнають цих форм знищення.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text.
2. Schabas W.A. Genocide in International Law. *The Crime of Crimes*. 2nd ed. Cambridge University Press; 2009. URL: https://doi.org/10.1017/CBO9780511575556.

Scheffer D. Genocide and Atrocity Crimes. *Genocide Studies and Prevention: An International Journal.* 2006. Vol. 1: Iss. 3: Article 3. URL: https://digitalcommons.usf.edu/gsp/vol1/iss3/3.

Барановська Т.В.,
доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
Лебідь В.Г.
Державний університет: «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРО СТВОРЕННЯ ТА РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Тяжкі й трагічні періоди соціально-демографічних потрясінь, найбільш значущими з яких є війни, не тільки змінюють умови життя людей, але й впливають на суспільні інститути, створюючи численні загрози для розвитку, «перебудовуючи» ієрархію функцій і спрямовуючи їх на збереження соціального устрою та людського потенціалу країни. Сім'я, як основний інститут суспільства, відчуває значний вплив війни і тих руйнівних процесів, які вона породжує. Саме сім'я відіграє ключову роль у підтримці життєдіяльності населення, а отже, й усього суспільства в цих кризових умовах.

Не зважаючи на всі тяжкі обставини, кількість українців які хочуть зареєструвати свій шлюб та створити сім'ю значно збільшилась.

Протягом року повномасштабної війни росії проти України в країні значно зросла кількість шлюбів і зменшилася кількість розлучень, незважаючи на стреси та вимушену розлуку з близькими. Звичайно показники в 2023 і в 2024 роках показали значно меншу кількість реєстрації шлюбу ніж в 2022 році, проте порівнюючи з 2020 та 2021 роками цей показник все одно більший.

Також цікавим виявився факт, що кількість розлучень протягом першого року війни зменшилась на 20,27% ніж за рік до війни [4].

У зв'язку з повномасштабним вторгненням і запровадженням воєнного стану, держава розробила спеціальний механізм реєстрації шлюбу для військовослужбовців, які не можуть бути фізично присутніми на церемонії. Проте процедура розлучення залишилася незмінною і має певні особливості.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів, на період воєнного стану, якщо один з наречених є військовослужбовцем, державна реєстрація шлюбу може здійснюватися органами ДРАЦС без особистої присутності цього нареченого (нареченої) [2].

Нещодавною новелою в процесі реєстрації шлюбу стала можливість укласти онлайн-шлюб через портал «Дія». Шлюб онлайн через портал «Дія» — це революційний сервіс, який дає змогу одружитися всього в декілька кліків. Тепер молодята не витрачатимуть час на поїздки, пошук вільних дат в установах, не перейматимуться за бюрократію. Весь процес реєстрації шлюбу проходить у застосунку — від подання заяви до одруження.[5]

Цей спосіб значно полегшить життя українців які бажають створити шлюб, адже все що необхідно буде зробити, у день весілля потрібно зайти за посиланням на онлайн-церемонію, в якій буде присутній працівник Цифрового ДРАЦСу Міністерства юстиції України. Наречені можуть перебувати в будь-якому місті країни чи світу або ж просто поруч, процес реєстрації шлюбу триває до 30 хвилин. Проте слід зазначити, що оформити розлучення онлайн через портал "Дія" в Україні можливості немає.

Також з червня 2022 року активного обговорення набуло питання одностатевих шлюбів, це пов'язано із петицією з вимогою легалізації цього інституту яка зібрала необхідні 25 тисяч голосів, і Президент України надав відповідь. Володимир Зеленський зазначив, що Уряд напрацював варіанти рішень щодо легалізації в Україні зареєстрованого цивільного партнерства у рамках роботи з утвердження та забезпечення прав і свобод людини, посилаючись на те, що в умовах воєнного стану Конституція України не може бути змінена, Прем'єр-міністр має поінформувати про відповідні результати [1].

13 березня 2023 року у Верховну Раду було подано законопроєкт про зареєстровані партнерства.[3] Як у багатьох інших країнах, де легалізовано цивільні партнерства, в Україні також розробили проєкт закону. У ньому визначено, що зареєстроване партнерство — це добровільний сімейний союз між двома повнолітніми особами, незалежно від їх статі, заснований на взаємній повазі, підтримці та спільних правах і обов'язках. Цивільні партнери матимуть статус близьких родичів і користуватимуться майже такими ж правами, як і подружжя.

У пояснювальній записці до законопроєкту вказано, що нейтральний інститут зареєстрованих партнерств дасть змогу державі чітко регулювати правовий статус таких пар, забезпечуючи їхні права та обов'язки. При цьому не потрібно вносити зміни до чинних норм, що стосуються шлюбів, що є важливим у контексті чутливості цього питання для релігійних спільнот.

Ще одним із важливих питань котре стало більш складним під час воєнного стану в Україні, це розірвання шлюбу між громадянином України та громадянином російської федерації. Після початку повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України та повного розриву дипломатичних відносин між Україною і росією, процедура значно ускладнилася. Це вплинуло на багато аспектів сфер життя громадян,

включаючи правові питання, такі як розподіл майна, визначення місця проживання дітей, а також процес розірвання офіційних шлюбних відносин. Проте, незважаючи на всі складнощі, розірвати шлюб з громадянином рф, що перебуває за кордоном можливо, але лише в судовому порядку.

Можна зробити висновки, що з моменту введення в Україні воєнного стану всі українці стикнулися з великою кількість проблем та трагічних подій, які вплинули на всі сфери життя людей, сімейне право не є винятком.

Список використаних джерел:

1. Петиція «Легалізація одностатевих шлюбів» від 03.06.2022 року No 22/144562-еп. URL: https://petition.president.gov.ua/petition/144562 (дата звернення 05.10.2024)

2.Постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2022 року №213 «Деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану"

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2022-п#Text (дата звернення 30.09.2024)

3.Проект Закону про інститут зареєстрованих партнерств від 13.03.2023 №9103.

4.Opendatabot. На другий рік повномасштабної війни шлюбів в Україні поменшало – Опендатабот. Опендатабот. URL: https://opendatabot.ua/analytics/marriages-divorces-half-2023 (дата звернення 30.09.2024)

5. URL: https://diia.gov.ua/news/pershij-u-sviti-onlajn-shlyub-cherez-diyu-ukrayinci-vidteper-mozhut-odruzhitisya-po-videozvyazku (дата звернення 01.10.2024)

Дикий А.П.,
доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права
Державний університет «Житомирська політехніка»
Дика О.С.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
національної безпеки, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

В умовах забезпечення та реалізації державної політики щодо дотримання належного рівня економічної безпеки держави, одне із ключових значень належить боротьбі зі злочинністю, зокрема й економічною. Питання оцінки наслідків економічної злочинності є вкрай важливим при формуванні та реалізації державної політики. Найбільш значними наслідками економічної

злочинності, що чинять вплив на економічну безпеку держави та становлять загрозу національній безпеці є політико-правові наслідки.

Важливість вивчення політико-правових наслідків полягає в тому, що саме даний вид наслідків чинить найбільший вплив на національну безпеку та забезпечення суверенітету та територіальної цілісності держави.

Питання політико-правового регулювання наслідків економічної злочинності досліджували Т.В. Барановська, А.М. Бойко, Д.О. Грицишен, А.П. Дикий, О.Г. Кальман, С.П. Лисак, Р.М. Марченко, Т.В. Мельничук, Б.Г. Розовський, І.В. Супрунова.

Однією з проблем гарантування економічної безпеки держави є формування авторитарних та тоталітарних політичних режимів. Важливий вплив на їх формування мають олігархічні структури, капітал яких зазвичай сформований нелегальним шляхом.

Пріоритетним напрямом дослідження політико-правових наслідків економічної злочинності в Україні є показник рівня демократії в країні. Огляд та вивчення даного міжнародного рейтингу допоможе прослідкувати розвиток демократичних відносин в країні.

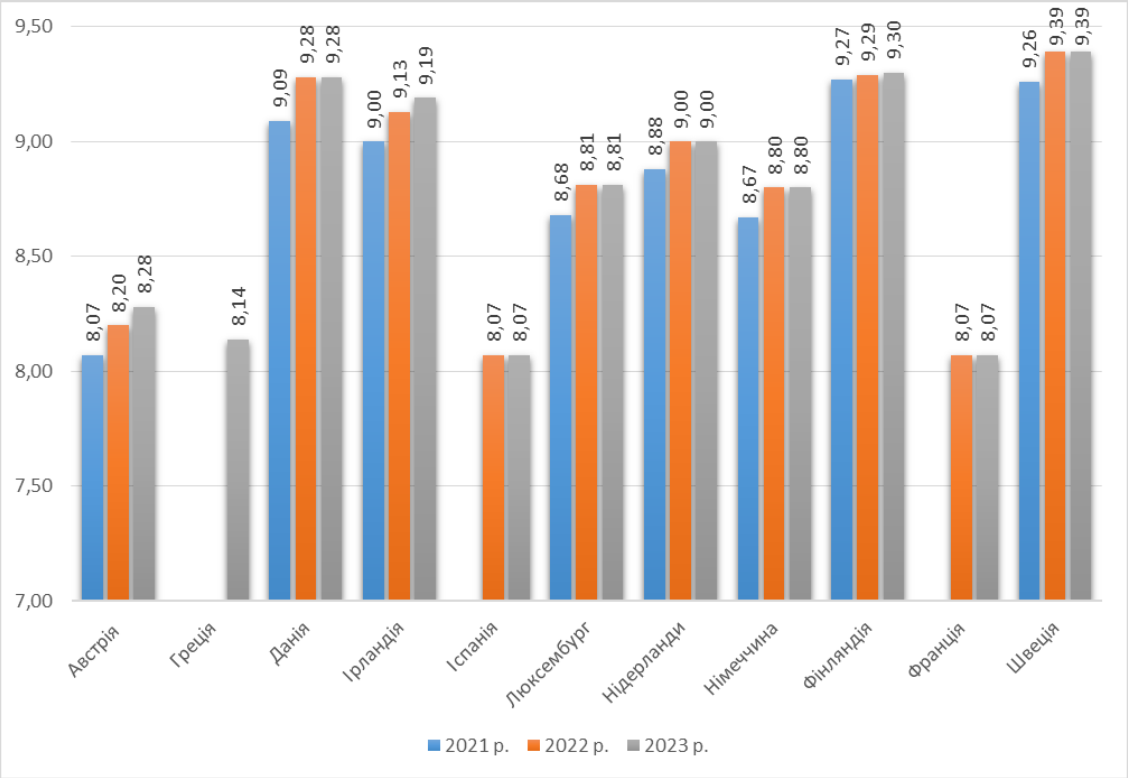

Рис. 1. Індекс країн Європейського Союзу з повноцінною демократією (на основі [1])

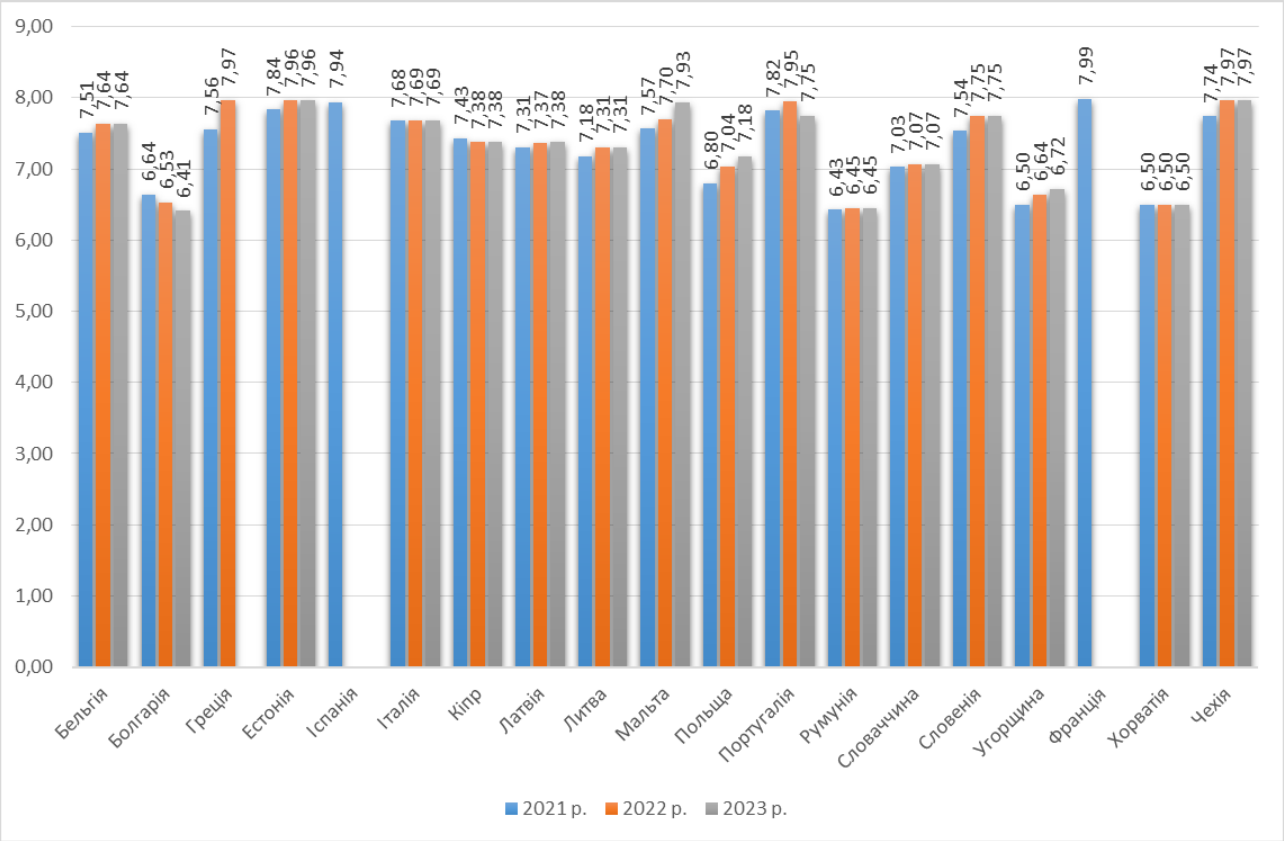

Рис. 2. Індекс країн Європейського Союзу з недосконалою демократією (на основі [1])

Дані рейтингу щодо індексу демократії свідчать про те, що всі без винятку країни Європейського Союзу відносяться до режиму повноцінної або недосконалої демократії, так індекс демократії в цих країнах перевищує 6 балів. До країн з повноцінною демократією у 2023 році входить 11 країн, серед яких: Австрія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Фінляндія, Франція, Швеція; до країн з недосконалою – 16: Бельгія, Болгарія, Естонія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Хорватія, Чехія. Вважаємо за необхідне зауважити, що у 2022 році до країн з повноцінною демократією входило 10 країн, а у 2021 році – 8 країн. Враховуючи характеристику показника індексу демократії, можна стверджувати, що Європейський Союз – по-справжньому демократична співдружність країн, головними ознаками якої є свобода слова та вибору, високий рівень політичної культури населення, а також незаангажованість всіх гілок влади.

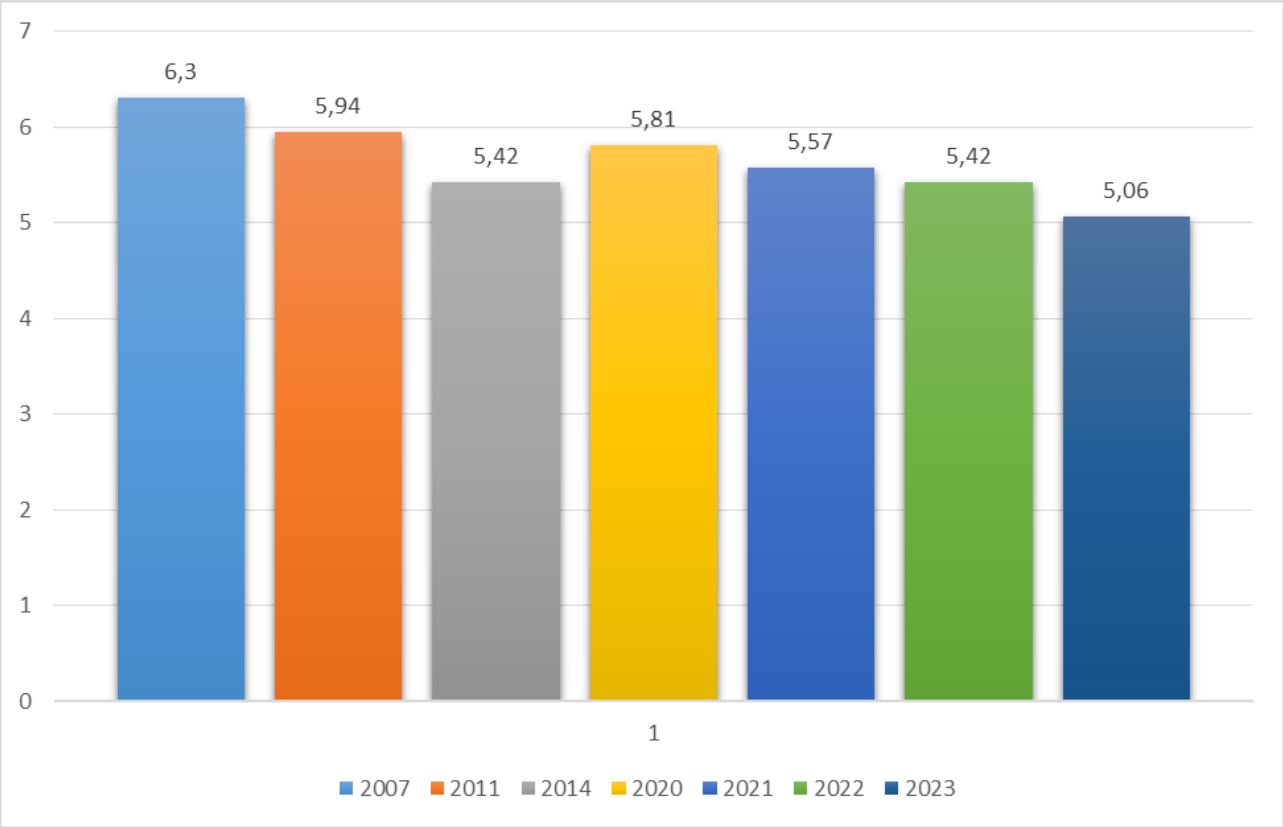

Рис. 2. Індекс демократії в Україні (2007-2023 рр.)
(на основі [1])

Так, згідно індексу демократії у 2023 році Україна посіла 91 місце з 167 країн в даному рейтингу. Аналізуючи ситуацію щодо України, можна дійти висновку, що індекс демократії з 2007 по 2021 роки знизився на 0,73 балу (6,3 бали у 2007 році та 5,57 балів у 2021 році), перемістивши країну з режиму недосконалої демократії до перехідного режиму. В свою чергу, з початком повномасштабного вторгнення росії на територію України даний показник ще знизився та згідно опублікованого за 2023 рік рейтингу становить 5,06 балу, що на 0,51 балу нижче показника 2021 року. З даним показником 5,06 б. Україна ще залишається в перехідному режимі щодо рівня демократії в країні, але поступово погіршує свої позиці в даному рейтингу.

Відтак, найвищим цей показник був у 2007 році та становив 6,3 бали за часів президентства В. Ющенка. Такий рівень індексу демократії сформувався в результаті Помаранчевої революції, внаслідок чого де-факто суспільство усвідомило, що може впливати на політичну ситуацію в країні. Революція Гідності знову ж таки дала поштовх до розвитку демократичних процесів в країні, хоча варто зазначити, що цей процес є нестійким через посилення агресії та як наслідок повномасштабне вторгнення росії в Україну, що можна відстежити за місцем України у рейтингу індексу демократії впродовж 2021-2023 років.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило не лише військові, але й політичні та економічні виклики, що створили додаткові

ризики для розвитку економічної злочинності. Ці явища мають серйозні політико-правові наслідки, які проявляються в наступних аспектах:

– зростання корупції у державному секторі в частині зловживання посадовими особами своїми повноваженнями у сфері розподілу бюджетних коштів та міжнародної фінансової допомоги, що послаблює довіру до системи управління фінансовими ресурсами та впливає на рівень допомоги держав-партнерів в частині підвищення обороноздатності країни та створення сприятливого інвестиційного клімату для відновлення територій та інфраструктури;

– поглиблення рівня тіньової економіки, що пов'язано з неможливістю контролю ведення бізнесу на прифронтових територіях, що тягне за собою такі негативні явища як ухилення від сплати податків та процвітання контрабанди і призводить до недоотримання коштів до державного бюджету, а отже знижує обороноздатність держави, що є особливо актуальним під час повномасштабного вторгнення;

– зростання кількості економічних злочинів, що зумовлює необхідність удосконалення нормативно-правового регулювання щодо протидії фінансовій злочинності, посиленню співпраці з міжнародними інституціями з питань боротьби відмивання коштів, отриманих нелегальним шляхом.

Економічна злочинність в умовах повномасштабного вторгнення Росії на територію України становить серйозну загрозу не тільки для економіки країни, але й для її політичної стабільності та міжнародного іміджу. Політико-правові наслідки економічної злочинності сприяють погіршенню інвестиційного клімату та зменшенню обсягу міжнародної підтримки. Відповідно, постає необхідність посилення заходів щодо боротьби з корупцією та економічною злочинністю задля забезпечення стійкого розвитку та безпеки після війни.

Список використаних джерел:

1. Democracy index. URL: https://www.economist.com.

2. Дикий А.П. Державна політика запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України [Текст]: монографія. – Житомир: ТОВ «Видавничий дім "Бук-Друк"», 2023. – 428 с.

Довганич В.А.,
кандидат юридичних наук,
старший оперуповноважений в особливо важливих справах
Третього оперативного відділу (з дислокацією у м. Тернополі)
Територіального управління Державного бюро розслідування
розташованого у м. Львові, полковник ДБР

ПРАВОВИЙ МЕНТАЛІТЕТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Вивчення правового менталітету є надзвичайно важливим в умовах глобалізації, оскільки він дає уявлення про те, як правові культури, норми та цінності розвиваються та взаємодіють у різних суспільствах. Правовий менталітет – це колективне мислення, переконання та ставлення до права в конкретному суспільстві, сформоване історією, культурою та традиціями [1, с. 229]. Оскільки глобалізація прискорює обмін ідеями, товарами та послугами, розуміння менталітету є важливим для правової гармонізації та співпраці між різними правовими системами.

З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне виокремити низку закономірностей і проблем, які характеризують правовий менталітет, як елемент національної правової культури. Глибоке дослідження змісту правового менталітету є умовою ефективної трансформації національної правової системи в умовах процесів глобалізації.

Насамперед доцільно виокремити декілька факторів, що актуалізують дослідження правового менталітету. По-перше, ключовою причиною вивчення правового менталітету є його вплив на інтерпретацію та застосування законів. Закони можуть бути формально однаковими, але їх застосування може суттєво відрізнятися залежно від менталітету, що лежить в їх основі. Це впливає на міжнародні угоди, торгівлю та вирішення спорів. Глобалізація також приносить нові виклики, такі як транснаціональні корпорації, що працюють у країнах з дуже різними правовими менталітетами, що вимагає розуміння місцевої правової культури для ефективного дотримання нормативних актів.

По-друге, вивчення правового менталітету допомагає вирішувати конфлікти між системами загального та цивільного права, оскільки вони перетинаються в глобальному правовому полі. Глобалізація створює можливості для правової конвергенції, але без розуміння правової ментальності такі зусилля можуть бути поверхневими або призвести до непорозуміння чи навіть конфліктів [2, p. 53]. Зростаюче значення прав людини, екологічного права та ІТ-права вимагає глибшого розуміння того, як правові менталітети підходять до цих понять.

По-третє, вивчаючи правовий менталітет, науковці можуть дослідити, як глобалізація впливає на національні правові традиції і як виникає правовий плюралізм, коли глобальні норми взаємодіють з місцевими цінностями. Таке розуміння може сприяти міжкультурному правовому діалогу та формуванню більш інклюзивної міжнародної правової бази.

Одночасно, варто говорити і про виклики, які стоять перед науковцями в процесі дослідження правового менталітету. По-перше, глобалізація сприяє взаємозв'язку різних правових систем, що часто призводить до напруженості між місцевими правовими традиціями та новими глобальними правовими

нормами. Ця напруженість посилюється тим, що правові менталітети глибоко вкорінені в історичному, культурному та соціальному контекстах конкретних суспільств, що ускладнює досягнення однаковості. По-друге, крізь призму вивчення правового менталітету, можна уникнути проблеми правової гомогенізації, коли домінуючі правові системи, такі як загальне або цивільне право, можуть маргіналізувати місцеві правові традиції. Стандартизація правових норм також може призвести до опору з боку країн, які сприймають такі зусилля як загрозу своєму правовому суверенітету.

По-друге, розкриття змісту правового менталітету важливе з огляду на те, що він є умовою створення гібридних правових систем, в межах яких мають місце суперечності між національними правовими традиціями та міжнародними правовими зобов'язаннями. Така гібридизація може призвести до непослідовності в тлумаченні та застосуванні законів, особливо в таких сферах, як права людини, екологічне право та міжнародна торгівля. Подібні процеси властиві українській правовій системі, яка в умовах євроінтеграції імплементує низку норм права, в тому числі й тих, що можуть суперечити існуючому правовому менталітету.

Іншою ключовою проблемою є нерівномірний вплив глобалізації на правовий менталітет, коли деякі суспільства сприймають глобальні правові норми з більшою готовністю, ніж інші. Таке вибіркове сприйняття може призвести до розбіжностей у впровадженні правових реформ та дотриманні міжнародних правових стандартів. Крім того, фрагментація правових систем в умовах глобалізації ускладнює зусилля, спрямовані на формування цілісного правового менталітету, здатного враховувати як національні, так і міжнародні правові зобов'язання.

Глобалізація також прискорює поширення правового плюралізму, коли в межах однієї юрисдикції одночасно діють декілька правових систем. Цей плюралізм ускладнює формування єдиного правового менталітету, оскільки різні правові системи можуть мати суперечливі цінності, принципи та інтерпретації правосуддя. Крім того, швидкі темпи глобалізації вимагають від правових систем адаптації до нових технологій і транснаціональних проблем, таких як кіберзлочинність і погіршення стану довкілля, які виходять за межі національних кордонів. Правовий менталітет, який ґрунтується на традиційних поняттях суверенітету і територіальної юрисдикції, може мати труднощі з ефективним вирішенням цих глобальних проблем. Це створює розрив між існуючими правовими рамками та реаліями глобалізованого світу, де право має бути гнучким і пристосованим до складних транснаціональних явищ.

Нарешті, розвитку глобального правового менталітету перешкоджає політична та економічна нерівність, коли потужні держави можуть домінувати в глобальному правовому дискурсі та нав'язувати свої правові норми менш впливовим країнам. Цей дисбаланс ставить під сумнів легітимність і справедливість міжнародних правових інституцій та їхню здатність представляти різноманітні правові перспективи.

Отже, розвиток правового менталітету в умовах глобалізації передбачає подолання суперечностей між локальними та глобальними правовими системами, подолання ризиків правової гомогенізації та сприяння інклюзивному та плюралістичному підходу до правового нормотворення.

Список використаних джерел:

1. Проць О.В Збереження самобутності національної правової культури в умовах євроінтеграції та глобалізації. Підприємство, господарство і право. 2017. № 12. С. 229–232.
2. Pattaka S. Human Rights & Gender Violence: Translating International Law into Local Justice. *International Dialogue.* 2014. Vol. 4, Article 11. P. 51-55. DOI: https://doi.org/10.32873/uno.dc.ID.4.1.1087. URL: https://digitalcommons.unomaha.edu/id-journal/vol4/iss1/11.

Заєць Д.Г.,
аспірант Державної наукової установи
«Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»
м. Київ
Науковий керівник: Савінова Н.А.,
доктор юридичних наук., старший науковий співробітник,
директор навчально-наукового інституту
морського права та менеджменту
Національного університету «Одеська морська академія»
м. Одеса

РОЗУМІННЯ ЛОБІЮВАННЯ В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ В УКРАЇНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАЧЕННЯ

Поняття лобізм є похідним від «Lobby» (англ. – кулуари), від місця відвідування парламентарів Британського Парламенту в Центральному вестибюлі. З тих часів кулуарні переговори прийнято називати лобізмом, а осіб які здійснюють такі взаємини з парламентарями або іншими представниками у колегіальних представницьких органах – лобістами або лобі.

Хоча з часів можливості впливу на владу через кулуарні консультації пройшло більше кількох сотень років, вперше унормування лобістської діяльності відбулось в США у 1946 році з прийняттям першого в світі закону «Про регулювання лобізму», а може, і ще раніше: з часу закріплення в Конституції США права на подачу петицій [1]. Такий досвід, з часом, перейняли і інші розвинені демократичні країни, адже унормоване лобіювання є запорукою і легітимного відстоювання інтересів зацікавлених груп, і, водночас, запорука соціального сприйняття такого явища.

У лютому 2024 р. Верховною Радою на вимогу сучасним викликам, і, у тому числі, в рамках реалізації Євроінтеграційних процесів, був прийнятий Закон України «Про лобіювання» [2]. В цьому акті лобіювання визначене як …«діяльність, що здійснюється з метою впливу (спроби впливу) на об'єкт лобіювання в комерційних інтересах бенефіціара (за винагороду, що отримується прямо або опосередковано, та/або з оплатою фактичних витрат, необхідних для її здійснення) або у власних комерційних інтересах особи та стосується предмета лобіювання» (п. 6 ч. 1 ст. 1). Отже, Закон України «Про

лобіювання» станом на сьогодні комерційну складову лобістської діяльності, і, звичайно, інтересів бенефіціарія, визначає як головну і безспірну ознаку лобіювання. Іншими словами: без комерційного інтересу бенефіціара лобіювання бути не може. Про таке бачення свідчить ще низка визначень, котрі містяться в цитованому Законі. Зокрема, це - визначення

- бенефіціара: «іноземна держава, фізична, юридична особа або група таких осіб, у *комерційних інтересах* яких здійснюється лобіювання» п. 1 ч. 1 ст. 1);
- суб'єкта лобіювання: «Суб'єкт лобіювання здійснює лобіювання в *комерційних інтересах* бенефіціара на підставі договору лобіювання, крім випадків, визначених абзацом другим цієї частини» (ст. 9);
- клієнта [лобіювання]: «іноземна держава, фізична, юридична особа або група таких осіб, яка уклала договір лобіювання з суб'єктом лобіювання у своїх *комерційних інтересах* чи в *комерційних інтересах* іншого бенефіціара» (п. 3. ч. 1 ст. 1). (*курсив - мій*, Д.З.)

Як стає зрозумілим, *вітчизняний законодавець сприймає лобіювання як, виключно (!), процес легітимного впливу лобіста на парламентаря на реалізацію комерційного інтересу.*

Водночас, у Європейському Союзі з 2007 р. лобіювання має офіційну назву «представництво європейських інтересів» та визначається як «усі види діяльності, що здійснюються з метою впливу на формування політики та процеси прийняття рішень європейськими інституціями» [3, 4].

Зелена книга «Європейська ініціатива прозорості» [4] містить в собі значно більшу деталізацію розуміння сутності лобіюванні, ніж інші попередні документи ЄС з регулюваннялобіювання. Так, у ній «започаткування сфери прозорості» реалізується через: 1) повнішу інформаціюпро управління та використання коштів громади; 2) професійну етику в європейських інституціях; 3) рамки, в яких діють лобістські групи та організації громадянського суспільства.

Іншими словами Європейська спільнота під лобіюванням сприймає не діяльність, спрямована на реалізацію суто комерційних інтересів зацікавлених груп, а саме як якнайширше лобіювання, серед яких інтереси суспільства займають перше місце. До речі, саме на задоволення інтересу суспільства у лобіюванні і мінімізації латентності лобіювання у 2019 р. Європарламент прийняв Поправка до Регламенту, яка вимагає з того часу публікувати всю інформацію про зустрічі парламентарів з лобістами, адже «прозорість має бути наріжним каменем формування політики ЄС» [5].

Більш того, як доводить взаємодія України з Група держав Ради Європи проти корупції (GRECO), згідно звіту останньої «важливим аспектом для відкриття ринку лобістських послуг є запровадження Правил етичної поведінки самих лобістів» [6], розробки дієвого документу з регулювання лобіювання, «який врахує інтереси як громадськості, так і представників бізнесу як потенційних лобістів» [7].

«Тих, то займається захистом і просуванням певних інтересів у парламенті на Заході зазвичай називають фахівцями з лобіювання (lobbying professionals) чи менеджерами груп інтересів (managers at interest groups and businesses)» [8], що вказує пямо на те що лобіювання – значно ширше явище,

котре суттєво перевищує сферу комерційного інтересу, як його у 2024 році визначив вітчизняний законодавець.

То ж, порівнюючи зміст чинного Закону України «Про лобіювання» (2024) з Європейським трендом розуміння лобіювання, можна зробити наступні висновки:

1) Лобіювання – значно ширший формат організації впливу на владу ніж посередництво між бенефіціарієм і представником влади з питань нормативного впливу на питання комерційного характеру. Лобіювання спрямоване на ефективний, прозорий і легітимний вплив на владу з метою досягнення будь-якої легітимної мети бенефіціація або інших будь-яких інших осіб.

2) Бенефіціарій, як «іноземна держава, фізична, юридична особа або група таких осіб, у комерційних інтересах яких здійснюється лобіювання» не виключна зацікавлена особа у лобіюванні в повному сенсі. Якщо за основу бачення лобіювання брати Європейські сенси, то воно являє собою «представництво європейських інтересів». Відповідно, в інших країнах ЄС це має бути – представництво суспільних інтересів, з усією різнобарвністю соціальних запитів таких суспільств, без будь-яких обмежень «комерційною» ознакою.

3) Стейкхолдерами лобіювання має визнаватися будь-яка особа в інтересах якої діє лобіст. Хоча, дійсно, стейкхолдер комерційного інтересу має визнаватися бенефіціарієм за загальним визначенням.

4) Лобістами стекхолдерів без комерційного інтересу можуть виступати інститути громадянського суспільства, сфера діяльності котрих охоплює представництво певних інтересів, або інтересів певних груп громадян (профспілки, об'єднання співвласників).

Очевидно, що чинний Закон України «Про лобіювання» мав би мати назву Закон «Про лобістську діяльність», оскільки він буквально визначає і самий порядок допуску до такого різновиду комерційної діяльності, і передбачає реалізацію принципів такого різновиду діяльності.

У той же час поняття лобіювання – значно ширше, ніж його сприймає сучасний вітчизняний законодавець, і має включати не лише впорядковане просування комерційного інтересу лобістами, а й аналогічну діяльність інститутів громадянських на користь групам осіб, - так як це функціонує в розвинутих демократичних країнах та в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Яровой Т. С. Становлення законодавчого регулювання лобізму в США як приклад для України / Т. С. Яровой. Аспекти публічного управління. 2019. Т. 7 № 1-2. С. 53-60. С. 54-55.

2. Закон України «Про лобіювання» від 23 лютого 2024 року № 3606-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2024, № 18, ст.77 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text

3. Green PaperEuropean Transparency Initiative. Brussels, 3.5.2006 COM(2006) 194 final. URL: https://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com2006_194_en.pdfhttps://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com2006_194_en.pdf

4. Communication from the Commission - Follow-up to the Green Paper 'European Transparency Initiative' {SEC(2007) 360} /* COM/2007/0127 final */ URL: https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/green-paper-on-the-european-transparency-initiative.html

5. Alessandro. Press release: European Parliament to end secret lobby meetings. Transparency International EU. 19.01.2019. URL: https://transparency.eu/press-release-european-parliament-to-end-secret-lobby-meetings/

6. 24th General Activity Report (2023) of the Group of States against Corruption (GRECO). Anti-corruption trends, challenges and good practices in Europe & the United States of America. March 2024. URL: https://rm.coe.int/general-activity-report-2023-greco-060424-gbr-web/1680afd7f2

7. Регулюваннялобіюваннятапосиленнявзаємодіїзістейкхолдерами: рекомендації GRECO. Сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. 14.06.2024 р. URL: https://nazk.gov.ua/uk/novyny/regulyuvannya-lobiyuvannya-ta-posylennya-vzaemodii-zi-steykholderamy-rekomendatsii-greco/

8. "Як у нас та як у них?". Лобізм у США та ЄС. Портал «Рада».3.03.2015. URL: https://rada.oporaua.org/analityka/a-iak-u-nykh/5403-yak-u-nas-ta-iak-u-nykh-lobizm-u-ssha-ta-yes

Мельниченко Р.В.,
кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

БЕЗПІДСТАВНІ ЗВИНУВАЧЕННЯ У СПІВПРАЦІ З КРАЇНОЮ-АГРЕСОРОМ: ТИСК НА УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС У ПРАВОВІЙ ПЛОЩИНІ ВОЄННОГО ЧАСУ

З початку російської агресії проти України економічні зв'язки з державою-агресором стали об'єктом значної уваги з боку правоохоронних органів та політичних інституцій. Після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році було внесено суттєві зміни до Кримінального кодексу України (ККУ), що передбачають криміналізацію економічної діяльності, пов'язаної з Російською Федерацією.

Проблематику нововведень до кримінального законодавства під час воєнного стану розглядали С.С. Мірошниченко[1], Т.А. Шевчук[2], Є.О. Письменський[3], В.А. Мисливий[4] та інші. І кожен у своїх працях, серед іншого, зазначав про недосконалість тих чи інших положень діючого Кримінального кодексу, що зазнав суттєвих змін за період дії воєнного стану, зокрема й тих, які безпосередньо можуть стосуватись українського бізнесу.

Так, до початку повномасштабного вторгнення притягнення українського бізнесу до відповідальності за «економічні зв'язки з країною-агресором» було можливим лише за статтею **110-2 (**Фінансування дій, спрямованих на зміну конституційного ладу або територіальної цілісності України) та статтею **111 ККУ (Державна зрада).** У 2022 році до переліку

злочинів проти основ національної безпеки України були внесені зміни у вигляді доповнень до статті 111 ККУ (Державна зрада). Саме розширення цієї статті дозволяє правоохоронним органам охопити більший обсяг діянь, які складають економічні зв'язки з РФ та за рахунок яких український бізнес може бути притягнутий до відповідальності або підданий тиску та контролю з боку влади. Відтак було додано ст.111-1.Колабораційна діяльність [5, с.2] та ст.111-2. Пособництво держави агресору [6, с.2].

Зміни до законодавства створили правове підґрунтя для криміналізації значного обсягу економічної діяльності українських підприємств, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю. Однак, відсутність чіткої конкретизації вищезазначених норм, чіткого визначення об'єктивної сторони у положення ККУ, призводить до можливості їх розширеного тлумачення. Це у свою чергу створює умови для зловживань з боку правоохоронних органів, які використовують дані норми для інтимідації підприємств через відкриття кримінальних проваджень за незначними або фіктивними звинуваченнями.

Аналіз статистичних даних показує, що значна частка порушених кримінальних справ щодо економічної співпраці з державою-агресором залишається на досудовому етапі розслідування, не доходячи до судового розгляду. За даними Офісу Генерального прокурора України, у 2022 році за статтею 110-2 ККУ було відкрито 246 кримінальних справ, однак лише 1,6% з них були передані до суду; за статтею 111-2 ККУ було зафіксовано 379 правопорушень, з яких до суду скеровано 25 справ, що становить 6,6% від облікованих правопорушень. За іншими статтями, що розглядались вище, до суду було передано близько 10-15% справ, що також свідчить про низький рівень успішності в доведенні злочинної діяльності [7, с.2]. Разом з цим станом на 2023 рік статистика, що відображає співвідношення кількості відкритих кримінальних проваджень до справ, переданих до суду, не змінилась значним чином [8, с.2]. Враховуючи сказане, розмиті положення кримінального законодавства та відкриття кримінальних справ використовуються як інструмент тиску на бізнес, а не для фактичного доведення злочинної діяльності.

Отож, зміни в законодавстві створили правову невизначеність щодо кримінальної відповідальності за економічну діяльність, що пов'язана з державою-агресором. Цей суттєвий недолік дозволяє правоохоронцям вільно трактувати законодавчі норми, що сприяє свавіллю та зловживанням, і створює додаткові перешкоди для легального бізнесу.

Більше того й чинне кримінально-процесуальне законодавство України містить низку прогалин, які сприяють відкриттю необґрунтованих кримінальних проваджень проти бізнесу. Одна з головних проблем полягає у тому, що відповідно до статті 214 Кримінального процесуального кодексу України, слідчі зобов'язані негайно відкривати кримінальні справи після отримання заяви про злочин, без проведення попередньої перевірки фактів. Це призводить до того, що велика кількість справ відкривається без реальних підстав, включаючи так звані «замовні» провадження, що ініціюються з метою тиску на конкурентів або досягнення інших неправомірних цілей.

Разом з цим й відсутність визначених процесуальних строків для вручення підозри після відкриття провадження дозволяє затягувати розслідування на невизначений період, що негативно впливає на бізнес: тривалі розслідування супроводжуються арештами майна, обшуками, заморожуванням активів та іншими обмежувальними заходами.

Зміни до статті 219 КПК України, що набули чинності з 1 січня 2024 року, запровадили новий порядок обчислення строків досудового розслідування: тепер строки починають рахуватися з моменту вручення підозри, а не з моменту реєстрації кримінального провадження. Це фактично дозволяє правоохоронним органам штучно затягувати розслідування, не вручаючи підозру, що призводить до невизначеності та постійного тиску на підприємства.

Одним із важливих аспектів є також корупційні ризики, пов'язані з так званими «замовними» кримінальними справами, коли провадження відкриваються на замовлення зацікавлених осіб або конкурентів. Це стає можливим через вільне трактування норм закону, відсутність ефективного контролю за діями слідчих та прокурорів, а також недостатню прозорість процедур оскарження.

Іншою проблемою є відсутність чітких визначень таких термінів, як «економічні зв’язки з державою-агресором». Нечіткість формулювань у статтях Кримінального кодексу України, що стосуються фінансування дій на користь держави-агресора або колабораційної діяльності, створює широке поле для суб’єктивного тлумачення і, відповідно, для зловживань.

Для подолання цих проблем необхідно внести низку змін до законодавства. По-перше, потрібно встановити обов'язкову попередню перевірку фактів до реєстрації кримінального провадження. Це дозволить зменшити кількість необґрунтованих справ та знизити навантаження на правоохоронні органи. По-друге, слід запровадити чіткі часові обмеження для вручення підозри після відкриття кримінального провадження, що зменшить можливості для штучного затягування розслідувань. Також варто уточнити терміни «економічні зв'язки з країною-агресором» та «колабораційна діяльність», щоб усунути можливості для неоднозначного тлумачення цих норм і зловживань з боку правоохоронців.

Окрім цього, необхідно вдосконалити механізми контролю за діями слідчих і прокурорів, щоб запобігти відкриттю «замовних» кримінальних справ, та забезпечити дієві інструменти оскарження їх дій.

Отож, в умовах триваючої агресії з боку Росії важливо забезпечити правову визначеність у питаннях економічних зв'язків з державою-агресором. Суттєві зміни в кримінальному законодавстві, хоч і спрямовані на захист національної безпеки, створили значні прогалини, що сприяють зловживанням з боку правоохоронних органів. Необхідні системні зміни, які включають запровадження обов'язкової попередньої перевірки фактів, встановлення чітких часових рамок для вручення підозр, а також уточнення термінології, щоб усунути можливості для суб'єктивного тлумачення та зловживань. Лише через вдосконалення законодавства та його чітке регулювання можливо забезпечити ефективний захист законних економічних інтересів у державі, а також сприяти правовій стабільності та розвитку підприємництва в Україні.

Список використаних джерел:

1. Мірошниченко С. С. Воєнний стан в Україні: проблеми кримінально-правового регулювання і правозастосування. Часопис Київського інституту інтелектуальної власності та права. 2022. Вип. 1, 2022. С. 30–36. URL: https://journals.nuoua.od.ua/index.php/chasopyskiivp/article/view/9/6.

2. Шевчук Т. А. Окремі проблеми кримінально-правового регулювання в умовах воєнного стану у контексті відновлення правопорядку на деокупованих територіях України. Вісник Кримінологічної асоціації України.2023.Т. 29,№ 2.С. 312–321.
URL: https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.25

3. Письменський Ю. О. Про проблеми формування та реалізації кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану (на прикладі справи про колективну діяльність). Вісник Луганського науково-навчального інституту внутрішніх справ імені Е.О. Діденко. 2024. № 1. С. 130-144. URL: https://doi.org/10.33766/2786-9156.105.130-144

4. Мисливий В. А. «Латентність» суб'єктивних ознак колабораційної діяльності у судових вироках. Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій : Матеріали науково-практ. Круглого столу, м. Хакрів, 6 жовт. 2023 р. С. 17–21. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19796/3/Collaboration_tes-n.pdf

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text.

6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки : Закон України від 14.04.2022 р. № 2198-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text.

7. Офіс Генерального прокурора. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року. URL: https://skilky-skilky.info/wp-content/uploads/2024/01/Zahalni-vidomosti-pro-kilkist-zareiestrovanykh-kryminalnykh-pravoporushen-ta-rezultaty-ikh-dosudovoho-rozsliduvannia-u-sichni-hrudni-2022-r.pdf .

8. Офіс Генерального прокурора. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2023 року.URL: https://skilky-skilky.info/wp-content/uploads/2024/04/Zahalni-vidomosti-pro-kilkist-zareiestrovanykh-kryminalnykh-pravoporushen-ta-rezultaty-ikh-dosudovoho-rozsliduvannia-u-sichni-hrudni-2023-r.pdf.

Нікітенко В.М.,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ДОКАЗІВ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Законне й обґрунтоване судове рішення має ґрунтуватися на достовірних доказах (засобах встановлення), захист від фальсифікації яких у будь-якій формі судочинства має забезпечуватися за допомогою кримінально-правових засобів. Не зважаючи на те, що чинний КК України передбачає загальні й спеціальні норми, якими встановлена відповідальність за кримінальні правопорушення, пов'язані із фальсифікацією доказів, на сьогодні, на жаль, законодавча регламентація щодо протидії цим негативним явищам є недостатньо розробленою та потребує вироблення відповідних практичних рекомендацій у частині їх чіткої кримінально-правової кваліфікації.

З приводу ролі кваліфікації злочинів, О. В. Ус відмічає, що у науці кримінального права та слідчо-судовій практиці це питання має велике значення, оскільки правильна юридична оцінка вчиненого особою діяння або її посткримінальної поведінки є необхідною умовою досягнення законності при відправленні правосуддя у зв'язку з проведенням кримінального провадження. Помилка у кваліфікації може потягти за собою необґрунтоване засудження особи або необґрунтоване її виправдання, або застосування до винного норми КК України, яка не містить усіх кримінально-правових ознак вчиненого діяння чи посткримінальної поведінки особи [1, с. 11].

Слід вказати, що поняття «фальсифікація доказів» незалежно від форми судочинства визначається як умисне спотворення фактичних даних чи їх процесуальних джерел (засобів встановлення), що мають істотне значення для правильного вирішення справи чи провадження. До фальсифікації доказів віднесено такі дії: 1) підроблення; 2) підміна; 3) штучне створення (схиляння до давання завідомо неправдивих показань, висновку тощо; підкидання предметів або документів; створення обстановки вчинення неіснуючого злочину; імітація або знищення слідів злочину; виготовлення несправжніх предметів чи документів тощо) [2, с. 5, 11].

Оскільки діяння, що вчиняються у сфері фальсифікації доказів незалежно від форми судочинства та за які передбачена відповідальність згідно із ст.ст. 364-366, 373, 384, 386 КК України, посягають на однаковий родовий об'єкт кримінального правопорушення – порядок суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя, то їх кримінально-правова кваліфікація у кримінальному провадженні та адміністративних, господарських або цивільних справах, має відбуватися у межах Розділу XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» цього Кодексу.

Певним кроком для вирішення цієї проблеми з боку законодавця було внесення змін до ст. 384 КК України («Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу») та які набули чинності 15.12.2017 р. Зокрема,

диспозиція ч. 1 даної статті доповнена такими діяннями, як подання завідомо недостовірних або підроблених доказів та складення для надання завідомо неправдивого показання свідка, потерпілого, завідомо неправдивого висновку експерта. Тобто, цієї статтею встановлена відповідальність не лише за спотворення змісту доказу (показання, висновок, звіт про оцінку майна, переклад) й підроблення його форми (матеріальний носій), у тому числі подання завідомо недостовірних доказів.

Проте, з об'єктивних ознак кримінальних правопорушень, які кваліфікуються за ст.ст. 364-366, 373, 384, 386 КК України, випливає, що не передбачено відповідальності за підміну та штучне створення доказів у цивільному, адміністративному та господарському судочинстві. Адже, такі дії, спрямовані на фальсифікацію доказів у вказаних формах судочинства, так само як у кримінальному провадженні, посягають на об'єкт кримінального правопорушення проти правосуддя та завдає йому шкоду, тобто є однаковими за ступенем суспільної небезпеки.

Слушною видається думка Л. П. Брич яка зауважує, що за об'єктивною стороною найчастіше відбувається розмежування всередині кожної групи злочинів, пов'язаних з посяганням на спільний для них родовий об'єкт, та розмежувальне значення мають не всі ознаки об'єктивної сторони, а лише ті, котрі відображають специфіку саме даного виду злочину, а саме діяння, наслідки, спосіб, ситуацію [3, с. 246-247].

З цього приводу відомий вітчизняний вчений В. О. Навроцький зазначає, що розмежування різних складів злочинів проводиться за кількома ознаками, тобто чим більше є розмежувальних ознак, тим чіткішим і більш очевидним є розмежування між ними. Такими ознаками можуть бути: предмет посягання та потерпілий; зміст, об'єм та характер суспільно небезпечного діяння; спосіб; мета вчинення конкретної дії; суб'єкт злочину тощо [4, с. 483-485].

Видається, що зміст та конструкція чинної редакції ст. 384 КК України, з урахуванням наведених теоретичних положень кримінального права, є недосконалою та потребує відповідних змін з огляду на те, що сформульовані у диспозиції ч. 1 цієї статті альтернативні діяння є різними за об'єктивною стороною (форма діяння) та суб'єктом кримінального правопорушення, який у диспозиції цієї статті зазначений як загальний, так і спеціальний.

Слід вказати, що ч. 2 ст. 384 КК України передбачена відповідальність за діяння, вказані у ч. 1, поєднані із штучним створенням доказів обвинувачення чи захисту як кваліфікуючою ознакою, яка по суті діянням, що має кваліфікуватися як окремий злочин, оскільки незалежно від інших дій, що охоплюються поняттям «фальсифікація доказів» та порівняно з ними, посягає на сферу правосуддя та завдає їй однакову за ступенем тяжкості шкоду.

Правила кваліфікації за об'єктом злочину при конкуренції кримінально-правових норм сформулював В. Я. Тацій, відповідно до яких злочин, при вчиненні якого заподіюється рівна за тяжкістю шкода як основному, так і додатковому об'єкту, і він містить ознаки рівного за тяжкістю злочину, має кваліфікуватися за сукупністю [5, с. 241].

Отже, штучне створення доказів обвинувачення чи захисту у поєднанні із діяннями, що зазначені у диспозиції ч. 1 ст. 384 КК, підлягають кваліфікації за сукупністю злочинів.

Слід вказати, що суб'єкт фальсифікації доказів незалежно від форми судочинства є спеціальний – фізична осудна особа, що наділена процесуальною правосуб'єктністю, та має додаткові й обмежувальні ознаки. Відсутність вказівки у диспозиції ч. 1 ст. 384 КК України на спеціального суб'єкта подання завідомо недостовірних та підроблених доказів є прогалиною у кримінальному законодавстві України.

З урахуванням цього нами запропоновано доповнити Розділ XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» КК України статтею 384-1, в якій закріпити поняття «фальсифікація доказів». Водночас це надасть можливість зосередити у межах однієї статті норми, якими встановлюється відповідальність за протиправні дії із будь-якими джерелами доказів (засобами встановлення) у незалежно від форми судочинства, вчиненні спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення, включаючи ті, які не є кримінально караними, що відповідатиме принципу побудови Особливої частини цього Кодексу за ознакою родового об'єкту кримінального правопорушення. Водночас пропонується внести зміни до диспозиції ч. 1 ст. 384 КК України, згідно з якими виключити діяння – подання завідомо недостовірних або підроблених доказів, а з ч. 2 цієї статті – слова «штучне створення доказів обвинувачення чи захисту» [2, с. 10-11].

З приводу можливої непотрібної конкуренції норм між запропонованою ст. 384-1 «Фальсифікація доказів» та ст. ст. 373, 384, 386 КК України, то у кримінально-правовій науці конкуренція означає наявність кількох статей (частин статей, пунктів статей) Особливої частини, які одночасно охоплюють діяння, що підлягає кримінально-правовій кваліфікації. Вирішення ж питань конкуренції передбачає з'ясування того, яка ж із статей (частини статей, пунктів статей) повинна бути застосована в даному випадку. Склад кожного кримінального правопорушення є індивідуальний та відрізняється від інших складів щонайменше однією ознакою. Тому склади кримінальних правопорушень підлягають розмежуванню між собою звичайно за кількома ознаками.

Отже, діяння, пов'язані із фальсифікацією доказів, мають бути кваліфіковані на спеціальними нормами у межах Розділу XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» КК України. Розмежування між запропонованою ст. 384-1 «Фальсифікація доказів» та ст.ст. 373, 384, 386 КК України має відбуватися за предметом кримінального правопорушення, об'єктивною стороною діяння (форма, об'єм, спосіб, обстановка), а також суб'єктом кримінального правопорушення та метою. За цими ознаками діяння, що охоплюються ст.ст. 384-1 (в авторській редакції), 373, 384 КК України, містять різні склади кримінальних правопорушень. З огляду на це, вказані статті можуть існувати паралельно.

Список використаних джерел:

1. Ус О.В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації: лекції. Харків: Право, 2018. 368 с.

2. Нікітенко В.М. Кримінальна відповідальність за фальсифікацію доказів: автореф. дис. … канд. юрид. наук. Київ, 2018. 22 с.

3. Брич Л. П. Теоретичні засади розмежування складів злочинів: дис.… д-ра юрид. наук. Львів, 2014. 465 с.

4. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.

5. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.

Оксютович М.О.,
кандидат філософських наук,
завідувач кафедри психології та соціального забезпечення
Державний університет «Житомирська політехніка»
Коршак В.С.
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ПСИХОЛОГІЧНА ТА ПРАВОВА ПІДТРИМКА ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

У контексті змін, суспільних трансформацій або боротьби за незалежність і суверенітет для будь-якої цивілізованої країни принцип забезпечення інтересів дітей залишається ключовим у сфері захисту підростаючого покоління. В умовах війни в Україні підтримка підлітків набуває особливого значення як з психологічної, так і з правової точки зору.

З психологічної точки зору, війна значно підвищує ризики розвитку таких розладів, як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, тривожні стани, а також порушення емоційної регуляції. Втрата відчуття безпеки, неможливість повернутися до звичного способу життя, травматичний досвід втрати близьких або свідчення насильства залишають глибокі сліди в емоційній сфері підлітків. Без належної психологічної підтримки ці наслідки можуть тривати роками, впливаючи на їхню здатність до нормальної соціальної адаптації та психоемоційної стабільності. Надання професійної психологічної допомоги підліткам у цей період стає не лише необхідним, але й критично важливим для запобігання тривалим негативним наслідкам війни [1, с. 92].

З правової точки зору, підлітки мають особливі права, захищені законами України такими, як Конституція України, Сімейний кодекс України, Закон України «Про охорону дитинства» [2, 3, 4] міжнародними правовими актами, зокрема Конвенцією ООН про права дитини, Декларацією прав дитини, яка передбачає особливий захист дітей у конфліктних ситуаціях [5, 6]. Війна в Україні призвела до порушення багатьох прав підлітків, зокрема права на освіту, безпечне середовище, медичну допомогу та соціальний захист. Забезпечення дотримання цих прав є не тільки моральним, але й юридичним обов'язком держави та міжнародної спільноти. Підлітки, як частина найбільш вразливої групи населення, потребують особливого захисту від наслідків

військових дій, таких як примусова міграція, сімейні втрати та ризики експлуатації.

Відповідно до нормативно-правових актів, дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше [2-6]. Згідно із дослідженнями психологів, підлітковий вік є критичним етапом розвитку, коли особистість формується не лише фізично, але й психоемоційно, а також соціально. Війна створює значні стресові обставини, які порушують нормальний хід розвитку та соціалізації, спричиняючи глибокі психологічні травми. Проте в умовах війни цей період стає особливо критичним через підвищену психологічну вразливість та ризики травматизації. Постійний стрес, викликаний переживаннями жаху, небезпеки та безсилля, значно збільшує ймовірність розвитку посттравматичного стресового синдрому (ПТСР). Підлітки, на відміну від дорослих, ще не мають повноцінних механізмів подолання стресу, тому вони є особливо вразливими до негативного впливу війни [7].

У військовий час діти є заручниками адаптації, напруження, емоційного та травматичного стресу. Батьки мають допомогти пережити це, адже саме батьки дають почуття впевненості та спокою, своєю поведінкою, вони або зменшують, або збільшують силу стресу підлітку [8].

Завдання батьків під час виховання підлітків полягає в наданні підтримки та допомозі у вмінні виражати емоції і розуміти власні реакції. В умовах війни особливо важливо спостерігати за ознаками психологічних проблем, такими як депресія, агресія, втрата мотивації або самопошкодження, що сигналізують про необхідність допомоги. Батьки повинні не виховувати, а супроводжувати підлітка, забезпечуючи постійну емоційну підтримку та контакт, щоб дитина не почувалася ізольованою. Важливо сприяти поверненню до нормального життя через спільні активності та навчати методам самодопомоги, як-от дихальні вправи, медитація та фізична активність, що сприятиме стійкості підлітка в умовах війни [9]. У сприйнятті дітей батьки повинні бути надійними, присутніми, передбачуваними та чуйними. Підліток має відчувати, що вони разом з батьками долають труднощі як єдина сім'я. Якщо в цей період буде збережений міцний зв'язок із дитиною, а сімейна атмосфера спокою стане нормою, це сприятиме формуванню позитивних асоціацій у розвитку мозку. З часом ці нові, позитивні асоціації замінять старі негативні переживання [10].

Підтримка підлітків в умовах війни в Україні є критично важливою як з психологічної, так і з правової точки зору. Військові дії значно підвищують ризик виникнення посттравматичних розладів, депресії та емоційної нестабільності серед підлітків. Ця вікова група особливо вразлива через ще нерозвинені механізми подолання стресу. Батьки відіграють ключову роль у наданні емоційної підтримки, допомагаючи дітям адаптуватися до складних умов і сприяючи формуванню позитивних асоціацій, що згодом можуть витіснити негативні переживання.

Також важливо забезпечити дотримання прав підлітків, що регламентуються національним та міжнародним законодавством, особливо в контексті доступу до освіти, медичної допомоги та соціального захисту.

Спільна підтримка з боку родини та держави є необхідною для забезпечення нормального психосоціального розвитку дітей та їхнього повернення до стабільного життя після закінчення конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Лапиш Т.А. Психологічне благополуччя підлітків в умовах війни. *Світ наукових досліджень. Випуск 30*: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 24-25 травня 2024 р.) / за ред. : О. Патряк та ін. ГО «Наукова спільнота», WSZIA w Opolu. Тернопіль: ФО- П Шпак В.Б. 2024. С. 91-93
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2003 р. №2947-III. *База даних «Законодавство України».* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text
4. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. *База даних «Законодавство України».* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text
5. Про права дитини : Конвенція від 20 листопада 1989 р. № 995_021. *База даних «Законодавство України».* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
6. Декларація прав дитини : прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р. *База даних «Законодавство України».* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text
7. Головатюк Т.А. Вплив психологічної підтримки від батьків в умовах війни. Освіта і наука - 2024 : збірник наукових праць учасників звітно-наукової конференції студентів та аспірантів Факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (9-11 квітня 2024 року, м. Київ) / Ред. колегія: Л.М. Вольнова. Київ, 2024. С. 51-53
8. Рижакова В.І. Психологічні особливості процесу адаптації вимушено переселених осіб до нового середовища проживання : збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 квітня 2022 року) / редкол.: Максименко С. Д. [та ін.]. С.110-112
9. Волкер П. Комплексний ПТСР: керівництво з відновлення від дитячої травми. Київ. 2023. 316 с.
10. Джексон Наказава Д. Уламки дитячих травм. Київ. 2022. 384 с.

Острогляд О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир
професор кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОЧІКУВАННЯ ТА РЕАЛЬНІСТЬ (Ч.2)

Серед багатьох визначень кримінально-правової політики є і таке: «Кримінально-правова політика – системоутворюючий елемент державної політики у сфері протидії злочинності, яка розробляє стратегію і тактику протидії злочинності кримінально-правовими засобами» [3, с.8].

Зрозуміло, що формування кримінального законодавства це стратегічний напрямок діяльності держави, якому потрібно приділяти належну увагу і помилки на цьому етапі є дуже відчутними і навряд чи їх можна вирішити через реалізацію тактичних завдань.

В 2022 році після внесення змін до Кримінального кодексу України, стосовно посилення кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності, які вчинені в умовах воєнного стану, було проаналізовано в певній частині, як ці зміни застосовують суди України (дет. див. тут: Острогляд О.В. Кримінально-правова політика протидії кримінальним правопорушенням проти власності в умовах воєнного стану: очікування та реальність // Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи: матеріали Круглого столу (23 вересня 2022 року) / упор. І.В.Гловюк, Н.Р. Лащук, В.В.Навроцька, І.Р.Серкевич, Н.І.Устрицька. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 65-68).

Висновки того дослідження були такими. Практика призначення покарання за вчинення крадіжки в умовах воєнного стану йде наступними шляхами:

1. Найбільш поширений – застосування ст. 69 ККУ, тобто призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

2. Призначення мінімального покарання передбаченого ч. 4 ст. 185 – 5 років позбавлення волі з застосуванням ст. 75 ККУ, тобто звільнення від відбування покарання з випробуванням.

3. Одночасне застосування ст.ст. 69 і 75, тобто призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом від якого особа звільняється з випробуванням.

4. При наявності невідбутої частини покарання за попереднім вироком, а також вчинення кількох діянь в умовах воєнного стану, застосовується лише ч. 4 ст. 185, але і в цьому випадку покарання мінімальне, що передбачено санкцією цієї частини – 5 років позбавлення волі [2, с.67-68].

Таким чином стратегічне рішення ВРУ у відношенні до крадіжки навряд чи можна було на той час визнати виправданим, через системне

застосування ст.ст. 69 і 75 ККУ. Як вбачалося на той час – законодавець «занадто» посилив відповідальність саме за вчинення цього діяння, через що суди обирали варіант «справедливість» на противагу «законності». Одним з варіантів вирішення цієї ситуації було «переміщення» відповідальності в ч. 2 ст. 185 ККУ, що надало б судам більший арсенал покарань для законно-справедливої оцінки скоєного.

Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів» від 18.07.2024 р. (набрав чинності 9 серпня 2024 р.) збільшили розмір адміністративно-караної крадіжки до 2 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що на сьогодні становить 3028 грн. А відповідно саме з цієї суми «стартуватиме» кримінально-карана крадіжка.

В аспекті попереднього дослідження виникає запитання – чи це рішення законодавчого органу вплине якісно на судову практику? Оскільки крадіжки і далі відносяться до найбільш поширених кримінальних правопорушень за які в умовах воєнного стану загрожує від 5 до 8 років позбавлення волі.

Для дослідження, щоб була певна відповідність, візьмемо знову рішення судів Івано-Франківської області, які значно віддалена від лінії фронту і фактично діяння вчиняється в умовах воєнного стану, але без використання таких умов.

За вересень місяць судами області постановлено 18 вироків суду щодо статті 185 ККУ «Крадіжка» (виявилося 17, 1 випадково занесений до розділу).

Так як вироків небагато, для ілюстрації проведений аналіз можна відобразити в вигляді таблиці:

№	Призначене покарання	Застосо-вані статті ЗЧ ККУ	Іспитовий строк	Примітка
1.	5 р.п.в.	75	1	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121312220
2.	5 р.п.в.	75	3	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121397018 - засуджено за 3 статтями
3.	4 р.п.в.	75	1	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121555224
4.	5 р.п.в.	75	1 р. 6 міс.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121654937
5.	5 р.п.в.	75	2	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121649729
6.	5 р.п.в.	75	2	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121654938
7.	5 р.п.в.	75	3	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121749278 - сукупність, група осіб
8.	2 р.п.в.	69	-	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121813664 - реально
9.	5 р. 2 міс. п.в.	-	-	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121819285 - був інший вирок з заст. ст. 75
10.	5 р.п.в.	75	1	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121841083
11.	5 р.п.в.	75	1 р. 6 міс.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121855289
12.	5 р.п.в.	75	1	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121855366
13.	5 р.п.в.	75	1	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121888934 - раніше неодноразово судимий
14.	6 р.п.в.	-	-	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121888942 - повторність
15.	5 р.п.в.	75	1	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121889115
16.	5 р.п.в.	75	1	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121950003
17.	5 р.п.в.	75	1	https://reyestr.court.gov.ua/Review/122051892

Звичайно така кількість вироків і лише з однієї області не дає повної картини притягнення до відповідальності за крадіжку в умовах воєнного стану, але певні висновки з призначення покарання (в порівнянні з попереднім дослідженням) можна зробити:

1. Найбільш поширений спосіб в попередньому дослідженні – застосування ст. 69 ККУ, тобто призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, **фактично застосовано лише один раз.**

2. В більшості призначається мінімальне покарання передбаченого ч. 4 ст. 185 – 5 років позбавлення волі з застосуванням ст. 75 ККУ, тобто звільнення від відбування покарання з випробуванням.

3. Одночасного застосування ст.ст. 69 і 75, тобто призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом від якого особа звільняється з випробуванням **– не виявлено.**

4. При наявності невідбутої частини покарання за попереднім вироком, а також вчинення кількох діянь в умовах воєнного стану, застосовується лише ч. 4 ст. 185, але і в цьому випадку покарання не надто більше за мінімальне, що передбачено санкцією цієї частини – 5 років позбавлення волі **– 5 р. 2 міс., 6 р.**

5. Зустрічаються випадки призначення мінімального покарання, з застосуванням ст. 75, і стосовно неодноразово засуджених за цією статтею.

Таким чином, попередній висновок, що стратегічне рішення ВРУ у відношенні до крадіжки навряд чи можна визнати виправданим зберігається.

Системне застосування ст. 69 припинилося, проте ст. 75 ККУ застосовується так само часто. Відповідно суди далі обирають варіант «справедливість» на противагу «законності». Одним з варіантів вирішення цієї ситуації залишається «переміщення» відповідальності в ч. 2 ст. 185 ККУ, що дасть судам більший арсенал покарань для законно-справедливої оцінки скоєного.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. За станом на 7 вересня 2024 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

2. Острогляд О.В. Кримінально-правова політика протидії кримінальним правопорушенням проти власності в умовах воєнного стану: очікування та реальність // Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи: матеріали Круглого столу (23 вересня 2022 року) / упор. І.В.Гловюк, Н.Р. Лащук, В.В.Навроцька, І.Р.Серкевич, Н.І.Устрицька. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 65-68

3. Острогляд О.В. Основні положення кримінально-правової політики України та Кримінального права України (Загальна частина) [Текст] : навчальний посібник [в схемах та визначеннях, практичні завдання] / О.В.Острогляд. 3-тє вид., переробл. та допов. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2021. 340 с.

Письменський Є.О.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ

ПІДГОТОВКА ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА ДО ОКУПАЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВИНИКНЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ ЯВИЩА КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Вчинену агресію проти України аж ніяк не можна розглядати як випадкову або таку, що зумовлена збігом обставин. Вона була цілком спланованою, а використання низки нетрадиційних методів гібридної війни почалось заздалегідь, до 2014 р. (латентна фаза). Як стверджує В. Василенко, росія здійснювала справжню гуманітарну агресію одночасно за кількома напрямами, ведучи проти України інформаційно-пропагандистську, історіософську та конфесійну війни. Наступ на українську ментальність, традиційні цінності, мову, культуру, систему освіти, історичну пам'ять народу, національні церкви мало стратегічну мету: знищення ідентичності української нації, яка є системоутворюючим складником Української національної держави [1, с. 36].

За свідченням фахівців, ретельна підготовка рф до реалізації акту агресії здійснювалась планомірно, протягом попереднього десятиліття (або навіть більше). Як зазначає Т. Євсєєва, експансія «русского міра» в Україні, що супроводжувалася популяризацією у медіа планів приєднання її території до росії на правах «Південно-Західного федерального округу», велася задовго до 2014 р. [2, с. 195]. І. Рущенко уточнює: реальні приготування до атаки на Україну керівництво рф почало здійснювати не пізніше 2003 р. – з моменту розв'язання штучного конфлікту довкола острова Тузла [3, с. 36]. Очевидно, що це готування, утворюючи відповідний елемент гібридної війни, із-поміж іншого мало на меті забезпечити перспективну лояльність населення України до загарбника.

Підривна політика стосовно України велась переважно у площині сучасності, зокрема, йдеться про газові війни та енергетичний шантаж[1],

[1] Росія розглядала питання поставки та транзиту газу як один з найголовніших складників колоніальної політики щодо України, всіляко стимулюючи критичну залежність України від російського газу. Так само стимулювалися корупція і популізм українських політиків, що призводило до неефективного споживання газу, занепаду власного видобутку, інших негараздів [4].

збереження і розвиток російської мови[2], культивування російських смислів у культурному житті та медіа[3], активне залучення до співпраці[4].

О. Третьяков-Гродзевич резонно зауважує, що колабораціонізм – це про сприйняття, і рф ще з початку двохтисячних почала системну діяльність, спрямовану на зміну сприйняття українців, зокрема з метою збільшення кількості колабораціоністів всередині України. Він наводить приклад серіалу «Если завтра в поход», знятого 2004 р. за підтримки Федерального агентства з культури та кінематографії рф. Цільова аудиторія цього серіалу – молодь. У ньому відбувається просування наративів «Крим – це росія», «Українці нахабні загарбники», «Українці ненавидять росіян і хочуть їх вбивати». Тобто такі наративи поширювалися ще за десять років до початку війни, а молодь, яка дивилась цей серіал вочевидь зараз воює у складі окупаційних військ рф [10, с. 32].

Водночас, що не менш важливо, підривна діяльність рф здійснювалась також з позиції минулого через укорінення совєцьких міфів про Другу світову війну, що давало змогу живити совєцьку ідентичність громадян України, а це своєю чергою утворило добре підґрунтя для виникнення й розвитку колабораціоністських настроїв (під гаслом «об'єднання своїх зі своїми»).

Показово у цьому контексті, наскільки потужно російська влада використовувала (і продовжує це робити) як форми, так і смисли совєцької пропаганди. Її мову складають слова зі словника часів Другої світової війни («Українська влада – фашисти», «Українська армія – каратєлі», терористи, які протистоять український владі – «ополчєнци»). Найбільш прикро, що ці слова виявились дієвими. Чимало українців були настільки переконані у їх правдивості, що відправились захищатись від «українського фашизму». Оновлена модерними засобами впливу на громадськість, геть стара за своєю суттю, пропаганда діє, адже вона опирається якраз на старі совєцькі стереотипи та уявлення, які формувалися й утримувалися дуже довго – десятки років після завершення цієї війни [11]. Сучасні воєнно-політичні події в Україні характеризуються діаметрально протилежними підходами та

---

[2] Як показав аналіз динаміки мовної ситуації (станом на 2008 р.), за роки незалежності в Україні не відбулося розширеного відтворення україномовних практик у жодній сфері, а в деяких з них – процеси деукраїнізації йшли фактично тими ж (чи навіть швидшими) темпами, що й у совєцький період [5, с. 84]. За участі російсько орієнтованих місцевих еліт у більшості районів сходу і півдня України (особливо у Криму та на Донбасі) упроваджувалась націократична модель мовної політики, з повною домінацією російської мови і послідовним блокуванням української, що зрештою, і створило сприятливий ґрунт для розгортання російської агресії [6, с. 150 – 171].

[3] Через тривале колоніальне панування Російської Імперії і згодом – Совєцького Союзу над Україною російський і український інформаційний простори виявилися зрощеними, тому значна частина російських смислів проникла в український медіадискурс [7, с. 174 – 175]. Унаслідок цього до початку окупації істотна частина населення споживала російський інформаційний продукт – новини, серіали, розважальні програми, ток-шоу, музику тощо. Вміло використовуючи совєцькі ментальні стереотипи, Кремль всіляко намагався розширювати спільноту «совєцьких людей» [8, с. 102].

[4] За твердженням свідків, окремі мешканці Донбасу регулярно до 2014 р. їздили до військово-спортивних таборів рф на збори, де проводилися тренування, військова підготовка. У потрібний момент ці особи почали діяти: брати участь у проросійських мітингах, об'єднувати навколо себе людей, захоплювати адміністративні будівлі тощо [9, с. 18].

оцінками воюючих сторін із прямими алюзіями на події Другої світової війни, – наголошують Т. Пентер і Д. Титаренко, звертаючи увагу на вживання пов'язаних із архетипами ворога минулої війни штампів на кшталт «українські фашисти», «укронацисти», «російські фашисти» тощо [12, с. 20]. Про те, що сучасна російська інформаційно-психологічна війна передбачає здійснення історичних фальсифікацій та проведення надуманих аналогій між сучасною міжнародною ситуацією та військово-політичною напруженістю 1930-х рр., зазначає М. Доманська [13].

У Міністерстві внутрішніх справ України свого часу узагальнили, що з початком окупації імпульсом до подальшого розгортання колабораціоністського руху були такі основні фактори: застосування сучасних інформаційних технологій, які вдосконалені та адаптовані до вимог часу і суспільства; створення ілюзії «державності» (дії російських військових формувань маскувалися під «визвольний рух»); використання потенціалу «активу» колабораціоністів для демонстрації квазібажань місцевого населення. У підсумку відбувалася поступова легітимізація колабораціонізму у свідомості людей, які залишилися на окупованих територіях [14].

Одним з ключових, але водночас неочевидних напрямів, за яким держава-агресор здійснювала створення належного підґрунтя для реалізації своєї злочинної мети, подальшої окупації України та поширення колабораціонізму на захоплених землях, був релігійний. Дослідники встановили, що діяльність в Україні православної церкви московського патріархату довгий час генерувала загрози національній безпеці України у сфері внутрішньої політики. Ця церква фактично виконувала функцію ідейно-світоглядного агента російського політичного режиму, займаючись поширенням та вкоріненням в Україні ідеології «руского міра», здійснюючи розкол українського суспільства за світоглядно-ідеологічною основою [15], що як наслідок істотно вплинуло на вчинення колабораційної діяльності.

Використання широкого арсеналу деструктивних методів впливу на населення окупованих територій (як до початку війни, так і після цього) дало свої плоди у виді фактичної втрати частиною громадян України лояльності до своєї держави. Ці громадяни «увірували в непогрішимість» рф, її впливовість і могутність, здатність розв'язувати їхні проблеми тощо, що в сукупності з іншими факторами призвело до формування та поширення колабораційної поведінки. Викладене підтверджується результатами досліджень, що свого часу проводилися на окупованих територіях. Зокрема, у межах проєкту «Ставлення до різних сценаріїв реінтеграції тимчасово окупованих територій» Український інститут майбутнього ініціював проведення та 2020 р. оприлюднив результати дослідження серед населення тимчасово непідконтрольних територій Донецької та Луганської областей України. Дослідження проводилося методом фокус-групової дискусії. Отримані дані дають змогу простежити тогочасний (до початку другого етапу російсько-української війни) стан ставлення населення, яке проживало на тимчасово непідконтрольних територіях України, до різних сценаріїв реінтеграції окупованих територій.

З-поміж усієї палітри зафіксованих думок місцевого населення окупованих територій з приводу порушеної проблеми найбільше привертають увагу такі: вину в розв'язання конфлікту учасники дискусій покладають на

США, які протистоять рф, намагаються ослабити її будь-якими способами, з метою завоювання світового панування; росія скоріше не винна в розгортанні конфлікту, вона вимушена відстоювати свої інтереси, протистояти США, рф захищає інтереси населення Донбасу від «націоналістично налаштованих бандерівців»; найбільш популярними джерелами інформації зафіксовано російські телеканали та російські соціальні мережі («Вконтактє», «Одноклассники»); ставлення до лідерів США та ЄС негативне; ставлення до В. Путіна вкрай позитивне, його вважають ефективним лідером, найкращим президентом, який всіляко розвиває свою країну та захищає інтереси свого народу; майже всі учасники підтримали анексію Криму та навіть заздрять мешканцям півострова; найбільш прийнятним називають сценарій приєднання «республік» до рф [16]. Ці міркування яскраво ілюструють роль пропаганди у формуванні світосприйняття та світогляду людей, її здатність спотворювати здавалося б очевидні факти, а в підсумку – визначати поведінку людей, лінія якої є бажаною для загарбника.

Так чи інакше, історія знає чимало прикладів, коли значна частина людей переходила до окупантів, вірячи в обіцянки ворога. Пізніше ж, коли зрадники стикалися з жорстокими заходами, які застосовували завойовники проти населення, вчинення колабораціоністських дій припинялось [17, с. 110]. У цьому аспекті можна звернути увагу, що наприклад, на окупованій території Луганської області деякі з таких заходів використовувалися для придушення проявів громадянської позиції до учасників шахтарських бунтів, які мали місце в червні 2020 р. [18].

Як висновок треба констатувати, що на виникнення та масштаби поширення явища колабораціонізму в сучасній Україні з-поміж інших факторів істотно вплинуло те, що держава-агресор завчасно до здійснення агресії почала підготовку із забезпечення до себе лояльності окремих категорій громадян України, насамперед тих, які ностальгують за совєцьким минулим, увірували в непомірну потужність російської держави, схильні довіряти її інформаційним засобам впливу, а головне є носіями російської мови, культури, традицій тощо.

Список використаних джерел:

1. Василенко В. А. Російсько-українська війна 2014 року: причини, перебіг та політико-правові оцінки. *Український тиждень* (спецпроект). 2014. № 42 (362). С. 27 – 42.

2. Євсєєва Т. Православна парадигма російсько-української війни 2014: історія та сучасність. *Національне питання в Україні: виклики сучасності, уроки історії* : доповіді та матеріали всеукраїнської наукової конференції (20 листопада 2014 р.). Київ : Інститут історії України НАН України, 2016. С. 172 – 195.

3. Рущенко І. Підривні соціальні технології (з досвіду російсько-української гібридної війни). *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2015. Вип. 9. С. 35 – 43.

4. Вітренко Ю. Вісім міфів про перемогу Нафтогазу в Стокгольмі, або Як в українців перемогу крали / "New Voice" (28 лютого 2020 р.). URL:

https://biz.nv.ua/ukr/experts/vitrenko-mifi-navkolo-peremogi-naftogazu-nad-gazpromom-u-stokgolmskomu-arbitrazhi-50072906.html

5. Вишняк О. І. Динаміка мовної ситуації в Україні. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2008. С. 75 – 85.

6. Масненко В. Мовний аспект державної етнополітики в Україні: ліберальна vs націократична модель в умовах сучасної кризи. *Національне питання в Україні: виклики сучасності, уроки історії* : доповіді та матеріали всеукраїнської наукової конференції (20 листопада 2014 р.). Київ : Інститут історії України НАН України, 2016. С. 150 – 171.

7. Рудченко А. Російський наратив про «українських фашистів» у публікаціях українських медіа. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2020. № 47. С. 171 – 178.

8. Куцька О. М., Туранський М. О. Роль російських теле- і радіоканалів в інформаційно-пропагандистському забезпеченні окупації Криму. *Воєнно-історичний вісник*. 2019. № 2 (32). С. 99 – 112.

9. Павлік Ю. Кадіївка: назву змінено, окупація триває / ГО «Українська Гельсінська спілка з прав людини». Київ, 2020. 74 с.

10. Третьяков-Гродзевич О. Стратегічні комунікації як превентивний інструмент протидії колабораціонізму**.** *Проблеми протидії колабораційній діяльності в умовах збройної та інформаційної агресії рф проти України* : зб. матер. наук.-практ. сем. (м. Київ, 4 квіт. 2024 р.) / упоряд.: Ю. О. Найдьон, В. Г. Пилипчук, М. О. Теплюк, Т. О. Давидова, В. С. Зубенко. Київ : НА СБУ, ДНУ ІІБП НАПрН України, 2024. С. 29 – 35.

11. В`ятрович В. Друга Світова. Війна пам'ятей / Zbruc (09 травня 2016 р.). URL: https://zbruc.eu/node/51248

12. Пентер Т., Титаренко Д. Військовослужбовці Вермахту у сприйнятті населення окупованого Донбасу (за матеріалами усноісторичних джерел). *Схід*. 2018. № 6. С. 15 – 23.

13. Domańska M. The myth of the Great Patriotic War as a tool of the Kremlin's great power policy. OSW Commentary NUMBER 316 31.12.2019. [Policy Paper].

14. Аваков А. Колабораціонізм і амністія. Необхідність суспільного діалогу/ Українська правда (6 червня 2018 р.) URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2018/06/6/7182517/

15. Державно-церковні та суспільно-релігійні відносини в умовах війни Росії проти України : аналіт. доп. / [С. І. Здіорук, В. В. Токман] ; за ред. С. І. Здіорука. Київ : НІСД, 2023. 36 с. https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.07

16. Фокус-групи «Думки та настрої жителів окупованих територій»: аналітичний звіт / Український інститут майбутнього (15 червня 2022 р.). URL: https://uifuture.org/analitychni-materialy/fokus-grupi-dumki-ta-nastroyi-zhiteliv-okupovanix-teritorij/

17. Shaikan A. & Shaikan V. Collaborationism and Complicity in the History of Mankind Reflected in Scholars and Writers Works. *Scientific Journal of Polonia University*. 2018. № 30 (5). p. 107 – 113.

18. Окупаційна адміністрація «ЛНР» намагається придушити протести шахтарів / Укрінформ (09 червня 2020 р.) URL:

https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3041727-okupacijna-administracia-lnr-namagaetsa-pridusiti-protesti-sahtariv.html

Пушка Д.М.,
асистент кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ

ОФОРМЛЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна війна, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, вплинула на усі сфери життя. На превеликий жаль, щодня ми стикаємось з інформацією про загиблих. Тому питання спадкування в умовах воєнного стану є актуальним та нагальним. Варто звернути увагу, що законодавство зазнало змін в оформленні спадкових прав в умовах воєнного стану.

Згідно Цивільного кодексу України, а саме ст. 1216: спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Згідно ч. 1 ст. 1270 ЦКУ загальний строк прийняття спадщини становить шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. [1]

З огляду на зміни в системі спадкування та роботі нотаріусів у воєнний час, на час воєнного стану перебіг строку прийняття спадщини або відмови від неї буде призупинено, але не більше ніж на чотири місяці.

Свідоцтво про право на спадщину буде видано спадкоємцю після закінчення строку для прийняття спадщини (п. 3 Постанови КМУ № 164).

З огляду на ці зміни, виникло питання щодо обчислення строку для прийняття спадщини або відмови від неї, якщо спадщина відкрилася в період з 06.03.2022 по 28.06.2022. Для кожної конкретної спадкової справи, відкритої до початку воєнного стану, строк визначається так: якщо до 06.03.2022 шестимісячний термін ще не закінчився, він автоматично подовжується на 4 місяці і загалом складає 10 місяців. Якщо ж цей строк завершився до 06.03.2022 під час воєнного стану, то застосовується загальне правило Цивільного кодексу України, за яким строк не продовжується і становить 6 місяців. [2]

Варто зазначити, що відповідно до ч.3 ст. 1272, суд може встановити спадкоємцю, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважних причин, додатковий період, достатній для подання заяви про прийняття спадщини. [1]

У такому випадку до суду слід надати докази, що підтверджують поважні причини пропуску строку, такі як тривала хвороба спадкоємця, служба в ЗСУ тощо. Суд оцінює вагомість цих причин і визначає, чи заважали вони звернутися до нотаріуса вчасно. Варто зазначити, що незнання про смерть спадкодавця або перебування за кордоном не вважаються поважними причинами пропуску строку. [2]

Стаття 1221 Цивільного кодексу України визначає, що місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. Якщо ж це місце невідоме, спадщина відкривається за місцезнаходженням нерухомого майна або його

основної частини. У разі відсутності нерухомого майна, місцем відкриття спадщини стає місцезнаходження основної частини рухомого майна. [1]

Унаслідок військової агресії російської федерації багато громадян України були змушені залишити свої домівки та шукати безпечний притулок як на більш захищених територіях країни, так і за кордоном. За межами України нотаріальні дії здійснюються консульськими установами та дипломатичними представництвами відповідно до статті 38 Закону України «Про нотаріат». У такій ситуації спадкоємець подає заяву про прийняття спадщини до зазначених установ .

Заяву також можна надіслати поштою нотаріусу на підконтрольній території України, попередньо повідомивши його про це. Однак у такому разі вона повинна бути нотаріально засвідчена нотаріусом тієї країни, де перебуває особа. У залежності від наявності міжнародних договорів між країною перебування та Україною, може знадобитися проставлення апостилю. Також буде потрібно зробити нотаріально засвідчений переклад заяви на українську мову. Після того, як український нотаріус отримає нотаріально засвідчену заяву, подальші дії щодо прийняття спадщини здійснюються за тим самим алгоритмом, як було описано раніше. [3]

Якщо смерть громадянина зареєстрована на території іншої держави, легалізації підлягає документ, виданий відповідним органом і дійсний на території України, якщо інше не встановлено законом або міжнародними договорами України. Також можна завірити заяву про прийняття спадщини у нотаріуса за кордоном і проставити на документі апостиль. [4]

Також, варто зазначити, що заповіти військовослужбовців і військовополонених посвідчуються на загальних підставах. Заповіт військовослужбовця може посвідчити командир (начальник) відповідного військового формування. Після цього заповіт обов'язково реєструється у Спадковому реєстрі. Щодо військовополонених, їхні заповіти може посвідчити начальник табору або установи, де розташована дільниця для військовополонених. [5]

Отже, висновком слугує те, що рекомендується вирішити всі питання щодо спадщини до смерті. Це полегшує вирішення майнових питань після смерті спадкодавця та мінімізує судові спори між спадкоємцями.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

2. Як оформити спадок під час воєнного стану: зміни законодавства - Українська Гельсінська спілка з прав людини. Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: https://www.helsinki.org.ua/articles/yak-oformyty-spadok-pid-chas-voiennoho-stanu-zminy-zakonodavstva/

3. Прийняття спадщини в умовах воєнного стану. Безоплатна правнича допомога. Безоплатна правова допомога. URL: https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/pryjnyattya-spadshhyny-v-umovah-voyennogo-stanu/

4. Оформлення спадщини під час війни або як не втратити свої права. Центральне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Київ). URL: https://centraljust.gov.ua/news/info/oformlennya-spadschini-pid-chas-viyni-abo-yak-ne-vtratiti-svoi-prava

5. Які особливості спадкування під час воєнного стану. ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/215154_yak-osoblivost-spadkuvannya-pd-chas-vonnogo-stanu

Свірко С.В.,
доктор економічних наук,
доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»,
Єфімова Е.В.,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
Гоша К.С.,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Правова політика, як особлива форма державної політики, виступає основою життєдіяльності будь-якої країни оскільки вона є «політикою держави, спрямована на забезпечення прав і свобод громадян, законності та правопорядку в суспільних відносинах», а головне її завдання полягає у «..нормативно-правовому забезпеченні реформ, які проводяться в державі» [1].

Нагадаймо, що згідно ст.3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [2]. Таким чином, національна безпека, як запорука на тільки особистої безпеки людини, а й існування громадян нашої країни загалом обіймає центральну позицію серед об'єктів правової політики.

На сьогодні вітчизняна правова політика на поточному рівні представлена перед усім Законом України «Про національну безпеку», а на стратегічному - Стратегія національної безпеки України [3, 4].

Закон України «Про національну безпеку» «визначає та розмежовує повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створює основу для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначає систему командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджує всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони» [3].

Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України №392/2020 від 14.09.20 є «основним документом

довгострокового планування, яким визначаються основні напрями державної політики у сфері національної безпеки» [3, 4].

Аналіз представлених позицій свідчить про певну нелогічність змісту та заявлених позицій [3, 4, 5]. Так, Стратегією національної безпеки України передбачено розробку в межах останньої сукупності Стратегій, а саме [3, 4, 5]: Стратегії людського розвитку; Стратегії воєнної безпеки України; Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України; Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України; Стратегії економічної безпеки; Стратегії енергетичної безпеки; Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату; Стратегії біобезпеки та біологічного захисту; Стратегії інформаційної безпеки; Стратегії кібербезпеки України; Стратегії зовнішньополітичної діяльності; Стратегії забезпечення державної безпеки; Стратегії інтегрованого управління кордонами; Стратегії продовольчої безпеки; Національної розвідувальної програми (одразу відмітимо досить оперативну розробку всіх вищевказаних документів довгострокового планування впродовж 2020-2022р.р..). Тим самим, вказані види безпеки ідентифіковані як складові національної безпеки.

В той же час, Законом України «Про національну безпеку» передбачено виокремлення в межах національної безпеки виключно таких її видів як воєнна безпека («захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз») та державна безпека («захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру») [3].

Отже, за досить оперативної розробки всіх безпекових Стратегій упродовж 2020-2022р.р., потребують подальшої розбудови структурні положення національної безпеки України з чіткою ідентифікацією останніх саме в Законі України «Про національну безпеку».

В контексті вищевказаної пропозиції вбачається за доречне прийняти до увагу сформовану раніше структуризацію державної безпеки, як складової національної безпеки (табл.1) [5].

Характеристика складових державної безпеки [5]

Назва складової	*Визначення поняття*
Безпека загального управління	стан захищеності системи загального державного управління від різнопрофільних загроз з метою забезпечення її функціонування та подальшої розбудови
Політична безпека	стан захищеності політичної системи держави від різних загроз з метою забезпечення її функціонування та подальшого розвитку
Економічна безпека	стан захищеності економіки держави від різнофакторних загроз в контексті забезпечення розвитку усіх її інституційних секторів
Військова безпека	стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих державних інтересів від військових загроз
Безпека громадського та правового порядку	стан захищеності життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина від загроз їх спокою та майновим правам, а також діяльності економічних суб'єктів

Соціально-гуманітарна безпека	стан захищеності соціальної, освітньої, наукової, культурної, духовної, медичної, медіа сфер від різновекторних загроз на забезпечення їх функціонування та подальшого розвитку
Інформаційно-комунікаційна безпека	стан захищеності методів, процесів та способів використання обчислювальної техніки і систем зв'язку від загроз викрадення, зміни та знищення інформації з метою забезпечення ефективної організації діяльності людей
Ресурсно-екологічна безпека	стан захищеності довкілля та надр держави від загроз порушення їх рівноваги, знищення, неефективного використання з метою їх забезпечення їх збереження та відновлення
Міжнародно-дипломатична безпека	стан захищеності міжнародної та дипломатичної сфери держави від зовнішніх загроз державі з метою забезпечення миру та добросусідських партнерських відносин

Така сегментація державної безпеки враховує вітчизняне нормативно-правове поле, світові підходи до визначення об'єктної уваги держави та її загроз, сучасні тенденції до розвитку громадського суспільства.

Чітка ідентифікація складових національної безпеки в межах закону України «Про національну безпеку», як базису правової політики в сфері національної безпеки, сприятиме більш чіткому розумінню власне національної безпеки, її викликів, загроз та небезпек, а отже і перспектив розвитку останньої.

Список використаних джерел:

1. Железняк Н.А. Поняття державної правової політики та її загальна характеристика. Наукові записки НаУКМА. Т. 21. Юридичні науки, 2003. С.8-14.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 02.10.2024)
3. Про національну безпеку України: Закон України №2469-VIII від 21.06.18 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19 (дата звернення: 02.10.2024)
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України №392/2020 від 14.09.20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text (дата звернення: 02.10.2024)
5. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк»», 2021. 436 с.

Стечишин А.В.,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри права та публічного управління
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ

ДЕМОКРАТІЯ І НАРОДОВЛАДДЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні глобалізаційні процеси є основною умовою актуалізації дослідження демократії та народовладдя. Згадані поняття є важливими для розуміння того, як національні правові системи трансформуються у відповідності до глобальних тенденцій. З розвитком глобалізації національні демократії стикаються з новими викликами, такими як поява наднаціональних організацій, міжнародного права та транснаціональних структур управління, які впливають на національні правові системи. Вивчення народовладдя дає критично важливе розуміння того, як повинні розвиватися правові системи, щоб збалансувати національний суверенітет з вимогами наднаціональних правових систем.

Трансформація національних правових систем передбачає адаптацію демократичних принципів насамперед відповідності міжнародним правовим стандартам. Цей процес часто вимагає правових реформ, які включають глобальні норми прав людини, екологічні стандарти та економічні правила. Дослідження демократії в цьому контексті підкреслює напругу між місцевим демократичним врядуванням і зростаючим впливом глобального права, коли правові рішення, прийняті за межами національних кордонів, можуть впливати на внутрішні правові структури.

Більше того, у межах ідеї народовладдя та демократії вивчається діяльність і вплив на правові системи таких глобальних інституцій як Організація Об'єднаних Націй та Європейський Союз. Розвиток останніх завжди асоціюється з поширенням демократичних практик та верховенством права. Формування глобального права являє собою еволюціонуючу систему правових принципів, які виходять за межі національних кордонів, впливаючи на те, як демократичні цінності підтримуються в різних юрисдикціях. Розуміння цієї динаміки має вирішальне значення для розв’язання таких питань, як міжнародна відповідальність, транснаціональне правосуддя та дотримання прав людини.

Одночасно, вважаємо за доцільне звернути увагу на низку загроз, яких зазнають демократія та народовладдя в умовах глобалізації. По-перше, це різноманітні правові, політичні та економічні чинники, які підривають традиційне демократичне врядування. Однією з головних загроз є «деформація» або обмеження національного суверенітету, оскільки наднаціональні організації та транснаціональні корпорації все більше впливають на національні правові та політичні рішення. Подібна трансформація змінює здатність демократично обраних урядів діяти незалежно, часто підпорядковуючи національні інтереси глобальним економічним або регуляторним рамкам.

Другою загрозою є зростаючий вплив недержавних об’єктів у глобальному управлінні. Міжнародні фінансові інституції, транснаціональні

корпорації та приватні організації часто діють поза прямим контролем демократичних урядів, але мають значний вплив на державну політику та правові реформи. Це створює дефіцит демократії, коли ключові рішення, що впливають на життя населення країни, приймаються суб'єктами, непідзвітними виборцям.

Більше того, глобалізація призвела до посилення соціальної і майнової нерівності, оскільки глобальна економіка є причиною маргіналізації вразливих верстви населення і як наслідок послаблює соціальні підвалини демократії. Економічна нерівність може підживлювати популізм і авторитаризм, оскільки позбавлені громадянських прав групи шукають альтернативні рішення для виправдання невдач демократичних інститутів. Ця тенденція також загрожує верховенству права, підриваючи довіру громадськості до демократичних процесів.

Третьою загрозою демократії та народовладдю, є зосередження контролю за засобами масової інформації в руках транснаціональних корпорацій. Така ситуація має прямим наслідком формування атрофованої громадської думки, яка часто не відповідає місцевим (локальним або національним) демократичним цінностям та пріоритетам. Така концентрація влади може обмежувати свободу вираження поглядів і плюралізм ідей [1, с. 308].

Крім того, глобалізація є умовою зростання цифрового контенту, а використання технологій державою і приватними корпораціями створює значні виклики для демократичних свобод. Широкомасштабний збір персональних даних може бути використаний для маніпулювання виборами, придушення інакомислення та порушення права на приватність, що послаблює основоположні принципи демократії, такі як прозорість та підзвітність.

Також варто говорити про загрозу фрагментації правових систем через збільшення кількості міжнародних угод і договорів, які накладають зобов'язання на держави без достатнього демократичного нагляду. Це може призвести до конфліктів між національним законодавством і глобальними правовими нормами, створюючи правову невизначеність, що послаблює демократичні інститути.

Суттєвою проблемою, що спровокована глобалізацією є міграція та пов'язані з нею демографічні зміни населення держав. Інтеграція різноманітних груп населення в національні правові системи може створити напруженість між підтримкою демократичних цінностей та пристосуванням до різних культурних чи правових перспектив, що потенційно може дестабілізувати демократичне врядування [1, с. 316].

Таким чином, дослідження демократії відіграють ключову роль у визначенні того, як взаємодіють глобальні та національні правові системи, що в кінцевому підсумку сприяє узгодженості та адаптивності глобального права у світі, що швидко змінюється. Глобалізація створює численні правові та структурні загрози для демократії, включаючи обмеження суверенітету, зростання кількості непідзвітних глобальних об’єктів, економічну нерівність, монополізацію засобів масової інформації, цифрове стеження та правову фрагментацію. Ці загрози вимагають ретельного правового аналізу та розробки надійних механізмів, які б забезпечили можливість адаптації та процвітання демократії в глобалізованому світі.

Список використаних джерел:

1. Народовладдя в Україні: глобалізаційні виклики: мон. / Р.О. Стефанчук, С.О. Кузніченко, І.М. Мишак, О.В. Совгиря, В.Л. Федорен: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 764 с.

Супрунова І.В.,
доктор наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
Северенчук І.І.,
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ ДЕТІНІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Ефективність та дієвість проведення державної політики детінізації національної економіки ґрунтується на правовому забезпеченні. Пріоритетним завданням для України в контексті європейської інтеграції і прагнення забезпечити стабільний поступальний розвиток національної економіки є гармонізація та приведення у відповідність до міжнародних стандартів та нормативів вітчизняної нормативно-правової бази щодо детінізації економіки та усунення наявних у ній протирічь.

Нормативно-правове забезпечення державного управління у сфері детінізації економіки виступає підсистемою системи нормативно-правового забезпечення національної безпеки України.

Правове регулювання державного управління у сфері детінізації економіки здійснюється у відповідності із законодавчими і підзаконними нормативними актами. Нормативно-правова база державного управління у сфері детінізації економіки побудована за ієрархічним принципом, який визначає її вертикальну побудову і відповідну субординацію. Систему нормативного регулювання державного управління у сфері детінізації економіки в Україні можна представити у вигляді табл. 1

Таблиця 1

Діюча система нормативно-правового забезпечення реалізації державної політики в сфері детінізації національної економіки

Рівень 1	**КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ**	Є основним законом держави, що гарантує безпеку громадянам, а, відповідно, усі нормативно-правові акти, що регулюють детінізацію національної економіки, не повинні обмежувати, гарантовані права громадянам. Крім того, кожен громадянин має відповідні обов'язки, які обмежують його діяльність та встановлюють відповідальність за тіньову діяльність
Рівень 2	**КОДЕКСИ УКРАЇНИ**	*Кримінальний кодекс України* – встановлює кримінальну відповідальність за порушення національного законодавства в сфері детінізації економіки
		Податковий кодекс України – визначає систему правового регулювання системи оподаткування та напрями і відповідальність за тінізацію доходів суб'єктів господарювання та громадян
		Господарський кодекс України – встановлює межі господарської діяльності в Україні, а, відповідно, законні та незаконні джерела отримання доходів
		Кодекс України про адміністративні правопорушення – визначає адміністративну відповідальність за тінізацію доходів
Рівень 3	**ЗАКОНИ УКРАЇНИ**	*Ті, що регулюють господарську діяльність:* - ЗУ «Про банки та банківську діяльність»; - ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» *Ті, що регулюють запобігання та протидію тінізації економіки:* - ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції»; - ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» - ЗУ «Про запобігання корупції»; - ЗУ Закон України «Про Національне Антикорупційне бюро України» *Ті, що регулюють забезпечення державної безпеки:* ЗУ «Про національну безпеку України»; - ЗУ «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»; - ЗУ «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»
Рівень 4	**Підзаконні правові акти**	Розпорядження КМУ «Про віднесення держав до переліку офшорних зон», Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції», Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки, Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, Методичні рекомендації щодо комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України, Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні

Зазначена система включає низку прийнятих нормативно-правових актів, орієнтованих на забезпечення протидії тінізації економіки.

Зважаючи на значну розгалуженість нормативно-правових актів, які стосуються детінізації економічних відносин та державної політики в даному напрямі, варто відмітити невідповідність їх вимогам міжнародної спільноти. А враховуючи євроінтеграційний та євроатлантичний вектор економічного розвитку України, необхідним є приведення вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів (Резолюція № 1847 Парламентської асамблеї Ради Європи «Тіньова економіка: загрози демократії, розвитку та верховенству права», Рекомендації № R204 Міжнародної організації праці щодо переходу від тіньової до формальної економіки, Директиви 2005/60/ЄС, 2024/1640 Європейського парламенту та Ради «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму та ін., Регламент (ЄС) 2024/1620 Європейського парламенту та Ради «Про створення Органу з питань протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму»).

Список використаних джерел:

1. http://www.rada.gov.ua/ – офіційний портал Верховної Ради України.

Сушицька Ю.О.,
старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
Дідковський В.О.
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Згідно зі статтею 10 Конвенції про захист прав людини, кожна людина має право на свободу вираження своїх думок. Це право включає можливість вільно висловлювати свої погляди, отримувати та передавати інформацію і ідеї без втручання з боку державних органів, незалежно від кордонів [1]. Однак це право не є абсолютним і може бути обмежене в певних випадках, таких як забезпечення національної безпеки, запобігання злочинам, підтримання громадського порядку, охорона здоров'я або моралі, а також захист прав і репутації інших осіб. Обмеження повинні бути передбачені законом, необхідні у демократичному суспільстві і пропорційні до досягнення цих цілей.

Конституція України також гарантує право на свободу слова та вільне вираження поглядів. Відповідно до статті 34 Конституції України, кожен громадянин має право на вільне висловлювання своїх думок та вільне отримання і поширення інформації будь-яким законним способом. Однак і тут передбачаються обмеження, зокрема для захисту державної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку, запобігання злочинам, охорони здоров'я, захисту моралі та прав інших осіб. Таким чином, положення Конституції України та Конвенції взаємодоповнюють один одного,

забезпечуючи гарантії свободи вираження при дотриманні законних обмежень для захисту інтересів суспільства [2].

У контексті глобалізаційних процесів, які посилюються на всіх рівнях, захист прав, свобод та інтересів як фізичних, так і юридичних осіб, а також держав, на міжнародному рівні стає все більш важливим. Серед міжнародних організацій найбільш ефективним у цьому відношенні є Рада Європи. Одним із ключових досягнень Ради Європи є ухвалення Європейської конвенції з прав людини 1950 року, яка має важливий механізм контролю - Європейський суд з прав людини. Цей Суд був створений з метою забезпечення того, щоб держави-учасниці виконували свої зобов'язання за Конвенцією та її Протоколами.

При приєднанні до Ради Європи Україна взяла на себе значні зобов'язання щодо захисту прав людини. Це включає признання державною обов'язковою юрисдикції Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), яке охоплює всі аспекти тлумачення та застосування Європейської конвенції та Протоколів до неї, а також виконання остаточних рішень Суду у справах, що стосуються України.

Україна також визнає Європейську конвенцію та практику ЄСПЛ як законодавче джерело права. З 1995 року в країні реалізується Спільна програма Комісії Європейських Співтовариств та Ради Європи з реформування правової системи, місцевого самоврядування та удосконалення системи правозастосування. З 2015 року також існує План дій для України на 2015–2017 роки, спільно розроблений Радою Європи та Україною. Його мета полягає у підтримці України у виконанні її статутних та специфічних зобов'язань як члена Ради Європи, а також у сприянні вирішенню фундаментальних питань у сфері прав людини та верховенства права. Ці ініціативи спрямовані на зміцнення правової системи та забезпечення дотримання стандартів прав людини в Україні. Ефективність захисту прав людини в рамках Ради Європи значно визначається роботою одного з її ключових інституцій - Європейського суду з прав людини. Цей суд відомий своїми високими стандартами справедливості та відповідності міжнародним нормам прав людини. Забезпечення ефективності Європейського суду є одним з пріоритетів Ради Європи на сучасному етапі її діяльності та реформування. З цієї перспективи важливим є проведення досліджень, що стосуються проблем, пов'язаних із юрисдикцією Європейського суду, механізмом реалізації його рішень та шляхами подальшого розвитку. Враховуючи постійні зміни в суспільстві та правозахисному середовищі, такі дослідження допомагають адаптувати судову практику до нових викликів та змінювати законодавство для підтримки та захисту прав людини в Європі.

Міждержавні справи можуть мати різні варіанти завершення. Вони можуть закінчуватися вирішенням по суті, узгодженням дружнього врегулювання, припиненням або відкладенням. Відповідно до Правила 62 регламенту, якщо заяву визнають прийнятною, секретар за дорученням палати або її голови встановлює зв'язок зі сторонами для досягнення мирного врегулювання. Палата прикладає всі необхідні зусилля для сприяння такому вирішенню. Якщо сторони погоджуються на дружнє врегулювання і палата переконана, що воно ґрунтується на принципах прав людини, справа може бути вилучена з реєстру Суду.

Наприклад, справа Данія проти Туреччини від 7 січня 1997 р. з урахуванням вимог Правила 62 регламенту, завершилася дружнім врегулюванням. Дружнім врегулюванням була врегульована справа «Данія, Франція, Нідерланди, Норвегія і Швеція проти Туреччини» від 1 липня 1982 р., в якій відповідач погодилася на прийняття індивідуальних петицій [7]. Припинені, наприклад, були такі справи, як справа «Австрія проти Італії» від 11 липня 1960 р., справа «Греція проти Туреччини» та справа «Грузія проти Росії» від 3 грудня 2009 р.: перша - оскільки Європейський Суд дійшов висновку, що не може розглядати всі пункти обвинувачення, позаяк можливості національного правосуддя не були вичерпані [6]; друга — у зв'язку зі зміною обставин (Греція тимчасово припинила членство в Раді Європи й участь в ЄСПЛ) [8]; третя — у зв'язку з тим, що заарештовані в Росії громадяни Грузії були звільнені з-під варти [5].

Підсумовуючи вище зазначене, можна дійти висновку, що свобода вираження поглядів є не лише правом, а й важливим принципом демократичного суспільства. Вона визначається як можливість кожної особи вільно висловлювати свої думки, переконання та погляди без будь-яких обмежень чи переслідувань. Ця свобода не тільки сприяє вільному обміну ідеями й формуванню громадської думки, але й є однією з основних передумов розвитку суспільства та зміцнення демократії.

Практика Європейського суду з прав людини у справах, пов'язаних із свободою вираження поглядів, є важливим стимулом для забезпечення цього права в Європі. Суд продемонстрував високі стандарти здійснення правосуддя, враховуючи суттєві аспекти свободи слова, такі як публічний інтерес, роль ЗМІ та захист репутації. Його рішення сприяють забезпеченню адекватного балансу між захистом прав людини та інтересами суспільства. У світлі змін у суспільстві та технологічних винаходів важливо продовжувати досліджувати проблеми юрисдикції ЄСПЛ та механізми її реалізації. Це сприятиме адаптації судової практики до нових викликів та забезпечить ефективний захист прав людини в Європі у майбутньому.

Таким чином, можна зробити висновок, що свобода вираження поглядів є ключовим елементом демократичного суспільства, яка сприяє розвитку плюралізму і вільного обміну ідеями. Це право, закріплене як у міжнародних актах, таких як Конвенція про захист прав людини, так і в національних правових системах, зокрема Конституції України, має велике значення для забезпечення повноцінної участі громадян у суспільному житті. Європейський суд з прав людини встановив високі стандарти захисту цього права, гарантуючи, що будь-які обмеження повинні бути чітко обґрунтованими, законними та необхідними в умовах демократичного суспільства. Таким чином, свобода вираження поглядів не лише захищає особисті права, а й забезпечує функціонування здорової демократії, в якій враховуються різні думки та інтереси.

Список використаних джерел:

11. Загальна декларація прав людини: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 217 А (III) від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015 2.

12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950; Рада Європи; ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

13. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 4.

14. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII : станом на 27 лип. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text

15. Georgia v. Russia (III) Application 1 61186/09 916 (March 2010). — Accessed at: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-98167.

16. Government of the Federal Republic of Austria against the Government of the Republie of Italy Application Ne 788/60. Accessed at : http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx71=001-115598.

17. Report of Buropean Commision on Human rights. Adopted on 7 December 1985. — Accessed at : http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?1=001-95690.

The Greek Case. Application No. 3821/67 Denmark v Greece. Application No. 3822/67 Norway v. Greece. Application No. 3823/67 Sweden v. Greece. Application No. 3324/67 Netherlands v. Greece // Report of the Sub-Comission of Human Rights. Accessed at: hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-73020.

Чиж В.В.,
кандидат наук з державного управління,
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вивчення зарубіжного досвіду впровадження систем внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності є важливим з тієї сторони, що це дозволяє проаналізувати сильні та слабкі сторони даних освітніх структур та визначити можливі напрями удосконалення національних систем. Це сприятиме підвищенню якості освітньої діяльності та формуванню інтелектуального капіталу всередині країни, що є одним з першочергових завдань для відбудови та повоєнного відновлення України.

Враховуючи те, що національна система забезпечення якості вищої освіти України базується на європейських стандартах, розкрито зарубіжний досвід (зокрема, країн Європейського Союзу) в сфері забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти задля реалізації євроінтеграційних прагнень України.

В ході дослідження проаналізовано внутрішні нормативні документи та підходи і методи до системи забезпечення якості вищої освіти в таких країнах, як:

1. Франція [2]. В оцінюванні вищої освіти беруть участь такі органи: Вища рада з оцінки досліджень і вищої освіти (Hcéres); Генеральна інспекція освіти, спорту та досліджень (IGÉSR); The Commission des Titres d'Ingénieur (CTI). Наприклад, оцінка закладу компанією Hcéres відбувається в три основні етапи: підготовка оцінювання, відвідування закладу, підготовка звіту про оцінку. Процедури самооцінки (або внутрішньої оцінки) впроваджуються в установах під керівництвом і моніторингом Hcéres і CTI. Внутрішнє оцінювання може проводитися на постійній або разовій основі. Для управління установою самооцінка дозволяє аналізувати її функціонування та розвиток у зв'язку з її цілями.

2. Швейцарія [2]. Усі заклади вищої освіти зобов'язані пройти інституційну акредитацію. Швейцарська рада з акредитації як нова спільна організація Конфедерації та кантонів для акредитації та забезпечення якості у швейцарському ландшафті вищої освіти у своїх рішеннях він спирається на експертизу Швейцарського агентства з акредитації та забезпечення якості (AAQ). Правовою основою є Федеральний закон про фінансування та координацію сектору вищої освіти (HEdA). Інституційна акредитація та добровільна акредитація програм – це два формальні процеси, які перевіряють, використовуючи визначені стандарти (Керівні принципи Ради вищої освіти щодо акредитації в секторі вищої освіти), чи відповідають навчальні заклади та/або програми отримання ступеня вимогам якості викладання та досліджень. Процедура акредитації проводиться в три етапи. Спочатку заклад вищої освіти проводить самооцінювання. Потім проводиться зовнішнє оцінювання незалежною групою експертів Швейцарського агентства з акредитації та забезпечення якості (AAQ). На основі результатів Швейцарська рада з акредитації приймає рішення про акредитацію. Інституційна акредитація повинна оновлюватися кожні сім років. Наявність внутрішньої системи забезпечення якості є необхідною умовою для допуску до інституційної акредитації.

3. Фінляндія [1, 2]. Заклади вищої освіти самі несуть основну відповідальність за якість освіти, що передбачено Законом про університети та Законом про університети прикладних наук. Вони повинні регулярно брати участь у зовнішньому оцінюванні, яке проводить Фінський центр оцінювання освіти (FINEEC) як орган, відповідальний за зовнішнє забезпечення якості вищої освіти з 2015 року. Він діє в структурі уряду Міністерства освіти та культури як окремий підрозділ у Фінському національному агентстві з освіти (EDUFI).

Зовнішнє оцінювання має консультативне спрямування та спрямоване на залучення персоналу, студентів та зацікавлених сторін вищого навчального закладу до визнання сильних сторін, передового досвіду та сфер розвитку. Метою також є підтримка закладів вищої освіти у досягненні їхніх власних цілей і таким чином підтримка безперервного розвитку вищої освіти. FINEEC проводить три основні типи зовнішнього оцінювання вищої освіти: аудити систем забезпечення якості ЗВО; тематичне та системне оцінювання; акредитації інженерних програм.

4. Німеччина [2]. Для акредитації програм бакалавра та магістра Постійна конференція міністрів освіти та культури у Федеративній Республіці Німеччина заснувала Foundation Accreditation Council. Правовий контроль охоплює всю діяльність закладу вищої освіти. Внутрішнє оцінювання складається з систематичної інвентаризації та аналізу викладання та

навчання, враховуючи дослідження, що виконується окремим відділом або факультетом, і завершується письмовим звітом. На цій основі проводиться оцінка зовнішніми експертами, які викладають свої висновки та рекомендації в письмовому остаточному звіті.

Предметно-змістові критерії включають: кваліфікаційні цілі програми отримання ступеня, що відповідають бажаному рівню кваліфікації; відповідність кваліфікаційних цілей остаточній концепції навчальної програми та її реалізації; технічні стандарти та стандарти, пов'язані зі змістом; заходи щодо гендерної рівності та компенсації недоліків; концепція системи управління якістю та заходи щодо реалізації концепції.

5. Польща [2]. Органами, відповідальними за зовнішнє забезпечення якості, є: Міністр науки та вищої освіти, Польський комітет з акредитації (PAC), Міністр охорони здоров'я та Національна рада з акредитації шкіл медсестер та акушерок. Законодавство Польщі передбачає шість процесів зовнішнього забезпечення якості: початкове інституційне оцінювання; інституційна повторна оцінка; початкова оцінка програми; періодична оцінка програми; комплексна оцінка, зосереджена на ефективності внутрішнього контролю якості; оцінка якості навчання в докторантурі.

Законодавство не регламентує детально підходи до внутрішнього забезпечення якості. Лише встановлено загальні принципи для навчальних програм, атестації викладачів та оцінювання курсу студентів. ЗВО детально встановлюють порядок у своїх внутрішніх положеннях. PAC переглядає внутрішні механізми забезпечення якості як частину зовнішнього оцінювання.

Основною процедурою зовнішнього забезпечення якості вищої освіти є акредитація освітніх програм. Як бачимо, незалежно від того, що всі країни Європи (в тому числі, і Україна) керуються Стандартами та рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти ESG-2015, кожна з них має певні особливості в частині процедур забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності. Проаналізувавши підходи, що використовуються в Франції, Швейцарії, Німеччині, Польщі, Фінляндії, можна зробити висновок, що: окремі з них мають більш ліберальні критерії оцінювання, інші більш консервативні; обов'язковий чи добровільний характер акредитації; більшість приділяють особливу увагу студентоцентричному підходу в освіті, соціальній відповідальності закладів вищої освіти під час здійснення оцінки якості вищої освіти та освітньої діяльності; важлива роль відводиться самооцінюванню та системі внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; одним з критеріїв є реалізація закладами вищої освіти заходів щодо гендерної рівності тощо. Метою систем забезпечення якості вищої освіти в європейських країнах є організаційно-консультативна підтримка закладів вищої освіти у реалізації їх стратегічних прагнень і, як наслідок, підтримка безперервного розвитку вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Finnish Education Evaluation Centre. Audits of higher education institutions 2018–2024. URL: https://www.karvi.fi/en/evaluations/higher-education/audits-higher-education-institutions-2018-2024

2. This site of European Commission Eurydice. URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems.

Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Правове забезпечення запобігання та протидії корупції регулюється низкою нормативно-правових актів, прийнятих в Україні, провідними серед яких є Закон України «Про запобігання корупції», Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки, Кримінальний кодекс України.

Система органів антикорупційної інфраструктури в умовах воєнного стану паралельно адаптувала свої повноваження щодо воєнних реалій, чим забезпечила ефективність правозастосовчої діяльності у протидії службовим зловживанням та корупційній злочинності в цілому.

Щодо фінансового контролю в цій частині - законодавець надав можливість цим особам відомості про такі подарунки не зазначати у деклараціях про доходи та повідомлення про суттєві зміни у майновому стані не подавати [1]. Також слід відмітити важливі законодавчі новели кримінально-правового змісту. Зокрема, наприкінці березня 2022 року в Кримінальному кодексі з'явилась нова норма, якою встановлено відповідальність за службові зловживання у сфері незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги [2].

В парламенті неодноразово за останній час лунали пропозиції щодо необхідності змін до кримінального законодавства стосовно посилення відповідальності за корупційні діяння.

Наприклад, окремим законопроектом пропонувалось визнавати державною зрадою незаконне збагачення у період дії воєнного стану і віднести до категорії особливо тяжких злочинів [3]. Також висувалась позиція про те, що санкції за корупційні діяння під час війни мають відповідати санкціям за співпрацю з ворогом [4].

Щодо особливостей нормативного врегулювання запобігання службовим зловживанням під час війни – слід зазначити передусім про подію 03 серпня 2022 року, коли набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану» від 08 липня 2022 року.

Цим законом скасовуються існуючі обмеження щодо відповідності подарунків загальновизнаним уявленням про гостинність та обмеження щодо вартості подарунків для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та встановлюється

можливість таким особам приймати подарунки без обмеження їх вартості, якщо вони використовують кошти за них або самі подарунки на потреби ЗСУ чи гуманітарну допомогу постраждалим від агресії Російської федерації проти України.

Отже, в умовах воєнного стану необхідне нормативне забезпечення та ефективне правове регулювання запобігання та протидії всім формам службових зловживань як окремого напрямку антикорупційної політики.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану : Закон України від 08 липня 2022 р. № 2381-IX (із змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III (із змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

3. Плашенко К. Корупційні дії під час війни можуть прирівняти до держзради. Радник у сфері публічних закупівель. 06 травня 2022 року. URL: https://radnuk.com.ua/voiennyj-stan/koruptsijni-dii-pid-chas-vijny-mozhut-pryrivniaty-do-derzhzrady/

4. Дунда О. Корупція на війні гірше за мародерство. Lexінформ. 04 травня 2022 року. URL: https://lexinform.com.ua/v-ukraini/koruptsiya-na-vijni-girsha-za-maroderstvo/

Правова політика України: погляд молоді

Анісімова К.А.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Бондаренко Н.О.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ ТА В УКРАЇНІ

Актуальність теми полягає у тому, що питання захисту персональних даних наразі перебуває на стадії наукового, політичному та правового обговорення, адже є не лише обов'язком держави і має розглядатися в комплексі із захистом прав людини.

Поширеність технологій, які використовують персональні дані, зростає з кожним днем. Тому захист персональних даних є одним з ключових питань у сучасному глобалізованому інформаційному суспільстві. Україна, як і інші країни, повинна прагнути до встановлення високих стандартів захисту персональних даних відповідно до європейських стандартів. Підписавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, наша країна взяла на себе зобов'язання дотримуватися європейських стандартів у сфері захисту персональних даних. Однак наразі українська держава перебуває в процесі інкорпорації цих стандартів у своє законодавство, і цей процес ще не завершений. У цьому контексті важливо розуміти основні принципи та вимоги до захисту персональних даних, викладені в Європейській конвенції про захист прав людини і її основоположних свобод, Регламенті (ЄС) 2016/679 (Загальний регламент про захист персональних даних) та інших актах законодавства ЄС.

Захист персональних даних закріплений у міжнародних договорах з прав людини як частина права на приватність (рис. 1).

Рис. 1. Міжнародні акти з прав людини щодо захисту персональних даних. (авторська розробка на основі [6])

На національному рівні питання захисту персональних даних регламентовано рядом нормативно-правових актів (рис. 2).

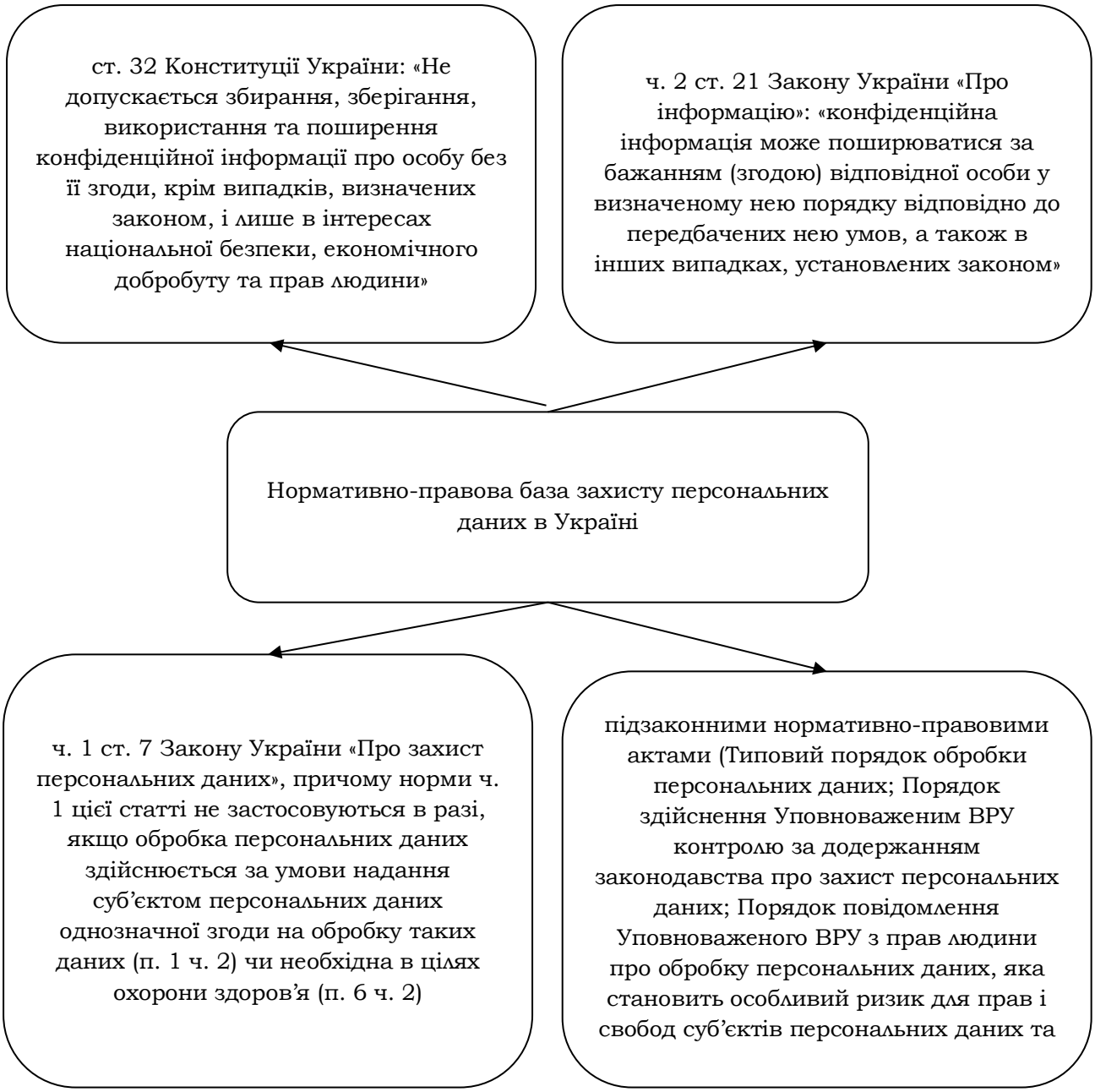

Рис. 2. Нормативно-правова база захисту персональних даних в Україні. (авторська розробка на основі [7]).

Закон України «Про захист персональних даних» базується саме на положеннях Директиви 95/46/ЄС. Важливим стало прийняття Загального регламенту про захист даних (General Data Protection Regulation — GDPR), прийнятий 26.04.2016 (набув чинності 25.05.2018), який замінив попередній Акт про захист даних ЄС та встановлює правила обробки та вільного переміщення персональних даних. Хоча Україна не є членом Європейського Союзу, правила, викладені в GDPR, безпосередньо застосовуються до

організацій, що перебувають під її юрисдикцією. Згідно зі статтею 3 Загального регламенту, «оскільки сфера дії GDPR виходить за межі території країни, його положення застосовуються не тільки до держав-членів ЄС, але й до фізичних та юридичних осіб в інших країнах в особливих випадках, передбачених GDPR» [5].

Загальний регламент про захист даних передбачає, що персональні дані повинні оброблятися відповідно до таких принципів захисту даних: законно, справедливо і прозоро; збиратися для законних цілей; бути адекватними, релевантними і обмеженими в необхідному обсязі; точними; зберігатися протягом необхідного періоду; бути безпечними, повними і конфіденційними [6]. Крім того, GDPR встановлює вищі стандарти щодо інформованої згоди та зобов'язань щодо повідомлення, а також посилює захист права громадян на доступ до персональних даних про стан здоров'я та права на їх видалення.

Наприкінці 2020 року Національний координаційний центр кібербезпеки (НКЦК) при Раді національної безпеки і оборони України під час моніторингу виявив витік персональних медичних даних з однієї з найбільших клінік Дніпра: медичної картки (що становлять медичну інформацію), ПІБ, дата народження, адреса проживання, номер телефону, адреса електронної пошти, назва діагнозу, результати аналізів, діагноз, інформація про захворювання, результати ПЛР-тестування, список пацієнтів з COVID-19. Витік стався внаслідок неправильної конфігурації інформаційної системи та бази даних клініки з доступом до Інтернету. Також у травні 2020 року набрав обертів кіберскандал у додатку «Телеграм». «UA Baza Bot» – анонімний бот, який отримав доступ до персональних даних 26 мільйонів українців і торгував інформацією. Серед цих даних були в тому числі й такі, що могли бути отримані в платформі «Дія», наприклад дані про водійські посвідчення. СБУ проводило слідство [7].

Однією з основних причин невідповідності ІТ-законодавства України сучасним вимогам є відсутність у громадській та науковій думці цілісного уявлення про інформаційну безпеку з точки зору права та криміналістики. На сьогодні в Україні лише Комітет з прав людини Верховної Ради України та Кіберполіція відповідають за захист персональних даних. Уповноважений з прав людини може скласти адміністративний протокол у разі порушення державним органом чи організацією права людини на захист персональних даних, а Кіберполіція розслідує правопорушення, в тому числі пов'язані з витоком даних з Державного реєстру. Вищевикладене свідчить про необхідність суттєвих та невідкладних змін у національному законодавстві.

Таким чином, маємо усі підстави зробити висновки про те, що Україна має приділяти особливу увагу правовому регулюванню інформаційних відносин та захисту персональних даних. Одним із головних завдань держави на цьому етапі розвитку є визначення напрямів правового регулювання та створення необхідних правових гарантій для самореалізації суб'єктів в інформаційній сфері.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний Пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. No 995_043. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

2. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. No 2657-XII (у редакції від 16.07.2020). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 48. Ст. 650. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text

4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. No 2297-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17

5. Овчаренко Я.О. Регламент захисту персональних даних Європейського Союзу. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 3. С. 237.

6. Загальний регламент із захисту персональних даних Європейського Союзу (GDPR) № 2018/1725. URL: http://aphd.ua/gdpr-ofitsiinyi-ukranskyi-pereklad

7. Злив персональних даних українців: що сталося і як захиститися. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/zlyv-danyx-i-diya/30610626.html

Афонін Д.О.,
ЗВО «Державний торгівельно-економічний університет»
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
ЗВО «Державний торгівельно-економічний університет»
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОНТРАБАНДУ ЗА КК УКРАЇНИ

У контексті реформування митного та кримінального законодавства України питання кримінальної відповідальності за контрабанду залишається актуальним, оскільки злочини, пов'язані з незаконним переміщенням товарів через митний кордон, значно впливають на економічну та національну безпеку держави.

Поняття «контрабанда» розуміють в двох різних аспектах. В першому випадку «контрабанда» виступає як дія, тобто таємне, незаконне перевезення різних товарів та об’єктів через державний кордон. У другом випадку, визначає самі предмет (товари) котрі і були переміщені через кордон.[3]

Контрабанда за чинним законодавством визначається як незаконне переміщення через митний кордон України певних видів товарів або речей, включаючи зброю, наркотичні речовини, культурні цінності тощо. Згідно зі статтею 201 КК України, переміщення здійснюється з порушенням встановленого порядку митного контролю, що і є ключовим елементом злочину. Таким чином, контрабанда належить до формальних злочинів, для настання відповідальності за які достатньо самого факту порушення митного режиму. Однак Кримінальний кодекс розрізняє декілька видів контрабанди, які за об’єктивною стороною однакові, однак мають різний предмет[1]. Так, в ст.201 КК України предметом є культурні цінності; отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини; радіоактивні матеріали; зброя, боєприпаси або частини вогнепальної нарізної, а також спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації. Відповідальність передбачена у вигляді позбавлення

волі від трьох до семи років, а якщо за попередньою змовою, то від п'яти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна. Законодавець передбачив досить сурове покарання за контрабанду в даній статі через особливість використання предметів контрабанди, оскільки їх основною цілю є ураження живої цілі або нанесення колосальної шкоди навколишньому середовищу. Винятком є культурні цінності, оскільки вони не можуть нанести прямої шкоди людині чи природі, однак відповідальність за незаконне переміщення таких об'єктів обумовлено соціально-культурною важливістю для держави та суспільства в цілому. [1]

Ст.201-1 КК України «Контрабанда лісоматеріалів та цінних порід дерев» має особливий предмет та у вигляді дерев. Примітка цієї статі відсилає нас до ст. 1 Закону України "Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів", оскільки в самому Кримінальному кодексі немає переліку таких дерев та критеріїв визначення цінності породи дерева.[4] Покарання передбачено також досить суворе, від 3 до 5 років, якщо дія, вчинена за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше судимою за контрабанду, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі, то від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна. У разі, якщо контрабандою займалася організована група чи в особливо великих розмірах, то покарання передбачено у вигляді позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна. [1]

Статті 201-3 та 201-4 передбачають відповідальність за незаконне перевезення звичайних та підакцизних товарів. Відповідальність в першому випадку передбачає штраф за 1 ч статі, а в другому ще й позбавлення волі на строк від трьох до шести років. Законодавець в даному випадку передбачив більш суворе покарання для незаконного перевезення підакцизних товарів через об'єктивно більші економічні втрати від таких дій для держави. [1]

Ще одним різновидом контрабанди є незаконне перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що передбачено ст. 305 КК України.[1] Н.В. Коломієць зазначає певну особливу тенденцію призначення покарання за ч.1 цієї статі. Судді стали частіше використовувати ст. 69, що дозволяє призначити основне покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті. Вони беруть до уваги два аспекти, ціль та вагу таких речовин. Тобто, якщо метою було власне споживання, а не збут та невелика кількість, то суди призначають штраф, а не позбавлення волі. [2]

Отже, контрабанда вчиняється лише з прямим умислом. Особа усвідомлює незаконність своїх дій і бажає їх вчинити. Для кваліфікації важливим є усвідомлення суб'єктом факту незаконного переміщення товарів або речей через кордон поза митним контролем або з його приховуванням. Проаналізувавши статті КК України, в яких передбачена відповідальність за

різного роду контрабанди, можна зазначити, що законодавець передбачає досить суворі покарання через небезпеку від перевезення та подальшого збуту таких об'єктів для суспільства, природи та економічного добробуту держави

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 07.09.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=легкы#n2115 (дата звернення: 01.10.2024)
2. Н.В. Коломієць Особливості кримінальної відповідальності за контрабанду наркотичних засобів на прикладі Чернігівської області // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2021. - № 3. - С. 170-174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2021_3_26
3. О.П. Дячкін Суспільна небезпечність контрабанди і правова відповідальність за її вчинення // Форум права. - 2012. - № 1. - С. 281-288 . URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
4. О.М Бобошко Особливості кримінальної відповідальності за контрабанду – С. 95-98 URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=Mud9EAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA95&dq=Особливості+кримінальної+відповідальності+за+контрабанду+за+КК+України&ots=1c0Z-pM7zw&sig=gHVoxmG-da8FdjfuqReqdQ5ief8&redir_esc=y#v=onepage&q=Особливості%20кримінальної%20відповідальності%20за%20контрабанду%20за%20КК%20України&f=false

Басанець А.В.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Сонюк О.В.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ КОРПОРАТИВНОМУ ШАХРАЙСТВУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Корпоративне шахрайство є суттєвою дестабілізуючою загрозою для бізнесу. Воно стосується вчинених дій з обману, порушення положень компанії та зловживання довірою з метою отримання неправомірної вигоди, що спричинили матеріальний або іміджевий збиток компанії чи інтересам її власників. Враховуючи конкурентне глобальне бізнес-середовище сучасного світу, інциденти корпоративного шахрайства можуть відбуватися з різних причин. Наприклад, через використання конфіденційної інформації або доступу до активів компанії з метою завдати шкоди компанії чи власного збагачення.

Юридична компанія «АРМАДА», заснована у 2017 році, об'єднує понад 40 висококваліфікованих експертів і є лідером у сфері юридичного

супроводу бізнесу. Компанія орієнтована на бізнес і спеціалізується на обслуговуванні підприємств у різних галузях та неодноразово отримувала високу оцінку в професійних рейтингах.

За результатами опитування, яке АРМАДА провела у 2023 р. серед 400 генеральних директорів компаній у всьому світі було виявлено, що основними факторами, що збільшують ризик внутрішніх корпоративних злочинів, були кібербезпека та джерела даних (33%). Інші важливі фактори включали фінансовий тиск (16%), вплив на корпоративну культуру (14%), посилення регуляторних заходів (13%) та геополітичну напругу (12%). Опитування охоплювало керівників з різних країн і галузей, щоб зрозуміти, які фактори впливали на виникнення корпоративного шахрайства [1].

Кримінально-правова характеристика надає певні джерела інформації щодо злочинів, зазначених у статті 190 КК України «Шахрайство» [2]. Однак, корпоративне шахрайство прямо не визначається законодавством України, але охоплюється різними положеннями ККУ.

Для протидії корпоративному шахрайству існує декілька типів методу контролю та процедур, які дозволені законом. Закон України "Про запобігання корупції" [3], зокрема стаття 62 «Антикорупційна програма юридичної особи» цього закону говорить про обов'язковість впровадження антикорупційних програм для певних підприємств та організацій, включаючи ті, які беруть участь у державних закупівлях або є великими суб'єктами господарювання.

Один з найпоширеніших методів, який застосовують для протидії корпоративному шахрайству, передбачає впровадження незалежної системи перевірок, оскільки завдяки регулярному та об'єктивному аналізу роботи можна виявити помилки або шахрайські дії. Інший метод має на меті документальний контроль для запобігання підробці або модифікації документів. Також застосовуються фізичні засоби контролю та охорони для захисту матеріальних активів і ресурсів від крадіжок, псування або несанкціонованого доступу. Окрім цього, на підприємствах встановлюються системи чітких повноважень для здійснення важливих операцій та їх підтвердження відповідними посадовими особами. Це, в свою чергу, унеможливлює одностороннє прийняття важливих фінансових рішень і знижує ризик шахрайських дій. Разом з тим, запроваджується розподіл обов’язків або подвійний контроль для запобігання концентрації важливих повноважень в одних руках і уникнення конфлікту інтересів.

Ми погоджуємося з думкою Шевцова про визначення основних видів корпоративного шахрайства: корупція, привласнення активів та шахрайство з фінансовою звітністю [4, с.65].

На наш погляд зазначеним загрозам можна протидіяти використовуючи положення КК України, які передбачають відповідальність за різні форми фінансових зловживань. Стаття 191 КК України ««Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» застосовується до випадків, коли працівники підприємства використовують своє службове становище для заволодіння майном компанії. Корупційні дії в корпоративному управлінні, коли особа намагається отримати неправомірну вигоду шляхом підкупу керівників або інших службових осіб підприємства охоплюється статтею 368-3 КК України ««Підкуп службової особи юридичної

особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми». Для розслідування ж випадків, коли працівники або керівництво компанії вносять неправдиві відомості до фінансових звітів або інших документів з метою приховати фінансові махінації, застосовується стаття 220-2 КК України «Фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації»

Також ефективним інструментом захисту інтересів і активів компанії буде побудова ефективної системи управління. Без цього механізми контролю залишаються лише на рівні документації. В свою чергу, ефективна система управління починається з рішення ТОП менеджменту компанії не допускати неправомірних дій. Коли співробітники спостерігають за тим, як керівництво переосмислює внутрішній контроль, створює політику та контролює її дотримання, це не лише є чітким розумінням про те, що ці засоби контролю важливі та цінуються, але й також передає, що компанію складно обманути

Таким чином, підсумовуючи, можна сказати, що корпоративне шахрайство становить серйозну загрозу для будь-якого підприємства та галузей. Оскільки, це призводять до значних збитків, шкоди репутації та юридичних проблем для компаній. В загальному, боротьба з шахрайством в компанії, як правило, вимагає комплексного підходу, тому що лише система з комплексними правовими, адміністративними та технічними заходами може забезпечити надійний захист від розкрадань і сприяти довгостроковій стабільності та успіху компанії.

Список використаних джерел:

1. Дасюк В. Внутрішнє корпоративне шахрайство: які злочини найбільш розповсюджені. Київ. Юридична компанія «АРМАДА», 2024. URL: https://armada.law/blog/vnutrishnye-korporatyvne-shahrajstvo-yaki-zlochyny-najbilsh-rozpovsyudzheni/

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 190. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n1263

3. "Про запобігання корупції": Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 62. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv#n658

4. Шевцов І. (2019) Корпоративне шахрайство в українських компаніях. Розпізнати і запобігти. Довідник економіста, №6, ст. 64-68. URL: https://sk.ua/wp-content/uploads/2019/06/Шевцов.pdf

Білецька Д.О.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Бондаренко Н.О.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ТРУДОВА ЕКСПЛУАТАЦІЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ - ЗАГРОЗА СТАЛОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

В міжнародному праві трудова експлуатація дітей розглядається як «дитяча праця» і часто визначається як робота, яка позбавляє дітей їхнього дитинства, потенціалу, гідності, яка завдає шкоди фізичному та розумовому розвитку [1]. Найпоширеніші типи експлуатації дітей включають боргову кабалу, торгівлю, участь у збройних конфліктах, примусову злочинну діяльність, використання у сільському господарстві, видобутку корисних копалин, використання у фабричній та домашній роботі [2].

Домашня праця включає різноманітні роботи та послуги, деякі з яких не є експлуатацією дитячої праці. Експлуатація має місце, коли діти працюють у секторі домашньої роботи у віці, молодшому за встановлений законом, і потрапляють у небезпечні умови. Також це може бути будь-яка домашня робота, яка заважає навчанню дитини. У багатьох випадках експлуатація домашньої праці є «прихованою», оскільки очікується, що діти, особливо дівчата, будуть робити свій внесок у домашнє господарство та готуватися до дорослого життя. За даними Міжнародної організації праці, діти стикаються з підвищеним ризиком, коли живуть у домогосподарстві, де вони працюють. Без постійного контакту з батьками або друзями дитини роботодавцям набагато легше експлуатувати дитину [2].

Необхідність укладання трудового договору при роботі у домогосподарстві та необхідність проходження медичного огляду, покликані захищати права працюючих неповнолітніх. Зокрема, у разі укладання договору, вони будуть мати офіційний трудовий досвід, який допоможе у подальшому працевлаштуванні. Проходження медичного огляду убезпечить дитину і батьків від проблем, які можуть виникнути у дитини при надмірному навантаженні, навіть при роботі в домогосподарстві по догляду за тваринами і рослинами.

За даними Міжнародної організації праці у світі станом на 2020 рік близько 160 мільйонів дітей працювали, щоб заробити собі на життя, замість того, щоб ходити до школи. Це майже кожна 10-та дитина. Генеральний директор МОП Гілберт Хунгбо заявляв, що вперше за 20 років цей показник зростає. Більшість тих, хто залучений до дитячої праці працюють у сільському господарстві (70%) і ця цифра зростає. Діти часто допомагають своїм батькам у вирощуванні врожаю, «в основному для сімейного споживання», і що хоча не вся ця робота вважається дитячою працею, «для дуже багатьох дітей їхня робота, особливо в сільському господарстві, виходить за межі безпеки та благополуччя та переходить у форму праці, яка може завдати шкоди їхньому здоров'ю чи освітнім можливостям» [3].

Дослідження показують, що в країнах, які постраждали від збройних конфліктів, відсоток дітей, залучених до дитячої праці, на 77% перевищує середньосвітовий показник, а відсоток дітей, залучених до небезпечної та шкідливої роботи, на 50% перевищує світовий показник [4].

За даними ЮНІСЕФ діти, які опиняються у країнах, що постраждали від збройних конфліктів, працюють на будівництві, в авторемонтних майстернях, металообробних заводах та інших галузях промисловості, і навіть приєднуються до озброєних груп, щоб заробити на існування [4].

Міжнародна практика виділяє такі види дитячої праці під час збройних конфліктів як: використання дітей, як солдатів та на допоміжних роботах в зоні бойових дій. Якщо використання осіб до 18 років безпосередньо у військових діях регулюється міжнародним та національним законодавством, то допоміжні ролі контролювати дуже важко, адже немає чіткого механізму їх виявлення.

Про загрози використання дитячої праці свідчать дослідження в країнах, які мають економічні проблеми, або переживали збройні конфлікти. Наприклад, було проведено емпіричне дослідження впливу дитячої праці на академічні досягнення в 10 франкомовних країнах Західної та Центральної Африки. Воно показало, що дитяча праця знижує навички з читання та математики для дітей до 12 і старше 13 років. Автори дійшли висновку, що дитяча праця перешкоджає накопиченню людського капіталу в африканських країнах, і це відбувається ціною майбутнього процвітання. Виникне порочне коло, з одного боку, дитяча праця може допомогти бідним сім'ям і дітям вижити, з іншого, рання робота порушує право дітей на якісну освіту, тому люди просто виживають у стані постійної бідності [5].

Дельпрато М. та Акієампонґ К. використовували стандартизовані результати тестів у 15 країнах Латинської Америки також виявили, що дитяча праця знижує успішність учнів. Дослідники розглядали ширший набір факторів впливу (наприклад, демографічні фактори, попередні досягнення, батьківський внесок у освіту на рівні домогосподарства, а також інфраструктуру школи та проксі для ринку праці через розмір громади тощо [6]. Схожі результати були отримані у Бразилії [6,5], Китаї [7] та багатьох інших країнах.

Але деякі вчені надали докази незначного, а іноді й позитивного впливу дитячої праці на навчання. Ли Д. та Емерсон П. виявили, що робота та навчання можуть бути частково взаємодоповнюючими благами, якщо трудова діяльність передбачає навчання через роботу, і тому працевлаштування потенційно може принести користь академічним досягненням [6;5].

Внаслідок військових дій українські діти гинуть, страждають від обстрілів, піддаються депортації та сексуальному насиллю, стають сиротами, внутрішньо переміщеними особами та біженцями, не мають повноцінного доступу до освіти . Ці цифри відносно відомі і мають стати доказом злочинів проти людяності [8]. Але проблема трудової експлуатації дітей важко піддається статистичному аналізу, адже військові дії негативно вплинули на економічний стан багатьох родин особливо внутрішньо переміщених осіб, діти та дорослі страждають на посттравматичний синдром. Всі ці фактори підвищують ризики експлуатації та жорстокого поводження з дітьми.

Відомо, що в Україні спостерігається падіння успішності в усіх предметних галузях дослідження. Однією з причин цього є повномасштабна війна. «Війна

впливає на успішність і ментальне здоров'я школярів в Україні й залишає шрами, які ще довго відчуватимуться. Як показали дані дослідження PISA, наслідком цього стало те, що українським дітям складніше досягати успіхів у навчанні, – зазначив голова представництва ЮНІСЕФ в Україні Мунір Мамедзаде. – Щоб упоратися з цим серйозним викликом, критично важливо підтримувати спільні зусилля уряду й партнерів з освітнього сектору в розробленні та впровадженні загальнонаціональної стратегії відновлення освіти [9]».

Список використаних джерел:

1. Child Labour. United Nations. URL: https://violenceagainstchildren.un.org/content/Child%20Labour
2. Child Labor 101: Meaning, Examples, Learning Opportunities. URL: http://surl.li/rgbyv
3. One in every 10 children works – instead of going to school. *United Nations. Economic Development*, 12 June 2023 URL: https://news.un.org/en/story/2023/06/1137567
4. Takano K. No. 110 Towards Eliminating Child Labor in Armed Conflict: Relevance to UN PKO@PKO Now! Secretariat of the International Peace Cooperation Headquarters. URL: https://www.cao.go.jp/pko/pko_e/organization/researcher/atpkonow/article110.html
5. Lee J., Kim H., Rhee D-E. No harmless child labor: The effect of child labor on academic achievement in francophone Western and Central Africa. *International Journal of Educational Development.* Volume 80, January 2021. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0738059320304673
6. Emerson P. M., Ponczek V., Andr Portela Souza A.P. Child Labor and Learning. Economic Development and Cultural Change, University of Chicago Press, 2017. vol. 65(2), pages 265-296. URL: https://ideas.repec.org/a/ucp/ecdecc/doi10.1086-688895.html
7. He H. Child labour and academic achievement: Evidence from Gansu Province in China. International Journal of Educational Development. Volume 38, April 2016, Pages 130-150. URL: http://surl.li/rggwp
8. День захисту дітей: скільки маленьких українців постраждали від російської агресії. Аналітичний портал «Слово і діло» 1 червня 2023. URL: http://surl.li/rgbtk
9. Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022. 05 грудня 2023 р. Міністерство освіти і науки України. URL: http://surl.li/nypqe

Блага І.О.,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ
Науковий керівник: Луцький Р.П.,
доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила,

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Сучасне політичне та правове життя кожної держави невід'ємно пов'язане з функціонуванням органів державної влади. Органи державної влади відіграють важливу роль у визначенні та реалізації політики, регулюванні суспільних відносин та забезпеченні прав і свобод громадян. Згідно із ст. 6 Конституції України, розрізняють органи законодавчої, виконавчої і судової влади. Кожний з цих видів є підсистемою єдиної системи державних органів України [5].

Принцип розподілу влади є важливим елементом демократичного управління та основою правової держави. Він гарантує свободи громадян та забезпечує ефективне функціонування державних інституцій. На думку В. Забарського, принцип розподілу державної влади не є її основною умовою, а виконує виключно функціональну роль, що полягає у виконанні таких завдань: а) створення інституційної основи для суперництва між окремими суб'єктами влади; б) забезпечення контролю над державними органами; в) запобігання небезпечній концентрації влади в руках окремих державних структур; г) забезпечення ефективного функціонування влади і управління [3, с. 30].

Пехник А. В. стверджує, що Українська держава перебуває у перехідному стані, а дисбаланс між виконавчою та законодавчою гілками влади, нечіткість розподілу повноважень між ними створюють перешкоди на етапі демократичної консолідації. Для стабілізації політичної ситуації та утвердження стійкого конституційного ладу важливо правильно розуміти завдання та механізми розподілу державної влади. Протягом останніх десятиліть відносини між трьома гілками влади (законодавчою, виконавчою та судовою) зазнали змін, внаслідок чого виконавча та законодавча гілки стали більш залежними одна від одної. Повноваження законодавчої влади щодо притягнення виконавчої влади до відповідальності значно ослабилися [6, с. 37–38].

«Інституційна незалежність судової влади є складним та багатогранним явищем, оскільки означає недопущення будь-якого неправомірного стороннього впливу на судову владу, повноцінну її автономність від інших гілок влади, а гарантування такої незалежності пов'язане із забезпеченням суддівської незалежності в усіх її аспектах та проявах, дотриманням гарантій незалежності й недоторканності суддів у повному обсязі», – зазначає Городовенко В. В. [1, с.85]. Однак в Україні проблема політичного впливу на суди залишається актуальною. Судова система часто залежить від політичних і економічних інтересів, що підриває її здатність бути неупередженою та об'єктивною. Призначення суддів часто відбувається під політичним тиском,

а судові рішення іноді відповідають не принципам правосуддя, а політичним чи фінансовим впливам. Підтримка інституційної незалежності судової влади є важливою умовою для реалізації принципу розподілу влади, дотримання верховенства права та права на справедливий суд, що вказує на її важливість у конституційно-правовому контексті.

Важливою проблемою реалізації принципу розподілу влади в Україні є дисбаланс між виконавчою та законодавчою гілками влади. Між Президентом, Кабінетом Міністрів і Верховною Радою часто виникають конфлікти через відсутність чітко розмежованих повноважень. Найчастіше суперечки виникають під час політичних криз, коли боротьба за владу між парламентом та президентом веде до блокування важливих рішень або до нестабільності в країні.

Актуальною залишається проблема корупції в Україні, оскільки вона впливає на усі гілки влади, підриває їхню незалежність та ефективність. Як стверджує Дяченко З. Є.: «сучасний європейський досвід доводить, що механізми протидії корупції працюють тільки в тій державі, де реалізована адміністративна реформа, у процесі якої будуть конкретизовані та законодавчо визначені місце, роль та повноваження окремих елементів механізму держави відповідно до принципу розподілу влади [2, с. 83]. Для ефективної реалізації принципу розподілу влади необхідно впроваджувати антикорупційні реформи, які включають забезпечення прозорості державних рішень, ефективне функціонування системи стримувань і противаг.

Система стримувань і противаг є основою стабільного функціонування системи державної влади. Законодавча влада контролює виконавчу через процедуру ухвалення бюджету та парламентські запити. Виконавча влада здійснює виконання законів, ухвалених парламентом, а судова влада може скасувати рішення виконавчої або законодавчої влади, якщо вони суперечать Конституції. Хоч теоретично кожна гілка влади повинна контролювати та обмежувати інші, проте на практиці цей механізм часто не працює належним чином. Парламент не завжди ефективно контролює діяльність уряду, а виконавча влада може впливати на судову через процедури призначення суддів або тиск на суддівський корпус. Крім того, зміни у складі уряду або парламенту часто призводять до того, що нові посадовці намагаються використовувати свій вплив для закріплення влади, що підриває систему взаємоконтролю. Необхідно також звернути увагу на те, що значна частина посадовців не підтримують посилення незалежності судової влади або підвищення ефективності парламентського контролю через потенційні ризики втрати своїх привілеїв та можливості впливати на прийняття рішень.

На сучасному етапі державотворення в Україні особливо актуальною є проблема досягнення оптимальної моделі організації державної влади. Для успішної реалізації принципу розподілу влади важливо забезпечити баланс між гілками влади, розвивати інституційну незалежність судової влади та протидіяти корупції. Дефіцит конструктивного діалогу між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади призводить до затримок у прийнятті рішень і реалізації ініціатив, які можуть покращити життя громадян.

Козинець О. та Пророченко В. акцентують увагу на необхідності взаємодії всіх гілок влади, підкреслюючи, що їхня синергія забезпечує ефективність прийняття рішень. Важливо, щоб ці гілки не лише доповнювали

одна одну, а й активно співпрацювали для створення стратегій, які сприятимуть розвитку держави. Узгоджене функціонування гілок влади формує політичний організм, здатний не лише забезпечувати стабільність, але й реагувати на зміни у суспільстві [4, с.169].

Отже, призначення принципу поділу влади на три гілки полягає в організації та функціонуванні державних органів, що має на меті розподіл і балансування державних та владних повноважень між різними органами. Реалізація принципу розподілу влади забезпечує взаємний контроль, виключає можливість узурпації влади, тобто концентрацію всіх або більшої частини повноважень в одному державному органі чи конкретній посадовій особі, а також запобігає свавільним діям. Актуальними проблемами залишаються дисбаланс між гілками влади, недостатня ефективність механізмів контролю та співпраці, недостатня автономія судової влади тощо. Вирішення зазначених проблем стане запорукою стабільності політичної системи України та сприятиме розвитку правової держави.

Список використаних джерел:

1. Городовенко В. В. Інституційна незалежність судової гілки влади в Україні: конституційно-правовий аспект. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 1. С. 81-92. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/download%20(1).pdf.

2. Дяченко З. Є. Вплив корупційних проявів на розвиток України як сучасної європейської держави. *Український дослідницький простір в умовах війни: адаптація й перезавантаження технічних і юридичних наук.* Харків-Рига, 2022. С. 81-83. URL: https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/2767/Dyachenko.pdf?sequence=1.

3. Забарський В. Принцип поділу влади в українському державотворенні. *Юридичний вісник*. 2014. № 31. С. 29-35.

4. Козинець О., Пророченко В. Становлення та розвиток теорії поділу влади в історії світової політико-правової думки. *Теорія держави та права*. 2020. №1. С. 165-169. URL: http://surl.li/tbdope.

5. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

Пехник А. В. Розподіл влади: сучасний погляд. *Актуальні проблеми політики*. 2017. Вип. 60. С. 37-48. URL: http://surl.li/nknxho.

Бойко Є.М.,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ
Науковий керівник: Луцький Р. П.,
доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила,

ПРАВОЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ (РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ)

Всі ми знаємо, що Україна є соціальною державою. А підтримання такого статусу досягається за рахунок діючої системи права в ній. Сьогодні я б хотів акцентувати свою увагу на праві соціального забезпечення. А саме на тому яким чином воно діє та взаємодіє з іншими галузями права.

Хотілось б звернути увагу, що право соціального забезпечення посідає особливе місце в системі права України. Аргументувати це я можу тим, що воно тісно взаємодіє з іншими галузями права, такими як: конституційне, трудове, цивільне, фінансове та навіть адміністративне.

Думаю варто розпочати з співвідношення права соціального забезпечення з конституційним, оскільки воно можна сказати є основоположним. Закріплює основні ознаки та функції держави. Можна сказати, визначає основи права соціального забезпечення, а воно в свою чергу вже конкретизує їх. Наприклад форми реалізації таких прав, порядок за яким відбувається така процедура, та від чого залежить надання певного виду матеріального забезпечення. Тож давайте проведемо паралелі. Для цього використаємо статтю 46 Конституції України. Вона говорить про те, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Таке право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, а види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом. [3]. І це не єдине, що свідчить про зв’язок цих галузей права. Більше можна побачити та переконатись, розглянувши статті 43-52 Конституції України.

Пропоную продовжити проводити зв’язки між галузями права. Наступним стане фінансове право. Звісно ж ми звернемо увагу на кошти, їх використання й розподіл. Виникне запитання в чому полягає зв’язок в даній ситуації. Насправді все дуже просто. Візьмемо як приклад фонди соціального страхування та пенсійного забезпечення. Тобто взаємодія полягає у

формуванні й використанні коштів даних фондів, оскільки встановленими нормами фінансового права забезпечується їхнє подальше функціонування.

Якщо ми згадуємо про фінансове право, то не варто забувати й про трудове право. Можна сказати, що між ними є доволі тісний зв'язок. Зараз аргументую чому я так вважаю. До прикладу, трудове право стежить за дотриманням безпечних умов праці, та містить санкції за їх порушення. А у випадку, коли таке правопорушення мало місце бути на допомогу приходить право соціального забезпечення, оскільки саме воно так би мовити регламентує порядок та умови надання допомоги та пенсій особам, які постраждали через неякісні умови праці(виробничі травми). Також варто зазначити, що всі ті відносини, які складаються під час працевлаштування є спільними між трудовим правом та правом соціального забезпечення, та між іншим й з адміністративним правом.

Щодо адміністративного права. Норми даної галузі права регламентують діяльність органів соціального захисту населення. Видання ними актів, щодо застосування норм права, здійснення певних заходів. Можна сказати, що предмет адміністративного права вміщує в себе ті суспільні відносини, які виникають саме під час створення об'єднань соціально незахищених груп населення та їх легалізації. [1 с. 3]. Яскравим прикладом взаємодії може бути ч. 2 ст. 188-1 КпАП. Вона передбачає штраф для роботодавця за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю у розмірі від десяти до двадцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян. [4].

І звісно ж неможливо не зазначити про зв'язок між правом соціального забезпечення й цивільним правом. Оскільки галузь цивільного права регулює майнові та особисті немайнові відносини. Наприклад те саме страхування. До видів соціального страхування відносяться пенсії: за віком, у зв'язку з інвалідністю, у разі втрати годувальника, страхування конкретних видів допомог. На це прямо вказує стаття четверта Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Видами особистого страхування є змішане страхування життя, у разі смерті чи втрати працездатності, додаткової пенсії, від нещасних випадків, індивідуальне тощо. Види обов'язкового страхування зазначені у ст. 6 Закону України «Про страхування» [5, с. 117]. Недержавне соціальне забезпечення, а отже, належить до цивільно-правових відносин. Ці відносини мають багато здійснюється на добровільній основі спільного із соціально-забезпечувальними правовідносинами, спрямовані на забезпечення гідного життя непрацездатних, є додатком до державного соціального забезпечення таких громадян. [2].

Сподіваюсь, що я хоч трішки зміг дати уяву про право соціального забезпечення в системі права України та його взаємозв'язок з іншими галузями права. Про тісний зв'язок з такими галузями як: конституційне, трудове, цивільне, фінансове й адміністративне. Оскільки задля ефективного захисту соціальних потреб населення необхідний такий узгоджений механізм

взаємодії. Після висвітлення даного матеріалу, можу з впевненістю сказати, що право соціального забезпечення займає поважне місце не тільки у системі права, а й в буденному житті сучасного суспільства. Оскільки не просто виконує свої функції, а й дає змогу забезпечити всі верстви суспільства, відповідно до їх потреб!

Список використаних джерел:

1. Алфьоров С.М., Ващенко С.В., Долгополова М.М., Купін А.П. Адміністративне право. Загальна частина: Київ: Центр учбової літератури, 2011., 214 с.
2. Цивільний Кодекс України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
3. Конституція України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text
5. Мазур О.С. Цивільне право України: навч. пос. Київ: Центр навчальної літератури, 2006., 383 с.

Бричук Ю.В.
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Острогляд О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України ситуація з рівнем військових правопорушень суттєво змінилась, і на жаль не в кращий бік. Це пов'язано з різким збільшенням кількості військовослужбовців та перебуванням багатьох військових у емоційному стресі. Об'єктом даних правопорушень є безпосередньо суспільні відносини у сфері забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних сил України та інших військових формувань.

Аналізуючи зміни які відбулись в законодавстві з початку війни варто звернути увагу на закон №2124-IX від 15.03.2022 яким було доповнено Розділ VIII КК України, а саме статтею 43-1 «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України». [1]

Дані зміни мають важливе значення у військовій сфері, оскільки регулюють правові наслідки виконання наказів та рішень

військовослужбовцями. Положення ч.1 та ч.4 ст. 43-1 КК попереджають про недопущення випадків перевищення виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни. Як зазначив М. Хавронюк, мова йдеться наприклад про умисний удар артилерії чи мінометів по житлових будинках, серед яких стоять танки агресора, що спричинило загибель цивільного населення. Тому військовослужбовцям потрібно на це зважати. [2]

Також даним законом було внесено зміни до Закону «Про оборону України» - статтю 1 доповнено визначенням бойового імунітету. Відповідно до даного визначення, змістом бойового імунітету є звільнення від відповідальності, у т. ч. кримінальної військового командування, військовослужбовців, добровольців Сил територіальної оборони ЗСУ, працівників правоохоронних органів, які відповідно до своїх повноважень беруть участь в обороні України. Враховуючи дані зміни у законодавстві, при вирішенні питання кримінальної відповідальності військовослужбовців у суді, виникають певні труднощі, оскільки існують суперечності між ст. 43-1 КК та визначенням «бойового імунітету» у Законі «Про оборону України» які законодавець не передбачив та не врахував.

Розглядаючи питання кримінальної відповідальності військовослужбовців варто також звернути увагу на закон №3902-IX від 20.08.2024 (набрав чинності 07.09.2024) яким було внесено зміни до КК України та КПК. Військовослужбовці, які вчинили кримінальне правопорушення передбачене ст. 407 та 408 КК під час воєнного стану вперше та які добровільно звернулись із клопотанням до слідчого, прокурора або суду з бажанням повернутись до військової частини (далі в/ч) для продовження проходження військової служби, та за наявності письмової згоди командира в/ч, можуть бути звільнені від кримінальної відповідальності, відповідно до змін якими було доповнено ст. 401 КК. Корективи також було внесено до Кримінального процесуального кодексу, а саме до статей 286, 287, 288. Даними змінами унормовується процедура розгляду судом клопотань прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності військовослужбовців, які добровільно заявили про намір повернутись до в/ч та продовжити військову службу, суд виносить ухвалу якою зобов'язує особу не пізніше 72 годин прибути до в/ч для продовження проходження військової служби. [3]

Проаналізувавши статистичні дані Державної судової адміністрації, Офісу Генпрокурора, Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за 2022-23 роки, можна побачити суттєві зміни у кількості засуджених військовослужбовців за статтями 407 та 408 КК України. Відповідно до даних, за 2022 рік було засуджено 1036 осіб за самовільне залишення в/ч або місця служби (ст. 407 КК), тоді як у 2023 році було засуджено 1577 осіб, що на 52,2% більше, порівняно з минулим роком. В той час кількість засуджених військовослужбовців за дезертирство (ст. 408 КК) зменшилась на 26,6%, у 2022 році було засуджено 154 особи, тоді як у 2023 році засуджено 113 осіб. [4, ст.93]

Підводячи підсумки вище сказаного, можна сказати, що військова сфера займає на сьогодні одне з ключових значень. На прикладі лише декількох змін у законодавстві ми бачимо, як змінюються положення про кримінальну відповідальність військовослужбовців, порядок притягнення до такої

відповідальності. Кожна така зміна у законодавстві залишає певний слід, що чітко прослідковується у наведених статистичних даних. Законодавство у військовій сфері ще потребує певних змін, оскільки на сьогоднішній день не ідеальне, має певні прогалини та виклики, зокрема суперечність положень одного закону іншому. Однак такі зміни, напевно, будуть чекати кращих часів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 18.09.2024)

2. М. Хавронюк. Аналіз статті 43-1 ККУ та змін до ЗУ «Про оборону України» із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. 2022. URL: https://pravo.org.ua/blogs/obov-yazok-zahyshhaty-vitchyznu-i-novi-statti-kryminalnogo-kodeksu/ (дата звернення:19.09.2024)

3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3902-20#Text (дата звернення: 20.09.2024)

4. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2023 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Stan_zdijsn_krim_prov_2023.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR32ACICTly671dRuA_fXwXhX2qEmEwul2gAMqXYDkwFnbLSoprKrDhAngM_aem_AeHbPpJLOrKGNqaQw5vXRgOcia-g4fLf-B3ghcX-cV7G4yhTT7sJzp7hq1tcxb3FAKcK6ry5VgLRFRGhLx9cgVjv (дата звернення: 20.09.2024)

Булатевич С.С., Лизогубенко Н.С.,
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державно торговельно-економічного університету
м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Актуальність цієї теми зумовлена зростанням масштабів торгівлі людьми через соціально-економічну нестабільність та наслідки війни. Вразливість внутрішньо переміщених осіб та інших груп створює сприятливі умови для злочинних організацій. Незважаючи на вжиті в Україні заходи, існують проблеми з координацією та підтримкою постраждалих. Вивчення міжнародного досвіду, особливо досвіду ЄС та США, може допомогти вдосконалити внутрішні механізми боротьби з цим явищем. Підвищення обізнаності громадськості та вдосконалення правової бази також є важливими завданнями для ефективних заходів.

Торгівля людьми є одним з найнебезпечніших порушень прав людини. Вона включає різні форми експлуатації, такі як примусова праця, сексуальна експлуатація, примусове жебрацтво та організована злочинна діяльність. За даними Міжнародної організації праці (МОП), мільйони людей у всьому світі щороку стають жертвами торгівлі людьми, а Україна є як країною походження, так і країною транзиту та призначення для жертв цього злочину.

Якщо феномен работоргівлі був притаманний людству впродовж усієї його історії, то сучасне явище торгівлі людьми стало актуальним для країн пострадянського простору, зокрема України, з початку 1990-х років. Цьому є соціально-економічні та політичні причини.

Наприкінці XX - початку XXI століть торгівля людьми набула масового характеру. Від цього злочину потерпають чоловіки, жінки та діти, незалежно від кольору шкіри, соціального статусу та віку.

Існує дуже багато факторів, які впливають на поширення торгівлі людьми.

Держдепартамент США у щорічній доповіді про торгівлю людьми визначає такі:

- нестатки;
- попит на послуги в секс-індустрії (включаючи дитячу порнографію й секс-туризм) і дешеву нелегальну робочу силу;
- неможливість працевлаштування;
- організована злочинність;
- насильство над жінками й дітьми;
- дискримінація жінок;
- корупція уряду.

Серед основних причин поширення торгівлі людьми в Україні експерти називають такі:

- важке економічне становище громадян і безробіття;
- недостатня поінформованість про можливості працевлаштування за кордоном, незнання міграційного законодавства;
- недостовірне подання інформації про життя за кордоном;
- попит на дешеву робочу силу в країнах призначення;
- активна діяльність злочинних угруповань І недостатнє переслідування торговців людьми;
- насильство в родині.

Сучасна торгівля людьми має транснаціональний характер — вона охоплює всі регіони та більшість країн світу. Також зростають масштаби торгівлі людьми всередині країн. У тому разі якщо торгівлю людьми пов'язано з переміщенням через кордони однієї або кількох держав, країни відповідно до їхньої ролі в цьому процесі поділяються на:

- країни походження;
- країни призначення;
- країни транзиту.

При цьому одну й ту ж саму країну може бути віднесено відразу до двох або навіть до всіх трьох категорій.

Найпоширенішими країнами призначення для жінок з України є: Туреччина, Росія, Греція, Кіпр, Італія, Іспанія, Сербія, Боснія та Герцеговина, Угорщина, Чехія, Хорватія, Німеччина, Об'єднані Арабські Емірати, Сирія, Китай, Голландія, Канада та Японія, Чоловіки найчастіше експлуатуються в Португалії, Іспанії, Росії, Чехії.

Дані про масштаби торгівлі людьми, які наводять організації, що протидіють цьому явищу, часто різняться. Це пов'язано з відсутністю єдиних методик підрахунку й аналізу. Однак усі експерти погоджуються: торгівля людьми досягла глобальних масштабів

У доповіді «Глобальний альянс проти примусової праці» за 2005 рік Міжнародної організації праці (МОП) зазначено: у світі налічується близько 12.3 мільйона осіб. які змушені примусово працювати. Із них 2,4 мільйона стали жертвами торговців людьми.

За даними Держдепартаменту США, жертвами торгівлі людьми стають 600–800 тис. осіб щорічно. З урахуванням торгівлі людьми всередині країн число потерпілих зростас до 24 млн осіб.

Дедалі загрозливих масштабів набуває торгівля дітьми. За даними ЮНІСЕФ, до цього різновиду нелегального бізнесу щорічно залучено 1,2 мільйона дітей, які зазнають трудової та сексуальної експлуатації.

Дослідивши зарубіжний досвід країн у цій проблемі, можна зрозуміти, що кожна країна має свою історію та досвід у цій сфері. Можна погодитись із думкою Євенко Д. В. про те, що цікавим є досвід Латвії. Ніколи раніше законодавство Латвії не стикалося з цією проблемою і необхідністю визначити відповідальність за відповідні дії. У разі скоєння злочину повторно відповідальність підвищується до 12 років позбавлення волі, а якщо злочин спричинив тяжкі наслідки — до 15. Литва була першою з держав Балтії, яка в липні 1998 року прийняла закони, що передбачали кримінальну відповідальність за торгівлю людьми.

Італія є однією з небагатьох країн Європи з добре налагодженим та ефективним національним механізмом боротьби з торгівлею людьми. Для

боротьби з торгівлею людьми Італія прийняла закон у 1958 році під назвою «Положення про скасування проституції та боротьбу з експлуатацією проституції», який діє й нині. Окремої уваги заслуговує Азербайджан. Саме тут жінок і дітей продають і вивозять за кордон з метою сексуального рабства. Варто звернути увагу на те, що Азербайджан є однією з тих зарубіжних країн, де кримінологічний показник у частині торгівлі людьми є досить високим. На нашу думку, саме це стало причиною акцентуації уваги законодавця на виокремленні самостійних форм торгівлі людьми з метою встановлення більш диференційованих меж кримінальної відповідальності».

Якщо оцінювати зусилля України в боротьбі з проблемою торгівлі людьми, необхідно зауважити, що наша держава є однією з перших у Європі, яка ухвалила закон про кримінальну відповідальність за вчинення цього злочину. Головним актом, що діє в сфері протидії торгівлі людьми, є Конституція, Кримінальний кодекс України.

Тобто можна зробити висновок, що, торгівля людьми - це велика глобальна проблема людства, яка включає в себе експлуатацію, незаконне усиновлення та багато інших аспектів. Ця проблема є дуже актуальною для багатьох країн світу в тому числі і для України. Кожна держава бореться з цією проблемою різними методами, це може бути підвищення обізнаності населення, підтримка постраждалих, тощо. Треба пам'ятати, що для боротьби з цією проблемою потрібно проводити освітні програми, зміцнювати міжнародну співпрацю та посилювати законодавство.

Список використаних джерел:

1. Доповідь Держдепартамент США про торгівлю людьми від 25 червня 2020 року. URL: http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2006
2. Експертне інтерв'ю з президентом МЖПЦ "Ла-Страда Україна" К.Б. Левченко., про "Моніторинг стану виконання законодавства України щодо протидії насильству в сім'ї" 2011 року. URL: https://kompravlud.rada.gov.ua/uploads/documents/32366.pdf
3. Прес-реліз Міністерства праці США за сайтом Держдепартаменту США від 17.03.2021 р. URL: http://usinfo.state.gov
4. Нєбитова Н. Ю., "Протидія торгівлі людьми в умовах воєнного стану в Україні" за 2023 рік. URL: http://apnl.dnu.in.ua/3_2023/13.pdf
5. Євенко Д. М., "Запобігання торгівлі людьми: зарубіжний досвід". URL: https://policeyistika.dnuvs.ukr.education/index.php/policeyistyka/article/view/77/69

Булах А.І.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г. Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державно торговельно-економічного університету
м. Київ

НОВЕЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Повномасштабне вторгнення країною-агресором до України 24 лютого 2022 року, стало каталізатором для прийняття нових рішень та ухвалення змін до законодавства. Введення воєнного стану указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» суттєво вплинуло на законодавство України, зокрема на кримінальне [1]. Дана тема є як ніколи актуальною, тому що, через зовнішню небезпеку виявились прогалини і недосконалості кримінального законодавства країни, які раніше виявити було неможливо, оскільки досвіду застосування кримінального права у воєнний період у незалежній Україні ще не було. Тому, дану роботу ми хочемо присвятити питанням, які стосуються особливостей застосування кримінальних норм в умовах воєнного стану, а також питанням щодо кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки держави.

У зв'язку з введенням воєнного стану, були прийняті нові правові документи, а також доповнені та уточнені вже існуючі нормативно-правові акти законодавства про злочини й покарання. Прикладами таких документів є: Указ Президента України №64/2022, який увів на всій території України воєнний стан, також Закон України № 2113-IX від 03.03.2022, який вніс зміни до Кримінального кодексу України та інші [1; 2]. Дані документи доповнюють, змінюють та регулюють кримінальне законодавство з урахуванням воєнних умов. Військовий режим передбачає певні особливості застосування кримінальних норм в умовах воєнного стану. Головною особливістю застосування кримінально-правових норм полягає в посиленій відповідальності за конкретні злочинні діяння. Розглядаючи злочини проти безпеки держави, то найяскравішим прикладом сьогодення є стаття 111 «Державна зрада» Кримінального кодексу України, у якій зазначена посилена кримінальна відповідальність за вчинення злочину під час воєнного стану [3]. Аналізуючи цю статтю, варто зазначити, що даний злочин був криміналізованим ще задовго до повномасштабного вторгнення, але вже після початку вона зазнала певних незначних змін. З початком надзвичайного воєнного режиму, відповідно до прийнятих Законів № 2108-IX від 03.03.2022 та № 2198-IX від 14.04.2022, передбачається кримінальна відповідальність за колабораціонізм та пособництво державі-агресору [4; 5]. Ці зміни й доповнення були внесені після подій 24.02.2022, оскільки проблема колабораціонізму, державної зради та інших злочинів пов'язаних з територіальною цілісністю та суверенітетом держави, стали гострими й актуальними лише з початком повномасштабного вторгнення. «Колабораціонізм (від франц. collaboration – спів-праця, співробітництво) –

усвідомлене, добровільне та зумис-не співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам» [6]. Хоча таке явище як колабораціонізм набуло поширення ще за часів Другої світової війни, фактична криміналізація відбулася лише у 2022 році після вторгнення росії, оскільки ця проблема стала поширеною [7]. Поняття колаборційної діяльності було доповнено до Кримінального кодексу згідно з Законом № 2108-IX від 03.03.2022 статтею №111 з приміткою 1 і згідно санкції ч. 8 цієї статті, найбільша відповідальність за даний злочин передбачає довічне позбавлення волі [3; 4]. Вищенаведене доповнення до кримінального кодексу не є єдиним прикладом змін у кримінальному кодексі після 24.02.2022. КК України також був доповнений статтею №111 з приміткою 2 згідно з Законом № 2198-IX від 14.04.2022, у якій йдеться про пособництво державі-агресору [5]. Для цього злочину характерні умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору, з метою завдання шкоди Україні шляхом реалізації чи підтримки рішень, добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора [3]. Цей злочин передбачає кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої [3]. На нашу думку, вищезгадані злочини та відповідальність за них, відповідають принципу пропорційності, який передбачає відповідну міру покарання за ступенем суспільної небезпеки, зважаючи на те, що дані злочини відносяться до особливо тяжких злочинів, тому що, вони загрожують суверенітету та територіальній цілісності України. Тому всі ці нововведення, пов'язані з посиленням відповідальності, мають досить важливе значення для кримінального законодавства, так як ці та інші схожі до них злочини прямо впливають на обороноздатність країни.

Підсумовуючи все вищесказане та наведене, можна дійти до висновку, що кримінальне законодавство зазнало значних змін з початком воєнного стану та продовжує змінюватися і адаптуватися до нинішніх умов, оскільки даний час допоміг виявити, що кримінальне законодавство України не є досконалим і потребує змін для збереження прав і свобод людини в умовах такого стану та для ефективного захисту прав осіб з дотриманням принципів справедливості та законності.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022, URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (Дата звернення 30.09.2024)
2. Закон України. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану. № 2113-IX від 03.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text (Дата звернення 30.09.2024)
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, №25-26, ст.131.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (Дата звернення 01.10.2024)

4. Закон України. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. № 2108-IX від 03.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text (Дата звернення 01.10.2022)

5. Закон України. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки. № 2198-IX від 14.04.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text (Дата звернення: 01.10.2022)

6. С. І. Грабовський. Колабораціонізм/ Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу : https://esu.com.ua/article-4446 (Дата звернення 02.10.2022)

Бондаренко М. «Чи виправдана абсолютна криміналізація покарання за колабораціонізм?». Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: https://www.helsinki.org.ua/articles/ (Дата звернення 02.10.2022)

Вангела Я.С.
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
Науковий керівник: Луцький Р. П.,
доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила
м. Івано-Франківськ

ПРОФІЛАКТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД МОЛОДІ

Проблема правопорушень серед молоді є однією з найгостріших у сучасному суспільстві. Швидкі соціальні зміни, вплив масової культури, а також економічні труднощі створюють сприятливий ґрунт для девіантної поведінки підлітків. Зростання кількості злочинів, вчинених неповнолітніми, вимагає розробки ефективних заходів профілактики, спрямованих на нейтралізацію причин та умов, що породжують правопорушення.

Тож пропоную розібратися в цьому питанні більш детально та знайти вихід з цієї досить складної ситуації. Перш за все потрібно зрозуміти природу самих порушень.

Перш за все потрібно зрозуміти природу самих правопорушень. Чому підлітки вдаються до протиправних дій? Відповіді на це питання можуть бути різними: від впливу негативного оточення до проблем у сім'ї. Часто причиною правопорушень стають соціальні фактори, такі як бідність,

відсутність перспектив. Не менш важливу роль відіграють і психологічні чинники: низька самооцінка, невпевненість у собі, агресивність. Крім того, сучасна масова культура, яка пропагує насильство і матеріалізм, також сприяє зростанню ювенальної злочинності.

Ювенальна злочинність – це негативне соціальне явище, що проявляється у систематичному вчиненні правопорушень особами у віці 14–17 років, характеризується певними кількісними і якісними показниками та зумовлене низкою специфічних соціально-психологічних детермінант. [1]

У цьому віці підлітками вчиняється до 62% злочинів від загальної кількості, злочинцями стають як безпритульні, вихідці із неблагополучних сімей, так і цілком педагогічно та матеріально благополучних. Причиною підліткової злочинності найчастіше є неналежний догляд за дітьми батьків або їхня відсутність, зниження рівня життя, які з втратою прибутку втрачають і моральні цінності, також згубний вплив телебачення та інтернету справляє негативний вплив на неповнолітніх. [2]

Серед підлітків є поширеною думка, що до повноліття за їх правопорушення відповідають батьки. Але, насправді, це твердження є помилковим.

Законодавством передбачено конкретні випадки, коли юридична відповідальність неповнолітніх починається з 16 років, а за вчинення деяких кримінальних правопорушень і з 14 років.

Загалом тут можна виділити два види правопорушень – адміністративну та кримінальну.

Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. [3]

Адміністративну відповідальність несуть особи, яким на момент вчинення злочину виповнилось 16 років. Відповідальність за осіб, віком від 14-ти до 16-ти років, покладається на законних представників у вигляді штрафу. До неповнолітніх віком 16-18 років, які скоїли адміністративні проступки, можуть бути застосовані заходи впливу або адміністративні стягнення.

Кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення.

Згідно статті 22 ККУ кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до моменту вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років, в деяких випадках кримінальна відповідальність настає з чотирнадцяти років за вчинення кримінальних правопорушень як наприклад: умисне вбивство, умисне тяжке тілесне ушкодження, жорстоке поводження з тваринами, бандитизм, зґвалтування, крадіжка. [4]

Одним із напрямів у боротьбі зі злочинністю взагалі та злочинністю неповнолітніх зокрема є профілактична діяльність. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх в Україні проводиться зусиллями соціально-психологічних служб, педагогів, співробітників соціальних служб, служб у справах неповнолітніх, працівниками право охоронних органів. За

допомогою координаційно-методичної ради з правової освіти населення налагоджена співпраці між різними суб'єктами профілактики, у застосуванні переважно групових та масових форм роботи та приділяється неналежна увага до інтерактивних методів (тренінгів, рольових ігор тощо), які сприяють кращому засвоєнню інформації дітьми.

Загалом, під профілактикою правопорушень розуміють діяльність державних органів і громадськості, що має системний характер як за комплексом заходів, так і за колом суб'єктів, які її здійснюють, спрямовану на недопущення виникнення, усунення, послаблення або нейтралізацію причин та умов злочинності, окремих її видів та конкретного злочину. [5]

На сьогодні в чинному законодавстві України не закріплена процедура проведення профілактики правопорушень у дитячому середовищі. Законодавчо встановлено лише деякі аспекти діяльності ювенальної юстиції. В Україні система ювенальної юстиції в сучасному форматі набула розвитку Указом Президента України від 24 травня 2011 року № 597/2011, яким схвалена Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні. Проте, на жаль, відсутня цілісна законодавча система ювенальної юстиції, спрямована саме на її регламентацію.

Органи місцевого самоврядування та представники Національної поліції також відіграють ключову роль у формуванні спрямованостей загалом у спектрі галузей: політика соціального забезпечення та підтримка сімей, спрямована на сприяння батькам у виконанні їх обов'язків; сфера освіти (запровадження освітніх програм, спрямованих на попередження правопорушень та булінгу); організація культурно-масових заходів та дозвілля підлітків; сфера охорони здоров'я (запобігання домашньому насиллю та пропаганда здорового способу життя) тощо. Враховуючи зарубіжний досвід та Стратегію нашої країни стосовно профілактики правопорушень у дитячому середовищі, на наш погляд, її ефективність залежить від низки факторів. По-перше, це оптимізація взаємодії владних структур, які безпосередньо задіяні у вирішенні цього питання, по-друге, це запровадження на одному рівні як заходів превенції, так і тих, які спрямовані на профілактику повторних правопорушень. [6]

Найпереконливішим прикладом для юних є насамперед їхня родина. Саме тому органи місцевого самоврядування і державної влади зобов'язані не самоусуватись від сприяння у працевлаштуванні батьків, які виховують дітей, а неблагополучні сім'ї мають перебувати під неослабним контролем громадськості.

Не менш важливо організовувати роботу позашкільних гуртків і центрів дитячої творчості з урахуванням уподобань сучасних дітей. Парадокс, але вихованці більшості гуртків навіть у районних центрах займаються художньою вишивкою, оригамі, малюванням, що більше до вподоби дівчаткам. А куди подіти свою енергію хлопчикам?

Як засвідчили прокурорські перевірки, керівники окремих закладів свідомо фальсифікують відомості про дітей, що нібито відвідують гуртки. Як наслідок — бюджетні кошти фактично марнуються, не даючи користі вихованню дітей.

Це серйозний привід замислитись над тим, наскільки конкурентоздатна нинішня система позашкільного виховання порівняно з комп'ютерними

клубами і кафе часто досить сумнівного рівня, де замість клубів і будинків культури «розважається» молодь.

На часі — проведення відповідних реформ у системі ювенальної юстиції, у тому числі судах, органах прокуратури та інших правоохоронних органах. На цьому акцентують глава держави, Генеральний прокурор України. Важливим є створення спеціалізованих ювенальних судів, здатних ухвалювати справді виважені рішення. Зростання кількості повторних злочинів, скоєних неповнолітніми, свідчить, що призначення умовного покарання не завжди застерігає від повторення вже раз допущених помилок. Особливо тоді, коли юний правопорушник і надалі залишається без належної опіки.

Ефективна профілактика ювенальної злочинності – це складне завдання, яке вимагає комплексного підходу. Важливо розуміти, що причини правопорушень серед молоді різноманітні і потребують індивідуального підходу. Для досягнення успіху необхідно об'єднати зусилля сім'ї, школи, держави та громадських організацій. Особливу увагу слід приділяти ранній профілактиці, розвитку соціальних навичок у підлітків та створенню сприятливого середовища для їхнього зростання. Лише спільними зусиллями ми зможемо забезпечити безпечне майбутнє для наших дітей.

Список використаних джерел:

1. Сизенко А.С. Право і суспільствою. Особливості визначення ознак ювенальної злочинності. URL: https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/2a13b7ef-1a97-43d6-823e-0df6ee3e6f3b/content
2. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. URL: https://stsaltiv.gov.ua/useful-info/profilaktika-pravoporushen-sered-nepovnolitnih
3. Офіційний портал Верховної Ради України. Кодекс про адміністративні правопорушення. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text
4. Офіційний портал Верховної Ради України. Кримінальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
5. Особливості діяльності щодо профілактики правопорушень. URL: http://zdschool1.rv.ua/%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%B0/
Сумський державний університет. 2022 р. Дудченко В.В. Адміністративно-правові засади взаємодії органів ювенальної превенції та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання правопорушенням у дитячому середовищі. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/88595/3/%d0%94%d0%b8%d1%81%d0%b5%d1%80%d1%82%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f%20%d0%94%d1%83%d0%b4%d1%87%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%92.%d0%92.%20%20%28%d1%84%d0%b0%d0%b9%d0%bb%20%d0%b1%d0%b5%d0%b7%20%d0%bf%d1%96%d0%b

4%d0%bf%d0%b8%d1%81%d1%83%29.pdf;jsessionid=6913A5B122DA11B5C9923A1B5C689B27

Веремей К.О.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державно торговельно-економічного університету
м. Київ

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ТА СПОСОБИ ЙОГО ЗАПОБІГАННЯ

Домашнє насильство є глобальною соціальною проблемою, що характеризується високою поширеністю та різноманітністю проявів. Воно має значний негативний вплив на фізичне та психічне здоров'я жертв, а також на функціонування сім'ї та суспільства в цілому. Для ефективного протистояння цій проблемі необхідний комплексний підхід, що включає правові, соціальні та освітні заходи.

Формулювання поняття «домашнє насильство» чітко визначається в статті 126-1 КК України, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [1, с. 25].

Верховний Суд сформулював свою позицію у постанові від 21.12.2021 у справі № 236/2450/20 визначив, що обов'язковою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК, є систематичність вчинення насильства, тобто повторюваність його епізодів протягом певного часу, з огляду на що будь-які попередні епізоди домашнього насильства входять до предмета доказування обвинувачення за ст. 126-1 КК.

Домашнє насильство визначається як модель поведінки, яка використовується одним партнером для збереження влади та контролю над іншим партнером в інтимних стосунках. Воно може проявлятися у різних формах: фізичне, психологічне, сексуальне та економічне насильство.

Домашнє насильство – це проблема не лише подружніх пар. Воно може торкнутися будь-кого в сім'ї, від дітей до літніх людей та інших родичів, в тому числі близьких осіб.

Близькі особи, згідно з статтею 1 Закону України "Про запобігання корупції". – члени сім'ї особи, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи

усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеної особи [2].

Отже, як уже зазначено вище, домашнє насильство буває не лише у звичній для нас фізичній формі, а й у психологічній, сексуальній та економічній [3]. Розглянемо наведені форми детальніше.

Взагалом фізичне насильство є найбільш очевидною формою домашнього насильства. Воно включає в себе будь-які дії, спрямовані на заподіяння фізичної шкоди або болю: удари, штовхання, кидання предметів, застосування зброї тощо. Наслідки фізичного насильства можуть варіюватися як від синців так і до серйозних травм та навіть смерті.

Психологічне насильство, незважаючи на відсутність фізичних слідів, може мати глибокі і тривалі наслідки для психічного здоров'я. Постійні приниження, погрози та інші форми маніпуляцій призводять до зниження самооцінки, розвитку депресії, тривоги та інших психологічних проблем.

Сексуальне насильство в контексті домашнього насильства включає будь-які сексуальні дії без згоди партнера, примус до небажаних сексуальних практик, зґвалтування в шлюбі. Ця форма насильства, на жаль, часто залишається прихованою через сором та страх жертв.

Економічне насильство проявляється через контроль над фінансами, обмеження доступу до грошей та заборону працювати або навчатися. Це робить жертв фінансово залежними від кривдника і позбавляє їх можливості самостійно забезпечувати свої потреби. Через економічне насильство люди втрачають фінансову самостійність. Їм забороняють працювати, навчатися і зачасту обмежують доступ до грошей, що робить їх повністю залежними від кривдника.

Причини, що спонукають до вчинення домашнього насильства, мають багаторівневий характер. Індивідуальні фактори ризику включають особисту історію насильства, психічні розлади та залежності. Міжособистісні конфлікти, стресові ситуації та фінансові труднощі також можуть провокувати насильницьку поведінку. Важливу роль відіграють і соціальні фактори, такі як патріархальні уявлення про сімейні ролі, гендерна нерівність в суспільстві.

Насильство в сім'ї руйнує здоров'я жертв, викликаючи фізичні травми, хронічні хвороби та психічні розлади. Діти, що зростають у насильстві, зазнають серйозних емоційних травм, що впливає на їхній розвиток і поведінку.

Для суспільства домашнє насильство тягне за собою значні витрати бюджету на охорону здоров'я, правоохоронну діяльність та соціальні програми. Крім того, воно призводить до втрати робочих годин та зниження продуктивності праці постраждалих.

Профілактика домашнього насильства є багатогранним процесом, що потребує інтеграції законодавчих, соціальних, освітніх та медичних заходів. Основою ефективної стратегії профілактики є створення правового поля, яке забезпечує захист жертв та притягнення до відповідальності кривдників.

Це передбачає створення і вдосконалення законодавства, яке криміналізує домашнє насильство і забезпечує захист жертв. Це включає закони про домашнє насильство, які передбачають кримінальну відповідальність за всі форми домашнього насильства, охоронні ордери, які

забороняють кривднику наближатися до жертви, а також спеціальні процедури для розгляду справ про домашнє насильство в судах [4, с.105].

Поза правовими аспектами протидії домашньому насильству, не менш важливими є соціальні чинники. Одним із ефективних методів профілактики є освіта. Комплексний підхід передбачає впровадження освітніх програм як у школах, так і для дорослого населення. Навчання дітей навичкам мирного вирішення конфліктів та проведення інформаційних кампаній для дорослих сприяють формуванню культури поваги та рівності, що є основою запобігання домашньому насильству.

Також необхідно було б розробити спеціальні програми психологічної підтримки для осіб, які пережили або стали свідками домашнього насильства, забезпечити певні соціальні програми які б надавали жертвам тимчасове житло і допомагали у працевлаштуванні.

А для швидкого реагування та надання допомоги, було б доцільно створити мобільні лінії зв'язку за певним коротким номером, на який жертви могли б телефонувати цілодобово та безкоштовно. Зателефонувавши за коротким номером, жертви могли б отримати не лише психологічну підтримку, а й інформацію про свої права, адреси найближчих притулків та можливі юридичні дії.

Підсумовуючи, можна сказати, що запобігання домашньому насильству - це комплексна проблема не тільки однієї людини чи однієї сім'ї, а всього суспільства, яка вимагає комплексного підходу. Довгострокові стратегії повинні бути засновані на постійному моніторингу та оцінці їхньої ефективності, а також на готовності адаптуватися до нових викликів. Кожен з нас може внести свій вклад у боротьбу з домашнім насильством. Ми можемо говорити про цю проблему відкрито, підтримувати жертв та долучатися до волонтерських ініціатив.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 7 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 27.09.2024).

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 4 трав. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення: 27.09.2024)

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII : станом на 31 груд. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text (дата звернення: 27.09.2024).

4. Кузьменко Ю. В. Адміністративна діяльність національної поліції: протидія та запобігання домашньому насильству. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. № 2(27). С. 104–107.

Галайчук В.Ю.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Сонюк О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

У сучасному інформаційному суспільстві кібербезпека стає однією з пріоритетних складових національної безпеки будь-якої держави. З огляду на зростання загроз в кіберпросторі, пов'язаних з кіберзлочинністю, кібератаками на критичні інфраструктури та іншими кіберінцидентами, постає необхідність ефективного правового регулювання в цій сфері. Для України, яка стикається з постійними викликами з боку кіберзагроз, як державних, так і недержавних суб'єктів, питання кібербезпеки є особливо актуальним.

Правову основу кібербезпеки в Україні формують Конституція України, закони України, особливо ті, що стосуються національної безпеки, засад внутрішньої та зовнішньої політик, захисту інформаційних ресурсів і даних держави, міжнародні договори, ратифіковані Україною, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України й інші нормативно-правові документи, затвердженні на виконання законів України.

Конституція України не містить прямих згадок про кібербезпеку, оскільки більшість її положень була прийнята до популярності цифрових технологій. Проте, вона встановлює загальні принципи захисту прав і свобод громадян, які можуть бути застосовані і в контексті кібербезпеки.

Відповідно до статті 17 Конституції Укрїани, забезпечення інформаційної безпеки визнається серед іншого найваживішою функцією держави, справою всього Українського народу. Стаття 31 Конституції України гарантує право на таємницю листування, телефонних розмов та інших форм комунікацій. Відповідно стаття 32 Конституції України забороняє збирання, зберігання, обробку та розповсюдження конфіденційної інформації, яка належить певній особі, без її погодження, за винятком випадків, визначених законодавством і лише в рамках захисту прав людини, національної безпеки та економічного добробуту. Ці права та гарантії можуть бути поширені і на цифровий простір, де захист конфіденційності комунікацій та недопущення незаконного доступу мають критичне значення [1].

Закон України «Про інформацію» став одним із основоположних нормативно-правових документів, що забезпечував регулювання сфери інформації в Україні після здобуття незалежності. Саме він заклав правову основу для розвитку інформаційного простору країни та визначив загальні принципи обігу, захисту і розповсюдження інформації. Основні положення закону включають визначення поняття інформації та заходи її захисту, порядок забезпечення доступу громадян до інформації, права та обов'язки учасників інформаційних відносин, захист прав на інформацію, вимоги до

зберігання, використання інформації, а також відповідальність за зловживання законодавством у сфері інформації [2].

На сьогодні одним із основних нормативних актів, що стосується кібербезпеки в Україні є Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Він визначає стратегічні завдання, принципи та механізми регулювання кібербезпеки в Україні, головні цілі та напрями державної політики в даній галузі , а також встановлює засади захисту інформації та інформаційних систем. Основною метою закону є забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності, суверенітету та захист інтересів України в кіберпросторі [3].

Не менш важливим є Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», ухвалений з метою захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах (ІТС) [4]. Він визначає процедуру доступу до інформації в ІТС, умови її обробки, заходи захисту інформації, права та обов'язки щодо захисту інформації в ІТС, а також повноваження державних органів у цій галузі і відповідальність за зловживання законодавством, що стосується захисту інформації. Крім того, закон встановлює вимоги щодо безпеки інформації в автоматизованих системах та передбачає можливість створення в державних установах підрозділів і служб, відповідальних за організацію захисту інформації в ІТС [4].

Інформаційні атаки можуть використовуватися для втручання в політичні процеси країни, здійснення економічного шпигунства та створювати інші загрози для держави. Крім того, гарантування високого рівня захисту інформації сприяє розвитку електронної комерції та електронного урядування, так як посилює довіру до цих систем з боку громадян та бізнесу.

Також варто згадати й Закон України «Про Національну поліцію», який визначає загальні положення щодо структури та функцій Національної поліції, зокрема Кіберполіції, яка була створена як міжрегіональний територіальний підрозділ Національної поліції відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення територіального органу Національної поліції». Кіберполіція відповідає за розслідування кіберзлочинів, таких як крадіжка особистих даних, шахрайство в інтернеті, кібертероризм та інші кіберзлочини. Вона також займається здійсненням превентивних заходів, націлених на запобігання кіберзлочинності та зміцнення кібербезпеки серед населення та підприємств. Станом на зараз окремого закону, що регулює діяльність кіберполіції, не було прийнято [5]. Тому, зважаючи на все вищенаведене, ухвалення окремого закону про Кіберполіцію в Україні має сенс і може надати ряд переваг, зокрема чітко визначити її завдання, функції та повноваження, що сприятиме ефективній діяльності.

Воєнні події також спричинили серйозні загрози кібербезпеці України. Адже активізувалися спроби отримання конфіденційної інформації про українських військових та державні операції. Це включає крадіжку даних урядових установ, військових структур та стратегічних підприємств.

Російська федерація активно використовує кібератаки для поширення дезінформації та пропаганди, метою яких є дестабілізація суспільства, викликати паніку серед населення та зменшити довіру до уряду. З огляду на

це парламент своєчасно вирішив оптимізувати кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство. Це було зроблено через вдосконалення підстав та процесуальних засобів притягнення кіберзловмисників до кримінальної відповідальності, що відображено у Законі України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам». А саме була розмежована суворість покарання за кібератаку залежно від її наслідків — від штрафу до позбавлення волі на строк до 15 років, а розробка, поширення та продаж шкідливих програм або засобів для здійснення кібератак тепер карається штрафом або ув'язненням на термін до 5 років [6].

Крім того, варто зазначити, що ще у 2005 році Україна приєдналася до міжнародних ініціатив, таких як Будапештська конвенція про кіберзлочинність, що є важливим кроком для інтеграції в європейську систему кібербезпеки [7, с.3].

Отже, загрози в кіберпросторі України вимагають ефективного правового регулювання та постійного вдосконалення законодавства. Важливими кроками у цьому напрямку є прийняття нормативно-правових актів про кібербезпеку та захист інформації, розвиток Кіберполіції, а також участь у міжнародних ініціативах. Воєнні події також підкреслили значення кібербезпеки для України, так як кібератаки стали частиною гібридної війни.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 No 254 к /96-ВР . Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, No 30, ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 02.10.2024)

2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 No 2657-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, No 48, ст.650. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення 02.10.2024)

3. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 No 2163-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, No45, ст.403. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text (дата звернення 02.10.2024)

4. Про захист інформації в інформаційно -телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 No 80/94- ВР.Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, No 31, ст.286. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 02.10.2024)

5. Про національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 No 580-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, N 40-41, ст.379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 02.10.2024)

6. «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам»: Закон України від 15.03.2022 No 2137-IX. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-20#Text (дата звернення 02.10.2024)

7. Юлія Шипілова. Правова база української кібербезпеки: загальний огляд і аналіз. URL: https://ifesukraine.org/wp-content/uploads/2019/10/IFES-Ukraine-Ukrainian-Cybersecurity-Legal-Framework-Overview-and-Analysis-2019-10-07-Ukr.pdf

Гоняна К.В.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Ганна Леонідівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕЗЕРТИРСТВО ТА САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ

Перш за все, слід зазначити, що дезертирство та самовільне залишення місця служби належать до категорії військових кримінальних правопорушень, які порушують порядок та підривають дисципліну в органах, які забезпечують оборону держави. Статтею 407 Кримінального кодексу України (далі - ККУ) передбачено відповідальність у разі самовільного залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрядження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю понад три доби, але не більше місяця. Згідно із зазначеною статтею, кримінально карним є також самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем (крім строкової служби), а також нез'явлення його вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад десять діб, але не більше місяця, або хоч і менше десяти діб, але більше трьох діб, вчинені повторно протягом року. Водночас ст. 408 ККУ зазначає що дезертирство, тобто самовільне залишення військової частини або місця служби з метою ухилитися від військової служби, а також нез'явлення з тією самою метою на службу у разі призначення, переведення, з відрядження, відпустки або з лікувального закладу [1]. Незважаючи на певні схожості, ці злочини мають суттєві відмінності, що впливають на їх правову кваліфікацію та ступінь суспільної небезпечності. СЗЧ (самовільне залишення частини) та дезертирство — це два поняття, які часто сплутують, але вони мають відмінності в мотивах та наслідках. СЗЧ передбачає відсутність наміру залишити службу назавжди, тоді як дезертирство має у своїй основі рішучість не повертатися до виконання своїх обов'язків [2]. Ковальов А.В. зазначив що самовільним залишенням частини (СЗЧ) не вважається: залишення військової частини за наявності відповідного дозволу командира. відрядження. виконання наказу командира, лікування, ротація/переміщення, навчання, відпустка тощо. Всі з зазначених вище підстав повинні в обов'язковому порядку

підтверджуватися командиром або оформленими належним чином документами [3].

Також варто додати, що саме мотив є ключовим елементом, який розрізняє дезертирство від самовільного залишення частини або місця служби. Наприклад Комісарчук Р. В. вважає що переважна частка самовільних залишень відбувається військовослужбовцями, які проходять військову службу за призовом, причому значна частина — в перші місяці військової служби. Це свідчить про такі властивості особистості військовослужбовця як непідготовленість до фізичних навантажень, виконання обов'язків військової служби, невпевненість у власних силах, безпорадність без батьків, нездатність адаптуватися до нових соціально-побутових умов, вибудовування міжособистісних відносин в новому військовому середовищі, замкнутість в собі, туга за домом, рідними і близькими й т.п. Водночас певна кількість самовільних залишень є наслідком переважно нестатутних відносин у військовій частині. У зв'язку з цим для особи, яка самовільно залишила військову частину або місце служби властиві ознаки потерпілого військовослужбовця [4.с.345].

Слід також звернути увагу, що самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрядження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю до трьох діб, а також самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем (крім строкової військової служби), а також військовозобов'язаним та резервістом під час проходження зборів, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на військову службу у разі призначення або переведення, нез'явлення з відрядження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю до десяти діб є адміністративними правопорушеннями, відповідальність за які передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення [5].

Отже, відмінністю між даними злочинами є **саме їх мотив** у випадку самовільного залишення частини або місця служби, військовослужбовець зазвичай не має наміру повністю ухилитися від служби, тоді як дезертирство пов'язане саме з бажанням назавжди уникнути виконання обов'язків військової служби та має більш небезпечний характер, оскільки воно спрямоване на повне ухилення від військової служби, що робить його більш суспільно небезпечним і тягне за собою суворіші покарання. Крім того, ключовим моментом у процесі здійснення кваліфікації є врахування тривалості відсутності військовослужбовця, у зв'язку з тим, що саме від цього критерію значною мірою залежить ступінь суспільної небезпечності діяння і факт наявності складу кримінального правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05 квітня 2001 року № 2341-III// База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

2.Мережа права: що таке СЗЧ і чим воно відрізняється від дезертирства? URL: https://merezha-prava.ua/blog-posts/shcho-take-szch-i-chim-vono-vidriznyaietsya-vid-dezertirstva.

3. Ковальов А.В.: дезертирство та сзч під час військового стану. Що робити та яка відповідальність? URL: https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/dezertyrstvo-ta-szch-pid-chas-vijskovogo-stanu-shho-robyty-ta-yaka-vidpovidalnist/.

4.Комісарчук Р.В особливості розслідування самовільного залишення військової частини або місця служби URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/98d477eb-00c7-4217-9ba2-477f8256d9af/content.

5.Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/conv#n3796.

Грималюк Д.Б.
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
Науковий керівник: Луцький Р. П.,
доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила
м. Івано-Франківськ

ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Наразі в Україні запроваджено воєнний стан у зв'язку з яким на території країни діє низка обмежень та заборон, зокрема, введена комендантська година, обмежено право на виїзд військовозобов'язаних чоловіків, діє заборона на проведення виборів тощо [1].

Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, Закон України Про правовий режим воєнного стану та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб [2].

Згідно з 64 статтею ІІ розділу про «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України, конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Воєнний стан, відповідно до законів «Про оборону України» та «Правовий режим воєнного стану», – це особливий правовий режим, який передбачає надання відповідним органом державної влади повноважень для відвернення загрози, а також тимчасове обмеження конституційних прав та свобод для громадян та юридичних осіб на території всієї країни або окремих її частинах без обмежень на кількість продовжень особливого стану.

При цьому серед прав, що можуть бути обмежені:

– право на вільне пересування (закриті кордони, комендантська година тощо);

– право на вільний вибір праці (залучення до суспільно-корисних робіт, впровадження трудової повинності тощо);

– право на участь в управлінні державними справами (під забороною вибори, референдуми тощо).

Крім цього, законодавством передбачено, що під час дії воєнного стану можливе втручання в особисте життя: контроль засобів зв'язку, перевірка речей, документів, житла тощо [1].

Отже, вказані заходи повинні бути проведені у відповідності із чинним законодавством і не можуть суттєво обмежувати основоположні права громадян. Крім цього, будь-які обмеження повинні бути співмірними з цілями, які вони переслідують.

Конституція України як основний гарант забезпечення і захисту прав і свобод громадян містить перелік прав, які не можуть обмежуватися навіть в період дії воєнного стану. Зокрема:

– не може бути обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

– громадяни України не можуть бути позбавлені громадянства і права змінити громадянство;

– не можуть бути порушеними невід'ємне право на життя; на повагу до гідності, на свободу та особисту недоторканність;

– не підлягає обмеженню право направляти індивідуальні або колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади та місцевого самоврядування;

– не можуть бути обмеженими право на житло, на шлюб і рівні права та обов'язки в шлюбі і сім'ї;

– неприпустимим є порушення рівності дітей у своїх правах незалежно від походження;

– не підлягає обмеженню право на захист прав і свобод у суді; на відшкодування коштами держави або органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, заподіяної незаконними рішеннями органів державної влади;

– не може бути обмеженим право на професійну правничу допомогу; право не притягуватися двічі до юридичної відповідальності одного виду за одне і те ж правопорушення; презумпція невинуватості; право на захист і відмову свідчити або давати пояснення чи показання щодо себе, членів сім'ї або близьких родичів, коло яких визначено законом.

Крім того, Закон України № 389-VIII закріплює гарантію дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний строк відпустки та час відпочинку між змінами на час залучення громадян до виконання трудової повинності та відшкодування вартості майна у разі його примусового відчуження.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» примусове відчуження майна в умовах правового режиму воєнного стану може здійснюватися з попереднім повним відшкодуванням його вартості. У разі неможливості попереднього повного відшкодування за примусово відчужене майно, таке майно примусово відчужується з наступним повним відшкодуванням його вартості. Майно, що підлягає примусовому відчуженню обов'язково оцінюється у порядку, встановленому законодавством. Саме завдяки цій і можливе повне відшкодування його вартості власнику [4].

Правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів (стаття 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»). Створення надзвичайних та особливих судів не допускається [3].

Список використаних джерел:

1. Які права громадян не можуть обмежуватись під час воєнного стану? URL: https://visitukraine.today/uk/blog/3242/what-rights-of-citizens-cannot-be-restricted-during-martial-law
2. Права і свободи громадян в умовах воєнного стану. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php
3. Правовий режим Воєнного стану. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php
4. Права людини і громадяна під час воєнного стану. URL: http://legalclinic.nlu.edu.ua/2022/05/06/prava-lyudyny-i-gromadyanyna-pid-chas-diyi-voyennogo-stanu/

Грицай А.О.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА СТ.436-2 ККУ

Актуальність кваліфікації кримінального правопорушення за статтею 436-2 Кримінального Кодексу України - виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України та глорифікація її учасників, перш за все, обумовлена нечуваною загрозою для територіальної цілісності та національної безпеки нашій державі, котра починаючи з 2014 року знаходиться під постійною військовою агресією з боку Росії.

Не дивно і те, що в реаліях сьогодення кримінальні правопорушення проти миру, а також безпеки людства та міжнародного правопорядку, викликають інтерес не тільки серед юристів-практиків, але й у суспільства зокрема, адже виправдання агресії ворожої держави чи її учасників формує небезпечні настрої в самому суспільстві та підриває морально політичну єдність нашої нації. З огляду на це, проєкт закону під номером №2110-IX, що і вносив статтю 436-2 до Кримінального Кодексу України у розділ кримінальних правопорушень проти миру, був прийнятий і набрав чинності 16 березня 2022 року протягом декількох днів в цілому і без будь-яких поправок [1].

Внесені зміни до Кримінального Кодексу України, зокрема цією статтею, визначають близько десяти форм злочину, починаючи від зображення збройної агресії Росії проти України як так званого внутрішнього громадянського конфлікту до самого заперечення такої агресії. Отже, це є і доведення ніби агресія чи окупація має правове підґрунтя і правоту, і заявлення своєї незгоди з тим, що та сама агресія існує в об'єктивній площині, а дії зокрема регулярних збройних формувань Російської Федерації чи інших незаконних збройних формувань не тільки схвалюються, але і звеличуються.

В той же час ст. 436-2 має ряд схожостей з іншими статтями Кримінального Кодексу, що кваліфікують подібні кримінальні правопорушення. І першою можна виокремити ст. 111-1 ККУ - Колабораційна діяльність. Адже обидві статті закону збігаються на криміналізації правопорушення щодо заперечення збройної агресії проти України. Хоча варто також і відмітити те, що остання чітко визначає суб'єктом громадянина України, що означає, що вона має спеціальний суб'єкт, в той час як ст.436-2 - загальний, коли до відповідальності притягується як іноземець, так і особа без громадянства. Одначе обидві ці статті визначають різні види і розміри максимального покарання – а саме від позбавлення права обіймати певні посади строком від 10 до 15 років до 5-8

річного позбавлення волі при вчиненні кримінального правопорушення з використанням засобів масової інформації, що знову ж таки спричиняє певну колізію. Зокрема остання не має і фактору співпраці з державою-агресором, на відміну від ст.111-1 [2].

Згадати можна і 436 статтю Кодексу, яка загалом розкриває суть пропаганди війни, а не ту, що почалась 2014 року. Вона формально регламентує публічні заклики до розв'язування воєнного конфлікту або ж агресивної війни, а також виготовлення матеріалів із тими ж самими закликами до їх вчинення, особисто її власною характерною рисою є публічність караних закликів, як і у випадку зі статтею 111-1, що не обов'язково властиво діянню, що кваліфікується за ст. 436-2 [3].

Отже, більшість науковців все ж схильні називати це помилкою законодавця, адже усі статті були прийняті різними законодавчими актами про внесення змін до Кримінального Кодексу України. З цього можна зробити висновок, що помилку варто виправити, а до тих пір, поки законодавчо згадані колізії не вирішені, логічним було б застосування того із законів, котрий пізніше набрав чинності. Адже узгодження спірних питань та приведення наших нормативно-правових актів у відповідність один з одним є необхідною умовою для забезпечення правової визначеності та стабільності правозастосування. Це дозволить уникнути правових прогалин та суперечностей, які можуть призводити до різного тлумачення норм на практиці.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний Кодекс України: Закон від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n804

2. Суддя ККС ВС Микола Мазур. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. *Офіційний сайт Верховного Суду*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/2022_10_06_Mazur_03_10.pdf

3. Микола Хавронюк. Науково-практичний коментар про зміни до Кримінального Кодексу, прийняті під час воєнного стану. Аналіз статті 436-2 ККУ. *Центр політико-правових реформ*. URL:https://pravo.org.ua/blogs/vypravdovuvannya-zbrojnoyi-agresiyi-rf-proty-ukrayiny-kryminalna-vidpovidalnist/

Даць І.С.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

АДАПТАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО УМОВ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

За час розгортання на території України повномасштабної війни змінилася специфіка злочинності та збільшилася кількість кримінальних правопорушень. Зміна суспільно-політичної обстановки має наслідком генезис злочинності, що проявляється у її нових формах, а тому держава має також реагувати на такі зміни та забезпечувати адаптацію національного кримінального законодавства.

Виходячи з проаналізованої необхідності, законодавцем від початку повномасштабної війни вже неодноразово вносилися зміни до Кримінального кодексу України (далі КК України). Актуальним залишається питання теоретичного наповнення кваліфікуючої обставини «в умовах воєнного стану», оскільки законодавець використовується її в різних формаціях у змісті кримінального закону, зокрема «з використанням умов воєнного стану», «під час дії воєнного стану» [1].

Використання одночасно обох вище вказаних понять не забезпечує стан правової визначеності, оскільки кожне з них тлумачиться по різному. Так, ст. ст. 185 – 187, ст. 191 КК України доповнені кваліфікуючою ознакою «в умовах воєнного чи надзвичайного стану». В результаті всі вчинені діяння, що підпадають під ознаки вище вказаних складів кримінальних правопорушень, автоматично кваліфікуються за відповідними частинами, що криміналізують кваліфікуючі обставини [2, с.310].

Колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду, що викладена в ухвалі у справі № 722/594/22 від 28.03.2023 наголошено про неприпустимість ототожнення сутності понять «в умовах воєнного чи надзвичайного стану» та «під час дії воєнного чи надзвичайного стану». Синонімічне вживання цих понять не відповідає меті, яку ставив законодавець криміналізуючи відповідну кваліфікуючу обставину [3].

Разом з тим, варто відмітити, що «під час дії вищевказаних станів» означає, що такі стани введено уповноваженими органами публічної влади і вони діють, а «з використанням умов таких станів» має дещо іншу сутність. Ця сутність в першу чергу вказує на вчинення криміналізованих діянь майнового характеру під час активних бойових, штурмових дій противника, коли обмежено функціонують чи не функціонують правоохоронні органи. З точки зору особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення «з використанням умов воєнного стану», такий стан є сприятливою обставиною, оскільки відповідний суб'єкт розуміє маловірогідність притягнення його до відповідальності. З наведеного випливає, що «з використанням умов воєнного чи надзвичайного стану» відображає значно більший рівень соціальної

небезпечності вчинюваного діяння, ніж вчинення такого ж діяння в умовах формальної дії воєнного стану [4, с. 96].

Діюча редакція аналізованої кваліфікуючої ознаки зазначених кримінальних правопорушень майнової спрямованості фактично не відповідає меті законодавчого регулювання у вигляді посилення відповідальності за протиправні дії в умовах реальної бойової обстановки, коли потерпіла особа перебуває у крайньо небезпечному життєвому положенні з ризиком для життя. Крім того, це призводить до розмиття сутності тяжких, особливо тяжких злочинів, оскільки «в умовах воєнного стану» навіть типові найпоширені крадіжки продуктів харчування з базару чи супермаркету підлягають кваліфікації з посилання на вищевказану обставину. Безперечно має місце порушення засади індивідуалізації кримінальної відповідальності, а також верховенства права, що проявляється у справедливості, співмірності призначеного покарання [5].

Кримінальне законодавство на даний час перебуває у фазі активного розвитку, а рушійною силою такого розвитку виступає розгортання війни на території України. З метою забезпечення якісного правового регулювання відповідних суспільних відносин, досягнення мети кримінально-правового переслідування, доцільно уніфікувати, систематизувати змістовно між собою диспозиції проаналізованих складів кримінальних правопорушень для вираження універсального характеру правових норм, зрозумілості кваліфікації. Крім того, законодавчо необхідно чітко розмежувати поняття вчинення кримінального правопорушення «під час дії воєнного чи надзвичайного стану» та вчинення «з використанням умов воєнного чи надзвичайного стану».

Список використаних джерел:

1. Стрєльцов Є.Л. Воєнно-кримінальне право: сучасний стан, URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f39b97dc-5226-4684-9b1f-7508ac62bf96/content (дата звернення: 30.09.2024).
2. Вознюк А.А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. Юридичний науковий електронний журнал. No 6. 2022. С. 308-317.
3. Ухвала колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 28.03.2023 у справі № 722/594/22, провадження № 51-3186км22, URL: http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=110395917&red=100003c15bfea44e42b62e9ae398c86bd6bb74&d=5 (дата звернення: 30.09.2024).
4. Орлов Ю.В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія. Харків : Право, 2023. 252 с.

Шевчук Т.А. Проблеми кримінально-правового регулювання в умовах воєнного стану у контексті відновлення правопорядку на деокупованих територіях. Вісник кримінологічної асоціації України. 2023. № 2. С. 312 – 321.

Дмитришен Д.А., Радочинський О.Д.
Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Шведова Г. Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКІНЧЕНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Кваліфікація кримінального правопорушення є складним процесом в кримінальному праві. Ще одним не менш важливим аспектом є поділ на закінчене та незакінчене кримінальне правопорушення, бо від цього залежить яку відповідальність за свої дії понесе суб'єкт даного кримінального правопорушення. У цій доповіді приділимо більше уваги саме до кваліфікації незакінченого кримінального правопорушення.

Згідно статті 13 Кримінального кодексу України "Незакінченим кримінальним правопорушенням є готування до кримінального правопорушення та замах на кримінальне правопорушення" [1].Тобто ми розуміємо, що незакінчене кримінальне правопорушення можна характеризувати, як бездіяльність або певну дію, яка може мати усі складові злочину , але не була завершена з певних причин, що не залежать від волі винної особи. Це можуть бути підготовчі дії до вчинення кримінального правопорушення або замах на його скоєння. Ми погоджуємось із ознаками незакінченого кримінального правопорушення які вказала Ус О. В. , такими є:

1. вчинене діяння (дія або бездіяльність) не містить усіх ознак складу конкретного злочину, передбаченого відповідною статтею (частиною статті) Особливої частини КК;
2. недоведення кримінального правопорушення до кінця зумовлено причинами, що не залежать від волі суб'єкта злочину (наприклад, втручання поліції).
3. діяння вчинено умисно (більше того, з прямим умислом)[2].

На нашу думку, щоб вдало кваліфікувати незакінчені криминальні правопорушення, слід більш детально визначити їх види: готування до кримінального правопорушення- це всі дії, які впливають та робляться для подальшого безпосереднього виконання правопорушення, наприклад: пошук спільників, підготовка знаряддя, підшукування відповідного моменту для вчинення кримінального правопорушення; замах на вчинення кримінального правопорушення є діянням котре було вчинене особою з чіткою ціллю вчинити кримінальне правопорушення, але через обставини на які особа не змогла повпливати, відбулися проти її волі, правопорушення не було доведено до кінця.

Варто зазначити, що в самому КК України відсутні конкретні критерії відмежування незакінченого правопорушення від закінченого. Ми вважаємо, що показовим прикладом важливості внесення цих критеріїв є Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 №10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності». У постанові Верховний Суд сам описав чинники які б вказували на закінченість або ж незакінченість конкретного кримінального злочину. Так, наприклад, крадіжка та грабіж

вважаються завершеними тільки з того моменту, коли винна особа вилучила майно та має реальну можливість користуватися ним. Розбій же буде вважатися закінченим з моменту початку самого нападу, поєднаного із застосуванням насильства [3]. Тобто, знов ж таки, фундаментальною відмінністю незакінченого кримінального правопорушення від закінченого є те, що незакінчене правопорушення не містить в собі всіх необхідних фактів, дій, які необхідні для завершення злочину, а сам злочин не був доведений до кінця через певні обставини на які особа не змогла повпливати своєю волею.

Ми вважаємо слушною думку Ус О.В. щодо формування критеріїв кваліфікації незакінченого злочину, а саме: встановлення того який саме злочин хотіла вчинити, завершити особа, за рахунок цього можна з'ясувати чи вдалося вчинити всі необхідні дії для вчинення конкретного злочину, потім, відповідно буде враховуватись розмежування закінченого і незакінченого правопорушення, прикладом може слугувати замах, котрий вважається закінченим, якщо особа зуміла вчинити усі дії необхідні для втілення кримінального правопорушення, незакінченим навпаки- всі необхідні дії особа вчинити не змогла, через обставини на які та не могла повпливати; необережна форма вини або ж непрямий умисл під час вчинення злочину підпадає під кваліфікацію незавершеного правопорушення; на нашу думку, найочевидніший факт, знову ж таки, злочин не був доведений до кінця через обставини на які особа повпливати не могла [2].

Можна погодитись із думкою Навроцького В. О. про те, що для готування злочину характерними будуть не тільки наявність умислу, а і наявність об'єкта та суб'єкта [4]. Це твердження науковця повертає нас до важливості такої деталі правопорушення як замах. Відповідно до ч. 1 ст. 15 КК України замахом на злочин є вчинення особи з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину [1]. На нашу думку показовими ознаками замаху, які сходяться з ознаками незавершеного правопорушення є недоведення самого злочину до кінця через обставини на які злочинець повпливати не міг, злочин не був доведений до кінцевої мети з об' єктивних причин, також необхідний прямий умисл самого замаху. На нашу думку, саме поділення не тільки самого злочину, а і замаху на закінчений і незакінчений відповідно до ст.15 КК України робиться зновж таки через виконання або невиконання необхідних дій злочинцем, тобто залежно від самого рівня виконання об'єктивної сторони конкретних дій за задумом суб' єкта. Саме тому саме по собі незакінчене правопорушення як замах розділяють на, само собою, незакінчений та закінчений. Прикладом до наведеної нами думки може слугувати постанова від 24.04 2002 №3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» у випадку, якщо ці речі були несправними а винна особа вважала навпаки, тобто такими, що можуть бути використаними, вчинене діяння слід розцінювати як замах, але кваліфікувати за статтею 15 КК України [5]. На нашу думку, це влучний приклад, тому що в ньому відбувся злочин, який не зміг бути втіленим в повній мірі через такі обставими на які б злочинець не зміг повпливати.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України, редакція 07.09.2024 : сайт.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n69
2. УС. О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації : лекції – Харків : Право, 2018. – С. 163-178.
3. Навроцький В.О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації С.14
4. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: сайт.URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v0003700-02 (дата звернення: 29.09.2024).
5. Кримінальне право: Спеціальні питання кваліфікації та призначення покарання за злочини проти власності : сайт.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09 (дата звернення: 29.09.2024).

Домanська Х.Ю.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г. Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РОЗТАШУВАННЯ ЗБРОЇ, ТЕХНІКИ ТА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Ми живемо в еру невпинного розвитку комп'ютерних технологій. Так, все більшого поширення набувають смартфони та різноманітні соцмережі, завдяки яким ми може зробити гарну світлину та поділитись нею з іншими. І в цьому немає нічого протиправного, крім випадків, коли це має негативний вплив на правовідносини в суспільстві. В перші дні війни переважну більшість інформації про пересування ворожих сил та українських військових ми отримували з неофіційних джерел завдяки месенджерам, і разом з тим, така інформація ставала доступною всім, в тому числі й ворогу.

Таким чином, у воєнний час питання поширення інформації стало питанням національної безпеки. Відповідно, Верховна Рада України ввела кримінальну відповідальність за поширення інформації про розташування зброї, техніки та військовослужбовців. З цією метою розділ I Особливої частини «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» Кримінального кодексу України було доповнено статтею 114^2, яка передбачає притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, про що йдеться в однойменному законі № 2160-IX від 24 березня 2022 року, який 27 березня того ж року вже набрав чинності [1].

Так, стаття 114-2 ККУ криміналізує такі два діяння як поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну (частина перша) та поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших збройних формувань України (частина друга) [2].

Стосовно кваліфікованого складу кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою вказаної статті, то це положення фактично стосується захисту інформації про переміщення військової допомоги від іноземних партнерів. Проте не існує нормативно-правових актів, які б давали визначення поняття «країни-партнери», що явно не відповідає критерію ясності й потребує додаткового роз'яснення законодавцем [3, С. 79].

Щодо поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, кваліфікований склад чого передбачений частиною другою вказаної статті, то під поширенням інформації зазвичай розуміють будь-які діяння з доведення певної інформації до невизначеного

кола осіб. Такими діяннями можуть бути передача інформації стороннім особам, публікації у пресі чи соцмережах тощо [4].

Кваліфікований склад злочину, передбачений в частині третій статті 114-2 Кримінального Кодексу України законодавець криміналізує вищевказані діяння за умови, що вони вчинені за попередньою змовою групою осіб або з корисливих мотивів, або з метою надання такої інформації державі-агресору, її представникам чи іншим незаконним збройним формуванням, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, за відсутності ознак державної зради або шпигунства.

Визначальними підставами для притягнення до відповідальності за даною статтею є те, що така інформація не була опублікована (розповсюджена) Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України, Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України, Службою безпеки України чи в офіційних джерелах країн-партнерів, а також вчинення такого діяння під час воєнного чи надзвичайного стану.

Також ми вважаємо за доцільне розглянути питання суб'єкта даного кримінального правопорушення. Так, відповідно до частини першої статті 22 Кримінального Кодексу України кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років. У частині другій цієї ж статті 2 наведено спеціальний перелік кримінальних правопорушень, відповідальність за які настає від чотирнадцяти до шістнадцяти років. І тут варто наголосити, що ця частина не була змінена Законом № 2160-IX. Таким чином, відповідальність за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 114-2 КК України, настає з шістнадцяти років для фізичних осіб.

Згідно з даними, опублікованими на сайті Офісу Генерального прокурора, у 2023 році було зареєстровано 6270 кримінальних злочинів проти основ національної безпеки, з яких за статтею 114-2 Кримінального Кодексу України було відкрито 192 провадження. З них до суду надійшло 88 проваджень. У порівнянні з даними за 2022 рік, кількість реєстрації кримінальних правопорушень за усіма статтями ККУ щодо порушень основ національної безпеки зменшилася, що свідчить про певне підвищення ефективності роботи правоохоронних органів [5].

Також цікаво, що громадська організація «Платформа прав людини» у своєму аналітичному звіті встановила ймовірний портрет правопорушника даного кримінального правопорушення. Переважно це безробітні особи із середньою або вищою освітою, уродженці східної частини України або громадяни росії, раніше не судимі за кримінальні правопорушення [3, С. 72].

Крім того, відповідальність за вказаною статтею несуть як фізичні, так і юридичні особи, оскільки той факт, що дане кримінальне правопорушення було вчинено уповноваженою особою юридичної особи від її імені, є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [6].

Отже, в наших реаліях тиша заради безпеки має надзвичайно важливе значення, а тому встановлення кримінальної відповідальності за поширення інформації про розташування зброї, техніки та військовослужбовців є надважливим кроком для забезпечення національної безпеки та захисту державних інтересів, адже така інформація може бути використана

противником для планування та здійснення військових операцій, що загрожує життю мирного населення та військовослужбовців. Крім того, поширення такої інформації може призвести до дестабілізації суспільно-політичної ситуації, викликати паніку та недовіру до державних органів. Виходячи з цього практика застосування статті 114-2 Кримінального Кодексу України слугує стримувальним фактором для осіб, які можуть бути спокушені розголошенням такої інформації з різних мотивів.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану: Закон України від 24 березня 2022 р. № 2160-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text

2. Кримінальний кодекс Укроїни: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III (зі змінами), URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show|2341-14#top

3. Кримінальна відповідальність за поширення інформації в інтернеті до та після 24 лютого 2022 року / Вдовенко О., Воробйов Є., Гринишак М., - Київ: *ГО «Платформа прав людини»*, 2022. - 88 с. URL: https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/АНАЛІТИЧНИЙ-ЗВІТ-A4-30-12-22.pdf

4. Нірмал Вішевник. Чому не можна поширювати інформацію про переміщення військових, і яка за це відповідальність - *Юридична Газета online*. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/chomu-ne-mozhna-poshiryuvati-informaciyu-pro-peremishchennya-viyskovih-i-yaka-za-ce-vidpovidalnist.html

5. Злочини проти національної безпеки: дані за 2021-2023 роки. *Скільки -скільки?*. URL: https://skilky-skilky.info/u-2023-rotsi-zareiestrovano-mayzhe-u-3-razy-menshe-zlochyniv-proty-natsbezpeky/

6. Олена Сінько. Відповідальність за фото- та відеозйомку переміщень військовослужбовців, зброї і техніки. *EVERLEGAL*. URL: https://everlegal.ua/vidpovidalnist-za-foto-ta-videozyomku-peremischen-viyskovosluzhbovtsiv-zbroyi-i-tekhniky

Дудник В.Р.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ

Воєнні злочини є однією з найтяжчих категорій міжнародних злочинів, що мають руйнівні наслідки як для людства в цілому, так і для окремих держав та суспільств. Вони порушують норми міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій, і включають в себе такі діяння, як масові вбивства, тортури, зґвалтування, депортації та інші акти насильства, скоєні під час збройних конфліктів. Кримінальна відповідальність за воєнні злочини має надзвичайне значення для забезпечення справедливості та покарання винних. Оскільки ці злочини часто здійснюються під час конфліктів між державами або всередині них, їх розслідування та судове переслідування вимагають особливої уваги з боку як національних, так і міжнародних правових систем [1].

Після Другої світової війни світова спільнота заснувала низку міжнародних трибуналів для розслідування та покарання винних у воєнних злочинах, включаючи Міжнародний кримінальний суд (МКС). Україна також стикається з викликами, пов'язаними з військовою агресією та численними порушеннями міжнародного права на її території. Це ставить на перший план питання правової відповідальності, відшкодування шкоди постраждалим та попередження безкарності.

Воєнні злочини є однією з найбільш серйозних і жорстоких форм порушення міжнародного права, які несуть у собі велику небезпеку для миру, безпеки та людяності. З огляду на те, що воєнні злочини переважно здійснюються в умовах збройних конфліктів, їх правова оцінка вимагає не лише застосування національного законодавства, але й врахування норм міжнародного гуманітарного права. Кримінальна відповідальність за такі злочини має забезпечувати справедливе покарання для винних, захист прав жертв і відновлення справедливості, що є важливим елементом для збереження міжнародного миру та стабільності [2].

У міжнародному праві поняття воєнних злочинів охоплює значне коло протиправних дій, які грубо порушують правила ведення війни. Однією з ключових міжнародних правових засад у цій сфері є положення Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них. Вони встановлюють правила щодо захисту цивільного населення, поранених, військовополонених, а також обмеження методів і засобів ведення бойових дій. Згідно з цими документами, держави-учасники зобов'язані забезпечувати дотримання положень міжнародного гуманітарного права, а також здійснювати кримінальне переслідування осіб, які вчинили воєнні злочини.

Першою важливою особливістю кримінальної відповідальності за воєнні злочини є її подвійна природа — як національна, так і міжнародна. З одного боку, кожна держава зобов'язана переслідувати воєнних злочинців відповідно

до свого внутрішнього законодавства. З іншого боку, у випадках, коли національні суди не можуть або не бажають здійснювати правосуддя, міжнародні механізми, такі як Міжнародний кримінальний суд (МКС), відіграють вирішальну роль [3, с. 270].

Складність збору доказів у контексті воєнних злочинів – також важлива складова. Злочини такого роду здебільшого здійснюються в умовах активних бойових дій, що значно ускладнює доступ до свідків, документальних доказів та місць злочину. Свідки часто є жертвами насильства, які зазнали серйозної психологічної або фізичної травми, що може вплинути на їх здатність давати свідчення. Крім того, воєнні злочини часто відбуваються в умовах хаосу, коли докази можуть бути знищені або змінені.

Правосуддя у справах про воєнні злочини стикається з труднощами щодо юрисдикції. Загалом, кожна держава має право притягати до відповідальності за злочини, вчинені на її території або проти її громадян. Однак воєнні злочини часто здійснюються за межами національних кордонів, і питання притягнення винних до відповідальності може ускладнюватися політичними факторами, відсутністю екстрадиційних угод або небажанням інших держав видавати підозрюваних. У таких випадках міжнародні судові органи, такі як МКС або міжнародні трибунали, відіграють вирішальну роль у забезпеченні того, щоб жоден злочинець не уникнув покарання [4, с. 98].

Особливу увагу в питаннях кримінальної відповідальності за воєнні злочини слід приділити аспектам відповідальності командного складу. Військові командири та інші посадові особи можуть бути притягнуті до відповідальності не лише за безпосереднє вчинення злочинів, але й за неналежний контроль над підлеглими, якщо вони знали або повинні були знати про вчинення злочинів і не вжили заходів для їх запобігання або покарання винних.

Воєнні злочини, які здійснюються на території України внаслідок військової агресії Російської Федерації, є однією з найгостріших тем міжнародного гуманітарного права та кримінальної відповідальності. Від 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення в 2022 році, Україна опинилася в центрі уваги світової спільноти через численні порушення норм міжнародного права, включаючи бомбардування цивільних об'єктів, депортацію населення, викрадення дітей та інші форми насильства над цивільним населенням.

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та судами, зокрема з Міжнародним кримінальним судом, який розпочав розслідування злочинів, скоєних під час конфлікту. Крім того, українські правоохоронні органи, включаючи Офіс Генерального прокурора, здійснюють внутрішні розслідування з метою документування злочинів та передачі справ у національні або міжнародні суди [5, с. 1245].

Варто зазначити, що Україна робить кроки для реформування своєї системи правосуддя, щоб забезпечити належний процес розслідування та судового переслідування воєнних злочинців. Це включає як адаптацію національного законодавства до міжнародних стандартів, так і розвиток ефективної співпраці з іншими державами у сфері обміну інформацією та доказами. Однак проблеми, такі як доступ до окупованих територій, політичні обставини та складнощі збору доказів в умовах війни, роблять цей процес надзвичайно складним і тривалим.

Важливим є те, що притягнення до відповідальності не лише безпосередніх виконавців злочинів, але й вищого керівництва, яке видає злочинні накази або сприяє їх виконанню. У контексті конфлікту в Україні це стосується як командного складу збройних сил агресора, так і політичного керівництва, яке несе відповідальність за планування та реалізацію військових операцій, що суперечать нормам міжнародного гуманітарного права.

Відповідно до міжнародного права, жертви воєнних злочинів мають право на справедливе розслідування, компенсацію і відновлення своїх прав. У цьому контексті особливу роль відіграє система правосуддя в Україні, яка повинна не лише розслідувати злочини, але й забезпечити реабілітацію постраждалих. Важливим викликом для українського суспільства є забезпечення довгострокового механізму правової відповідальності, який дозволить жертвам війни отримати доступ до правосуддя та справедливе вирішення їхніх справ [6, с. 330].

Таким чином, особливості кримінальної відповідальності за воєнні злочини включають в себе низку важливих аспектів, які відрізняють цей вид правової відповідальності від інших категорій злочинів. Поєднання національних і міжнародних зусиль у переслідуванні воєнних злочинців є ключовим для забезпечення справедливості. Важливим залишається питання збору доказів, юрисдикції, відповідальності командного складу та дотримання стандартів справедливого судового процесу.

Список використаних джерел:

1. Генпрокурор: На даний момент маємо близько 37 тисяч зареєстрованих воєнних злочинів. Укрінформ. 05.10.2022. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3586679-genprokurorna-danij-moment-maemo-blizko-37-tisac-zareestrovanih-voennih-zlociniv.html

2. Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. Advance Unedited Version. 18 October 2022. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-10/A-77- 3737%20-ADVANCE-UNEDITED-VERSION.pdf

3. Логвиненко Є.С. Відповідальність за воєнні злочини в міжнародному кримінальному праві. Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994-2019 рр.) : зб. тез доп. на міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 листопада 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 270-272.

4. Hathaway O.A., Strauch P.K., Walton B.A., Weinberg Z.A.Y. What is a War Crime? Yale Journal of International Law. 2019. Vol. 44, No. 1. P. 53-113. URL: https://openyls.law.yale.edu/ bitstream/handle/20.500.13051/6731/Hathaway.pdf

5. Оробець К.М. Кримінальні правопорушення, вчинені в умовах воєнного стану: суспільна небезпечність та законодавче закріплення. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : scientific monograph. Riga : Baltija Publishing, 2022. С. 1240-1246. DOI: 10.30525/978-9934-26-223-4-155. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6374/13410-1

6. Frulli M. Are Crimes against Humanity More Serious than War Crimes? European Journal of International Law. 2001. Vol. 12, No. 2. P. 329-350. DOI: 10.1093/ejil/12.2.329. URL: http://www.ejil.org/pdfs/12/2/1520.pdf

Дяденко А.В.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Проблема торгівлі людьми зародилася з давніх-давен і залишається актуальною у наш час. Цим почали займатися ще в античному світі, рабів примушували виконувати будь-які завдання в залежності від епохи. XVI століття це період великих географічних відкриттів, розвиток колоніарних імперій та расової дискримінації, тоді і розпочалась масштабна торгівля африканцями [1]. Як такої відповідальності за вчинення даних злочинів не було, але невдовзі суспільство почало підіймати і вирішувати це питання. Після настання індустріальної революції виникла потреба в дешевій робочій силі, що призвело до появи нових форм експлуатації, таких як дитяча праця та тривалі робочі дні в неналежних умовах. Війни XX століття сприяли зростанню торгівлі людьми для використання їх в якості військовополонених, примусових робітників та сексуальних рабинь. Швидке поширення цього ганебного явища в сучасній Україні зумовило необхідність прийняття відповідних законів та інших нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з цим вперше було введено норму від 24 березня 1998 року № 210/98 ВР, згідно з яким Кримінальний кодекс (далі - КК) України доповнено статтею 124-1 «Торгівля людьми» [2].

У наші дні ця проблема набуває нових обертів та стає більш прихованою. Жертвами торгівлі людьми стають наші співгромадяни, які прагнуть за будь-яку ціну вирватися з важких умов життя, а тому часто бездумно погоджуються покинути батьківщину, наївно вірячи порожнім обіцянкам про швидке збільшення своїх доходів. У результаті багато з них опиняються в складних життєвих обставинах, піддаються нещадній фізичній і психологічній експлуатації, змушені виконувати важку неоплачувану роботу та завдання вище своїх сил, а також зазнають побоїв, погроз і принижень. Проблема торгівлі людьми турбує все цивілізоване людство. Незважаючи на те, що все більше країн об'єднують зусилля для боротьби з цим явищем, сучасне рабство залишається суворою реальністю.

За різними оцінками, щорічні прибутки злочинців від торгівлі людьми становлять мільярди доларів США. Законодавство у сфері протидії торгівлі людьми представлено низкою міжнародних конвенцій та декларацій,

спрямованих на мобілізацію зусиль усіх країн для боротьби з торгівлею людьми, рабством та його проявами. Основною проблемою у запобіганні та розкритті цього виду злочинів є те, що не всі потерпілі можуть або хочуть звертатися за захистом своїх прав. Дуже часто перешкодою є те, що іноземні правоохоронні органи відмовляються співпрацювати з українськими правоохоронцями. Боротьба з торгівлею людьми не лише в Україні, а й у світі вимагає співпраці держав у цій сфері, вдосконалення законодавчої бази та розбудови спроможності української системи кримінальної юстиції, зокрема поліції, слідчих, прокурорів та судових органів. Необхідно також боротися з такими соціальними явищами, як бідність і відсутність освіти. Держава повинна забезпечити соціальний захист, психологічну та економічну підтримку постраждалим, а також створити робочі місця для своїх громадян. Найефективнішим способом запобігання торгівлі людьми є створення урядом широкого потоку легальної та регулярної міграції. Заохочуючи більшу кількість мігрантів використовувати офіційні канали, уряди можуть точніше виявляти, ізолювати та запобігати використанню нелегальних засобів.

Конвенція Ради Європи була створена для протидії торгівлі людьми, яка набула чинності 1 лютого 2008 року, спрямована на запобігання торгівлі людьми, захист прав людини жертв торгівлі людьми та забезпечення ефективного розслідування і судового переслідування [3]. Конвенція застосовується до всіх форм торгівлі людьми як внутрішньої, так і транснаціональної, та незалежно від того, чи пов'язана вона з організованою злочинністю, чи ні і до всіх осіб (жінок, чоловіків і дітей), які стали жертвами торгівлі людьми, і охоплює всі форми експлуатації. Крім того, вона передбачає заходи щодо сприяння міжнародному співробітництву та співпраці з громадянським суспільством. Конвенція включає комплекс заходів, включаючи профілактику, захист жертв, переслідування злочинців та міжнародне співробітництво. Особливістю Конвенції є наявність ефективного механізму моніторингу, він складається з двох елементів: Групи експертів із заходів стосовно протидії торгівлі людьми (ГРЕТА) і Комітету сторін. Можна погодитися з думкою законодавця, що він дозволяє оцінювати виконання її положень державами-учасницями. Таким чином, Конвенція сприяє створенню більш безпечного світу, в якому кожна людина має право на життя без страху бути проданою або експлуатованою.

Сучасні проблеми торгівлі людьми зосереджені на її прихованому характері, коли жертви потрапляють у пастку експлуатації, намагаючись покращити свої умови життя. Незважаючи на міжнародні зусилля та законодавчі заходи, такі як законодавство України 1998 року, проблема торгівлі людьми не була вирішена. Прибутки від цього злочину складають мільярди доларів щороку, але основними проблемами є недостатня поінформованість жертв, відсутність співпраці між правоохоронними органами різних країн та відсутність належної соціальної підтримки. Ефективна боротьба з торгівлею людьми вимагає міжнародної співпраці, а також вдосконалення правової бази, освіти та подолання бідності. Необхідно активно впроваджувати заходи, передбачені міжнародними конвенціями, такими як Конвенція Ради Європи 2008 року, яка сприяє легальній міграції з метою запобігання експлуатації та встановлює комплексний підхід до запобігання торгівлі людьми та захисту постраждалих.

Наразі єдиною статтею у законодавстві України, що передбачає покарання за кримінальні правопорушення - торгівлю людьми - є стаття 149 КК України. Відповідно до цього до цього закону, цей злочин являє собою вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчиненні з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу, чи вразливого стану особи [4]. Обов'язковою ознакою складу злочину, передбаченого статтею 149 КК України, є предмет злочину. Ним являється людина. Трупи людей та їх органи не є предметом цього злочину. Тому замах на вчинення злочину, передбаченого статтею 149 КК України, щодо мертвої людини може бути кваліфіковано лише як замах на торгівлю людьми. З огляду на суспільну небезпечність злочину торгівлі людьми, достатньо встановити факт домовленості про продаж людини на певних умовах та факт передачі людини. Чинне законодавство не вимагає встановлення обов'язкової умови для встановлення складу злочину, передбаченого статтею 149 КК України, а саме, факт передачі коштів. Це пов'язано з тим, що купівля-продаж може відбуватися з відстрочкою платежу, або ж винний може погодитися сплатити протягом певного періоду часу.

Ми вважаємо, що кожне придбання людини повинне мати негативну кримінально-правову оцінку з боку держави. Торгівля людьми – одна з найсерйозніших глобальних проблем, яка набуває нових рис і методів, а також все більшого ступеня приховування. Міжнародними та національними правовими документами передбачена відповідальність за такі злочини; однак практичне викорінення вимагає кращого законодавства, підвищеної громадської обізнаності та форм співпраці між державами. Особливу увагу необхідно приділити допомозі жертвам торгівлі людьми — їх реабілітації та захисту. Ми погоджуємося з думками законотворців, але вважаємо, що необхідно посилити покарання для осіб, винних у вчиненні такого правопорушення. Розгляд та реалізація механізмів легальної міграції та програм соціального захисту громадян зменшить ризик їх експлуатації.

Список використаних джерел:

1. LibreTexts. 3.2: Рабство та становлення раси. *LibreTexts - Ukrayinska*. URL: https://ukrayinska.libretexts.org/Гуманітарні_науки/Історія/Північноамериканська_національна_історія/Книга:_Історія_США_(американський_YAWP)/03:_Британська_Північна_Америка/3.02:_Рабство_та_становлення_раси

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 1 квітня 1961р. до 2 черня 2016р. №210/98 URL: https://ips.ligazakon.net/document/KD0006?an=480034

3. Конвенція Ради Європи про протидію торгівлі людьми - Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: https://www.coe.int/uk/web/compass/convention-on-action-against-trafficking-in-human-beings

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III (із змінами, внесеними згідно із Законами України). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

Дятел А.О.
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Карпунець В.Д.,
асистент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В XXI столітті демократичні держави Європи та світу зіштовхнулися з новим масивним та готовим до збройного конфлікту агресором. Найбільшого впливу агресії рф зазнала Україна, що в будь-якому випадку так чи інакше повпливало на всю країну, включаючи територію, територіальні одиниці, деякі з яких в наслідок війни окуповані, та звичайно на кожного громадянина. Як відомо, саме дотримання основного закону держави, насамперед Конституції, є надзвичайно важливим показником демократії та верховенства права, що забезпечує стабільність як всередині держави та суспільства, так і позиції на міжнародній арені. Через збройний конфлікт проти України, дотримання прав людини є надзвичайно важким та важливим завданням держави, перш за все це зумовлено саме війною та воєнним станом по всій території країни.

Для розуміння масштабності та важливості даної теми, насамперед слід усвідомити що собою являють «права людини» та виділити гарантії їх дотримання. Як зазначила Ремех Т.О.: «Права людини – це еталон, зразок, до якого повинні прагнути не тільки держава, право, закон, правовий порядок, але і громадянське суспільство, тому що ступінь зрілості і розвиненості його залежить значною мірою від визнання, обсягу і реалізації прав людини. Права людини дають індивіду можливість не тільки брати участь в управлінні державними справами, але і віддалитися від держави, самовизначатися в сфері приватного життя, світогляду, вибору релігії і діяльності, що приносить максимальне задоволення.»[2, с. 7]. В Конституції України, а саме в статі 3 вказано, що: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.»[1]. Тому головною ціллю держави є надання гарантій, захисту та відновлення прав громадянина та людини, оскільки саме це є показником демократії та розвитку правової країни загалом.

Під час воєнного стану особливої уваги потребують такі права, як свобода слова та свобода пересування, право на справедливий судовий процес, інші особисті обмеження прав і законних інтересів людини. Зважаючи на це, необхідно шукати нові шляхи відновлення порушених прав людини і громадянина через призму подій, які відбуваються в Україні нині.[3, с. 1]

Існування природних прав людини постало перед реальною загрозою – повномасштабним вторгненням рф на територію України 24 лютого 2022 року. Цього ж дня президентом України було підписано Указ «Про введення воєнного стану»[4], що в свою чергу обмежив деякі конституційні права громадян, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України[1], такі як недоторканість житла, право на мирні мітинги з метою висловлення власних позицій, право вільно залишати територію України, та інші, задля забезпечення цілісності та суверенітету держави, а обмеження цих прав є чітко встановленою та обов'язковою для дотримання процедурою.

З початку війни військовими рф було порушено низку невід'ємних прав народу України, які також закріплюються і на міжнародному рівні в Європейській конвенції з прав людини, а саме: статтю 2, що затверджує право на життя; статтю 3, яка забороняє будь-які катування; статтю 5 щодо права на свободу та особисту недоторканість[5] та інші не менш важливі, але нажаль порушені права людини. Відповідно до того, що Україна є підписантом данної конвенції, у громадян країни є можливість звертатись до Європейського Суду з прав людини у разі порушення основоположних прав людини, що ми можемо спостерігати фактично кожного дня. 28 лютого 2022 року Україна також звернулася до Європейського суду з прав людини («ЄСПЛ») з клопотанням про вжиття проміжних заходів щодо росії відносно «массового порушення прав людини, що було здійснене російськими військами під час збройної агресії проти суверенної території України». 1 березня 2022 року, ЄСПЛ підтвердив, що російська військова діяльність, здійснювана після 24 лютого 2022 року, становить реальний триваючий ризик серйозного порушення прав людини, захищених Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, в тому числі:

- Право на життя (ст. 2);
- Заборона катування або нелюдського, чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання (ст. 3);
- Право на повагу до приватного та сімейного життя (ст. 8)[6].

Дії агресора цілком можна назвати геноцидом українського народу, оскільки вони спрямовані на знищення нації цинічними та абсурдними способами – вивезення людей на територію рф, вбивства та тортури мирного населення, обстріли невійськових об'єктів, тощо.

Так 26 лютого 2022 року, Україна звернулася до Міжнародного Суду ООН з позовом проти росії, що ґрунтується на Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 року («Конвенція про геноцид») Для обґрунтування юрисдикції Україна вказала на зфальшованість російських заяв про «акти геноциду», здійснені Україною в Луганській та Донецькій області, якими росія обґрунтовувала початок «спеціальної військової операції» проти України. Україна заявила, що росія сама вчиняє акт геноциду в розумінні статті 2 Конвенції про геноцид[7], умисно вбиваючи та завдаючи серйозних поранень українцям [6].

На сьогоднішній день допомогу демократичного світу для України важко описати словами – надання тимчасового захисту в країнах Євро Союзу, підтримка військовим арсеналом, надання гуманітарної та фінансової допомоги як окремим громадянам так і державі в цілому, накладення санкції на державу-агресора. 2 червня 2023 р. Парламентська асамблея Ради Європи прийняла

Резолюцію 2506 (2023) «Політичні наслідки агресії російської федерації проти України». Основні положення прийнятої резолюції: відповідальність - закликає якомога більшу кількість держав приєднатися до Реєстру збитків, завданих російською агресією проти України, закликає створити міжнародний механізм компенсації, використовуючи конфісковані активи рф для негайного відшкодування збитків, завданих Україні війною, та закликає до якнайшвидшого створення Спеціального трибуналу за злочин агресії проти України. Асамблея визнає відповідальність російських приватних військових угруповань і закликає визнати "Групу Вагнера" та "Гвардію Кадирова" терористичними організаціями; підтримка України: закликає держави-члени сприяти збільшенню капіталу Банку розвитку Ради Європи для забезпечення сталої підтримки України та держав, що приймають українців. Крім того, Асамблея закликає до широкомасштабної міжнародної підтримки Плану дій для України "Стійкість, відновлення та реконструкція" на 2023-2026 роки для забезпечення довгострокової демократичної стійкості України; санкції: виступає за застосування та посилення санкцій проти росії та тих, хто підтримує її агресію, включаючи посилені заходи стримування, вторинні санкції та відмову від підтримки угод про вільну торгівлю з країнами, які можуть допомагати росії.; протидія уникненню санкцій: окреслює низку заходів для вирішення проблеми уникнення санкцій, які включають створення стратегічної європейської економічної автономії від російської нафти і газу, розширення списку цільових фізичних та юридичних осіб, створення публічних реєстрів компаній, що працюють на російські інтереси та залучені до уникнення санкцій, запровадження кримінальної відповідальності за навмисне ухилення від санкцій, а також створення загальноєвропейського органу для розслідування та судового переслідування за ухилення від санкцій[8].

Таким чином, забезпечення прав та свобод людини в умовах воєнного стану залишаються надзвичайно важливим та нелегким обов'язком держави, головною метою якої має бути створення та дія механізму відновлення втрачених прав громадянина. Юридично грамотно оформлені невід'ємні права людини на папері, нічого не варті без їх дотримання та захисту в реальному часі. Україна та цивілізований світ мають прикласти усіх можливих зусиль для фіксації порушених прав та притягненні винних до відповідальності, що відбувається і зараз – функціонування Міжнародного кримінального трибуналу проти злочинів що вже скоїла та скоює рф проти України, розгляд заяв у Європейському суді та інші не менш важливі дії для збереження та відновлення прав людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Ремех Тетяна Олексіївна. Права людини в Україні: підручник для 10-11 класів суспільно-гуманітарного напряму загальноосвітніх навчальних закладів / Т.О.Ремех. – Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2011. –163 с.

3. Предместніков, О. Г., Халюк, С. О., & Карпунець, . В. Д. (2024). Актуальні питання обмеження прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану. *Академічні візії*.

4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#doc_info

6. Сайт «Асоціація правників України». [Електронний ресурс]. URL: https://uba.ua/news/mizhnarodni-sudovi-provadzhennya-proty-rosijskoyi-federacziyi-shhodo-porushennya-neyu-norm-mizhnarodnogo-prava-pochynayuchy-z-24-lyutogo-2022-roku

7. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 09.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text

8. Україна і Парламентська Асамблея Ради Європи. URL: https://coe.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/ukrayina-v-parye

Дяченко М.Р., Євтушенко А.С.,
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ

Корупція є однією з найактуальніших проблем сучасного суспільства, яка підриває основи правопорядку, соціальної справедливості та економічного розвитку. Це порушує довіру громадян до державних інституцій та створює сприятливі умови для зростання тіньової економіки та організованої злочинності. У зв'язку з цим особливого значення набуває боротьба з корупційними злочинами, а ефективність кримінально-правових заходів стала важливою умовою збереження соціальної стабільності та громадського порядку.

Закон України «Про запобігання корупції» визначає корупцію як використання службових повноважень для отримання неправомірної вигоди шляхом використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей або прийняття обіцянки такої вигоди для себе чи інших осіб. Також корупцією вважається надання чи обіцянка неправомірної вигоди службовій особі з метою спонукання її до протиправних дій. Неправомірною вигодою є гроші, майно, пільги, послуги чи інші переваги, що надаються без законних підстав або за заниженою ціною. [1]

В. Я. Настюк зазначив, що корупція є складним явищем, що охоплює низку взаємопов'язаних правопорушень: кримінальних, адміністративних і дисциплінарних. Це твердження є правильним, оскільки корупцію слід розглядати комплексно. На нашу думку, простіше було б зазначити, що вона є явищем публічної сфери, що дозволити об'єднати всі її сфери прояву. [2]

На думку дослідників, корупційні злочини характеризуються поєднанням таких елементів, як склад злочину, визначений у Особливій частині Кримінального кодексу України, та ознаки корупційного правопорушення.

Кажучи про відмінність корупційних злочинів від інших корупційних правопорушень, слід повністю погодитися з думкою В. М. Киричка, що суспільна небезпечність корупційних злочинів, полягає в тому, що виконання службових обов'язків та повноважень, яке повинно здійснюватись відповідно до закону, фактично ставиться в залежність від одержання неправомірної вигоди від інших осіб, чим заподіюється або створюється загроза заподіяння істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі. [3]

Що до питання про той критерій, який покладений законодавцем в основу відмежування корупційних злочинів від інших злочинних діянь, то варто з цього приводу підтримати точку зору В. І. Тютюгіна та К. С. Косінової, а саме: «Аналіз складів злочинів, зазначених у примітці до ст. 45 Кримінального кодексу України, свідчить, що їх складають діяння, які істотно різняться як за своїм складом, так і за ознаками». У результаті авторами виокремлено наступні ознаки, які є спільними для цих діянь. [4]

По-перше, в ст. 45 Кримінального кодексу України (надалі - ККУ) всі корупційні правопорушення умовно розподілені на дві відносно самостійні групи:

- безумовно корупційні кримінальні правопорушення, передбачені конкретними статтями ККУ;
- кримінальні правопорушення, які вважають корупційними лише за умови їх учинення через зловживання службовим становищем. [5]

Дослідження злочинів першої групи свідчить про те, що вони завжди пов'язані або зі зловживанням владою чи службовими повноваженнями, або з використанням можливостей, що виникають унаслідок такої посади. Крім того, ці злочини можуть бути пов'язані з отриманням незаконної вигоди від інших осіб, що також залежить від службового становища правопорушника. Щодо другої групи злочинів, їхня особливість полягає в тому, що вчинені дії можуть мати різні форми (наприклад, викрадення, привласнення чи вимагання відповідно до ст. 262 ККУ). Проте законодавець чітко зазначає, що лише ті дії, в яких використовується службове становище правопорушника, можуть вважатися корупційними. Отже, основною ознакою корупційних злочинів є те, що їх скоєння завжди пов'язане з використанням влади чи службового становища, як це зазначено, наприклад, у ст. 369-2 ККУ.

По-друге, основною характеристикою корупційних злочинів є не лише використання службового становища, а його зловживання. Це означає, що таке правопорушення може включати як активні дії, так і бездіяльність, якщо вони пов'язані з використанням влади або службових повноважень особи. При цьому ці дії повинні бути в конфлікті з інтересами служби. Таким чином, злочин вважається корупційним лише тоді, коли поведінка особи суперечить службовим інтересам.

По-третє, всі злочини, вказані в примітці до ст. 45 ККУ, мають умисний характер. Це означає, що особа повністю усвідомлює, що використовує свої службові повноваження або можливості всупереч інтересам служби і свідомо прагне діяти саме так. При цьому в злочинах, передбачених статтями 364, 364-1, 365-2 ККУ, ставлення до наслідків може бути як умисним, так і

необережним. Важливо підкреслити, що мотиви та цілі можуть варіюватися. Проте в більшості корупційних злочинів, зокрема тих, що зазначені в статтях 191, 354, 357, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-2, 368-3, 368-4 та у частинах 2 і 3 ст. 369-2 ККУ, корисливий мотив є обов'язковим елементом.

По-четверте, корупційні злочини, як правило, пов'язані з отриманням або наданням неправомірної вигоди, включно з її пропозицією або обіцянкою. У злочинах, передбачених статтями 354, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2 Кримінального кодексу України, неправомірна вигода виступає як предмет злочину, тоді як у статтях 364, 364-1, 365-2 вона характеризує суб'єктивну сторону злочину, і виступає метою їх вчинення. З огляду на це, виникають сумніви щодо віднесення злочину, передбаченого статтею 210 ККУ до категорії корупційних, оскільки неправомірна вигода не є ні предметом, ні метою цього правопорушення.

До прикладу, людина, що займається підкупом державних чи приватних посадовців, працівників або підрядників, може бути притягнута до відповідальності. При цьому відповідальність за хабарництво несуть обидві сторони – як той, хто дає хабар, так і той, хто його отримує, просить чи навіть вимагає. Важливо, що за корупційні дії можуть покарати не лише чиновників або тих, хто їм пропонує хабар, а й працівників приватного сектору. Наприклад, якщо приватний підприємець вимагатиме неправомірну вигоду, навіть не від держслужбовця, його також можуть засудити за корупцію. Закон також карає громадян, які пропонують хабар, навіть за вирішення дрібних проблем.

По-п'яте, характерною ознакою корупційних злочинів є те, що їх переважно вчиняють службові особи як публічного, так і приватного сектору, а також особи, які надають публічні послуги. Винятком є злочини за ст. 354 ККУ, де суб'єктом є працівник державної установи, організації чи підприємства, який не є службовою особою, а також ч. 1 та 2 ст. 368-3, ст. 368-4, ст. 369 і ч. 1 ст. 369-2 ККУ, де загальний суб'єкт злочину.

Отже корупція залишається серйозною загрозою для правопорядку, соціальної справедливості та економічного розвитку сучасного суспільства.. Проблеми в ефективній боротьбі з корупцією залишаються актуальними, незважаючи на існування відповідної правової бази, зокрема через складність доведення вини та використання службового становища. Для підвищення ефективності боротьби з корупцією необхідне подальше вдосконалення законодавства та посилення відповідальності за корупційні правопорушення, а також прозоре і неупереджене застосування існуючих правових норм.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014. №1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. - ст. 2056 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text

2. Відповідальність за корупційні правопорушення: навч. посіб. В 42 Є. О. Алісов, В. В. Мартиновський, В. Я. Настюк, О. М. Шевчук. – Х. : Юрайт, 2017. – 168 с.

3. Кримінальна відповідальність за корупцію / В. М. Киричко. - Х. : Право, 2013. - 14 с.

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. – ст. 131 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

5. Поняття та ознаки корупційних злочинів / В. І. Тютюгін, К. С. Косінова. Вісник Асоціації кримінального права України. 2015. № 1 (4). – С. 363-366

Єдінецька В.К., Томанец Д.Н.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИКІВ

Актуальність теми цього дослідження обумовлюється високим ступенем суспільної небезпеки соціальних, економічних та правових наслідків розповсюдження наркотичних засобів на території України. Незаконний обіг наркотичних речовин є складним та водночас суспільно небезпечним явищем у сучасному світі. З одного боку, наркотичні речовини є корисними в медичній сфері, з іншого боку вони заподіюють значну шкоду здоров'ю населення. Це явище цілком можна вважати загрозою національної безпеки України, адже воно посилює кримінальну активність, руйнує соціальні інститути та сприяє деградації населення.

Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів - діяння з: культивування рослин, включених до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, пересилання, придбання, збуту, ввезення на територію України, вивезення з території України, транзиту через територію України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що здійснюються з порушенням законодавства про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори [1].

З незаконним обігом наркотиків пов'язаний такий вид злочинної діяльності як наркобізнес. Прогресуюче зловживання наркотиками, ріст цін на них – створює сприятливі умови для появи злочинних угруповань, що організовують наркобізнес.

Наркобізнес можна визначити, як законну або незаконну економічну діяльність, що пов’язана з культивуванням, виробництвом і торгівлею наркотичними засобами, психотропними речовинами і прекурсорами з метою отримання прибутку.

Наркобізнес базується на меті наживи, яка надходить постійно, це злочинна професійна діяльність, промисел, постійне джерело прибутків, тож від нього треба відокремлювати таку злочинну діяльність, як внутрішньогруповий і міжгруповий збут наркотичних засобів.

Внутрішньогруповий збут наявний у тих випадках, коли група наркоманів, яка об'єднана спільним вживанням наркотиків, посилає за ними, склавши гроші, своїх заготівників, які їх скуповують, чи добувають іншим способом, потім привозять для вживання. Міжгруповий збут простежується у випадках, передачі наркотиків іншим спорідненим «сім'ям» за винагороду, яка покликана компенсувати витрати тих, хто передав наркотики, щоб поповнити їх запасами [2, с. 343-344].

В Кримінальному кодексі України питання, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, регулюються розділом XIII «Правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення».

Під незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (стаття 307 КК), а також прекурсорів (частина 2 статті 311 КК) потрібно розуміти будь-які оплатні чи безоплатні форми їх реалізації всупереч законам «Про наркотичні засоби, психотропні речовини та їх прекурсори» та «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів» (продаж, дарування, обмін, сплата боргу, позика, введення володільцем цих засобів або речовин ін'єкцій іншій особі за її згодою тощо). Обопільне введення ін'єкцій наркотичного засобу, психотропної речовини чи їх аналогу особами, які їх придбали за спільні кошти, збуту не утворюють [3, с. 321]. Швидкими темпами зростає число злочинів, пов'язаних з обігом наркотичних засобів. Прогресуюче зловживання ними і різке зростання цін на такі засоби створюють сприятливі умови для формування організованих груп, які займаються нелегальним наркобізнесом. Стає реальністю включення у ці процеси міжнародної нарко-мафії та її злиття з внутрішніми злочинними угрупованнями, що призводить до появи, існування і розвитку нарко-мафії на території України. Нині у міжнародному обігу перебувають понад 100 наркотиків і така ж кількість психотропних речовин, у тому числі 22 прекурсори [4].

Основними факторами, що сприяють поширенню незаконного обігу наркотиків, є соціально-економічні проблеми, безробіття, низький рівень освіти та відсутність можливостей для самореалізації, особливо серед молоді. Також поширенню цього явища сприяють глобальні транснаціональні зв'язки, низька ефективність правоохоронних органів та слабка міжнародна співпраця у протидії з наркоторгівлею. Відсутність чіткого механізму надання допомоги громадянам у критичній ситуації, яка може спричинити незаконне вживання наркотичних засобів та психотропних речовин, низький рівень їх обізнаності з наслідками такого вживання та недостатня можливість отримання кваліфікованої інформації з цих питань також призводять до загострення проблеми. До того ж, не відповідає рівню загрози наркоманії в державі стан профілактичної і соціальної роботи у сфері лікування та реабілітації осіб, хворих на наркоманію.

Для ефективної протидії з незаконним обігом наркотиків потрібні системні заходи, такі як: проведення інформаційно-просвітницьких кампаній серед молоді, освітніх програм, спрямованих на запобігання вживанню наркотиків, створення реабілітаційних центрів, забезпечення доступу до медичної допомоги та психологічної підтримки для осіб, залежних від наркотиків, а також їхня соціальна інтеграція, підвищення рівня життя, створення нових можливостей для працевлаштування та особистісного розвитку, особливо для молоді, що допоможе зменшити ризики їхнього втягування у наркотичну залежність.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#n10

2. Кримінологія : підручник [Текст] / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Чернєй, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернєя ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 612 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_pravo/Kryminolohiya-Cherney.pdf

3. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних, психотропних речовин та їх прекурсорів Лагутіна К.О., студентка II курсу міжнародно-правового факультету, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого; № 2/2020 УДК 34.01 URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/8

4. Мета та принципи боротьби із незаконним обігом наркотиків Стеценко У.Ю., курсант 303 навчальної групи ННІ №1 НАВС. URL: https://elar.naiau.kiev.ua/bitstreams/070951ba-2d1a-4d4a-8100-642f7b49c822/d ownload

Загорянська А.М.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Корягіна А. М.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОЛІТИЧНІ ЗЛОЧИНИ

Політичні злочини завжди мали особливе місце в системах кримінальної відповідальності, оскільки вони безпосередньо пов'язані з основами державного ладу, правами людини та свободою особи. Розвиток кримінальної відповідальності за такі злочини є важливим аспектом правового регулювання, що відображає зміну суспільних цінностей і політичних реалій. У цій роботі ми розглянемо історичні передумови, еволюцію законодавства, сучасні виклики та перспективи розвитку кримінальної відповідальності за політичні злочини.

Політичні злочини – це дії, що мають на меті підривання існуючого політичного порядку або відстоювання альтернативних політичних поглядів. Вони можуть включати зраду, тероризм, заклики до повстання, а також інші злочини, що пов'язані з політичною діяльністю [1].

Розвиток кримінальної відповідальності за політичні злочини має глибокі історичні корені, починаючи з античних часів до сучасних демократичних держав.

Протягом XX століття законодавство щодо політичних злочинів зазнало значних змін. У багатьох країнах з'явилися спроби лібералізації, зокрема декриміналізації дій, що раніше вважалися злочинами. Однак у періоди політичних криз або авторитарних режимів спостерігалися значні зворотні процеси: багато країн вводили жорсткі закони, що дозволяли репресії проти опозиційних діячів.

У радянські часи, особливо після революції 1917 року та за часів Сталіна, масові репресії значною мірою залежали від політичної та ідеологічної ситуації. Людей, які виступали проти політичної лінії партії, переслідували як за їхні дії, так і за їхні переконання. Їхні антирадянські мотиви часто виправдовувалися політичними міркуваннями. Лише в дуже небагатьох випадках обвинувальні вироки відображали справжні наміри винуватців. Значна частина репресованих насправді не вчиняла контрреволюційних дій, а лише виявляла певну незгоду з владою. Вони зазнали політичних репресій через своє соціальне походження, приналежність до небільшовицьких партій тощо. Після смерті Й. Сталіна політичні репресії стали менш масовими і менш жорстокими. Вони повністю перейшли під кримінальну кваліфікацію, але їхня політична спрямованість залишилася незмінною. Це підтверджує офіційна, хоч і неповна та закрита, статистика «політичних злочинів» [2].

Політичний злочин визначається в Кодексі про кримінальну відповідальність як правопорушення, вчинене у сфері політики суб'єктом злочину з метою здобуття, утримання, використання, розширення або

закріплення політичної влади цього суб'єкта або інших осіб, соціальних груп чи організацій та/або впливу на прийняття чи неприйняття рішень органами державної влади, органами місцевого самоврядування або представниками міжнародних організацій. Це умисне і суспільно небезпечне діяння, спрямоване на підрив основ демократії, порушення прав і свобод громадян, а також дестабілізацію політичної системи країни. Залежно від характеру злочину, такі дії можуть мати серйозні наслідки для суспільного ладу, безпеки держави та міжнародних відносин.

Політичні злочини були і залишаються досить поширеним явищем у нашій країні. Однак, з тих же політичних причин, цей вид злочинів ніколи не входив до підручників з кримінології.

У різні періоди історії законодавство щодо політичних злочинів варіювалося від суворих репресій до спроби лібералізації та декриміналізації таких дій.

Політичні злочини можна класифікувати на [3]:

1. Злочини проти держави: зрада, тероризм, заколот.
2. Злочини, пов’язані з політичними правами: порушення свободи слова, заборона на збори, репресії проти політичних опонентів.

Ця класифікація допомагає зрозуміти різні аспекти політичної відповідальності та їх вплив на суспільство.

Важливим аспектом є дотримання міжнародних норм прав людини. Багато міжнародних документів, таких як Загальна декларація прав людини та Пакти про громадянські і політичні права, встановлюють основи для захисту прав людини, включаючи політичні права. Вони впливають на національне законодавство, формуючи основи кримінальної відповідальності за політичні злочини.

Сучасний світ стикається з новими викликами: тероризм, інформаційні війни, репресії проти активістів. Це ставить перед правовою системою завдання знайти баланс між забезпеченням безпеки держави та захистом прав особи. Використання антитерористичних законів часто призводить до зловживань, коли політичні активісти підпадають під кримінальну відповідальність за свої дії [4].

Тож, виклики в сучасному світі, такі як тероризм, політична репресія та зловживання владою, потребують адаптації законодавства до нових реалій.

Судова система відіграє ключову роль у визначенні меж кримінальної відповідальності та забезпеченні правового захисту осіб, звинувачених у політичних злочинах.

Судова система відіграє ключову роль у визначенні меж кримінальної відповідальності. Незалежні суди можуть забезпечити правовий захист осіб, звинувачених у політичних злочинах, тим самим запобігаючи зловживанням з боку держави. Однак існують ризики тиску на судову владу з боку політичних структур.

Невизначеність терміна «політичний злочин» може призводити до зловживань у правозастосуванні та порушення прав людини.

Майбутнє розвитку кримінальної відповідальності за політичні злочини потребує комплексного підходу. Необхідно враховувати як історичний досвід, так і сучасні виклики. Реформа кримінального законодавства повинна забезпечити баланс між безпекою держави та захистом прав людини.

Політичні злочини охоплюють дії, спрямовані проти державної влади, з метою зміни політичного устрою або впливу на політичні рішення.

Розрізняють злочини проти держави (зрадництво, тероризм) та злочини, пов'язані з політичними правами (порушення свободи слова, зборів).

Важливість дотримання міжнародних норм прав людини, які впливають на кримінальну відповідальність за політичні злочини [5].

Розвиток кримінальної відповідальності за політичні злочини є складним і багатогранним процесом. Він вимагає уваги до історичних традицій, міжнародних норм і сучасних викликів. Успішна реалізація цих принципів дозволить забезпечити стабільність держави та захистити основні права людини в умовах демократичного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Афанасенко С. І., Стойков М. І. Злочини проти основ національної безпеки України, що посягають на відносини в політичній сфері. Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 3. С. 54–56.
2. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах : матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції (21 жовтня 2022 року), упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 404 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник. За ред. д.ю.н., проф. О.В.Меркулової, д.ю.н., доцента В.Я.Конопельського. Одеса, 2017. 430с.
5. Кримінальне право України: Особлива частина. Підручник. В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов. Х.: Право. 2020. 768с.

Захарова В.В., Гриценко А.С.,
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Питання корупції та антикорупційної політики в Україні є актуальним не лише через високий рівень корупції, а й через важливість ефективної роботи державних інститутів під час війни та реформ. Незважаючи на повномасштабну війну, рівень корупції в Україні на даний момент демонструє певний прогрес завдяки роботі антикорупційних інституцій.

Корупція впливає на всі сфери життя суспільства — сповільнює економічний розвиток, підриває демократичні процеси та руйнує державні інституції, знецінює освіту та особисті досягнення, згубно впливає на моральні принципи в суспільстві [5]. Закон України про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки від 20.06.2022 передбачає понад 1000 заходів для зменшення рівня корупції та забезпечення доброчесності у 15 сферах [4]. Інформаційна система моніторингу реалізації державної антикорупційної політики забезпечує відображення ключової інформації про результати реалізації антикорупційної політики України, зокрема про стан та динаміку реалізації антикорупційних стратегій та державних антикорупційних програм, ухвалених на певний період [1].

Система антикорупційних органів складається із НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції), САПу (Спеціалізована антикорупційна прокуратура), НАБУ (Національне антикорупційне бюро України) та Антикорупційного суду (він все ще в процесі створення, адже тільки нещодавно парламент визначився, які саме справи будуть туди передаватися). Також є ДБР (Державне бюро розслідувань), яке має стати українських аналогом ФБР та зокрема розслідувати корупцію в правоохоронних органах. Крім того, є низка інститутів, які створені як непрямі інструменти боротьби із корупцією – наприклад, система електронних закупівель ProZorro, портал відкритих даних державної влади e-data.gov.ua та місцеві портали відкритих даних на рівні області, міста, ОТГ, а також можливості слідкувати за діяльністю місцевих депутатів через відвідування сесій, запити чи перегляд сесій онлайн [6].

У 2023 році зареєстровано 13495 кримінальних правопорушень, обліковано – 10887, з них за повідомленнями викривачів - 32. У 2023 році надійшло та розглянуто 2 повідомлення про вчинення правопорушень працівниками підрозділів внутрішньої безпеки, з них: одне повідомлення розглянуто в рамках Закону України «Про звернення громадян», друге повідомлення – проведено службове розслідування [3]. За результатами перевірок працівники внутрішньої безпеки до відповідальності не притягувалися. З цієї інформації можна зробити висновок, що проблема корупції в нашій країні є дуже актуальною, і що навіть державні службовці часто прибігають до нехтування законів України. Державна антикорупційна політика не завжди грунтується на повних, об'єктивних та достовірних даних; зусилля різних органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості недостатньо скоординовані. Якщо розглядати ситуацію з боку громадян, У багатьох сферах суспільного життя застосування корупційних практик є зручнішим, оперативнішим, ефективнішим, а інколи і єдиним способом задоволення потреб фізичних та юридичних осіб порівняно із задоволенням таких потреб у законний спосіб.. Корупційні практики на побутовому рівні є уставленою нормою поведінки і не сприймаються як порушення моральних чи правових норм. З боку населення відсутній стійкий запит(вимога) до публічних осіб щодо дотримання ними визначених правил етичної поведінки та доброчесності.

Для зниження рівня корупції важливими є існування незалежних та сильних інституцій, зрозумілого законодавства, справедливої системи правосуддя, незалежних ЗМІ та активного громадянського суспільства. Також

важливою є зміна ставлення суспільства до корупції та домінування таких цінностей як чесність, кооперація та взаємодопомога. Подолання корупції є еволюційним процесом, який можна прискорити через створення антикорупційних органів і спеціальних інструментів для підвищення прозорості та підзвітності держави. І навпаки — уповільнити через встановлення державою необґрунтованих обмежень для бізнесу, часту зміну політик та відсутність стратегічного бачення, непродуману кадрову політику тощо.

Є багато способів для того щоб зменшити показник корупції в державі, наприклад:

- Збільшити спроможність та провести об'єктивний конкурсний добір працівників НАБУ, прокурорів САП та суддів Вищого антикорупційного суду.
- Розпочати реформу судово-експертної служби, щоб забезпечити своєчасний і непохитний доступ до судово-експертних знань під час розслідувань корупційних злочинів на високому рівні.
- Усунути суперечності в кримінальному законодавстві та забезпечити розгляд кримінальних справ у розумні строки.

Одним із головних інструментів формування антикорупційної політики є розробка Антикорупційної стратегії – документа, який охоплює питання функціонування загальної системи запобігання корупції, визначає пріоритети запобігання корупції у конкретних секторах державного управління та приділяє значну увагу питанню відповідальності за корупцію, а також координації роботи із запобігання та протидії корупції всіх державних органів.

З часів Революції Гідності і початком великого реформування за 10 років Україна додала загалом 11 балів у дослідженні. Зростання навіть під час повномасштабної війни в Індексі сприйняття корупції–2023 стало можливе завдяки активній роботі антикорупційних та інших державних органів. 36 балів зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) за 2023 рік, і тепер наша країна посідає 104 місце поміж 180 країн [2]. Україна продемонструвала непоганий результат цьогоріч і прогресивну динаміку за 10 років. Зараз ми вже доросли до показників країн-кандидаток в ЄС. Факт другий — ми розбудували антикорупційну екосистему з нуля і вже маємо реальні вироки за топкорупцію, але нам все ще треба дуже багато працювати, щоб наздогнати показники країн ЄС.

Список використаних джерел:

1. Антикорупційна стратегія. НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: https://nazk.gov.ua/uk/antykoruptsijna-strategiya/
2. Індекс сприйняття корупції у світі - 2023. Індекс сприйняття корупції у світі - 2023. URL: https://cpi.ti-ukraine.org
3. Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів. *ІСМ ДАП*. URL: https://dap.nazk.gov.ua/kpi/info/1/#:~:text=У%202023%20році%20зареєстровано%2013495,Повідомлено%20про%20підозру%20–%205481%20особу.

4. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки. Закон України; Стратегія від 20.06.2022 № 2322-IX Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93

5. Що таке корупція та якою вона буває?. Що таке корупція та якою вона буває?. URL: https://lisproekt.gov.ua/zapobigannja-korupciji/subjektam-deklaruvannja-vo-ukrderzhlisproekt/shcho-take-korupcija-ta-jakoju-vona-buvaje/shcho-take-korupcija-ta-jakoju-vona-buvaje

6. Чому боротьба з корупцією в Україні відбувається так повільно?. Kyiv School of Economics. URL: https://kse.ua/ua/community/stories/chomu-borotba-z-koruptsiyeyu-v-ukrayini-vidbuvayetsya-tak-povilno/

Захарченко В.П.
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Дрига Ж.В.,
професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

СТАН РИНКУ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Ринок юридичних послуг – це сфера послуг, у якій предметом обороту виступають юридичні послуги, що надаються виконавцями-фахівцями у галузі права на користь замовників, зазвичай, фізичних та юридичних осіб з урахуванням наявності балансу законних прав та інтересів суб'єктів цього ринку (юридичних послуг). Функціонування ринку юридичних послуг в Україні є головною ознакою цивілізованого суспільства та соціальної, правової держави, вирішальною передумовою стабільності правової та економічної систем на загальнонаціональному та регіональному рівнях, що гарантує узгодженість реформ в Украйні з наявними стратегічними пріоритетами та реалізує ринок юридичних послуг як об’єкт публічного управління.

24 лютого 2022 року Президент України підписав указ №64/2022, відповідно до якого на території України було запроваджено воєнний стан як реакцію на відкриту збройну агресію з боку російської федерації. Введення цього особливого правового режиму вимагало значних змін у роботі багатьох секторів економіки, включаючи ринок юридичних послуг. Одним із перших кроків, пов’язаних із запровадженням воєнного стану, стало припинення функціонування низки державних реєстрів і баз даних, які адміністрюються Міністерством юстиції України та Державним підприємством «Національні інформаційні системи». Такі заходи були спрямовані на збереження цілісності й конфіденційності інформації, а також на запобігання несанкціонованому втручанню та спотворенню даних [4, 5].

Серед реєстрів, роботу яких було тимчасово призупинено, можна назвати Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Автоматизовану систему виконавчого провадження, Єдиний реєстр боржників, Державний реєстр обтяжень рухомого майна та Державний реєстр актів цивільного стану. Також було припинено функціонування електронного реєстру апостилів та інших важливих державних баз даних. Ці реєстри є надзвичайно важливими для надання великого обсягу юридичних послуг, оскільки вони використовуються для перевірки прав власності, реєстрації угод і вирішення суперечок. Відсутність доступу до них на початку війни негативно вплинула на функціонування юридичного ринку, сповільнивши багато процесів і створивши складнощі для юристів та їхніх клієнтів. Однак на сьогодні роботу більшості з цих реєстрів уже відновлено, що дозволяє юридичному ринку поступово повертатися до нормального функціонування.

Юридичний ринок в умовах війни зазнає серйозних випробувань через загальний стан економіки та зміни в бізнес-середовищі. Економічна ситуація, що склалася внаслідок повномасштабної війни, безпосередньо впливає на інвестиційний клімат, споживчі настрої, платоспроможність клієнтів та функціонування багатьох галузей. Додатковий вплив на юридичний ринок чинить поточний стан енергоситеми України, що ускладнює роботу компаній, що надають юридичні послуги, та створює додаткові труднощі для клієнтів.

Проте варто зазначити, що досвід, накопичений ринком юридичних послуг під час пандемії COVID-19, допоміг йому адаптуватися до нових умов під час війни. Пандемія стимулювала розвиток технологій, що дозволило багатьом юридичним компаніям впровадити нові форми роботи та підходи до управління бізнесом. Зокрема, активно використовувалося програмне забезпечення для управління компаніями, проведення переговорів і консультацій із клієнтами у віртуальному або гібридному форматі, запровадження онлайн-платежів, а також дублювання всіх документів в електронному вигляді та підписання їх електронними підписами. Також значно зросло використання хмарних сервісів для зберігання даних та цифрових каналів для взаємодії з клієнтами. Це дозволило юридичним компаніям зберегти свої позиції навіть в умовах військових дій [1, 2, 3].

На початку повномасштабного вторгнення багато юридичних компаній були змушені перемістити свої офіси на захід України, що призвело до відкриття нових представництв у таких містах, як Львів, Івано-Франківськ, Рівне. Це було обумовлено тим, що значна частина бізнесу, особливо в IT-секторі, також переїхала на захід країни. Переміщення компаній дозволило їм зберегти свою діяльність і надавати послуги клієнтам, навіть у нових умовах.

Сьогодні багато юридичних компаній продовжують працювати в онлайн або змішаному форматі, коли співробітники зустрічаються в офісах лише частково. Деякі компанії в столиці та інших регіонах повертаються до повноцінного офісного режиму, хоча й із певними змінами, які зумовлені новими викликами.

Попит на юридичні послуги в Україні залишається високим у таких сферах, як міжнародне податкове право, міжнародне структурування бізнесу та правовий супровід IT-компаній. Оскільки IT-сектор є менш залежним від

географічних факторів, ніж традиційний бізнес, він швидше відновлюється, що також сприяє стабілізації юридичних компаній, які обслуговують ІТ-компанії [3].

Крім того, нові виклики, з якими зіткнулася Україна внаслідок війни, сприяли розвитку нових напрямків юридичних практик, зокрема: військове право, практика фіксації та відшкодування збитків, завданих війною, санкційні провадження, міграційне право та захист прав інвесторів.

Юридичні компанії також стикаються з низкою ризиків, серед яких відтік кадрів через міграцію та перекваліфікацію, втрата окремих галузей економіки, скорочення інвестицій і зниження платоспроможності клієнтів. Втім, внутрішні ризики можуть бути зменшені за рахунок введення гнучких цін на юридичні послуги та впровадження дистанційної роботи, де це можливо. Окрім того, останнім часом популярним стає залучення корпоративних психологів для підтримки співробітників у складні часи [2].

Підсумовуючи, можна сказати, що ринок юридичних послуг в умовах війни пройшов етап виживання й адаптації. Перспективними залишаються напрямки, пов'язані з обслуговуванням ІТ-бізнесу, міжнародних компаній, енергетики, інфраструктури, машинобудування, агропромисловості та фінансового сектору. Умови війни також актуалізували питання захисту персональних даних, що набуває особливої ваги в епоху цифрових технологій.

Досвід, отриманий під час пандемії COVID-19 у сфері діджиталізації, є цінним надбанням, яке продовжує відігравати важливу роль у розвитку ринку юридичних послуг в умовах правового режиму воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Юридична газета онлайн. Всеукраїнське професійне видання - Старі труднощі та нові можливості: ринок юридичних послуг 2019/2020. URL: https://yur-gazeta.com/publications/legal-business-in-ukraine/stari-trudnoshchi-ta-novimozhlivosti-rinok-yuridichnih-poslug-20192020.html.

2. Юридична газета онлайн. Всеукраїнське професійне видання - Актуальний стан ринку юридичних послуг: опитування керівників юридичних фірм. URL: https://yur-gazeta.com/publications/legal-business-in-ukraine/aktualniy-stan-rinku-yuridichnih-poslug-opituvannya-kerivnikiv-yuridichnih-firm.html.

3. Газета «Закон і бізнес». Законодавство, влада, права людини – Відкладений попит. URL: https://zib.com.ua/ua/152966.html.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 р. №209 «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-п#Text.

5. Указ Президента України №64/2022 від 24.02.2022 р. «Про введення воєнного стану в Україні». URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.

Кіхтенко А.В.

Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ НЕВІДВОРОТНОСТІ ПОКАРАННЯ В КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

Принцип невідворотності покарання є одним із фундаментальних елементів кримінального права, який забезпечує ефективність правосуддя та збереження суспільного порядку. Цей принцип полягає в тому, що кожен злочин, незалежно від обставин його вчинення, повинен тягти за собою неминуче покарання. Він покликаний не лише покарати винного, але й запобігти вчиненню нових правопорушень шляхом демонстрації невідворотності наслідків протиправної поведінки. Невідворотність покарання стимулює правопорядок, забезпечуючи довіру громадян до системи правосуддя. Саме цей принцип утверджує справедливість у суспільстві, його ефективне дотримання є ключем до відновлення довіри громадян до правоохоронних органів та судової системи, що протягом тривалого часу потерпали від корупції та недостатньої ефективності.

Сьогодні в Україні триває процес оновлення кримінально-правової політики, спрямований на досягнення європейських стандартів справедливості та правопорядку. Принцип невідворотності є критично важливим для цих змін, адже лише гарантоване покарання за вчинення злочинів здатне знизити рівень злочинності та зміцнити правопорядок. Особливо це стосується боротьби з корупцією, організованою злочинністю та іншими серйозними правопорушеннями, які підривають основи державності та стабільності. Крім того, цей принцип сприяє формуванню правової культури, де закон є непорушним, а порушення його норм обов'язково призводить до відповідальності. Тому реалізація принципу невідворотності в сучасних умовах є не тільки вимогою правової системи, а й важливою складовою національної безпеки та розвитку України.

Принцип невідворотності покарання є фундаментальним у кримінально-правовій політиці нашої держави і передбачає, що кожен, хто вчинив злочин, повинен бути притягнутий до відповідальності та покараний. Тобто, кримінальна відповідальність є обов'язковим наслідком порушення кримінально-правових норм, а відсутність невідворотності покарання підриває основні принципи правосуддя. Більш детально цей принцип також реалізується через механізми встановлення кримінальної відповідальності та покарання, визначені у різних статтях КК України, що передбачають відповідні санкції для кожного конкретного злочину.

Невідворотність покарання як принцип має не лише національне, але й міжнародне значення. Україна, як член міжнародної спільноти, взяла на себе зобов’язання дотримуватися міжнародних стандартів у сфері кримінальної політики. Відповідно до практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), принцип невідворотності покарання відіграє важливу роль у забезпеченні

справедливості. ЄСПЛ неодноразово підкреслював, що невідворотність покарання є одним із основних інструментів захисту прав людини, оскільки вона сприяє правовій визначеності та довірі громадян до судової системи. Таким чином, зобов'язання України щодо дотримання принципу невідворотності є частиною більш широких міжнародних стандартів, які формують правову основу національної кримінальної політики.

Принцип невідворотності покарання є однією з ключових засад, що забезпечує ефективне функціонування правоохоронних органів. Він стимулює оперативність та результативність діяльності слідчих органів, прокуратури та судів, оскільки їх завданням є не лише розслідування злочину, але й доведення справи до логічного завершення — притягнення винних до відповідальності. Відсутність цього принципу унеможливлює належну роботу системи правосуддя, оскільки створює умови для уникнення відповідальності, що підриває авторитет державних органів та знижує їхню ефективність.

Принцип невідворотності покарання відіграє ключову роль у профілактиці злочинів, оскільки безпосередньо впливає на рівень злочинності в суспільстві. Якщо особи, які мають намір вчинити правопорушення, впевнені в тому, що їхні дії будуть розслідувані, а покарання неминуче, це суттєво знижує спокусу до вчинення злочинів. Така система слугує своєрідним стримувальним механізмом для потенційних правопорушників, адже вони розуміють, що жодні обставини не зможуть захистити їх від відповідальності перед законом [1]. Це, у свою чергу, сприяє створенню безпечного середовища для громадян та зміцненню правопорядку в державі. Загалом, принцип невідворотності покарання виступає потужним інструментом кримінально-правової політики, який допомагає знизити рівень злочинності через створення умов, за яких кожен правопорушник впевнений у неминучості відповідальності за свої дії.

Реалізація принципу невідворотності покарання в Україні стикається з низкою серйозних викликів, що суттєво знижують ефективність правової системи. Однією з основних проблем є корупція на різних рівнях, від правоохоронних органів до судів. Випадки корупції підривають довіру до системи правосуддя та дозволяють правопорушникам уникати відповідальності, що зводить нанівець саму сутність невідворотності покарання.

Другою вагомою проблемою є неефективна робота судової системи, що проявляється у корупційних діяннях, затягуванні процесу розслідувань, судових розглядів та виконання рішень. Це створює ситуації, коли винні особи можуть уникнути покарання через формальні підстави або затримки у розгляді справ[2]. Затягування процесу призводить до втрати доказів, свідчень, а іноді й до спливу строку давності, що стає серйозною перешкодою на шляху до реалізації принципу невідворотності.

Ще однією проблемою є нестача ресурсів в органах правопорядку, що позначається на їхній здатності ефективно розслідувати злочини. Брак кваліфікованих кадрів, технічного забезпечення та фінансування значно обмежує можливості поліції, прокуратури та судів у забезпеченні належної реалізації цього принципу.

Принцип невідворотності покарання не означає, що кожне покарання має бути максимально суворим. Навпаки, ключовим аспектом є його пропорційність та обґрунтованість щодо конкретного злочину та обставин його вчинення. Справедливе покарання — це те, що відповідає ступеню суспільної небезпеки правопорушення та особистості злочинця. Воно повинно бути таким, що не порушує принципів гуманізму. У кримінальній політиці України важливо, щоб суди керувалися принципом індивідуалізації покарання, враховуючи всі обставини справи. Невідворотність полягає не в тому, щоб покарати якомога жорсткіше, а в тому, щоб зробити це справедливо й відповідно до закону, що водночас забезпечує довіру до правосуддя та запобігає вчиненню нових злочинів [3].

«Невідворотність покарання - є одним з головних принципів кримінального процесу, адже саме невідворотність покарання має головний вплив на осіб, які можуть вчити кримінальні правопорушення» [4]. Невідворотність, поєднана зі справедливістю, є важливим елементом правової держави, яка забезпечує баланс між захистом суспільства та дотриманням прав кожної особи. У цьому контексті правильне застосування цього принципу є запорукою стабільного розвитку правової системи та запобігання можливим зловживанням.

Принцип невідворотності покарання є наріжним каменем у формуванні правової держави в Україні. Його значення важко переоцінити, адже він забезпечує основи для справедливого та ефективного правосуддя, яке гарантує, що кожен, хто вчиняє злочин, буде притягнутий до відповідальності. В умовах сучасних викликів, таких як корупція та неефективна робота судової системи, реалізація цього принципу стає ще більш актуальною. Невідворотність покарання не тільки зміцнює довіру громадян до правоохоронних органів, але й сприяє зниженню рівня злочинності через встановлення чітких наслідків для правопорушників.

Необхідність подальшого вдосконалення правової системи України є безсумнівною. Реформи, що здійснюються в правоохоронних органах і судовій системі, мають бути спрямовані на підвищення їхньої ефективності, прозорості та підзвітності. Важливо забезпечити, щоб кожен етап кримінального процесу відповідав міжнародним стандартам і принципам справедливості. Лише таким чином Україна зможе досягти справжньої невідворотності покарання. Реалізація цього принципу невідворотності покарання сприятиме формуванню справедливого правосуддя, де кожен громадянин буде впевнений у захисті своїх прав і свобод. Отже, невідворотність покарання — це не лише інструмент боротьби зі злочинністю, але й важлива складова демократичного суспільства, яке прагне до забезпечення правової справедливості та прав людини.

Список використаних джерел:

1. Даведенко В. Л., Бірукова Л. М. Покарання та його роль у системі протидії злочинноті // Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ) : матеріали науково-практ. конф., м.Харків, 2020. Ст. 166–168. URL: https://dspace.univd.edu.ua/bitstreams/04a87db4-a7a8-4f6d-b716-2c5905817c9e/download (дата звернення: 30.09.2024).

2. Невідворотність покарання в українському праві // Українське право. URL: https://ukrainepravo.com/editor_column/donum-auctoris/nevidvorotnist-pokarannya-v-ukrayinskomu-pravi/ (дата звернення: 30.09.2024).

3. Ліщенко О.О. Поняття принципу невідворотності кримінальної відповідальності / О.О. Ліщенко; наук. керівник О.В. Кириченко // Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Дніпро: ВНПЗ "ДГУ", 2020. Ст. 42-47. URL: http://info.dgu.edu.ua/jspui/handle/123456789/308 (дата звернення: 30.09.2024).

4.Електронна петиція про вдосконалення принципу невідворотності покарання в Україні // Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://petition.president.gov.ua/petition/99458 (дата звернення: 30.09.2024).

Колеснікова Т.О.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Сонюк О.В.
кандидат юридичних наук., доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

СТРУКТУРА КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Структура корпоративного управління відіграє ключову роль у функціонуванні сучасних компаній, забезпечуючи стабільність, прозорість і відповідальність у прийнятті рішень. Це особливо важливо в умовах глобальних викликів, таких як пандемія, що змусила компанії адаптуватися до нових умов. Пандемія коронавірусу у 2020 році показала, що ефективне корпоративне управління безпосередньо впливає на фінансову стабільність компанії та її довгострокові перспективи розвитку.

В основі корпоративного управління лежить система правил, практик і процесів, які допомагають установлювати корпоративні цілі, визначати, як їх досягти, і контролювати ефективність. Корпоративне управління визначає, яку відповідальність менеджери несуть перед інвесторами за результати корпоративної діяльності та як інвестори контролюють діяльність менеджменту.

Хоча в усьому світі немає єдиної системи корпоративного управління, проте існують загальноприйняті принципи, які складають основу ефективного корпоративного управління і можуть бути застосовані в широкому діапазоні правових, економічних і політичних ситуацій.

Ще у 2003 році Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України прийняла рішення про затвердження Принципів корпоративного управління [1], які стали першою спробою систематизації корпоративного управління, закладаючи основи для вітчизняних правових норм та стандартів. Кодекс корпоративного управління, прийнятий у 2020 році [2], став наступним кроком у розробці правил, які мали на меті відобразити глобальні зміни з моменту публікації попередніх принципів, спростити

структуру та надати рекомендації, які сприятимуть більш практичній реалізації положень.

Належне управління допомагає підвищити конкурентоспроможність, ефективність, зростання та цінність для компаній. Суттєвий вплив також мають механізми розкриття інформації, що забезпечують прозорість і дозволяють всім учасникам корпоративних відносин отримувати повну інформацію про діяльність компанії.

Крім цього, важливу роль відіграє структура корпоративного управління, що забезпечує різні підходи до розподілу повноважень і відповідальності між учасниками корпоративних відносин. Вітчизняними нормативно-правовими актами, такими як Закон України «Про акціонерні товариства» та Кодекс корпоративного управління, передбачається можливість вибору однорівневої або дворівневої структури управління. Однорівнева структура управління передбачає здійснення функцій контролю та управління діяльністю акціонерного товариства єдиним колегіальним органом – радою директорів [3]. Така структура дозволяє швидше ухвалювати рішення і підвищує оперативність дій компанії. Проте вона також має свої ризики, зокрема, можливість недостатнього розмежування повноважень між контролем і управлінням.

Дворівнева структура управління, яка є традиційною для України, передбачає чіткий розподіл функцій з безпосереднього управління поточною (операційною) діяльністю акціонерного товариства, які здійснює виконавчий орган, та функцій контролю за роботою виконавчого органу та інших керівників акціонерного товариства (у тому числі підрозділів контролю та внутрішнього аудиту), які здійснює наглядова рада [3]. Це дозволяє забезпечити незалежність контролю за діяльністю менеджменту та покращує якість ухвалених рішень.

Використання Кодексу корпоративного управління особливо рекомендується компаніям, які тільки виходять на ринок капіталу. Тому, низка великих акціонерних товариств скористалися ідеєю Кодексу та створили власні, з власними принципами. Так, наприклад, принципи корпоративного управління Приватного акціонерного товариства «Страхова компанія «ТАС» базуються на дотриманні міжнародно визнаних стандартів та вимог чинного законодавства України. Основні з них включають рівне ставлення до акціонерів, підтримку ефективної системи внутрішнього контролю та аудиту, підзвітність правління перед наглядовою радою та акціонерами, ефективну взаємодію зі співробітниками і зацікавленими особами, а також дотримання етичних норм ділової поведінки. Пріоритетами компанії є забезпечення прав акціонерів, підтримання фінансової стабільності та прозорості, а також забезпечення довгострокового розвитку через інвестиційну привабливість [4].

Акціонерне товариство «Перший Український Міжнародний Банк» (ПУМБ) також створило свій Кодекс корпоративного управління, принципи якого базуються на забезпеченні стійкого розвитку бізнесу, захисті прав акціонерів та дотриманні високих стандартів прозорості й відповідальності. Основні вимоги та механізми спрямовані на збільшення ефективності діяльності Банку, його конкурентоспроможності, фінансової стабільності та довіри з боку інвесторів і клієнтів. Він враховує міжнародні практики та

законодавство України, забезпечуючи баланс інтересів усіх зацікавлених сторін та надаючи важливе значення корпоративній культурі й етиці [5].

Кодекс корпоративного управління України варто затвердити на законодавчому рівні як типовий документ, що стане національним стандартом корпоративного управління. На його основі треба розробити додаткові розширення для специфічних категорій, таких як державні підприємства, учасники фінансового ринку та компанії, не зареєстровані на біржі. Крім того, слід приділити увагу більш конкретним питанням, таким як роль акціонерів в управлінні, управління ризиками, запобігання корупції, функції аудиторського комітету наглядової ради та висування кандидатів в аудитори.

Таким чином, врегулювання корпоративного управління є основою для забезпечення прозорості, стабільності та ефективності функціонування компаній в сучасному бізнес-середовищі. Воно не лише сприяє підвищенню фінансової стабільності, але й забезпечує захист інтересів усіх зацікавлених сторін. Розподіл прав і обов'язків між органами управління, а також впровадження принципів корпоративного управління, що відповідають міжнародним стандартам, відіграють ключову роль у формуванні довіри між компаніями та інвесторами. В Україні процес реформування корпоративного управління, зокрема через адаптацію Кодексу, свідчить про прагнення до поліпшення бізнес-клімату та створення умов для стійкого розвитку компаній. Запровадження типового Кодексу корпоративного управління стане важливим кроком у забезпеченні єдиного стандарту та підвищенні конкурентоспроможності українських компаній на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Принципів корпоративного управління: Рішення НКЦПФР від 11.12.2003 р. № 571. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr571312-03#Text

2. Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації: Кодекс НКЦПФР від 12.03.2020 р. № 118. С. 6–35. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/03/corporate-governance-code_final_ukr.pdf

3. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. Ст. 4. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text

4. Принципи (Кодекс) корпоративного управління Приватного акціонерного товариства «Страхова група «ТАС»: Рішення Загальних зборів акціонерів від 23.04.2023 р. URL: https://sgtas.ua/storage/public_files/fSTaUJoxLo4AYgcKqncikmQJG0ugl3yEoQkkjsPZ.pdf

5. Принципи (Кодекс) корпоративного управління Акціонерного товариства «Перший Український Міжнародний Банк»: Рішення Загальних зборів акціонерів від 20.09.2023 року (Протокол № 90). URL: https://apim.pumb.ua/api/assets/pumb/6d517783-2457-42b0-8b26-1425363b3bba/kodeks-korporativnogo-upravleniya-2023.pdf

Конончук А.О.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Корягіна А.М.,
кандидат юридичних наук., доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

КРИМІНАЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, що триває в Україні, відбулися значні зміни у кримінальних процесах. Відповідні законодавчі зміни мають на меті адаптацію правової системи до нових реалій, що склалися в країні. Однією з основних цілей є забезпечення ефективності та оперативності розслідувань кримінальних справ, а також захист прав учасників процесу.

Першочергові зміни стосуються термінів проведення досудового слідства та судових розглядів. З метою прискорення процесу прийнято рішення про можливість проведення слухань в режимі відеоконференцій. Це дозволяє зберегти правосуддя, навіть за умов обмеження фізичного доступу до судів. Водночас важливою є роль інформаційних технологій у спрощенні процедур та підвищенні їх прозорості.

Воєнний стан вимагає особливої уваги до прав обвинувачених та потерпілих. Незважаючи на кризову ситуацію, гарантії правосуддя залишаються пріоритетом. Важливо, щоб нововведення не порушували основні принципи справедливості, а натомість сприяли їх зміцненню в умовах війни. Це передбачає необхідність дотримання стандартів захисту прав людини у всіх етапах кримінального процесу [1].

Застосування теорії стійкості до аналізу кримінальних процесів під час воєнного стану дозволяє зрозуміти, як система може адаптуватися до нестабільних умов. Теорія стійкості передбачає, що система повинна бути гнучкою і готовою до змін. Це означає, що кримінальна юстиція в Україні має швидко реагувати на виклики, зберігаючи при цьому основні функції правосуддя.

Підтримка міжнародної спільноти є важливим елементом в забезпеченні стійкості кримінальних процесів. Співпраця з міжнародними організаціями дозволяє Україні отримувати необхідні ресурси та експертну допомогу. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню довіри до правосуддя та забезпечує дотримання міжнародних стандартів у сфері кримінальної юстиції.

Війна в Україні суттєво вплинула на всі аспекти суспільного життя, зокрема на кримінальні процеси. Відповідно до частини 3 статті 7 Кримінального процесуального кодексу (КПК), зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам, з урахуванням специфіки, визначеної розділом IX-I цього Кодексу. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану», ухвалений 14 квітня 2022 року та набрав чинності з 1 травня 2022 року, став основою для необхідних змін [2].

Одним із ключових аспектів є зміни у порядку призначення прокурорів для конкретних кримінальних проваджень. Відповідно до статей 36 та 37 КПК, рішення про призначення прокурора повинно бути оформлене у формі постанови, яка підтверджує наявність його повноважень. Відсутність такої постанови в матеріалах досудового розслідування може призвести до недопустимості доказів, зібраних без законного нагляду прокурора. Це є критично важливим у контексті воєнного стану, коли виникає потреба у швидких рішеннях та адаптації до нових умов.

У зв'язку з воєнним станом, зміни торкнулися і повноважень слідчих суддів. Якщо слідчий суддя не може виконати свої повноваження, такі функції переходять до керівника відповідного органу прокуратури. Це рішення дозволяє зберегти ефективність досудового розслідування, проте ставить під питання забезпечення прав учасників процесу, адже здійснення контролю за досудовим слідством повинно залишатися незалежним.

Також, згідно з частиною 5 статті 36 КПК, Генеральний прокурор має право доручати досудове розслідування іншим органам у разі неефективності. Це є важливим кроком для забезпечення правосуддя в умовах, коли традиційні механізми можуть бути порушені через обставини війни. Однак таке делегування повноважень вимагає ретельного контролю за дотриманням прав учасників кримінального процесу.

З 25 серпня 2022 року почала діяти нова редакція КПК, яка внесла зміни до порядку освідування осіб. Це включає вимоги щодо проведення освідування під контролем прокурора та за участю спеціалістів, що, з одного боку, покращує умови для захисту прав, з іншого – підвищує ризики зловживань. З метою захисту особистої гідності, закон встановлює, що освідування повинно проводитися особами тієї ж статі, що зменшує ризик приниження [1].

В умовах воєнного стану особливо важливо забезпечити стійкість системи кримінальної юстиції. Застосування теорії стійкості дозволяє оцінити, як система може адаптуватися до нових викликів, зберігаючи функції правосуддя. Проте, необхідно забезпечити, щоб зміни не призводили до зниження стандартів захисту прав людини.

Загалом, війна в Україні вплинула на кримінальні процеси, змусивши правову систему адаптуватися до нових умов. Зміни в КПК стали відповіддю на виклики воєнного стану, проте їх реалізація потребує ретельного моніторингу, щоб забезпечити справедливість і правозахист у критичних умовах.

Висновок, що можна зробити з даного дослідження, полягає в тому, що воєнний стан суттєво вплинув на кримінальні процеси в Україні. Необхідність швидкої адаптації системи до нових умов є викликом, але також і можливістю для покращення правосуддя. Застосування теорії стійкості надає можливість оцінити ці зміни та спрогнозувати подальший розвиток кримінальної юстиції в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14 квітня 2022.

Відомості Верховної Ради України.2023. №16. Ст.69. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text (дата звернення: 02.10.2024р.)

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012р .№ 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. №9-10 ,№11-12, №13. Ст.88 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 02.10.2024р.)

Конорчук Д.В.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

РЕЦИДИВ, ЯК ВИД МНОЖИННОСТІ, ЩО ВПЛИВАЄ НА КВАЛІФІКАЦІЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Рецидив злочинів є одним із видів множинності, що вимагає особливої уваги у кримінальному праві. Це поняття стосується повторного вчинення злочину особою, яка вже була засуджена за аналогічний або інший злочин. В умовах воєнного стану питання рецидиву може набувати більшого значення, оскільки держава зацікавлена в забезпеченні суспільного порядку, безпеки та стабільності, що вимагає посиленої відповідальності за повторні правопорушення.

Варто зазначити, що поняття «рецидив» розкривається у ст. 34 Кримінального кодексу України (далі – КК України), де зазначається, що рецидивом кримінальних правопорушень визнається вчинення нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення [1]. З даного визначення випливає, що рецидив є фактично видом повторності, але це є певний вид повторності, який пов'язаний із засудженням винного за попереднє кримінальне правопорушення, через це варто виділити його основні ознаки, а саме: 1) правопорушником вчинено два або більше самостійних умисних злочинів; 2) кожен з вчинених злочинів утворює одиничний злочин; 3) злочини, що утворюють рецидив, є віддаленими один від одного певним проміжком часу [2, с. 215].

Зазначимо, що вчинення кримінальних правопорушень, що утворюють рецидив, склад правопорушень, а саме його суб'єктивна сторона, має містити в собі умисел, який може бути прямим і непрямим. За обставин, що випливають, можна зазначити, що необережні кримінальні правопорушення не можуть утворювати рецидив.

Рецидив злочинів характеризується особливою ознакою – судимістю. Судимість визначається як специфічний правовий стан особи, який виникає після набрання законної сили обвинувальним вироком суду, що зазначено в

ч.1 ст. 88 КК України [1]. Цей стан триває протягом усього терміну покарання та певного часу після його відбуття.

Рецидив злочинів, як кваліфікуючу ознаку певних кримінальних правопорушень, законодавець визначає через наявність попередньої судимості, наприклад, у ч. 2 ст. 133 КК України, де зазначається про «Зараження венеричною хворобою, вчинене особою, раніше засудженою за цей злочин», або через повторність кримінального правопорушення, як зазначено в ч. 2 ст. 185 КК України «Крадіжка, скоєна повторно» [1]. Звернемось до постанови Верховного Суду України від 20.12.2018 р. у справі 679/783/17, де зазначається, що обставиною, що обтяжує покарання та яка передбачена п. 1 ч. 1 ст. 67 КК України, є рецидив злочинів. Загальний рецидив охоплює різнорідні злочини і не впливає на кваліфікацію злочину, а береться до уваги судом як обставина, що обтяжує покарання відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 67 КК України [3].

Стосовно кваліфікації правопорушень, вчинених особою рецидив злочинів, зазначимо, що Пленум Верховного Суду України у постанові від 04.06.2010 р. №7 передбачив, що якщо рецидив злочинів утворює одночасно і їх повторність, яка передбачена у статті чи частині статті Особливої частини КК України як ознака, що впливає на його кваліфікацію, то за змістом ч. 4 ст. 67 КК України як повторність, так і рецидив злочинів суд не може ще раз враховувати при призначенні покарання як обтяжуючу обставину [4]. Наведемо приклад таких правопорушень, а саме розглянемо приклад здійснення злочину під час воєнного стану. Якщо крадіжка була вчинена в умовах воєнного стану і за цією ознакою отримала кваліфікацію за ч. 4 ст. 185 КК України, то вчинення вдруге цього кримінального правопорушення в умовах воєнного стану не враховується як обтяжуюча обставина, оскільки це вже було враховано під час кваліфікації. Таким чином, під час призначення покарання за кваліфіковані та особливо кваліфіковані склади кримінальних правопорушень суд розглядає всі інші пом'якшуючі або обтяжуючі обставини, окрім тих, що є ознаками відповідного складу.

Проаналізувавши даний вид множинності, можна зробити висновок, що рецидив злочинів, як особливий вид множинності, має значний вплив на кваліфікацію кримінальних правопорушень під час воєнного стану. У контексті посилення відповідальності за злочини, вчинені повторно, законодавець встановлює чіткі критерії для розгляду рецидиву як обтяжуючої обставини згідно КК України. І, відповідно, врахування рецидиву в правозастосуванні сприяє більш ефективному забезпеченню правопорядку в умовах воєнного стану, підкреслюючи важливість адаптації кримінального законодавства до актуальних викликів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 7 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

2. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М.

Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. – 428 с.

3. Постанова Верховного Суду України від 20.12.2018 р. № 679/783/17 URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/78750675

4. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки : Постанова Верхов. Суду України від 04.06.2010 р. № 7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10#Text

Коршак В.С.
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир
Науковий керівник: Сушицька Ю.О.,
старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Війна в Україні, розпочата у 2014 році, має суттєвий негативний вплив на функціонування політичної системи, що загрожує демократичним цінностям і сприяє деінституціоналізації демократії. На окупованих територіях громадяни позбавлені основних прав, таких як право на життя та безпеку. Водночас погіршення соціально-економічної ситуації ускладнює реалізацію прав людини на решті території країни. Зростання кількості внутрішньо переміщених осіб через тимчасове переміщення населення в безпечніші регіони додатково посилює соціальну напруженість. У відповідь на ці виклики виникає потреба в розробці ефективних механізмів захисту прав людини та визначенні правового статусу внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану.

Першими кроками у цьому напрямку були прийняті закони України, які заклали основу для становлення дієвого механізму захисту. Зокрема, це Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [1, 2]. Одним із наступних кроків у створенні механізму захисту та реалізації прав людини стало створення 20 квітня 2016 року Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, де у червні 2022 року була створена посада Уповноваженого з питань внутрішньо переміщених осіб, яка є ключовою у захисті прав переміщених громадян [3].

Децентралізація стала важливим механізмом захисту прав людини та допомоги в отриманні статусу внутрішньо переміщеної особи в Україні. Раніше ці питання вирішувалися центральними органами виконавчої влади або місцевими державними адміністраціями, але зараз процес надання документів, що підтверджують правовий статус громадян, здійснюється через місцеві органи, що значно спрощує роботу державних структур і пришвидшує

отримання допомоги. Верховна Рада України в 2022 році ухвалила законопроєкт № 7255, який уточнює повноваження суб'єктів цивільного захисту та імплементує норми міжнародного гуманітарного права, зокрема положення Женевської конвенції 1949 року [4]. Цей закон регулює захист цивільного населення та територій в умовах військової агресії рф, а також конкретизує роль місцевого самоврядування в сфері цивільного захисту. Значний прогрес у захисті прав людини відбувся через розширення законодавчої бази та децентралізацію, що полегшило оформлення правового статусу осіб. Доктрина позитивних зобов'язань держави вимагає вжиття ефективних заходів для захисту прав громадян, особливо в умовах збройного конфлікту.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», внутрішньо переміщеною особою (ВПО) – є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2].

ВПО мають право на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство або їх спеціальний статус. Це право є важливим для забезпечення їх соціальної інтеграції та доступу до інших прав, зокрема: право на працевлаштування, соціальне забезпечення, освіту та пенсійне забезпечення, що дозволяє ВПО продовжувати свою професійну та освітню діяльність, а також отримувати соціальні гарантії від держави; доступ до медичних і реабілітаційних послуг, що включає як звичайну медичну допомогу, так і спеціалізовані послуги з реабілітації; безкоштовне харчування для дітей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах, що є частиною державної підтримки соціально вразливих категорій ВПО; гуманітарна та соціальна допомога для забезпечення базових потреб осіб, які втратили свої джерела доходів або майно; реалізація виборчих прав, що гарантує ВПО можливість брати участь у виборах, зберігаючи своє політичне право навіть у нових умовах проживання.

Законодавство також передбачає права на пошук та возз'єднання членів сім'ї, які втратили зв'язок унаслідок переміщення. ВПО мають право на безпечні умови проживання та на отримання інформації про безпеку на їхньому попередньому та новому місці проживання.

Держава надає безоплатне тимчасове житло терміном до шести місяців з моменту взяття на облік, що може бути продовжено для багатодітних сімей, осіб з інвалідністю та пенсіонерів. Крім того, передбачені спрощені процедури для реєстрації бізнесу та припинення зайнятості, а також спрощені механізми отримання допомоги по безробіттю.

Серед важливих фінансових гарантій варто виокремити звільнення від сплати кредитів і процентів для осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або були змушені переселитися з них. Також ВПО мають право на державну підтримку у здобутті вищої освіти, що включає

можливість отримання пільгових кредитів, стипендій, а також безкоштовного забезпечення гуртожитком і підручниками [2].

Висновки міжнародних експертів підтверджують, що на непідконтрольній території України порушуються такі основоположні права, як свобода пересування, свобода світогляду та віросповідання, право на мирні зібрання та свободу об'єднання, економічні та соціальні права, право на житло, землю та власність, а також право на охорону здоров'я [5, с. 48].

На сьогодні в Україні відсутній дієвий механізм відновлення порушених прав власності, завданих внаслідок бойових дій. Хоча постраждалі можуть звертатися до суду, рішення українських судів щодо компенсації збитків проти російської федерації не можуть бути примусово виконані на території держави-агресора без відповідного дозволу, який є неможливим. Важливу роль у захисті постраждалих від війни відіграє інститут внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Його правове регулювання почалося з документа ООН 1996 року, який аналізує міжнародні норми з прав людини, гуманітарного права та законодавства про біженців. Незважаючи на те, що ці правові норми охоплюють низку аспектів, деякі важливі сфери залишаються недостатньо забезпеченими для ефективного захисту і допомоги ВПО [6, с. 433].

У контексті збройного конфлікту в Україні та окупації частини території країни виникає низка викликів, що ускладнюють захист основних прав людини. Одним із ключових факторів є децентралізація процесів захисту прав ВПО, яка сприяла більш оперативному наданню правової допомоги та полегшила процедуру отримання необхідних документів. Однак, існуючі правові механізми щодо відшкодування збитків, завданих внаслідок бойових дій, є недостатніми для ефективного відновлення порушених прав власності, що вимагає подальшого удосконалення законодавства.

Впровадження міжнародних стандартів, таких як положення Женевської конвенції 1949 року, у національне законодавство є важливим кроком у напрямку підвищення рівня захисту прав цивільного населення в умовах війни. Проте, залишаються неврегульованими деякі аспекти, зокрема питання щодо захисту прав ВПО та їхнього майна. Доктрина позитивних зобов'язань держави, яка вимагає активної участі держави у забезпеченні прав громадян, також є центральною в оцінці ефективності захисту прав людини під час збройного конфлікту.

Таким чином, незважаючи на значний прогрес у сфері законодавчого забезпечення прав людини в Україні, подальша робота має бути спрямована на вдосконалення механізмів реалізації цих прав та їх захисту, зокрема через міжнародну співпрацю та інтеграцію міжнародних правових норм. Міжнародна підтримка залишається критично важливим фактором у забезпеченні стабільності та правового захисту громадян України.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII. *База даних «Законодавство України».* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text

3. Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України : офіційний веб-сайт. URL: https://minre.gov.ua/

4. Про захист цивільного населення під час війни, ратифікована : Женевська конвенція від 12 серпня 1949 р. № 995_154. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

5. Паламарчук В. Проблеми захисту конституційних прав і свобод громадян України під час врегулювання збройного конфлікту на Донбасі. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє* : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. 2021. 10 грудня. С. 48–52.

6. Коляр О. Внутрішньо переміщені особи: міжнародні орієнтири захисту. Ужгородський національний університет. *Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право»*. 2015. № 4. С. 432–435. URL: http://papjournal.in.ua/wp-content/uploads/2020/07/4_2015.pdf#page=432

Кривонос С.В.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Домашнє насильство- це явище, яке не лише порушує основоположні права людини а й створює серйозні соціальні проблеми для суспільства. Багато років поспіль домашнє насильство сприймалось як щось приватне, щось про що соромно говорити і тому досить тривалий час держава майже не втручалась в такі справи мінімально. На сьогоднішній день держава все більше звертає увагу на цю проблему та максимально докладає зусиль щоб мінімізувати випадки домашнього насильства.

Насильство є серйозною проблемою, що охоплює всі верстви населення, незалежно від віку, статі чи соціального статусу. Від нього страждають як жінки, так і чоловіки, а також діти, які можуть бути як жертвами, так і свідками агресії. Законодавець в Законі України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” визначає, що домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім’ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім’єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка

вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Насильство може проявлятись в різних формах, загалом виділяють чотири основні- фізичне, сексуальне, психологічне та економічне. Фізичне насильство проявляється в: заподіянні тілесних ушкодженнях різної тяжкості, ненаданні допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, залишенні в небезпеці та ін. Сексуальне насильство проявляється в: примушуванні до статевого акту, проникненні в тіло людини без її згоди, примусових пестощі без проникнення у тіло, примушенні до проституції та примушенні до створення чи перегляду порнографічних матеріалів. Психологічне насильство проявляється в: приниженні, залякуванні, контролі в репродуктивній сфері, діях, що завдають шкоду психологічному здоров'ю особи. Економічне насильство проявляється в: умисному позбавленні житла, їжі, одягу, коштів чи документів; забороні навчатися; забороні працювати; залишенні без догляду чи піклування. [2].

Всі ці прояви порушують основоположні права людини встановлені Конституцією України. Стаття 3 Конституції встановлює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [3].

В статті 126-1 законодавець визначив, що домашнє насильство карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або пробаційним наглядом на строк до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк, або позбавленням волі на строк до двох років. [4].

Насильники становлять суспільну небезпеку і санкція визначена згаданою статтею є замалою для них. Оскільки домашнє насильство має систематичний характер підвищуючи ризик повторення агресії. Необхідно не лише посилити санкцію, а й проводити примусову психологічну експертизу кривдника і за необхідності класти на примусове лікування. Оскільки психологічна допомога потрібна не лише жертвам домашнього насилля, а й кривдникам.

Отже, враховуючи викладене можна зробити висновок, що законодавство, яке регулює боротьбу з домашнім насильством можна покращити наприклад впровадивши обов'язкове психологічне обстеження кривдників та посилення санкції. Оскільки в психологічно здоровому, перспективному та гармонійному суспільстві немає місця для насильства. Щоб побудувати таке суспільство необхідно серйозно підійти до боротьби з домашнім насильством.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. №2229-VIII/ Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text (дата звернення: 28.09.2024)

2. Домашнє насильство: що це таке, як його розпізнати, куди звертатись по допомогу? URL: https://mvs.gov.ua/activity/domestic-violence (дата звернення: 28.09.2024)

3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996р. № 254к/96-ВР/ Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 29.09.2024)
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001р. №2341-III (зі змінами), URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text (Дата звернення: 30.09.2024)

Крученюк А.В.
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Острогляд О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

24 лютого 2022 року після введення Президентом України воєнного стану через напад російської федерації на територію України, майже кожна людина зіштовхнулася з проблемою зникнення або взяття в полон рідних, друзів, знайомих, або знає тих в кого це сталося. В Україні, як і в більшості демократичних держав, найбільшою цінністю вважається людина, що закріплено в Конституції, тому все більше актуальності набирає питання поводження з військовополоненими. Дані норми закріплені в багатьох нормативно-правових актах, зокрема в Женевській конвенції «Про поводження з військовополоненими» від 12 серпня 1949 року, у Постанові Кабінету міністрів України № 413 «Про затвердження Порядку тримання військовополонених» від 5 квітня 2022 року, у Кримінальному кодексі України від 2001 року тощо.

У розумінні статті 4 Женевської конвенції «Про поводження з військовополоненими», військовополоненими є особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій: особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил, членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, членів особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує, осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, членів екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, жителів неокупованої території [1].

У статті 3 цієї ж Конвенції закріплено, що у випадках збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру кожна сторона має

поводитися гуманно, без будь-якої дискримінації за будь-якими ознаками. Також щодо осіб зі складу збройних сил, які склали зброю і тими, які припинили участь у воєнних діях у зв'язку з хворобою, пораненням, триманням під арештом чи з будь-якої іншої причини, заборонено вчиняти:

a) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;

b) захоплення заручників;

c) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;

d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні [1].

У відкритому доступі існує дуже багато інформації, яка вказує на порушення російською стороною законів та звичаїв війни, не виключенням є і поводження з військовополоненими, яке є дуже жорстоким. Підтвердженням цього є звіт управління Верховного комісара ООН з прав людини опублікований 1 жовтня 2024 року.

За статистичними даними з березня 2023 року 169 зі 174 українських військовополонених, опитаних управлінням Верховного комісара ООН з прав людини, зазнали катувань або жорстокого поводження під час тримання під вартою в рф [2]. З розповідей українських військовополонених вони щодня зазнавали уражень електричним струмом, сексуального насилля, удушень, жорстокого побиття, приниження, позбавлення сну, голоду, імітацій страти та багато інших жахіть.

Публічні особи в рф відкрито закликали до нелюдського поводження та навіть до страти українських військовополонених, пропагуючи це через ЗМІ та в публічному просторі.

1 жовтня від ЗМІ надійшла інформація про страту 16 військовослужбовців ЗСУ в районі сіл Миколаївка та Сухий Яр Покровського району. *«На оприлюдненому відео зафіксовано, як під контролем ворога військовослужбовці ЗСУ, взяті у полон, вийшли з лісопосадки. Після того, як вони вишикувались в шеренгу, окупанти умисно відкрили по них вогонь на ураження. Поранених, які подавали ознаки життя, добили впритул автоматною чергою» - про це йдеться в заяві Офісу Генерального прокурора* [3].

Порівнюючи нелюдське поводження рф з українськими військовополоненими, слід розглянути те, як Україна ставиться до полонених-загарбників. За даними ООН із 205 російських військовополонених, які були опитані з березня 2023 року, лише 104 на початкових етапах свого полону зазнали тортур або жорстокого поводження з боку української влади. Яке в подальшому припинялося, коли в'язні опинялися в офіційних місцях інтернування. Це показує нам те, що українське суспільство, не дивлячись ні на що, поважає та дотримується міжнародного гуманітарного права.

Отже, все це доводить, що на сьогоднішній день питання жорстокого поводження з військовополоненими є дуже болючим для українського суспільства, що потрібно докладати ще більше зусиль для найскорішого повернення наших полонених. Також слід надавати більшого розголосу про такі нелюдські поводження в міжнародній спільноті, для того, щоб всі хто був

причетний в подальшому не змогли уникнути покарання за свої діяння та для швидшого наближення кінцю жахіть, які переживають полонені.

Список використаних джерел:

1. «Про поводження з військовополоненими» : Женевська Конвенція від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 04.10.2024).
2. Treatment of prisoners of war and update on the human rights situation in Ukraine : United Nations Human Rights Office Of The High Commissioner від 01.10.2024 р. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ukraine/2024/Ukraine-OHCHR-40th-periodic-report.pdf (дата звернення: 04.10.2024).
3. Вбивство українських військовополонених на Покровському напрямку : Офіс Генерального прокурора (телеграм-канал). URL: https://t.me/pgo_gov_ua/26457 (дата звернення: 04.10.2024).

Ломако Е.В.
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
Науковий керівник: Луцький Р.П.,
доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила
м. Івано-Франківськ

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Воєнний та надзвичайний стан - це виняткові ситуації, які вимагають від держави вжиття екстрених заходів для захисту населення та забезпечення національної безпеки. Одним із таких заходів є обмеження прав і свобод людини.

Конституція України гарантує права і свободи людини, але також передбачає можливість їх обмеження в умовах воєнного або надзвичайного стану. Закони України "Про правовий режим воєнного стану" та "Про правовий режим надзвичайного стану" деталізують порядок введення, тривалість та умови обмеження прав і свобод.

Воєнний стану в Україні передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Конституція України у ст. 92 закріпила, що виключно законами України визначається правовий режим воєнного стану, рішення про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України Конституція приймає Президент України (ст. 106), а Верховна Рада України протягом двох днів з моменту звернення Президента України має затвердити його укази про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях (ст.85) [2].

Основні питання правового режиму воєнного стану врегульовані спеціальним законом «Про правовий режим воєнного стану», який був прийнятий 12.05.2015 р. Цим Законом також визначено перелік заходів, які застосовуються в умовах воєнного стану. Серед заходів, що можуть запроваджуватись в умовах воєнного стану, і, які обмежують права та свободи людини і громадянина, можна виділити такі, як запровадження трудової повинності для працездатних осіб; примусове відчуження майна, що перебуває у приватній власності, запровадження комендантської години; встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів; перевірка документів в осіб, а в разі потреби проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та

вантажів, службових приміщень і житла громадян; заборона проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів; порушення питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань. встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан; вилучення в окремих громадян електронного комунікаційного обладнання, телевізійної, відео- і аудіоапаратури, комп'ютерів, а також у разі потреби інших технічних засобів зв'язку; заборона громадянам, які перебувають на військовому або спеціальному обліку, змінювати місце проживання (місце перебування) без відповідного дозволу; обмеження проходження альтернативної (невійськової) служби; військово-квартирна повинність для фізичних осіб; евакуація населення в разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони [1].

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL : https: //zakon.rada.gov.ua.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL : https: //zakon.rada.gov. ua /laws/show.

Макушок Д.В.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення життя українців кардинально змінилося. З метою забезпечення обороноздатності країни та захисту населення було введено воєнний стан. Нові умови життя більш загострили старі проблеми, однією з них є торгівля людьми. Бойові дії, окупації, масові руйнування інфраструктури змусили багатьох людей змінити місце проживання, що значно підвищило їх вразливість до експлуатації

Торгівля людьми- це форма сучасного рабства, яка є грубим порушенням прав людини, спрямована на отримання прибутку шляхом використання жінок, дітей та чоловіків [1]. Існують різні форми цього злочину: втягнення у злочинну діяльність, сексуальна експлуатація, усиновлення з метою наживи, залучення в боргову кабалу, використання у порнобізнесі, примусова праця, примусова вагітність, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, продаж дитини, використання у збройних конфліктах, тощо [2]. В

Кримінальному кодексі України стаття 149 передбачає, що злочини, які пов'язані з торгівлею людьми, караються позбавленням волі на строк від 3 до 15 років [3]. Згідно з даними за 2022 рік щорічний прибуток злочинців від торгівлі людьми по всьому світу оцінюється приблизно в 150 мільярдів доларів [4]. Зараз в Україні стало значно складніше протидіяти цим злочинам. Люди все частіше втрачають домівки, сім'ю чи роботу, а хтось просто втрачає віру в подальше життя, тому вони легко піддаються маніпуляціям. Воєнний конфлікт спричинив хаос та масове переміщення населення не лише по країні, а і за кордон, що полегшило злочинцям пошуки жертв. Найпоширенішим простором для зловмисників є соцмережі. Там вони можуть пропонувати вигідну роботу або представлятись благодійними організаціями, що допомагають людям в умовах війни. Якщо ж людина стала жертвою злочину, відповідно до закону України "Про протидію торгівлі людьми", вона має право на допомогу від держави. Держава має надати безкоштовне медичне обстеження та лікування, допомогу у відновленні документів, одноразову матеріальну підтримку, психологічну, соціальну, правову та інші допомоги [5].

Крім того, можна звернутися до Конвенції Ради Європи, яка набула чинності 1 лютого 2008 року. Головне значення Конвенції полягає в тому, що вона зосереджена на допомозі жертвам ти захисту їх прав. Конвенція розглядає торгівлю людьми як серйозне порушення прав людини, її гідності та недоторканості. Це зобов'язує державні органи вживати дієві заходи щодо запобігання такого злочину, захисту жертв та забезпечення належного розслідування. Конвенція створила незалежний механізм для контролю за тим, як її положення виконуються на практиці. Цей механізм, вважається однією з основних переваг Конвенції, він складається з двох складових: Групи експертів з питання протидії торгівлі людьми та Комітету сторін.

У підсумку, торгівля людьми під час воєнного стану становить високу суспільну небезпеку. Нестабільність в країні створює сприятливі умови для діяльності злочинних груп, які експлуатують вразливі категорії населення та використовують їх для виконання злочинних дій. Особливо вразливими є жінки, діти та внутрішньо переміщені особи. Багато людей втрачає основні джерела доходу, що змушує їх шукати нові способи заробітку, часто без розуміння ризиків. Держава має посилити контроль за цими злочинами, суворо карати злочинців та забезпечувати підтримку всім категоріям населення, щоб зменшити ризик їх залучення до злочинної діяльності. Українцям потрібно пристосуватись до нових реалій життя, не піддаватися маніпуляціям, та не боятися звернутися за допомогою до відповідних органів влади.

Список використаних джерел:

1. "Що таке торгівля людьми." *Гаряча лінія з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей.* URL: https://1547.ukc.gov.ua/dovidkova-informatsiya/protydiya-torgivlv-lyudmy/shho-take-torgivlya-lyudmy/

2. Національна соціальна сервісна служба - Пам'ятка про форми торгівлі людьми від 28 липня 2023 року. URL: https://nssu.gov.ua/news/pamiatka-pro-formy-torhivli-liudmy

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III (із змінами, внесеними згідно із Законами України). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

4. Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці: Торгівля людьми – це не міф, це реальність! Через війну Росії проти України зростають ризики торгівлі людьми, від 28 квітня 2022 року. URL: https://smu.dsp.gov.ua/news/torhivlia-liudmy-tse-ne-mif-tse-realnist-cherez-viinu-rosii-proty-ukrainy-zrostaiut-ryzyky-torhivli-liudmy/

5. Закон України: "Про протидію торгівлі людьми» від 31.03.2023 № 3739-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text

Маслова І.О.
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Грабчук О.В.,
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ПОШИРЕНІ ПОМИЛКИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ. ЧИ МОЖНА УНИКНУТИ ПОКАРАННЯ ЧЕРЕЗ НЕДБАЛІСТЬ ПРАВООХОРОНЦІВ?

Кримінально процесуальне право є важливою галуззю у праві в цілому. Кримінальний процес встановлює та визначає порядок проведення слідчих та оперативно розшукових дій, тому правоохоронці мають бути добре ознайомленими з нормами Кримінально процесуального Кодексу [2].

У статті 2 Кримінального процесуального Кодексу визначається, що завданнями кримінального провадження є «захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедур» [1]. Однак правоохоронці, яким надані повноваження здійснювати кримінальні процесуальні дії, допускають помилки під час їх виконання. Нерідко ці помилки призводять до виправдання особи. Як приклад, можна розглядати систематичні виправдувальні вироку Вищого антикорупційного суду. Відповідно до статті 87 Кримінального процесуального кодексу України, «докази отримані з порушенням прав і свобод людини є недопустимими і не беруться судом до уваги» [1]. Так, у разі порушенням слідчим проведення

допиту особи, яка підозрюється у вчинені кримінального порушення, особа може звернутись до суду з приводу порушень його прав і свобод, і докази отримані під час допиту можуть бути визнані недопустимими.

Під помилкою правоохоронців слід розуміти дію чи бездіяльність уповноваженого суб'єкта під час здійснення кримінальних процесуальних дій, що в результаті призводить до порушення прав та законних інтересів учасників кримінального процесу [2]. Варто зазначити, що на виникнення даних помилок впливають деякі фактори:

1) наявні прогалини у законодавстві – норми Кримінального процесуального Кодексу України можуть суперечити одна одній або бути недостатньо чітко викладені, що призводить до того, що правоохоронець може діяти на власний розсуд. Це призводить до свавілля зі сторони правоохоронців, що тягне за собою порушення прав і законних інтересів учасників кримінального процесу, внаслідок чого зібрані докази визнаються недопустимими. Також це дає можливість особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, зловживати даними нормами за для уникнення відповідальності;

2) перенавантаження правоохоронців – з огляду на статистику 2019 року у Національній поліції було зареєстровано 335 тисяч кримінальних проваджень, з яких – 164 тисячі розкрито, тобто у слідчого, який працює у великому місті, приблизна завантаженість 300 кримінальних проваджень [3]. З цього можна зробити висновок, через велике перевантаження слідчого, правоохоронці можуть пропускатись строки вчинення процесуальних дій, недосконало їх проводити та не в повній мірі бути ознайомленими з тонкощами конкретного кримінального провадження;

3) недостатній рівень компетенції, знань та службових навичок – через брак кадрів до роботи залучають молодих спеціалістів без досвіду роботи та практичних знань;

4) недостатність фінансування та технічного забезпечення – відсутність необхідних засобів для проведення слідчих дій, досліджень тощо, а також застаріле обладнання, що не дає 100% точного і конкретного результату [4].

Дані причини породжують основні помилки під час проведення кримінальних процесуальних дій: допуск слідчого свавілля, неправильна кримінальна правова кваліфікація правопорушення, недопустимість доказів, недотримання строків слідчими, порушення вимог здійснення процесуальних дій, даний перелік не є вичерпним. Тому постає питання: чи може недбалість правоохоронця допомогти правопорушнику уникнути відповідальності?

Варто пам'ятати, що слідчі, прокурори, судді та інші учасники кримінального процесу несуть велику відповідальність. Однак помилки, які вони допустять під час своєї роботи, можуть призвести до того, що винуватець скористується ними та уникне покарання.

Отже, можемо стверджувати, що є багато факторів, які впливають на виникнення помилок слідчих та правоохоронців. Перелік цих помилок не є вичерпним. Внаслідок помилок та недбалості правоохоронців особа може уникнути покарання, зокрема через порушення її прав і законних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 12.04.2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17 (дата звернення: 30.09.2024)

2. Колода А.А. Причини допущення слідчим помилок у кримінальному провадженні. Нове українське право. 2022. Вип. 1. С. 202-207. URL: https://doi.org/10.51989/NUL.2022.1.31 (дата звернення: 30.09.2024)

3. Нацполіція: У мегаполісах у середньому один слідчий поліції розслідує 300 кримінальних проваджень. 24 травня 2019. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/nacpoliciya-u-megapolisah-u-serednomu-odin-slidchij-policiyi-rozsliduye-300-kriminalnih-provadzhen (дата звернення: 30.09.2024)

4. Пікінер В.О. Помилки в застосуванні криміналістичних знань. Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки: збірник тез Податкового конгресу (м. Ірпінь, 12 грудня 2020 р.). Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. С.85-91. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37319/1/ZbirnukPodatkovyi_kongres%20tesa%203.pdf#page=85 (дата звернення: 30.09.2024)

Новаківська О.В.
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
Науковий керівник: Луцький Р.П.,
доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила
м. Івано-Франківськ

ВРАХУВАННЯ ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ НА ПРАВОПОРЯДОК ТА ПРАВОВУ КУЛЬТУРУ

Соціальні мережі перетворилися на ключову платформу комунікації у XXI столітті. Вони впливають на всі сфери людської діяльності, включно з правоохоронною. За словами українського соціолога Ірини Бекешкіної, «соціальні мережі стали новою формою публічного простору, де інституції влади, включно з правоохоронними органами, повинні діяти на рівні з громадянами». Це означає, що правоохоронні органи повинні активно використовувати соціальні мережі для моніторингу суспільних настроїв, запобігання злочинності та формування довіри до своєї діяльності [1; с.52-53].

Правоохоронні органи дедалі частіше використовують соціальні мережі для розслідування злочинів. За словами професора кафедри кримінального права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого Олега Мартиненко: «Соціальні мережі надають важливі докази, які допомагають ідентифікувати злочинців і збирати докази їхньої діяльності». Відтак, платформи, такі як Facebook або Instagram, можуть слугувати джерелом фотографій, відео або дописів, що підтверджують причетність осіб до злочинної діяльності [2].

Соціальні мережі дозволяють правоохоронним органам моніторити зміни

в громадській думці та передбачати можливі соціальні конфлікти. Український політолог Михайло Басараб зазначив, що «моніторинг соціальних мереж може служити інструментом для визначення громадських настроїв та потенційних конфліктних точок». Це допомагає правоохоронцям прогнозувати масові протести або заворушення і вчасно реагувати на них, запобігаючи конфліктам [3].

Соціальні мережі також використовуються для профілактики злочинів. Правоохоронні органи можуть аналізувати поведінку користувачів і виявляти ознаки радикалізації, погроз чи іншої небезпечної активності. Відомий український кіберексперт Олександр Федієнко підкреслив, що «аналіз поведінки в соціальних мережах може допомогти ідентифікувати потенційних злочинців на ранніх стадіях і запобігти злочинам». Таким чином, мережі допомагають запобігати тероризму, кібератакам та іншим видам злочинів [4].

Соціальні мережі виступають як платформа для комунікації між правоохоронними органами та громадянами. Це підвищує прозорість їхньої діяльності та сприяє формуванню довіри. Начальник Департаменту комунікації Національної поліції України Ярослав Тракало зазначив: «Активна присутність поліції в соціальних мережах дозволяє швидко інформувати громадян про розслідування, успіхи та загальні питання безпеки, що позитивно впливає на імідж поліції». Соціальні мережі також використовуються для надання важливої інформації про злочини, зниклих людей або небезпечні ситуації [5].

Незважаючи на переваги, існують також певні ризики. Соціальні мережі можуть стати джерелом поширення дезінформації, що ускладнює роботу правоохоронних органів. Український експерт з інформаційної безпеки Віктор Жора заявив: «Соціальні мережі можуть стати полем для маніпуляцій і фейкових новин, які здатні дезорієнтувати правоохоронців і відволікати від реальних загроз». Це створює додаткові виклики для правоохоронців, які повинні ретельно перевіряти інформацію, отриману з мереж.

У зв'язку з поширенням інтернету та соціальних платформ, зросла й кількість кіберзлочинів. За даними Олексія Ткачука, експерта з цифрових технологій: «Соціальні мережі стали ключовим середовищем для кіберзлочинців, від шахрайства до розповсюдження шкідливого програмного забезпечення». Правоохоронні органи мають використовувати соціальні мережі для боротьби з кіберзлочинністю, зокрема шляхом відстеження кіберзлочинців і їхніх схем [6].

Соціальні мережі також використовуються для проведення інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення громадської обізнаності щодо злочинності та методів захисту. За словами юриста та правозахисника Тараса Шевченка, «правоохоронні органи повинні використовувати соціальні мережі для просвітницьких кампаній, що сприяють протидії фейковій інформації». Інформування громадян через соціальні платформи знижує рівень паніки та сприяє підвищенню безпеки.

Платформи соціальних мереж можуть використовуватися для підвищення рівня правової обізнаності серед населення. Українська правозахисниця Олександра Матвійчук зазначила: «Правова освіта через соціальні мережі досягає широкого кола людей, допомагаючи зрозуміти їхні права та обов'язки перед законом». Це підвищує загальну правову культуру

населення та знижує кількість правопорушень завдяки розумінню законів і прав людини [3].

Боротьба з корупцією є одним з основних викликів для українського суспільства, і соціальні мережі відіграють у цьому ключову роль. Як підкреслює український антикорупційний активіст Віталій Шабунін: «Соціальні мережі відкривають шлях для викриття корупції через публікацію розслідувань та залучення громадськості до контролю за діями влади». Завдяки цьому громадяни можуть дізнаватися про факти зловживань та вимагати справедливості, роблячи владу підзвітною.

Соціальні мережі надають платформу для відстоювання прав людини та привернення уваги до порушень. Як зазначає українська правозахисниця Людмила Денісова: «Соціальні мережі є важливим інструментом для негайного реагування на порушення прав людини, зокрема в умовах конфліктів». Через швидке поширення інформації активісти можуть вчасно інформувати міжнародну спільноту про загрози, що дозволяє оперативно вживати заходи.

Соціальні платформи допомагають організовувати міжнародну співпрацю між правоохоронними органами різних країн. Український кримінолог Андрій Козаченко зазначив: «Соціальні мережі полегшують обмін інформацією між правоохоронними структурами різних держав, що є особливо важливим у боротьбі з міжнародною злочинністю». Це сприяє більш швидкому та ефективному реагуванню на загрози [2; с. 52].

Відповідно до сучасних тенденцій, соціальні мережі мають значний вплив на роботу правоохоронних органів. Вони стають важливим інструментом для розслідувань, моніторингу суспільних настроїв та формування громадської думки. Використання соціальних мереж у правоохоронній діяльності покращує ефективність правоохоронців, підвищує рівень довіри з боку населення та сприяє міжнародній співпраці у боротьбі зі злочинністю.

Список використаних джерел:

1. Бекешкіна Ірина. «Соціальні мережі як новий публічний простір». Київ: Інститут соціології НАН України, 2020. 254 с.
2. Мартиненко Олег. «Соціальні мережі в розслідуванні злочинів». Харків: Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2019. 123 с.
3. Басараб Михайло. «Громадські настрої та прогнозування конфліктів у соціальних мережах». Львів: Центр політичного аналізу, 2021. 216 с.
4. Федієнко Олександр. «Аналіз поведінки в соціальних мережах для запобігання злочинам». Київ: Інститут кібербезпеки України, 2020. 341 с.
5. Тракало Ярослав. «Роль соціальних мереж у формуванні довіри до правоохоронних органів». Київ: Національна поліція України, 2022. 327 с.
6. Ткачук Олексій. «Кіберзлочинність у соціальних мережах». Харків: Центр цифрових технологій, 2022. 235 с.

Охріменко В.А.
Київський національний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Мельниченко Р.В.,

кандидат юридичних наук, завідувач кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ

ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні наша реальність – це війна. Сьогодні наша реальність – це боротьба за життя громадян та свободу України, її захист від агресора, який щоденно вчиняє найжорстокіші злочини. Ми, українці, як ніхто, на жаль, знаємо, що таке повітряна тривога, ракети та укриття. Та чи знаємо та пам'ятаємо ми свої права та свободи під час воєнного стану? Для початку треба пригадати, що таке воєнний стан. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеку державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовій адміністрації та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози. Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, Закон України про правовий режим воєнного стану та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні чи в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України. Частина друга статті 64 Конституції України говорить, що права і свободи громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Проте в умовах воєнного чи надзвичайного стану все ж таки можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дій цих обмежень. Ці певні обмеження передбачені статтями, а саме:30, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 53. Мова йде про недоторканність житла, про таємницю листування, телефонних розмов та іншої кореспонденції, про невтручання в особисте і сімейне життя. Наприклад, іноді наші телефонні розмови прослуховуються, а на блокпостах ці розмови взагалі заборонені. Але не слід забувати, що це все робиться лише задля нашої безпеки. Може бути обмеження права щодо перебування на території України та право залишати її. Зараз це дуже гостре питання та навіть скоріше конфлікт в нашій державі. Адже військовозобов'язаним чоловікам від 18-60 років виїзд заборонений. Іноді може обмежуватися право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань. Щодо права брати участь у всеукраїнських чи місцевих референдумах теж є свої нюанси. Безпосередньою і головною причиною цих обмежень є те, що такі заходи заборонені з багатьох своїх особливих причин. Бувають випадки, коли обмежується право на те, щоб мирно збиратися та без зброї проводити мітинги, збори та демонстрації. До цього списку ще входить право приватної власності та підприємницької діяльності. Стаття 41 Конституції України прописує, що примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом та допускається лише в умовах воєнного та надзвичайного стану і, звичайно, з повним відшкодуванням їх вартості. Досить цікава стаття 43, яка говорить,

що кожен має право на працю, на її безпечні та здорові умови та заробітну плату. Якщо ми повернемося в 24 лютого 2022 року та пригадаймо перші місяці нашого інакшого життя, то згадаємо ті обмеження цієї статті, з якими нам довелося зіткнутися. Наприклад, багато хто був змушений не ходити або навіть і покинути свою роботу, затримували чи й не виплачували взагалі заробітну плату. Але це було зумовлено воєнним станом та особистими обставинами(обстріли, робота знаходиться в зоні бойових дій чи на тимчасово окупованій території). На жаль, ця проблема досі залишається актуальною. І заключає цей список стаття 53, яка стосується безпосередньо всіх нас, адже вона говорить про право на освіту. Загалом, держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Але ми є тими учасниками, на які ці обмеження поширюються. Під час повномасштабного вторгнення навчальний процес був вимушено тимчасово призупинитися. Ми та викладачі опанували нові додатки та проведення online-занять. Сьогодні наше навчання досі переривається повітряними тривогами та спусками в укриття. Варто згадати ще про загальновідомі обмеження, такі як: комендантська година, мобілізація, свобода пересування, примусове поселення, перевірка документів та огляд речей. Та знову ж не слід забувати, що це вимушені обставини та реальність сьогодення. Однак є те, на що ми маємо права і свободи завжди, незважаючи ні на жодні обставини. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції. Розглянемо їх детальніше. Отож, по-перше, громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками. По-друге, громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами. По-третє, кожна людина має невід'ємне право на життя. Це право зараз як ніколи актуальне. Адже саме це право намагаються відібрати в нас вороги-сусіди. І лише ми можемо зупинити це кровопролиття і відстояти і зберегти наше майбутнє. Кожен має право на повагу до його гідності. Гідність людини , безперечно, є однією із основоположних цінностей. Порушення цього уставу неприпустиме за жодних умов. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Ми маємо право на свободу та особисту недоторканність. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади , органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати структуровану відповідь у встановлений законом строк. Кожен має право на житло. Адже держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду. Ми – діти – також рівні у своїх правах незалежно від

походження, а також від того, народжені в шлюбі чи поза ним. Говорячи про це, то сім'я, дитинство, материнство і батьківство також охороняються державою. За статею 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом.. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень. Ми маємо право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безкоштовно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Ніхто з нас не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази. Ці перечислені мною вище права в жодному разі не можуть бути обмежені навіть під час воєнного стану. І ми повинні їх знати, адже як ми можемо захищати себе, не володіючи цими необхідними знаннями. Ще б я хотіла трішки зачепити тему стосовно правового статусу іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав, адже вони також є частиною нашого суспільства. Їх права під час воєнного стану визначаються виключно Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Таким чином, можна прийти до висновку, що нюанси та винятки все одно є і навіть під час воєнного стану деякі обмеження, про які я вже згадувала, можуть бути застосовані. Однак ми повинні пам'ятати про наші незмінні свободи. У разі їх порушення, ми маємо звертатися до відповідних органів та захищати себе чи інших людей. Адже без забезпечення і гарантування наших прав і свобод є неможливим існування людини і держави в демократичному правовому колі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України – Розділ ІІ.

Панасюк В.О.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Наразі в Україні за останній рік значно збільшилися випадки домашнього насильства. Згідно з офіційними джерелами інформації, на 36% побільшало випадків домашнього насилля в Україні за 2024 рік 1 521 кримінальних проваджень згідно статті 126-1 Кримінального кодексу України «Домашнє насильство» було зареєстровано за перших 5 місяців 2024 року за даними Офісу Генпрокурора. Кількість таких випадків стабільно росте, а відсоток справ, які доходять до суду, різко впав цього року[1].

За минулий рік кількість випадків домашнього насильства зросла орієнтовно на 20% порівняно з 2022 роком (всього складено близько 150 тис. адміністративних протоколів). Водночас за три місяці цього року кількість громадян, які вчинили домашнє насильство, порівняно з аналогічним періодом 2023 року збільшилася на 14,2% (26 733 – 2023 року й 30 529 – 2024-го).

Тільки за січень 2024 року в Україні зареєстрували рекордну кількість справ про домашнє насильство. Загалом протягом першого місяця року було зареєстровано 435 справ про домашнє насильство, що майже вдвічі більше ніж у січні минулого року. За даними аналітиків, кількість справ щодо домашнього насильства зростає рік до року – виключенням став лише перший рік повномасштабного вторгнення[1].

На мою думку, причиною такого стрімкого розвитку випадків домашнього насильства є саме воєнні дії на території України, оскільки багато військовослужбовців після перебування на фронті отримали негативні психологічні наслідки, про що свідчать офіційні джерела інформації.

За статистикою психологічні втрати української армії за час війни становить приблизно 93%. Тобто, усі вони потребують «висококваліфікованої психологічної допомоги». Близько 500 ветеранів війни після повернення покінчили життя самогубством. Після повернення з місць проведення бойових дій бійці страждають від різноманітних психологічних травм, часто навіть не усвідомлюючи, що з ними відбувається і не надаючи цьому уваги[2].

Оскільки військові дії супроводжуються насильством та вбивствами, якщо подивитися під іншим кутом, то можна дійти висновку, що військовослужбовці теж є жертвами психологічного та фізичного насильства. Отже військовослужбовці теж потребують допомоги.

Для того, щоб протидіяти подальшому розвитку домашнього насильства, необхідно звернути на найголовніший аспект, а саме на психічний стан насильника та жертва. Обом суб'єктам необхідна психологічна допомога.

Психологічна підтримка. Людина, яка зазнала насильства, потребує психологічної допомоги. Самостійно впоратися з наслідками завданої кривди дуже важко. Краще, коли така допомога надається в два етапи:

Екстрена: при гострій травмі насильства або посттравматичному стресі. Це може бути дзвінок на телефон довіри, індивідуальна консультація психолога.

Тривала підтримка та реабілітація. Процес психологічного одужання потребує багато часу та зусиль. В психотерапії застосовуються різні методи, в тому числі групи підтримки, залучення волонтерів.

Психологічну підтримку постраждалим від насильства надають благодійні організації, психологічні служби, державні служби. Наприклад, служба Аврора, де особи, що зазнали насильства, зокрема сексуального, внаслідок війни, можуть отримати безкоштовні консультації спеціалістів та необхідну поміч[2].

Також, для протидії домашнього насильства, навіть на початку незначного конфлікту треба одразу знайти компроміс, а у разі відсутності компромісу звернутися до сімейного психолога.

Зазвичай люди не звертаються до сімейного психолога через вартість сеансу, оскільки в деяких верств населення немає такої фінансової можливості.

На мою думку, для покращення сімейного добробуту українців необхідно запровадити обов'язково до виконання два рази на рік відвідувати психолога. Це сприятиме покращенню психологічного здоров'я , а також зменшить кількість розлучень, що можливо сприятиме покращенню демографічної кризи в Україні, а найголовніше зменшить випадки домашнього насильства.

Список використаних джерел:

1. Opendatabot. На 36% побільшало випадків домашнього насилля в Україні за 2024 рік – Опендатабот. Опендатабот. URL: https://opendatabot.ua/analytics/domestic-violence-2024-5 (дата звернення: 28.09.2024).

2. Основні психологічні проблеми, які виникають у військовослужбовців після перебування на війні. Nova. URL: https://nova.net.ua/osnovni-psykholohichni-problemy-iaki-vynykaiut-u-viiskovosluzhbovtsiv-pislia-perebuvannia-na-viini/(дата звернення: 28.09.2024).

Полівецька У.П.
Заклад вищої «Університет Короля Данила»
Науковий керівник: Луцький Р.П.,
доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила
м. Івано-Франківськ

ГЛОБАЛЬНИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ЯК КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА КОНЦЕПЦІЯ

Глобальний конституціоналізм – це концепція, яка вивчає питання обмеження влади та забезпечення прав людини на міжнародному рівні, зокрема через механізми міжнародного права. Основні принципи: принцип верховенства права, захисту прав людини та забезпечення демократичного врядування є центральними елементами глобального конституціалізму. Взаємозв'язок між міжнародним і національним правом для забезпечення їх гармонії та узгодження. **Глобальний конституціоналізм** є важливою концепцією в сучасному світі, де глобалізація, інтеграція економік, розвиток міжнародних організацій і зростаюча взаємозалежність держав створюють нові виклики для національних правових систем. Його основна ідея полягає в тому, що конституційні принципи – такі як верховенство права, поділ влади, захист прав людини та демократична легітимність – мають поширюватися за межі державних кордонів і застосовуватися в міжнародних відносинах.

Багаторівневий конституціоналізм, а також глобальний конституціоналізм можуть зіштовхнутися із різноманітними проблемами доктринального і практичного характеру. Які ж проблеми існують? Звичайно, передусім, йдеться про ключове питання: чи відмовляться держави від свого суверенітету? Як реформувати чинну систему із ООН і Радою Безпеки? І чи не створимо ми нового Левіафана, який не буде нікому підконтрольним? Тобто йдеться про питання демократії і обмеження влади, верховенства права і в кінцевому рахунку прав людини, який глобальний конституціоналізм покликати захищати. Як до речі цей новий конституціоналізм має взагалі виглядати ?Які ще недоліки глобального конституціоналізму? Як це не дивно, вони пов'язані із ідеєю універсальності прав, до якої апелює глобальний конституціоналізм. Якою мала би бути глобальна конституція в аспекті каталогу прав людини? Чи можливий універсалізм щодо прав? З одного боку, так, адже нинішні міжнародні документа (декларації, пакти) виходять саме з ідеї універсальності. Тому питання наступне:чи можливий світ без національних держав і чи здатен він виробити універсальні права? Навіть якщо це вийде, чи буде така модель ефективною? Питання риторичне. З іншого боку, сам універсалізм прав як концепт зустрічає багато опонентів з різних боків», - висловився Берченко Г.В.[2 с.20-21]

Сучасна наука конституційного права України перебуває на новому етапі свого розвитку після конституційного конфлікту, що був обумовлений резонансним Рішенням Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020

року N° 13-р/2020 щодо діяльності антикорупційних органів. На міжнародній арені у період з 2006 по 2010 роки предметними були конституційні конфлікти між Президентом України та Кабінетом Міністрів України, з 2010 по 2015 роки - між Президентом України та Верховною Радою України, а період з 2015 року по теперішній час ознаменувався «істеричним надривом» відносин між Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та Конституційним Судом України. Зазначена ситуація із реалізацією конституційного контролю в Україні сама стала об'єктом контролю зарубіжних держав та міжнародних інституцій. Якщо говорити за ситуацію в Україні, Єлизавета Львова поділилася -«На нашу думку, зараз вдається вельми проблематичним зробити характеристику сучасного конституціоналізму в Україні. З цього приводу варто врахувати об'єктивну та конструктивну необхідність наукового аналізу проблем конституціоналізму як державно-правової практики під впливом євроінтеграційних та глобалізаційних процесів. Вбачається необхідною також розробка понятійного апарату сучасного конституціоналізму в Україні в умовах глобальної пандемії COVID-19. Отже, виникає гостра потреба побудови моделі комунікативних відносин між держава-ми, міжнародними організаціями, органами публічної влади, громадськістю та окремими індивідами. У цьому контексті ідеологія глобального конституціоналізму відіграє суттєву та інструментально-технологічну роль у вирішенні протиріч між суспільними системами демократичних держав. Предметом дослідження в рамках теорії глобального конституціоналізму, що формується, є соціальні цінності та система їх забезпечення на міждержавному та національному рівнях! На своєчасність, актуальність та контекстуальність формування, появи та дії теорії глобального конституціоналізму вказує специфіка норм сучасного міжнародного права, що інколи мають лише декларативний характер та не завжди мають можливість встановлювати загальнообов'язкові правила поведінки держав?Розширення кола учасників міжнародних правовідносин поставило та об'єктивувало необхідність нормативного закріплення таких умов співробітництва, за яких будуть досягнуті цілі народо- та природозбереження з урахуванням позицій усіх заінтересованих сторін. На нашу думку, глобальний конституціоналізм можна визначити як ідеологію та винятковий міждисциплінарний експериментальний підхід, що базується на правовій реальності та складається з двох блоків, які містять: 1) загальне визначення конституціоналізму; 2) найважливішу стратегічно-логістичну прив'язку до глобальності світу та процесів глобалізації.З огляду на кризу формування, визначення і застосування механізму пошуку та реалізації глобального консенсусу, наприклад, з питань перетинання державних кордонів в умовах пандемії, проблематика співвідношення глобального конституціоналізму та муніципалізму потребує більш повного розкриття. Глобальна криза, що пов'язана із розповсюдженням вірусної інфекції COVID-19, призвела не тільки до дисфункції, а й до деструкції муніципалізму через те, що компетенція органів місцевого самоврядування в Україні щодо формування, створення та використання матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування, а точніше питання стабільного існування та належного функціонування територіальних громад стало їх внутрішнім питанням, оскільки кожна громада має власну свободу щодо підписання угод

міжнародного партнерства з іноземними державами та донорськими організаціями. Отже, в умовах конфліктних проявів екстремальної невизначеності розвитку держав світу можна стверджувати про об'єктивацію актуалізації формування щодо державної підтримки розвитку муніципального права та вивчення його позитивного досвіду. Легітимація муніципального права є головною серед функцій глобального конституціоналізму, оскільки на глобальному рівні узгодження різноманітних воль індивідів, соціальних груп, інституцій (особливо в умовах карантину) зароджується на локальному рівні соціуму в рамках територіальних громад, в умовах місцевого самоврядування в ординарному і екстраординарному стані повсякденності, а вже потім гарантується правомірною поведінкою держав, які поважають, виконують, охороняють, захищають, гарантують виконання норм і принципів національного та міжнародного права та в подальшому здійснюють вплив на процес здійснення глобальної влади, який можливий лише шляхом легітимних скоординованих дій держав-учасниць (сторін) міжнародних міждержавних багатосторонніх угод.Варто погодитись із науковцями щодо необхідності вирішення нагальних проблем публічного управління на рівні місцевого самоврядування, а саме: «…а) визнати принцип субсидіарності як засаду поділу влади по вертикалі та засаду інститутів громадянського суспільства, які передбачають їх вільну ініціативу , самоорганізацію та саморегулювання, .. г) ввести інститут муніципальних омбудсменів, д) ввести інститут конституційної скарги про захист прав місцевого самоврядування».Крім того, треба створити передумови для формування стабільної системи конституційного законодавства України з урахуванням прогресивних настанов теорій правотворчості та правозастосування. Такою необхідною передумовою вбачається необхідність прийняття Верховної Радою України законопроєктів «Про конституційну процедуру» за № 4533 від 21 грудня 2020 року та «Про правотворчу діяльність в Україні» за № 1165-202.[1 с.170-172]

Переваги глобального конституціоналізму: 1.Захист прав людини на глобальному рівні: Однією з ключових переваг є створення механізмів для захисту прав людини у всіх куточках світу. Міжнародні суди, наприклад, Міжнародний кримінальний суд (МКС), стають важливими інструментами для забезпечення справедливості там, де національні суди не можуть або не хочуть цього робити. 2.Уніфікація правових норм: Глобальний конституціоналізм може сприяти розвитку універсальних стандартів у галузях, таких як міжнародна торгівля, екологічне право, міжнародна безпека. Це забезпечує стабільність і передбачуваність для держав і корпорацій. 3.Міжнародне правосуддя: Концепція глобального конституціоналізму дозволяє створювати механізми для вирішення міжнародних суперечок, що може зменшити ймовірність збройних конфліктів. Крім того, це надає можливість притягнути до відповідальності диктаторів та порушників прав людини.

«Сучасний український конституціоналізм відповідає в цілому сучасним об'єктивним умовам розвитку України, а також завданням демократичних перетворень соціально-політичних інститутів і визначається за окремими

характеристиками.По-перше,спадкоємністю ідеалів ліберального конституціоналізму, в основі якого лежить теза щодо обмеження влади

держави та максимально можливої в організованому соціумі свободи людини. По-друге, сутність конституціоналізму проявляється не стільки в формальному закріпленні системи юридичних норм, скільки в наявності дієвого та ефективного механізму забезпечення політико-правових перетворень. По-третє, система конституціоналізму цілеспрямована, тобто її створення і функціонування зумовлені остаточною метою - прагненням обмеження (самообмеження) публічної влади на користь прав та інтересів особи для досягнення (визнання, забезпечення та захисту) конституційно-правової свободи людини на основі низки конституційних засобів, серед яких виділяємо такі: інститут правових заборон у конституційному праві, механізм «стримувань і противаг», інститут громадянського суспільства та інститути безпосередньої демократії конституційного правосуддя. По-четверте , конституційно-правова свобода як мета сучасного конституціоналізму є можливою за умови існування громадянського суспільства передусім тому, що саме воно насправді здатне обмежити публічну владу в інтересах людини з метою забезпечення свободи людини. По-п'яте, український конституціоналізм спрямований на забезпечення реалізації та захисту закріплених у конституційному законодавстві принципів конституціоналізму: верховенства права, демократії , конституційної

законності пріоритету прав людини перед іншими соціальними цінностями та інтересами»,—зазначив І. Гордієнко [3 с.4]

Глобальний конституціоналізм є перспективним напрямком для розвитку міжнародного права. Він пропонує бачення більш справедливого та стійкого світу, де права людини захищені не лише в межах національних кордонів, а й на глобальному рівні. Однак його реалізація залежить від готовності держав до співпраці та створення механізмів для вирішення конфліктів між національними та міжнародними інтересами.Перспективним кроком може бути розвиток регіональних правових систем (наприклад, Європейський Союз), які можуть стати прикладом для створення більш широких правових структур на глобальному рівні. У той же час, розвиток глобального конституціоналізму вимагає відкритого діалогу між державами та міжнародними організаціями, з повагою до культурної та правової різноманітності.Таким чином, глобальний конституціоналізм — це не лише ідея, але й практичний виклик для міжнародного співтовариства, яке шукає баланс між національним суверенітетом і глобальними стандартами справедливості.

Список використаних джерел:

1. Львова Є. Щодо питання про актуальність дослідження концепту «Глобальний конституціоналізм » RES IPSA LOQUITUR. Збірник матеріалів і тез науково-практичних заходів конституційного тижня , Київ 2021. С.170-172 URL:https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirka_tom_2_25_rokiv.pdf

2. Берченко Г.В. Глобальний конституціоналізм : поняття і перспективи. С.20-21.URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19762/1/Berchenko_19-21.pdf

3. Гордієнко І.Л. Конституціоналізм як режим правового обмеження державної влади , Національна академія внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України , С.4 URL: https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/50ef2850-0645-4afe-872d-8431216954c2/content

Потороча О.Д.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Корягіна А.М.,
кандидат юридичних наук., доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ

Збройний конфлікт на території України, що розпочався у 2014 році та ескалувався у 2022 році, спричинив серйозні порушення основних норм міжнародного гуманітарного права та прав людини. Серед найбільш тяжких злочинів – навмисні вбивства цивільних осіб, катування, сексуальне насильство та знищення важливої інфраструктури.

Ефективне правосуддя у справах міжнародних злочинів є важливою умовою забезпечення верховенства права, відновлення справедливості для постраждалих і запобігання повторенню подібних злочинів у майбутньому. Україна, як учасник міжнародної спільноти, зобов'язана виконувати свої обов'язки у сфері захисту прав людини і дотримання міжнародного гуманітарного права, що вимагає активної співпраці з міжнародними установами та організаціями.

Система правосуддя України стикається з низкою проблем у процесі розслідування та притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні воєнних злочинів. Основні труднощі стосуються збирання доказів у зонах бойових дій.

Воєнні злочини – серйозні порушення міжнародного гуманітарного права (порушення законів і звичаїв війни), за вчинення яких передбачена кримінальна відповідальність фізичних осіб на національному та міжнародному рівнях. Воєнні злочини є одним із видів міжнародних злочинів поряд із злочином агресії, злочинами проти людяності та геноцидом. Міжнародне право встановлює особисту відповідальність за воєнні злочини та командну. [1]

Українське законодавство не містить поняття «воєнний злочин», але попри це, деякі з тих злочинів, що передбачені ККУ, є саме воєнними, а не військовими, а саме:

- насильство над населенням у районі воєнних дій; [2]
- погане поводження з військовополоненими; [2]
- мародерство; [2]

- незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання ними; [2]

Особа, яка вчинила ці злочини, може бути засуджена на національному рівні українським судом.

Процедура притягнення до кримінальної відповідальності виглядає наступним чином:

Першим етапом є фіксація воєнних злочинів. Фіксацією займаються військові, правоохоронні органи, міжнародні організації та неурядові структури. Цей етап є важливим для документування доказів, що є основою для розслідування. [4]

Другим етапом є досудове розслідування. На національному рівні воєнні злочини розслідують Нацполіція, СБУ, ДБР, НАБУ. Процесуальне керівництво здійснює Офіс Генпрокурора. Але на міжнародному рівні головним органом, який займається розслідуванням воєнних злочинів, є Міжнародний кримінальний суд. Інтереси українців у МКС відстоюють офіс Генпрокурора та Міністерство закордонних справ. [4]

Третім етапом є кримінальне переслідування злочинців на національному рівні, що здійснюється прокуратурою, яка відкриває кримінальні справи проти осіб, відповідальних за ці злочини. Однією з ключових характеристик воєнних злочинів є те, що вони не підлягають строку давності. Це означає, що винних осіб можна притягнути до відповідальності навіть через тривалий час після вчинення злочину. [4]

Четвертим етапом є судовий розгляд. Основна частина воєнних злочинів в Україні розглядається за Кримінальним законодавством та міжнародними нормами. Справа розглядається судом у загальному порядку: збір доказів, свідчення свідків, судові засідання. Суд забезпечує права обвинувачених на захист та дотримання всіх процесуальних гарантій. [4]

Міжнародний кримінальний суд може зосередитись лише на тих справах, які стосуються найвищих військових чи політичних посадовців. [3]

Тож, Система правосуддя стикається з труднощами в адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів, а також із фіксацією доказів у зоні бойових дій.

Україна, як учасник міжнародної спільноти, зобов'язана забезпечити притягнення винних до відповідальності через ефективне правосуддя. Тому, існує необхідність адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів. Для забезпечення ефективного правосуддя необхідно створити стійку та незалежну судову систему, здатну розглядати справи про міжнародні злочини у відповідності до принципів справедливості та неупередженості.

Список використаних джерел:

1. Що таке воєнний та військовий злочин. Відповідальність |ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209975_shcho-take-vonniy-ta-vyskoviy-zlochin-vdpovdalnst (дата звернення: 01.10.2024р.)

2. Кримінальний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 01.10.2024р.)

3. Механізми_судового_розгляду_справ_про_воєнні_злочини_13_09.pdf.

URL: https://drive.google.com/file/d/1DDBWyx6kDTpCJ1Jcf2VKxgWMf8n_yGQA/view?usp=sharing (дата звернення: 01.10.2024р.)

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 01.10.2024р.)

Пригара М.В.
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
Науковий керівник: Луцький Р. П.,
доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила
м. Івано-Франківськ

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Україна стоїть на порозі відзначення 28-річчя прийняття Конституції України. Реалізація Основного Закону та внесення змін до нього неодноразово викликали проблеми і навіть конституційні кризи, які є і були складовими загальної суспільної кризи в Україні. Оновлення та вдосконалення Основного Закону України € нагальною стратегічною проблемою сучасного конституційного розвитку країни.

Конституція 1996 року відіграла позитивну роль у розвитку національного державотворення, визначила базові інституційні засади і принципи, утвердила політико-правові механізми існування Української держави.

Основний Закон України проголосив її суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, визначив людину найвищою соціальною цінністю, закріпив верховенство права, принцип поділу влади, засади парламентаризму, місцеве самоврядування, основні міжнародні стандарти прав людини, утвердив визнані в усьому світі принципи та юридичні механізми народовладдя, створив конституційно-правові передумови для подальшого розвитку держави | суспільства.

Конституція України втілила основні напрацювання та здобутки вітчизняного та європейського конституціоналізму. Разом з тим гостра політична боротьба, що передувала прийняттю Конституції (нагадаю, що це була одна із причин прийняття Конституції в Україні чи не найпізніше з усіх пострадянських держав), відсутність сталого національного досвіду творення, запозичення низки положень із Конституції V Республіки Франції (яка є президентською республікою) зумовили половинчастість та компромісність

Конституції України 1996 року. Основний Закон не вирішив усіх проблем переходу від посттоталітаризму до демократії [1].

Розмови про «зміни – оновлення – прийняття нової конституції» тривають досі. Про це говорять політики, особливо в передвиборчий період, зазначаючи, що головні біди нашої держави буде вирішено саме в такий спосіб. Єдине, про що не говорить кожен з них, – спосіб, у який буде напрацьовано та прийнято новий образ конституції, а головне, яка роль у цьому процесі відведена народу України.

28 червня 1996 року на п'ятій сесії Верховної Ради України була прийнята Конституція України. Чотири роки по тому, у 2000 році була перша спроба її змінити через всеукраїнський референдум. Тоді розглядались питання надання Президенту України права розпуску Верховної Ради України, зменшення її складу з 450 до 300 депутатів, позбавлення їх недоторканостей та перехід на модель двопалатного парламенту. Щонайменше 82% громадян, які взяли участь у голосуванні, підтримали усі чотири пропозиції змін. Однак Верховною Радою України ці зміни імплементовано не було, хоч Конституційний суд України і підтвердив остаточність рішень референдуму, а їхню силу прирівняв до сили Закону, що не потребує жодних узгоджень [2].

Актуальним питанням сучасного конституційного процесу в Україні є вирішення питання про реальне забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Попри широку номенклатуру закріплених у чинній Конституції прав і свобод людини переважна їх більшість є декларативними, які не підкріплюються практикою розвитку відповідних правовідносин. Утім головна проблема у цьому сенсі полягає не в тому, що держава не виконує свої конституційні зобов'язання, а в тому, що конституцією не передбачено конкретних юридичних механізмів, які не лише змушували б забезпечувати права людини, а й надавали б людині можливість ефективно захищати свої конституційні права у разі неспроможності держави або її небажання діяти в межах, передбачених конституцією. У правовій державі має існувати надійна система захисту прав і свобод людини судовими і правоохоронними органами. Наразі ці дві пріоритетні функції держави - правосуддя і правоохоронна діяльність – були і є найбільш проблематичними і після Революції гідності [2].

Наступний напрям, який потребує сьогодні уваги в процесі підготовки змін до Конституції, це питання подальшого вдосконалення діяльності судоустрою та прокуратури. Оновлення законодавства у цій сфері - це перший крок до запровадження європейських стандартів в Україні. Існує об'єктивний ресурс подальших нормативно-конституційних змін щодо розширення впливу народу на процес правосуддя: запровадження конституційних гарантій суду присяжних, зміна порядку формування та складу Вищої ради правосуддя з метою мінімізації участі у її роботі осіб, які представляють політичні структури.

Актуальною є проблема подальшого розмежування повноважень між органами державної влади і місцевого самоврядування та здійснення децентралізації, забезпечення ефективного розвитку місцевого самоврядування.

Зазначені зміни в Конституції дозволили б вирішити низку актуальних і важливих проблем сучасного державного і суспільного розвитку в Україні, наповнили б поняття конституційного ладу новим нормативно-правовим змістом, гарантували б його стабільність та приведення до фундаментальних гуманістичних цінностей і праволюдинних стандартів [2].

Список використаних джерел:

1. MUKACHEVO.NET Конституція України: Зміни та шляхи її оновлення. URL: https://mukachevo.net/post/konstytutsiia-ukrayiny-zminy-ta-shliakhy-yiyi-onovlennia_503882.html.
2. Скрипнюк О. Конституція України: реалії та стратегія оновлення. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції на тему: «Конституція 1996 року: Україна в системі координат європейського конституціоналізму» Частина друга 24 червня 2021 року. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirka_tom_2_25_rokiv.pdf.

Прокопчук М.Л.
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Сергієнко Л.В.,
доктор наук з державного управління, доцент,
декан факультету національної безпеки,
права та міжнародних відносин
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Тероризм виступає однією з найбільш складних та гострих глобальних проблем сучасності. З кожним роком ситуація ускладняється прагненням терористів до використання нових інструментів терору, оптимізацією організаційних структур та пошуку нових методів фінансування терористичних організацій, застосуванням нових способів вербування прихильників.

Перші спроби створення міжнародної правової бази протидії тероризму відносяться до 30-х років XX століття. Зокрема, важливою подією в міжнародному регулюванні такого складного і небезпечного явища як тероризм стало прийняття в 1930 році Резолюції III Міжнародної конференції по уніфікації кримінального законодавства і визнання тероризму як самостійного міжнародного злочину.

В даний момент правові основи тероризму знаходять відображення в низці міжнародних документів. В першу чергу, це міжнародні стандарти в області прав людини, заборони різних видів дискримінації і ворожнечі. Міжнародним нормам права характерна уніфікуюча роль, а регулююча – нормам національного законодавства.

Розглянемо основні нормативні акти України, що регламентують питання забезпечення антитерористичної безпеки в країні.

Основою нормативно-правової бази боротьби з терористичною діяльністю в Україні є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [1]. Законом визначено правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження й обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового й соціального захисту громадян у зв'язку з участю в боротьбі з тероризмом.

Важливим вітчизняним документом є Концепція боротьби з тероризмом в Україні [2], яка висвітлює питання основних пріоритетів боротьби з тероризмом, шляхи і способи розв'язання проблем в даній сфері та очікувані результати. Дана концепція гармонізована з Глобальною контртерористичною стратегією ООН.

Крім того, важливими міжнародними документами для боротьби із терористичною загрозою є конвенції та угоди Організації об'єднаних націй, Декларація з питання про боротьбу з тероризмом, ухвалена резолюцією Ради Безпеки 20 січня 2003 року, Резолюція ради Безпеки ООН 2178 від 24 вересня 2014 року. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом регламентує засади боротьби із терористичною загрозою на міждержавному рівні. Вона набула чинності для України 14.06.2002 р. Цей документ доповнюють Декларація про заходи ліквідації міжнародного тероризму, затверджена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 9 грудня 1994 року, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму й Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом. Важливим документом для безпечної та ефективної співпраці між державами є Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів.

Задля удосконалення форм і методів боротьби з тероризмом Урядом України затверджено Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів, мінімізації їх наслідків. Цей документ запроваджує класифікацію терористичних загроз за відповідними рівнями та відповідні заходи реагування суб'єктів боротьби з тероризмом.

Варто відзначити про необхідність уніфікації вимог щодо антитерористичної захищеності об'єктів і приведення їх до єдиних стандартів. Доцільним було б на основі систематизації прийнятих в Україні нормативно-правових актів в сфері антитерористичної безпеки розробити Антитерористичну стратегію України, яка б відіграла б важливу роль у забезпечення національної безпеки держави як в мирний час, так і в умовах правового режиму воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» № 638-IV від 20 березня 2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text
2. Концепція боротьби з тероризмом в Україні, затверджена Указом Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text.

Прохода К.О.

Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Мельниченко Р.В.
кандидат юридичних наук, завідувач кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу, адвокат
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Актуальність проблеми. Серед численних воєнно-політичних, економічних, соціальних проблем, перед вирішенням яких наша держава постала у такий важкий та вирішальний для неї час, особливе місце посідає питання вирішення долі тих людей, які не з власного бажання залишили свої домівки і були змушені рятуватися від воєнних дій та спричиненої ними гуманітарної катастрофи в інших регіонах нашої держави.

Із початком повномасштабного вторгнення проблема вимушеної міграції набула глобального характеру, а внутрішньо переміщені особи зіткнулися з проблемою здійснення своїх прав, гарантованих Конституцією України, в тому числі виборчих прав, трудових та соціальних прав, захисту права власності, відновлення втрачених ідентифікуючих документів тощо.

У такий період важливого значення набувають питання, які пов'язані зі спрощенням життя переміщених осіб. Велику роль відіграє надання їм статусу внутрішньо переміщених осіб.

Метою дослідження є аналіз законодавства, що регулює права внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. [1; Ст. 1]

Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні.[1; Ст.2]

Факт внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, а підставою для взяття на обік є проживання на території, де виникли зазначені вище обставини.

Для отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи така особа звертається із заявою до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі

утворення) рад за місцем проживання у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Основним актом, який регулює відносини, пов'язані із забезпеченням прав та свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні, є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», згідно якого права і свободи ВПО можна умовно поділити на такі групи: 1) права, що забезпечують нормальне фізичне існування ВПО; 2) права у сфері безпеки; 3) виборчі права; 4) права у сфері адміністративних правовідносин; 5) соціальні права; 6) права у сфері трудових правовідносин; 7) медичні права; 8) освітні права; 9) сімейні права; 10) інші права.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщена особа має право:

- на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус;
- на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту;
- на забезпечення допоміжними засобами реабілітації, на одержання реабілітаційних послуг відповідно до законодавства за місцем проживання;
- на продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету або інших джерел фінансування;
- діти з числа внутрішньо переміщених осіб чи діти, які мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, які навчаються у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, забезпечуються безкоштовним харчуванням;
- на отримання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- на забезпечення виборчих прав.

Інші права внутрішньо переміщеної особи:

- сприяння органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення;
- інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів;
- безпечні умови життя і здоров'я;
- достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території її покинутого місця проживання, а також місця її тимчасового поселення, стану інфраструктури, довкілля, забезпечення її прав і свобод;
- створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання;
- оплату вартості комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення внутрішньо переміщених осіб за відповідними тарифами, встановленими на такі послуги та товари для населення;

- забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; для багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку цей термін може бути продовжено;
- сприяння у переміщенні її рухомого майна;
- сприяння у поверненні на попереднє місце проживання;
- забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством;
- надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я;
- влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади;
- отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування;
- проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування;
- безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення;
- отримання гуманітарної та благодійної допомоги.

Внутрішньо переміщені особи користуються тими ж правами і свободами відповідно до Конституції, законів та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України, що постійно проживають в Україні. Забороняється їх дискримінація при здійсненні ними будь-яких прав і свобод на підставі, що вони є внутрішньо переміщеними особами.

Внутрішньо переміщені особи мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, що полягає в захисті, здійсненні представництва інтересів осіб у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, складенні документів процесуального характеру (ст. 14 Закону України "Про безоплатну правничу допомогу").

Отже, забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб є однією з важливих проблем в Україні сьогодні, тому що часто виникають труднощі, пов'язані із соціальними виплатами, соціальними послугами (наприклад, медичними), відновленням документів, отриманням субсидій, працевлаштуванням, наданням житла, які наша держава повинна вирішувати, оскільки саме вона відповідальна за захист прав внутрішньо переміщених осіб.

Список використаних джерел:

1. «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2015. № 1. Ст. 1.
2. «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2015. № 1. Ст. 2.

3. «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2015. № 1. Ст. 8.

4. «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2015. № 1. Ст. 9.

5. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22.02.2007 р. № 698-V: за станом на 01.01.2017 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 20. Ст. 282.

Різник Г.В.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державно торговельно-економічного університету
м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КАТУВАННЯ

Кримінальна відповідальність є складовою кримінального права та відіграє важливу роль у побудові відповідального суспільства. Історія доводить, що кримінальна відповідальність дійсно повинна мати місце у правовій системі країни, оскільки її застосування допомагає зменшити кількість кримінальних правопорушень у майбутньому і важливо враховувати, що основним завданням держави є охорона прав та свобод людини і громадянина, що включає в себе захист їх життя та здоров'я. [1; с.56]. До того ж варто зауважити, що в сучасному світі все більшої актуальності набувають злочини, пов'язані з умисним завданням психічного або фізичного болю іншим особам, тому застосування кримінальної відповідальності за такі дії є обов'язковим, оскільки в демократичному світі такі дії не можуть бути допустимими.

Одним з видів таких злочинів є катування. Сучасні реалії, а саме повномасштабне вторгнення в Україну, доводять нам, що актуальність та поширеність катувань зросла в десятки, і навіть сотні разів. Для підтвердження даної думки, ми вважаємо, що доцільно буде згадати про сотні випадків, які стосуються катувань над військовими, враховуючи військовополонених. Даний факт був підтверджений Генеральним прокурором України під час зустрічі зі спеціальною доповідачкою ООН з питань катувань. Вказані факти він підтвердив статистичними даними, за якими близько 90 відсотків військовополонених пройшли через катування та інші форми жорстокого поводження. [2]. До того ж підтвердженням катувань військових є те, що лише на території Херсонської області було знайдено 11 катівень, як зауважує Генеральний прокурор України А.Є. Костін. [3].

Для того, щоб з'ясувати правову основу, такого злочину як катування, насамперед потрібно визначити, що чинним законодавством, а саме Кримінальним Кодексом України передбачено, що катування – це умисне діяння, спрямоване на заподіяння особі сильного фізичного болю чи

морального страждання, вчинене з метою примусити її чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати інформацію чи зізнання, або з метою покарати її чи іншу особу за дії, вчинені нею або іншою особою чи у вчиненні яких вона або інша особа підозрюється, або з метою залякування її або інших осіб. [4; ст. 127].

Через масову поширеність такого злочину як катування, чинне законодавство було вдосконалене шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за катування».[5]. Ми підтримуємо даний закон, оскільки проаналізувавши його зміст, ми визначили, що він спрямований насамперед на те, щоб положення щодо катування в Кримінальному кодексі України більше відповідали нормам міжнародного законодавства, а саме Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.[6]. В результаті внесення змін, було розширене поняття «катування» та надано більш чітке значення даного злочину, тобто застосування таких змін допомогло досягти певної комплексності положення в даному аспекті.

Варто згадати, що випадки катувань були доволі поширеними до введення воєнного стану на території України. Їхня актуальність була зумовлена протиправною діяльністю працівників правоохоронних органів, але доволі часто такі злочини не були кваліфікованими, а відбувалися під певним маскуванням таких фактів під інші менш тяжкі випадки. Аналізуючи різні джерела з вказаного питання, ми знайшли цікаву думку праників щодо актуальності таких злочинів. Одними з таких праників були О.А. Мартиненко та Д.А. Кобзін, які досліджували дане питання. Отже, за їхнім аналізом близько 30 відсотків таких злочинів були вчинені працівниками правоохоронних органів. Ми вважаємо, що такий аналіз є показником того, що кримінальна відповідальність за катування, до внесення певних змін, та аналіз діяльності працівників правоохоронних органів була недостатньою для того, щоб запобігати вчиненню таких злочинів.[7; с.36]. До того ж дуже слушною є думка Я. Мовчун, яка зазначає: «Під час таких злочинів з боку працівників правоохоронних органів спочатку слідчі можуть просто шукати винного на свій розсуд (це може бути особа, яка опинилася не в той час і не в тому місці, або особа, яка раніше потрапляла у поле зору правоохоронців, або просто підходящий «цап-відбувайло»), потім його затримують та обманом, залякуванням, побиттям чи тортурами «витягують» з нього показання».[7; с.37].

Для того, щоб протидіяти застосуванню катувань Кабінетом Міністрів України була затверджена стратегія протидії катуванням у системі кримінальної юстиції та затверджений плану заходів з її реалізації. [8]. Проаналізувавши положення даної стратегії, ми вважаємо, що вони дійсно є необхідними, оскільки за статичними даними катуванням збоку правоохоронних органів кожного року піддаються майже 100 000 тисяч людей . [9; с.26]. Ці та вищевказані нами статичні дані є підтвердженням того, що застосування більшого контролю та розроблення стратегій усунення таких злочинів є необхідним.

Отже, кримінальна відповідальність за катування є дуже важливою складовою правової системи України. Ситуація, яка відбувається в Україні на

даний час стала ще одним доказом того, що тема є дійсно поширеною та актуальною. З вищевикладеного нами матеріалу, можна визначити, що питання захисту від катування також закріплене у міжнародних документах, одним з яких є Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання. На нашу думку, адаптація Кримінального кодексу України до міжнародних стандартів є показником того, що національне законодавство готове більш масштабно регулювати питання кримінальної відповідальності за катування. Але, ми вважаємо, що кримінальній відповідальності за катування слід приділяти більше уваги та аналізу, оскільки практика доводить, що дана категорія справ також має свої умови та особливості.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності за катування в Україні // Актуальні проблеми кримінального права та процесу: матеріали круглого столу . Солдат К. Острог,2021р. 70 ст.
2. Світова спільнота має змусити Росію дотримуватись Конвенції проти катувань. Укрінформ – актуальні новини України та світу. 10.12. 2023 р. URL:https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3798181-svitova-spilnota-mae-zmusiti-rosiu-dotrimuvatisa-konvencii-proti-katuvan-lubinec.html
3. Окупанти катують українських військовополонених: шокуюча статистика. Інформаційне агентство "Главком". 07.09.2023 р. URL:https://glavcom.ua/country/incidents/okupanti-katujut-ukrajinskikh-vijskovopolonenikh-shokujucha-statistika-954973.html
4. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради. 2001. № 25–26. Ст. 127 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
5. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за катування» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 51. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2812-20#Text
6. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання *N 3484-XI (* 3484-11 *) від 26.01.87* URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text
7. Кримінальна відповідальність за катування в Україні та зарубіжних країнах: навч. посіб. / за заг. ред. д.ю.н., проф. А. В. Савченка. — К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. — 240 с.
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії протидії катуванням у системі кримінальної юстиції та затвердження плану заходів з її реалізації» від 28 жовтня 2021 р. № 1344-р URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1344-2021-%D1%80#Text
9. Національний моніторинг незаконного насильства в поліції в 2020 році. Харків, Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД), 2020. 64 с.

Робакідзе Н.Д.
Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Сонюк О.В.
кандидат юридичний наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ПОРУШЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ЯК ЗАГРОЗИ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ

Корпоративна безпека є складовою успішного функціонування будь-якої компанії, проте в Україні це поняття ще не отримало належної уваги та розуміння з боку бізнесу. Впроваджуючи європейські корпоративні норми, Україна намагається адаптувати найкращі міжнародні практики, але без належного контролю та чіткого дотримання цих правил вони залишаються недостатньо ефективними. На жаль, в Україні ще відсутнє глибоке розуміння поняття корпоративної безпеки та її ключових складових, таких як захист трудових прав працівників, забезпечення стабільних умов праці та соціальних гарантій.

У Європейському Союзі питання корпоративної безпеки регулюється комплексно. Компанії повинні дотримуватися жорстких стандартів щодо умов праці, робочого графіку та соціальних гарантій працівників [4]. Наприклад, у Португалії законодавство дозволяє збільшувати тривалість робочого дня до 12 годин, але це можливо лише за дотриманням суворих умов і прав працівника на відпочинок [1]. В Україні ж ці норми часто ігноруються або маніпулюються з боку роботодавців через відсутність належного нагляду та слабкий державний контроль. У результаті, корпоративна безпека компаній ставиться під загрозу.

Одним із ключових аспектів, що впливають на корпоративну безпеку, є порушення трудових прав працівників. Кодекс законів про працю України (далі - КЗпП) [2] визначає норми тривалості робочого часу (ст. 50), однак на практиці часто спостерігаються випадки, коли роботодавці порушують ці вимоги. Яскравим прикладом є мережа кав'ярень Aroma Kava [5], де за відгуками співробітників, робочі графіки часто не відповідають нормам трудового законодавства [3]. Співробітники скаржаться на ненормований робочий день та 12-годинні зміни з нерегулярними або зовсім відсутніми перервами, що призводить до фізичного і морального виснаження. Ці фактори не лише знижують продуктивність, але й створюють серйозні ризики для корпоративної безпеки, адже незадоволені працівники можуть стати джерелом витоку конфіденційної інформації та негативно впливати на репутацію компанії та її конкурентоспроможність.

Крім того, висока плинність кадрів через незадоволення умовами праці призводить до зниження загальної ефективності компанії. Нові працівники не встигають належним чином адаптуватися до робочих процесів, що знижує рівень обслуговування клієнтів та зменшує якість наданих послуг. Як наслідок, компанія втрачає свою позицію на ринку, оскільки клієнти шукають більш якісне обслуговування у конкурентів.

Варто також підкреслити, що слабкий державний контроль і недосконала профспілкова підтримка сприяють поглибленню проблеми. В

Україні профспілковий рух є слабким порівняно з Європейським Союзом, де профспілки відіграють важливу роль у захисті прав працівників. Відсутність належного захисту прав працівників призводить до того, що бізнес може порушувати норми трудового законодавства з мінімальними ризиками для себе. Це створює умови для подальшого зловживання з боку роботодавців і, зрештою, шкодить корпоративній безпеці бізнесу.

У Європі корпоративна безпека розглядається комплексно і включає не тільки захист фізичних активів компанії, але й соціальний захист працівників. Компанії розуміють, що лише за умови дотримання законодавчих норм та забезпечення належних умов праці вони зможуть зберігати лояльність своїх співробітників, уникати витоку інформації та забезпечувати стабільний розвиток бізнесу. В Україні ж корпоративна безпека сприймається переважно як захист фізичних або фінансових активів, тоді як трудові відносини та внутрішні загрози ігноруються.

Таким чином, недотримання трудових прав працівників є суттєвим ризиком для корпоративної безпеки бізнесу в Україні. Компанії, які нехтують правами своїх працівників, стикаються з високою плинністю кадрів, витоком конфіденційної інформації та зниженням рівня конкурентоспроможності. Для забезпечення стабільної роботи бізнесу необхідне посилення державного контролю за дотриманням трудових норм, а також активізація профспілкової діяльності для захисту прав працівників. Лише завдяки комплексному підходу до корпоративної безпеки, який включає соціальний захист працівників, український бізнес зможе досягти стабільного розвитку та знизити ризики внутрішніх загроз.

Список використаних джерел:

1. Código do Trabalho, Artigo 208. Трудовий кодекс Португалії. URL: https://diariodarepublica.pt/dr/legislacao-consolidada/lei/2009-34546475-56361753 (дата звернення: 04.10.2024).
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1971, додаток до № 50, ст. 375. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text (дата звернення: 04.10.2024).
3. Відгуки співробітників мережі кав'ярень Aroma Kava: веб-сайт. URL: https://www.otzyvua.net/uk/set-kofeen-aroma-kava/otzyvy-sotrudnikov (дата звернення: 04.10.2024).
4. Трудове право Європейського Союзу: навчальний посібник. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Trudovoye-pravo-ES.pdf (дата звернення 04.10.2024).
5. Вакансія баристи в мережі кав'ярень Aroma Kava. URL: https://www.work.ua/jobs/5673262/ (дата звернення 04.10.2024).

Рогожинський М.Я.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Сонюк О.В.,
кандидат юридичний наук, доцент, доцент кафедри

правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ЕТИКА РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ БІЗНЕСУ

В умовах воєнного стану рекламна діяльність набуває особливої важливості, оскільки інформаційний простір стає основною ареною боротьби за увагу та підтримку суспільства. Проте, разом із зростанням значущості реклами, виникають нові етичні виклики, які стосуються як змісту рекламних повідомлень, так і методів їхньої подачі. З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну особливо гострими стали питання відповідальності рекламодавців за правдивість та етичність інформації, уникнення маніпуляцій на темі війни та експлуатації патріотичних почуттів громадян. Крім того, зміни у правовому регулюванні рекламної діяльності в умовах воєнного стану потребують від бізнесу дотримання нових норм і обмежень, які можуть безпосередньо впливати на їхні маркетингові стратегії. Маємо за мету дослідити етичні та правові аспекти рекламної діяльності в умовах війни та проаналізувати підходи до захисту бізнес інтересів в умовах нових правових викликів.

На початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, рекламна діяльність відчула на собі нищівний удар та в умовах повної невизначеності бізнес практично повністю призупинив рекламні кампанії та заморозив маркетингові бюджети. За дослідженнями експертів IAB Ukraine, понад 70% рекламних агенцій були змушені призупинити свою діяльність [1, ст. 7]. З часу як перший шок минув і бізнес знову розпочав шукати можливості для відновлення себе в реаліях повномасштабної війни, питання реклами наново актуалізувалося.

Етика завжди була важливим аспектом в розрізі ведення рекламної діяльності в Україні, а з початком повномасштабного вторгнення це питання стало більш нагальним, оскільки рекламодавці мають ретельніше та з ще більшою соціальною відповідальністю готувати матеріали для публікації, адже в такі часи суспільство максимально гостро реагує на будь-які комунікаційні провали, невиправданий хайп тощо.

Безумовно, використання рекламних матеріалів, що стосуються росії та білорусі, є етично неприйнятним. Це може бути сприйнято як нормалізація їхньої агресії проти України та спровокувати громадянський гнів. У воєнний час реклама може стати інструментом гібридної війни, коли ворог поширює пропаганду та дезінформацію. Тому, заборона згадок про ці країни зменшує можливості для інформаційних маніпуляцій та захищає суспільство. Компанії мають діяти етично та відповідально у воєнний час, адже згадки про країну-агресора підривають довіру до бренду та суперечать суспільним очікуванням.

Українська влада ухвалила низку законів під час повномасштабної війни, що забороняють ворожий контент в Україні. Так, 24 лютого 2022 року Міністерство закордонних справ України розірвало дипломатичні відносини з російською федерацією [2]. Також у червні 2022 Верховна Рада України прийняла Закони №2310-IX [3], яким заборонила російську музику в

українських медіа та громадському просторі, а також №2309-IX, яким заборонений імпорт та розповсюдження книг та іншої видавничої продукції з росії, тимчасово окупованих нею територій України та з білорусі [4]. Крім того, документами передбачено збільшення частки пісень державною мовою при здійсненні радіомовлення та збільшення добового обсягу ведення передач державною мовою. Ці норми спрямовані на захист національних інтересів і підтримку української культури, що є вкрай важливим для національної безпеки України.

Відповідно до Закону України «Про рекламу», рекламодавці несуть відповідальність за замовлення реклами, що не відповідає законодавству або містить неправдиву інформацію. Це включає як штрафи, так і можливі судові спори [5]. У деяких випадках порушення етичних норм може призвести до втрати ліцензії на здійснення певних видів діяльності, особливо у сферах, що перебувають під суворим контролем (наприклад, реклама лікарських засобів).

У жовтні 2022 року компанія Kantar опублікувала результати опитування на тему «Сприйняття рекламного креативу у воєнний час». Згідно з результатами опитування, ставлення до брендів, які продовжують працювати на територіях країн-агресорів, вкрай негативне: 71% бойкотують такі компанії й лише 9% не звертають на це уваги та продовжують купувати. Українці шукають товари-замінники цим брендам (89%). В той же час, 53% опитаних у віці 18-60 років віддають перевагу вибору українських брендів, оскільки прагнуть підтримати в цілому як самі бренди так і українську економіку. Серед молоді цей показник вище – майже 60%. Лише 10% продовжують споживати переважно імпортні марки товарів. Тож, звертаючись до етики рекламної діяльності та соціальної відповідальності, бачимо, що українці також звертають увагу на зв'язок брендів з країнами-агресорами і стараються оминати такі компанії. Також, дослідження показало, що лише третина респондентів при виборі товару враховує наявність лінійки товарів з українською символікою або використання патріотичної айдентики. Це пояснюється тим, що 51% респондентів вважають, що практичні дії бренду (наприклад, волонтерство) є більш цінними, ніж символічні дії, такі як використання української айдентики. 23% респондентів відповіли, що у період воєнного стану є дії брендів, які їх дратують: те, що вони використовують національну символіку в комерційних цілях, взагалі не враховують реалії війни, або ж навпаки спекулюють і піаряться на темі війни [6]. Дані відповіді респондентів показують, що українці більше звертають увагу на практичні заходи бізнесів і не полюбляють експлуатації почуттів патріотизму та маніпуляцій на теми воєнних дій.

Отже, підсумовуючи вище сказане, етика рекламної діяльності під час війни є вкрай актуальною і важливою темою для обговорення. Українці показують, що стали більше цікавитися репутацією компаній та чистотою рекламних матеріалів та брендів, намагаючись уникати тих, хто співпрацює з країнами-агресорами. Компанії можуть забезпечувати етичну рекламу та захищати свої інтереси, дотримуючись законодавства, уникаючи згадок країн-агресорів і чутливих тем, фільтрувати контент, а також підтримувати соціальні ініціативи для зміцнення репутації. Прозорі наміри та активна комунікація зі споживачами допоможуть уникнути негативних реакцій, а

адаптація маркетингових стратегій до локальних потреб і гнучкість у рекламі підвищать довіру до бренду.

Список використаних джерел:

1. Барометр стану цифрової індустрії у період бойових дій. 2022. IAB Ukraine. 33 с. URL: https://iab.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/IAB-War-Barometer.pdf
2. Заява МЗС України щодо розриву дипломатичних відносин з Російською Федерацією. 2022. URL: https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-rozrivu-diplomatichnih-vidnosin-z-rosijskoyu-federaciyeyu
3. «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора»: Закон України № 2310-IX від 19.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2310-20#Text
4. «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення обмежень на ввезення та розповсюдження видавничої продукції, що стосується держави-агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України»: Закон України № 2309-IX від 19.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2309-20#Text
5. Лазарчук Г.В. Етичні принципи під час рекламування адвокатської діяльності. 2023. Вища школа адвокатури. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/eticni-principi-pid-cas-reklamuvannia-advokatskoyi-diialnosti
6. Симоненко К. Реклама під час війни: що працює, а що ні – дослідження Kantar. 2022. Асоціація ритейлерів України. URL: https://rau.ua/novyni/reklama-na-vijni-kantar/

Savitska Y.
Zhytomyr Polytechnic State University
Academic advisor: Kosheleva M.,
Senior Lecturer
Zhytomyr Polytechnic State University
Zhytomyr

REGULATORY AND LEGAL SUPPORT FOR THE INTERACTION OF SOCIETY, BUSINESS AND GOVERNMENT IN UKRAINE

Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union is one of the key tasks of the Ukrainian authorities in the medium term. Both in wartime and post-war, EU-Ukraine cooperation will be characterized by a synergy of old and new formats, structures, and networks, with the Association Agreement playing a central role. An important component of the Agreement is Chapter XXI “Cooperation in the field of employment, social policy and equal opportunities” (hereinafter - Chapter XXI of the Agreement), the implementation of which requires a change in approaches to the interaction of trade unions, employers, civil society organizations and the state in addressing the country's socio-economic problems. Articles 419, 420, 421 of this Chapter provide for the promotion of effective social dialogue, ensuring the active

participation of social partners in the implementation of reforms in Ukraine, their involvement in the development and implementation of relevant regulations and organizational steps [1]. Legislative regulation of the interaction between society, business and government in Ukraine is based on a number of legal documents, in particular: Laws of Ukraine, Decrees of the President of Ukraine and Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine.

Public-private partnerships in Ukraine are regulated by the Law of Ukraine "On Public-Private Partnership", which defines the organizational and legal framework for the interaction of public partners with private ones and the principles of public-private partnership on a contractual basis. The law is a framework law aimed at generalizing the practice of public-private partnerships [2]. Its individual legal forms are regulated by a number of legislative acts, in particular: The Civil and Commercial Codes of Ukraine, the Laws of Ukraine "On Concessions", "On Production Sharing Agreements", "On Lease of State and Municipal Property", "On Management of State-Owned Property", "On Investment Activity", "On Prices and Pricing", etc.

Ukraine's experience shows that the main drawback in the implementation of national programs and reforms is the lack of an effective dialog between society, business and government. Business structures face problems such as an imperfect legal framework, lack of competitive conditions, underdeveloped investment environment, etc. At the same time, business often hinders partnerships with the state by putting its own interests above the public interest.

The main reasons for the problems are: imperfect communication between the government and business on the country's development priorities; dominance of the government in interaction with business; preferences for business structures close to the government; low level of social responsibility of business and rent-seeking behavior; high level of corruption, which displaces formal institutions from the governance process.

Ukraine has created a new favorable legislative framework for the development of civil society, in particular, thanks to the Presidential Decree "On the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society for 2021-2026". This strategy enhances the role of civil society in public policy, ensures a dialogue between the government and the public, and promotes the protection of human rights. Priority tasks include: improving mechanisms for public participation in politics; creating an enabling environment for NGOs; expanding cooperation between government, business and the public; enhancing institutional development and attracting professional staff [3].

Unlike previous strategies, the current program contains an analysis of civil society development trends and takes into account international standards. In 2016-2020, the number of civil society organizations increased by 24.5%. One of the key areas of the strategy is to create conditions for cross-sectoral cooperation, which is a challenge in the context of martial law. [4, c. 941].

It is also worth focusing on the issue of unresolved distribution of administrative functions between public institutions, government agencies and local self-government. A separate problem is the activity of state institutions in the areas with active hostilities, where such issues as ensuring the safest possible conditions for the population, evacuation of the population, humanitarian corridors, food supply, preservation of archives and document flow,

etc. are particularly painful. For the most part, in the areas close to active hostilities, the authorities work remotely, and this is a real problem for the population that remained in the area. Civil-military administrations are partially staffed by military personnel, which is a requirement of the time, circumstances and legislation, but they usually do not have experience in civilian administration.

Thus, Ukraine's current situation is a challenge for the development of inter-sectoral relations in public administration, where each of the links must assume responsibility and fulfill their powers.

References:

1. Problems and prospects of modernizing social dialogue and public communications for successful reforms. Employer. URL: https://robotodavets.org.ua/2019/02/28/problemy-ta-perspektyvy-modernizatsiyi-.
2. On public-private partnership: Law of Ukraine of July 1, 2010, No. 2404/2010. URL: http://zakon.rada.gov.ua.
3. On the National Strategy for Civil Society Development in Ukraine for 2021-2026: Decree of the President of Ukraine of September 7, 2021, No. 487/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text
4. Regulatory and legal regulation and institutional support of interaction between public authorities and civil society institutions. Public Administration and Regional Development = Public Administration and Regional Development. 2022. № 17. С. 925-956.

Сазонова С.І.
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Острогляд О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ЯВИЩЕ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА УКРАЇНА

Торгівлю людьми у сучасному світі можна вважати одним із найжахливіших та найбрутальніших порушень прав і свобод людини що є особливо тяжким злочином. Торгівля людьми на сьогоднішній день досягла такого колосального рівня, що 15 листопада 2000 року Комісія ООН з прав людини визначила торгівлю людьми як сучасну форму рабства. [1. с.2]

Торгівля людьми існує з давніх часів і має глибоке історичне коріння, яке тісно пов’язане з рабством та работоргівлею. Як різновид бізнесу цей вид злочинної діяльності виник з моменту встановлення товарно-грошових відносин і зберігся до наших днів, змінюючи та вдосконалюючи свої форми.[3. с.13]

В середині 20-ого століття від торгівлі людьми здебільшого страждали жінки, яких було залучено до сексуальної експлуатації, особливо під час воєн та у післявоєнний час, а в сучасному світі у цього явища більше немає «фаворитів» - жертвою може стати жінка, чоловік або навіть дитина. Серед

тих, хто звертався за допомогою є люди різного віку, статі, рівня освіти, соціального статусу, тощо. Однак, існують певні групи людей які піддаються найвищому ризику постраждати від цього злочину. Насамперед, до цієї категорії можна віднести представників соціально незахищених верств населення або людей, які знаходяться у складних життєвих обставинах.

Торгівля людьми може набувати різних форм, в залежності від того, з якою метою здійснюється злочин (якою є мета майбутньої експлуатації людини) та хто є його об'єктом. Розглянемо ці форми детальніше: [5]

1. Примусова праця – будь-яка робота, що вимагається від особи під загрозою застосування покарання, фізичного чи психологічного насильства.
2. Рабство – стан людини, при якому вона знаходиться в певному місці і займається певною діяльністю не по своїй волі, позбавлена можливості змінити ситуацію за власним бажанням, не отримує зарплатню зовсім або у мізерних розмірах яка не покриває базових потреб та діяльність якої контролюється іншими особами за допомогою погроз.
3. Сексуальна експлуатація.
4. Використання у порнобізнесі.
5. Вилучення органів – вилучення з організму людини частин тіла без її на те згоди або за згодою добутої незаконним впливом на неї.
6. Проведення дослідів – незаконне проведення будь-яких дослідів над людиною без її згоди, що створює небезпеку для її життя чи здоров'я.
7. Примусова вагітність – використання репродуктивної функції організму жінки шляхом запліднення без її згоди та подальший примус до виношування дитини.
8. Злочинна діяльність – вчинення дій, які мають на меті схилити особу до участі у одному чи кількох злочинах.
9. Використання у жебрацтві – примушування осіб до заняття жебрацтвом шляхом побиття, каліцтва, тощо.
10. Продаж дитини – продаж особи, яка не досягла 18-ти річного віку родиною, з метою отримання прибутку.
11. Використання у збройних конфліктах – використання особи для виконання нею бойових завдань.
12. Усиновлення з метою наживи.
13. Звичаї подібні до рабства чи підневільного стану – може включати в себе обіцянки видати жінку заміж її родиною без її на те згоди, передача жінки після смерті чоловіка у спадок іншій особі, та інше.

Представлені форми торгівлі людьми – не є вичерпним переліком. Торгівля людьми є динамічним злочином, який має особливість «пристосовуватись» до реалій сьогодення, правового поля, економічної чи соціальної ситуації у країні.

За даними Міжнародної організації праці (МОП) у 2016 році в ситуації сучасного рабства перебувало 40,3 мільйонів людей а у 2021 році постраждалих налічувалось вже 50 мільйонів. [2]

Україна – лідер Східної Європи за кількістю постраждалих. Понад 300 000 українців постраждали від торгівлі людьми, починаючи з 1991 року (Міжнародна організація з міграції) [4], 50% постраждалих осіб – молодь до 35 років. 70% постраждалих від торгівлі людьми – чоловіки. Україна виступає і як країна походження постраждалих від торгівлі людьми і як країна транзиту

(тобто через нашу країну перевозять людей в інші країни), і як країна призначення. На сьогоднішній день ситуація тільки погіршується через вплив повномасштабного вторгнення, сотні а то й тисячі людей втікаючи від масованих обстрілів та втрачаючи домівки стають легкою здобиччю як закордоном так і на рідній землі. У 2023 році найбільше українці постраждали від: використання у збройних конфліктах - 55 випадків, трудової експлуатації - 22 випадки, сексуальної експлуатації - 11 випадків, залучення у злочинну діяльність - 17 випадків. Також зафіксовано два факти продажу дітей та один факт примусу до жебракування. Статистика свідчить про те, що тема торгівлі людьми менше стигматизується у суспільстві але і не є виключенням замовчування ситуації, оскільки найпоширенішою формою наслідків перебування у ситуації із торгівлею є посттравматичний стресовий розлад, через який людина може забути те що відбулось із нею, намагатиметься уникати всього що може пов'язувати із ситуацією або взагалі впасти в депресію та мовчати [6].

Підсумовуючи, варто вказати що Україна робить все можливе задля боротьби із явищем торгівлі людьми – кожні 5 років Кабінетом міністрів розробляється та затверджується Державна програма протидії торгівлі людьми, яка містить конкретні завдання та заходи для виконання усіма органами державної влади як на національному, так і на місцевому рівні, проводяться різноманітні тренінги та рекламні кампанії з метою інформування населення про це явище, за допомогою міжнародних організацій розробляються програми для місцевих громад для проведення інформаційних заходів, також для допомоги постраждалим було створено національну гарячу лінію з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів.

Список використаних джерел:

1. Sheet №36 «Human rights and human trafficking» United Nations, Geneva - 2014 – с.62 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.ohchr.org/en/trafficking-in-persons
2. «50 million people worldwide in modern slavery». *Міжнародна організація праці* – веб-ресурс: URL: https://www.ilo.org/resource/news/50-million-people-worldwide-modern-slavery-0
3. Історичні аспекти торгівлі людьми [Електронний ресурс] / Казначеєв Д.Г. // Право і суспільство №1 – 2012 – с.13 – 16 – Режим доступу: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/1_2012/03.pdf
4. «Кожен другий українець ризикує постраждати від експлуатації через спустошливі наслідки війни». *Міжнародна організація з міграції* – веб-ресурс: URL: https://ukraine.iom.int/uk/news/kozhen-druhyy-ukrayinets-ryzykuye-postrazhdaty-vid-ekspluatatsiyi-cherez-spustoshlyvi-naslidky-viyny
5. Пам'ятка про форми торгівлі людьми – *Національна соціальна сервісна служба України* – веб-ресурс: URL: https://nssu.gov.ua/news/pamiatka-pro-formy-torhivli-liudmy
6. «Українці стали частіше звертатися за допомогою у випадках, коли постраждали від торгівлі людьми». *Міністерство соціальної політики України* – веб-ресурс: URL: https://www.msp.gov.ua/news/23691.html

Сальник С.С.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г. Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

РЕАБІЛІТАЦІЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА НАДАННЯ ЇМ НЕОБХІДНОЇ ДОПОМОГИ: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Одним із кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи є торгівля людьми. Цей злочин передбачає вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію [1].

Реабілітація постраждалих від торгівлі людьми є невід'ємною складовою боротьби з цим видом кримінального правопорушення. Насамперед у пункті 3 частини 1 статті 4 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» від 20.09.2011 зазначається, що одним з основних напрямків державної політики у сфері протидії торгівлі людьми є надання допомоги та захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми, шляхом удосконалення системи відновлення їхніх прав, надання комплексу послуг, впровадження механізму взаємодії суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми [2].

Особи, які стали жертвами, мають право подати заяву на отримання статусу жертви від торгівлі людьми. Якщо потрібно встановити цей статус дитині, заява подається законним представником. Далі потрібно пройти співбесіду з уповноваженою особою – її мають призначити протягом 3 днів з дня подання заяви та заповнити опитувальний лист, у якому особа має вказати особисті дані, а також іншу інформацію, наприклад, документи, з якими особа перетинала кордон чи змушували людину працювати проти волі, які способи застосовувалися для здійснення контролю за особою, тривалість робочого тижня чи була людина жертвою торгівлі людьми раніше. У процесі проведення співбесіди відповідальна особа оформляє розписку про конфіденційність отриманої інформації, яка стала їй відома під час проведення співбесіди. Якщо людина, що є постраждалою від торгівлі людьми, у своїй заяві зазначила, що потребує медичної, психологічної або іншої допомоги, житла – відповідні органи мають без зволікання вжити заходів. На наступному етапі здійснюють оформлення спеціальної карти для людей, які вважають себе постраждалими від торгівлі людьми, перевіряється інформація, що була зазначена в заяві та листі. Протягом декількох робочих днів з дня завершення цієї перевірки Місцевою державною адміністрацією подається до Національної соціальної сервісної служби України повний пакет

необхідних докуметів та протягом 5 робочих днів вона надсилає лист про встановлення статусу чи відмови із зазначенням конкретної причини [3].

Для кожної людини, яка постраждала від торгівлі людьми, розробляється індивідуальний план реабілітації. Основними установами, які допомагають таким людям є: Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, територіальні центри соціального обслуговування. Центри соціальної допомоги надають усі необхідні послуги, щоб допомогти жертвам повернутися до нормального життя. Це включає в себе медичну допомогу, психологічну підтримку, юридичні консультації. Ці центри можуть допомогти з отриманням необхідних документів, працевлаштуванням та пошуком житла. Усі дані про жертв суворо конфіденційні.

Для повної соціальної інтеграції постраждалих від торгівлі людьми, було б доцільно створювати програми з працевлаштування їх на підприємствах – для набуття фінансової незалежності та можливості розвиватися у сфері, яка буде цікава; залучати компанії до фінансування центрів реабілітації; посилити міжнародну співпрацю, обмінюватися досвідом та запроваджувати нові методи боротьби з торгівлею людьми; створити чат, у якому люди з однаковими проблемами зможуть обговорювати їх, шукати шляхи вирішення, підтримувати одне одного; важливо говорити з особами, що не стали жертвами торгівлі людьми: частіше звертати увагу на це питання, щоб воно набуло більшого розголосу, ще більша кількість людей була залучена до вирішення цієї глобальної проблеми; посилити превентивні заходи: розробити освітні програми, проводити тренінги та семінари, що спрямовані на підвищення обізнаності населення про небезпеку торгівлі людьми.

Аналізуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що українське законодавство передбачає надання допомоги постраждалим особам, включаючи процедури отримання статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, проведення спеціальних розслідувань та надання необхідних послуг. Потерпілі мають право на медичну та фінансову допомогу, консультації психолога та юриста. Важливу роль у соціальній інтеграції таких осіб та відновленні їхніх прав відіграють центри реабілітації та підтримка суспільства. Для підвищення ефективності допомоги рекомендується залучати бізнес, компанії, підприємства до програм фінансової допомоги та надання робочих місць, щоб допомогти жертвам стати фінансово незалежними. Важливо також зміцнювати міжнародне співробітництво та обмін досвідом у цій сфері. Для запобігання таким злочинам необхідно вдосконалювати освітні програми та підвищувати обізнаність громадськості про небезпеку торгівлі людьми.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2

2. Про протидію торгівлі людьми. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#n2

3. Процедура встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. *Головна | Івано-Франківська обласна державна адміністрація*.

URL: https://www.if.gov.ua/socialnij-zahist/protidiya-torgivli-lyudmi/procedura-vstanovlennya-statusu-osobi-yaka-postrazhdala-vid-torgivli-lyudmi

Сбехат Ж.Н.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Сонюк О. В.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ПІДБІР, ПЕРЕВІРКА ТА КОНТРОЛЬ ПЕРСОНАЛУ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕКИ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Ефективність роботи персоналу є ключовою умовою успішного функціонування будь-якої організації. Сучасні системи управління персоналом відіграють важливу роль у загальній системі менеджменту, забезпечуючи не лише підбір і контроль співробітників, а й сприяючи їхньому професійному розвитку та мотивації.

Процес підбору персоналу базується на вивченні професійних відповідностей кандидата до вимог посади, а також відборі з претендентів, зважаючи на всі особливості посади. Саме процесу підбору персоналу сьогодні компанії приділяють особливу увагу, оскільки він впливає на ефективність і прибутковість у майбутньому періоді [1, ст. 404].

Досвідчені спеціалісти використовують різні методи підбору персоналу:

✓ Співбесіди: проводяться як групові, так і індивідуальні, формальні та неформальні, а також ситуативні інтерв'ю для керівних позицій.

✓ Тестування: тести допомагають визначити особистісні якості, навички та професійні компетенції кандидата такі, як об'єктивність, реалістичність, лояльність, вміння аналітично мислити та структурувати зібрану інформацію [2, ст. 84].

✓ Оцінка навичок: використовується для перевірки знання фармакології, що включає розуміння дії лікарських препаратів, їхніх показань та протипоказань; вміння працювати з медичною документацією, рецептами, інструкціями для використання лікарських засобів, а також знань регуляторних вимог та стандартів GMP, таких як правила забезпечення стерильних умов, правильне документування процесів, кваліфікацію та калібрування обладнання, моніторинг якості сировини та готової продукції, дотримання процедур утилізації відходів з мінімізацією ризиків контамінації (процесу забруднення речовини) [1].

У фармацевтичній галузі контроль за персоналом є критично важливим для забезпечення якості продукції та дотримання вимог належної виробничої практики (GMP). Згідно з настановою «Лікарські засоби. Належна виробнича практика», кваліфікація персоналу має бути на першому місці. Це означає, що необхідно мати достатню кількість працівників з медичною освітою, підготовкою та практичним досвідом, які здатні виконувати завдання в процесі виробництва проміжної продукції та активних фармацевтичних

інгредієнтів (АФІ), такі як контролювання технологічних процесів, забезпечення чистоти середовища, проведення лабораторних досліджень, моніторинг якості та безпеки продукції [3, ст. 97].

До кваліфікації персоналу фармацевтичних підприємств слід ставити такі вимоги:

- ✓ наявність вищої медичної освіти;
- ✓ знання основних нормативних документів (таких, як національні та міжнародні стандарти, директиви ЄС)
- ✓ знання принципів і методів організації управління на підставі процесного підходу (чітке формулювання етапів процесу, встановлення відповідальностей, а також контроль за виконанням кожного етапу)
- ✓ знання статистичних методів управління якістю (таких як контрольні карти та аналіз варіацій) та стандартів опису процесів (стандарти GMP) [2, ст. 84].

Визначення обов'язків всього персоналу, залученого до виробництва, є наступним важливим етапом. Усі обов'язки, такі як контроль за якістю сировини, виконання виробничих процесів згідно із стандартами, ведення документації, участь у навчаннях з підвищення кваліфікації, дотримання норм безпеки, мають бути чітко прописані та зафіксовані в письмовій формі, що забезпечить прозорість і відповідальність у виконанні завдань. Також важливо забезпечити регулярне навчання співробітників, яке має проводитися кваліфікованими фахівцями. Це навчання повинно охоплювати не лише специфічні завдання, які виконують працівники, але й вимоги GMP, що стосуються їхніх функціональних обов'язків [3, ст. 97].

Одним з обов'язкових для виконання положень стандарту ISO 9001 є визначення необхідного рівня компетентності персоналу підприємства та постійне його забезпечення і підвищення. Висока компетентність кожного з членів колективу організації є не лише "виробничою" умовою, а й вагомим стимулом для плідної праці, адже саме постійний розвиток особистості підвищує задоволеність своєю працею, дозволяє займати поважне місце у колективі, передбачає кар'єрне зростання тощо. Відповідно, навчання працівників фармацевтичного підприємства є важливою складовою професійного розвитку та мотивації персоналу [4, ст. 1].

Мета навчання персоналу фармацевтичного підприємства полягає у:

- ✓ підтримці необхідного рівня компетентності працівників;
- ✓ підвищенні конкурентоспроможності організації завдяки знанням, професійному досвіду та ефективним методам організації праці;
- ✓ створенні сприятливих умов для кар'єрного росту та самореалізації на основі мотивації й професійної підготовки;
- ✓ підвищенні рівня професійної кваліфікації працівників;
- ✓ збільшенні ефективності праці;
- ✓ підготовці персоналу до ротаційного переміщення тощо [4, ст. 341].

Отже, підбір, перевірка та контроль персоналу це критично важливі аспекти організації безпеки фармацевтичного бізнесу. Кваліфікація працівників, їх регулярне навчання та оцінка дозволяють мінімізувати ризики у фармацевтичній галузі, до яких входить контамінація продуктів, порушення технологічних процесів, недотримання регуляторних вимог та стандартів GMP та неякісне документування виробничих операцій.

Ефективний контроль персоналу сприяє як підвищенню якості виробленої продукції, так і забезпеченню надійної основи для стабільного функціонування підприємства в умовах глобальних викликів, таких як нові регуляторні вимоги чи пандемії.

Список використаних джерел:

1. Водянка Л. Д., Ратушняк Д. В., Лусте О. О. Інноваційні методи підбору персоналу в умовах диджиталізації : Бізнес Інформ, №1 (2022), с. 403-409. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-403-409
2. Чирва О. Г., Гарматюк О. В. Менеджмент та маркетинг у фармації : навч. посіб. Умань, 2018. 224 с. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/9704/1/%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%20%D1%83%20%D1%84%D0%B0%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-converted.pdf
3. Настанова Міністерства охорони здоров'я України СТ-Н МОЗУ 42-4.0:2020 «Лікарські засоби. Належна виробнича практика». Київ, 2020. 356 с. URL: https://www.dls.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%A1%D0%A2-%D0%9D-%D0%9C%D0%9E%D0%97%D0%A3-42-4.0_2020.pdf
4. Гладких М. Г. Організація навчання працівників з питань управління ризиками для якості на фармацевтичному підприємстві / Наукові керівники: проф. Лебединець В. О., ас. Шитєєва Т. О. // Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна, 2022. С. 341-342 URL: https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/23072/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8B%20%D0%B8%D0%B7%20TOPICAL%20ISSUES%20OF%20NEW%20MEDICINES%20DEVELOPMENT%20341-342%20%281%29.pdf

Сергієнко А.М.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
ЗВО «Державний торгівельно-економічний університет»
м. Київ

РЕАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми є надзвичайно високою з огляду на сучасні реалії та виклики, з якими стикається держава: зростання воєнних злочинів, тероризму, колабораціонізму та мародерства вимагає швидкої адаптації кримінального законодавства для забезпечення національної безпеки та

правопорядку. Війна вимагає нових підходів у кримінальному праві та міжнародному співробітництві.

Реалізація кримінально-правової політики України в умовах повномасштабної війни є надзвичайно складним і багатогранним процесом. З одного боку, правова система має забезпечити ефективний контроль за новими видами злочинів, що з'явилися в умовах війни, такими як колабораціонізм. З іншого боку, вона повинна підтримувати верховенство права, гарантувати права людини і не допускати надмірних обмежень свобод.

Війна породила нові види правопорушень, такі як поширення дезінформації та пропаганди та порушення міжнародного гуманітарного права, які потребують відповідного кримінально-правового реагування. У цьому контексті українське законодавство посилило покарання за такі злочини шляхом збільшення термінів ув'язнення, підвищення штрафів та посилення умов для обмеження прав осіб, визнаних винними у вчиненні цих злочинів. Зміни також включають введення нових статей, що охоплюють певні види злочинів воєнного часу, такі як фінансування тероризму та співпраця з окупаційними військами.

З початку широкомасштабної війни, розв'язаної Російською Федерацією проти України, до Кримінального кодексу України було внесено значну кількість змін. Це було зумовлено необхідністю адаптації законодавства до нових реалій та забезпечення ефективного нагляду за різними видами злочинів, пов'язаних з агресією. Було введено нову статтю [1], яка передбачає кримінальну відповідальність за співпрацю або допомогу окупаційній владі та офіційне заперечення збройної агресії Росії проти України. Додаткова стаття криміналізує мародерство, незаконне поводження з вибуховими речовинами, поширення неправдивих відомостей, що загрожують безпеці держави, та інші правопорушення, пов'язані з веденням воєнних дій. Внесено зміни, спрямовані на прискорення досудового розслідування та судового розгляду у справах про воєнні злочини.

Під час війни виникає низка проблем правоохоронної діяльності. Серед них - брак доказів через бойові дії та руйнування, труднощі з ідентифікацією підозрюваних, ризик неправдивих звинувачень, перевантаженість правоохоронних органів та обмежений доступ до правосуддя для певних категорій осіб. Балансування між необхідністю боротьби зі злочинністю та захистом прав людини є одним із найскладніших викликів. Війна загрожує стабільності правової системи. Для її збереження необхідно вжити заходів для забезпечення незалежності судів, запобігання політичному втручанню в судову владу та захисту прав адвокатів. Україна посилює співпрацю з міжнародними організаціями, такими як Міжнародний кримінальний суд, з метою притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні воєнних злочинів. Важливою частиною політики у сфері кримінальної юстиції є забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права. Міжнародний кримінальний суд має юрисдикцію щодо найтяжчих міжнародних злочинів, зокрема геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів, і може накладати міжнародні санкції на осіб, причетних до воєнних злочинів, з метою заохочення співпраці у розслідуванні. Її різновидом є універсальна юрисдикція – право держав здійснювати

кримінальну юрисдикцію, що базується виключно на правовій природі злочину безвідносно місця скоєння цього злочину, громадянства злочинця або жертви або будь-якого іншого зв'язку з державою, що здійснює таку юрисдикцію [2]. Процесуальні та правоохоронні особливості воєнного стану відображають необхідність швидкого та ефективного реагування на правопорушення, пов'язані з військовими діями та загрозами національній безпеці.

В умовах воєнного стану можуть застосовуватися спрощені процедури розгляду справ, зокрема у військових судах та спеціалізованих судах. Це необхідно для швидкого вирішення справ, пов'язаних з національною обороною, національною безпекою та злочинами проти держави. Правоохоронні органи, зокрема поліція, Служба безпеки України та прокуратура, отримали розширені повноваження для боротьби зі злочинністю, що закріплено в ч. 1 ст. 16 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» [3]. Це включає спрощені процедури затримання підозрюваних, більше можливостей для використання оперативних та слідчих інструментів, а також посилення нагляду за дотриманням закону в особливих випадках. В умовах воєнного стану деякі права і свободи, такі як свобода пересування [4], зібрань і вираження поглядів, можуть бути обмежені з метою забезпечення безпеки і підтримання порядку, але такі обмеження повинні бути обґрунтованими і тимчасовими.

Одним із головних завдань держави в умовах воєнного стану є протидія колабораціонізму, коли загроза внутрішньої нестабільності стає особливо серйозною. Співпраця з державами-окупантами становить пряму загрозу суверенітету та обороноздатності держави. Це і передача ворогу стратегічної інформації, і матеріальна підтримка окупаційних сил, і участь у діяльності, спрямованій на послаблення державної влади. Правоохоронні органи беруть активну участь у виявленні та розслідуванні фактів колабораціонізму. Для виявлення осіб, які співпрацюють з окупаційними військами, вони використовують такі оперативні та слідчі інструменти, як прослуховування телефонних розмов, моніторинг комунікацій та використання інформаторів.

Після звільнення окупованих територій важливо підтримувати правопорядок і притягати до відповідальності колабораціоністів, не допускаючи при цьому переслідування невинних цивільних осіб. Однак реалії окупації територій України свідчать про масовий характер фізичного та психологічного примусу місцевого населення з боку російських окупантів: катівні, «підвали», масові поховання тощо. І все це відбувається на фоні фізичного знищення «незгодних» з окупаційною владою, що має на меті передусім залякування якомога більшої частини населення [5]. Це вимагає ретельного розслідування дій кожного підозрюваного, а також створення необхідних умов для відновлення правопорядку на цих територіях.

Роль правоохоронних органів у підтримці правопорядку є особливо важливою в період воєнного стану, коли загрози національній безпеці та внутрішній стабільності стають більш актуальними. Вони беруть активну участь у запобіганні правопорушенням, які можуть загрожувати національній безпеці. Це включає проведення розвідувальних кампаній, роботу з місцевими громадами та навчання населення розпізнавати потенційні загрози та

повідомляти про них. У разі введення режиму воєнного стану начальник органу Національної поліції повинен провести заходи, визначені планом підготовки до дій у цей період, який передбачає комплекс заходів, спрямованих на приведення органу внутрішніх справ до стану бойової готовності та забезпечення громадської безпеки і охорони громадського порядку на території оперативної відповідальності [6, с. 357]. Правоохоронні органи відповідають за швидке виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з військовими операціями, в тому числі тероризму, змови та воєнних злочинів. Вони використовують різноманітні методи, в тому числі прослуховування, моніторинг комунікацій та інші оперативні інструменти, щоб зупинити правопорушників до того, як вони встигнуть завдати шкоди.

Реалізація кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану є складним і багатогранним процесом, який потребує виважених рішень та врахування всіх факторів. Для того, щоб ефективно протистояти новим викликам, необхідно постійно вдосконалювати законодавство, зміцнювати правоохоронні органи та забезпечувати захист прав людини.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 03 березня.2022 р. № 2113-IX (із змінами, внесеними згідно із Законами України). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.
2. Чубінідзе О.О. Характеристика системи органів міжнародного кримінального правосуддя. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 5. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2018/60.pdf
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389 від 12.05.2015 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389- VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/389-19#Text
5. Співпраця з ворогом під час окупації: які обставини виключають кримінальну протиправність? Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL : https://www.helsinki.org.ua/articles/spivpratsia-z-vorohom- pid-chas-okupatsii-iaki-obstavyny-vykliuchaiutkryminalnu-protypravnist/.
6. Адміністративна діяльність: навч. посіб. /[М. В. Ковалів, З. Р. Кісіль, Д. П. Калаянов та ін.]. Київ : Правова єдність, 2009. – 432 с.

Синицин Д.О.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
ЗВО «Державний торговельно-економічний університет»
м. Київ

РЕФОРМА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Реформа правової системи є одним із завдань для України після війни, адже саме від її ефективності буде залежати майбутнє країни. Під час війни з Росією українська правова система зіткнулася з безпрецедентними викликами, які потребують не тільки негативних рішень, а й системних змін на всіх рівнях. Ці виклики включають, зокрема, необхідність подолання корупції, забезпечення справедливого судочинства, відновлення правопорядку на деокупованих територіях та адаптацію законодавства України до європейських стандартів в умовах інтеграції до ЄС. Серед авторів, хто присвятив свої дослідження цій проблематиці можна відзначити таких науковців як: С. Гайду, В. Господаренко, С. Гулевич, О. Предместніков, І. Пирога, М. Пирога, А. Масенко та інші.

Як зазначив В. Зеленський, відновлення України означає відродження життєвих принципів, життєвого простору та всього, що робить українців людьми. Це не лише питання відбудови матеріальних аспектів життя, але й розвитку інституцій які зруйнувала війна та призвела до масових порушень прав людини, правопорядку на окупованих територіях, а також породила нові виклики для системи правосуддя. Крім того, воєнний конфлікт показав слабкі місця судової системи та правоохоронних органів, які не завжди можуть забезпечити справедливість та правосуддя у кризовій ситуації, через що корупціонери, які проводили закупівлі для армії по завищених цінах досі не покарані. Тому після завершення війни реформування правової системи є невід'ємною частиною загального процесу відновлення країни [5, с. 656].

Важливою частиною процесу ефективного відновлення країни після війни є підготовка стратегічних ініціатив, проєктів нормативно-правових актів та їх прийняття та реалізація для забезпечення ефективного відновлення та розвитку України в умовах післявоєнного періоду [4].

Повоєнне відновлення України має на меті не повернутися до тієї ситуації, яка існувала до 2014 року, а удосконалити весь державно-правовий сектор у відповідності до міжнародного законодавства. Тому одним із першочергових завдань у процесі реформування правової системи є боротьба з корупцією, яка вже давно є серйозною проблемою в Україні. Війна, безумовно, підсилила корупційні ризики, однак у кризових умовах контроль за витратами державного бюджету стає ще складнішим. Корупція впливає на всі сфери суспільного життя, зокрема й на правоохоронні органи, суди та інші установи, відповідальні за забезпечення правопорядку. Тому одним із наступних аспектів даної реформи має стати створення дієвих механізмів для запобігання та протидії корупції, зокрема через посилення антикорупційних

органів, прозорість державних процесів та підвищення відповідальності за корупційні злочини. Тому 28 лютого 2023 року Кабінет Міністрів України затвердив Державну антикорупційну програму на період 2023-2025 років, спрямовану на втілення стратегії протидії корупції. Основною метою цієї програми є досягнення значного прогресу у запобіганні та протидії корупції [1, с. 16].

Масенко А. О. зазначає, що результати національного законотворчого процесу є місцем кроку вперед у розвиток кримінального законодавства в контексті правового розвитку в Україні після війни. Покращення законодавчих норм, які регулюють протидію корупції та фінансовим правопорушенням, а також криміналізацію підтверджують євроінтеграційний курс України та зміцнюють її міжнародні зв'язки. Це необхідно для вироблення спільних підходів до нових викликів суспільства та забезпечення виконання міжнародних угод та домовленостей [2].

Не меншим аспектом є реформа судової системи. За останні роки судова система України зіткнулася з численними проблемами, включаючи недовіру з боку громадян, затягування судових процесів та політичний тиск. Для забезпечення справедливості й правосуддя після війни необхідно провести масштабну реформу судової системи, яка включатиме, оновлення суддівського корпусу, підвищення прозорості судочинства та забезпечення незалежності судів від політичного впливу.

Також важливо звернути увагу на реформу правоохоронних органів. Під час війни українські правоохоронні структури часто виявляли свою неефективність у забезпеченні правопорядку та захисту прав громадян, особливо на окупованих та звільнених територіях. Після війни необхідно суттєво переглянути їхню структуру, функції та методи роботи. Це має включати посилення відповідальності правоохоронців за порушення прав людини, підвищення професійних стандартів та впровадження сучасних технологій для підвищення ефективності правоохоронної діяльності.

Окремо слід зосередити увагу на захисті прав людини та забезпеченні правопорядку на звільнених територіях. Досвід Харківської наступальної операції та Операції по звільненню Херсону показав, що після деокупації значних частин України виникне потреба у швидкому відновленні правопорядку, розслідування військових злочинів та забезпечення захисту постраждалих від війни громадян. Для цього необхідно створити спеціалізовані суди під міжнародною егідою, які займаються справами про вчинені воєнні злочини росіянами, а також розробити чіткий механізм виплати компенсацій жертвам війни. Крім того, важливо забезпечити доступ до правосуддя для всіх громадян, незалежних від їхнього місця чи соціального статусу, що особливо важливо для тих, хто постраждав від окупації [3].

Необхідно також звернути увагу на реформу законодавства у сфері економіки та бізнесу, що сприятиме відновленню економічної стабільності країни. Війна зруйнувала велику частину економічної інфраструктури України, тому відновлення економіки вимагатиме створення сприятливих умов для інвестицій, малого та середнього бізнесу, а також розвитку нових галузей. Для цього необхідно спростити законодавство, що регулює діяльність бізнесу, забезпечити прозорість податкової системи та створити механізми захисту іноземних інвесторів. Особливу увагу слід приділити відбудові інфраструктури

та залученню міжнародної допомоги, що також потребує чітких правових механізмів та прозорості процесу використання отриманих коштів.

Великим аспектом реформи правової системи є підвищення правової культури громадян, адже війна показала, що правова свідомість у суспільстві є недостатньо розвинутою. Тому для подолання цих проблем необхідно впроваджувати правову освіту на всіх рівнях – від шкіл до вищих навчальних закладів, а також активізувати роботу громадських організацій, які використовують правову просвіту та вивчають захист прав людини.

Висновок. Реформа правової системи є ключовим елементом у процесі відновлення України після війни. Це багатогранний процес, що включає боротьбу з корупцією, реформу судової системи, правоохоронних органів а також підвищення правової свідомості громадян. Лише завдяки системним змінам та впровадженню європейських стандартів Україна може побудувати стабільну правову систему, яка сприятиме її відновленню, економічному зростанню та інтеграції до європейського простору.

Список використаних джерел:

1. Гайду С. В. Післявоєнне відновлення України: реформи та ініціативи формування державної політики. *Правова держава*. 2023. № 52. С. 9-20.
2. Масенко А. О. Запобігання корупційним та фінансовим кримінальним правопорушенням у контексті розвитку і функціонування Європейської інтеграції. Харків: Юрайт, 2023 С. 218-221.
3. Пирога І. С., Пирога М. І. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право* / голов. ред. Ю. М. Бисага / Ужгород, 2023. Т. 1. Вип. 77. С. 117-123.
4. Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text
5. Предместніков О., Господаренко В., Гулевич С. Кримінально-правове забезпечення повоєнного відновлення України: виклики і перспективи. *Наукові інновації та передові технології*, 2024. № 6 (34). С. 654-663.

Сищікова А.В., Волочій О.І.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Ситніченко О.М.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Неповнолітні у віці від 16 до 18 років можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за більшість злочинів, передбачених особливою частиною Кримінального кодексу України, за винятком злочинів, вчинених повнолітніми спеціальними особами (державними службовцями, підприємцями, військовослужбовцями тощо). Це не виключає, але суттєво зменшує ймовірність потрапляння таких злочинів до структури дитячої злочинності [1, с. 78].

Зазвичай, неповнолітні правопорушники легко сприймають так званий кримінальний роман, вбачаючи в ньому лише прояви мужності та відваги. Частіше можна спостерігати такі негативні риси, як відсутність самоконтролю, емоційну неврівноваженість, впертість, імпульсивність, а також агресивність, ненависть і моральну спустошеність [2, с. 98].

Злочинність серед неповнолітніх є своєрідним індикатором соціального стану в державі. Підвищення рівня такої злочинності зазвичай свідчить про наявність негативних соціальних процесів. Аналіз злочинності серед підлітків, з одного боку, допомагає виявляти криміногенні фактори у суспільстві, а з іншого — слугує основою для прогнозування загального рівня злочинності [3, с. 145]. Злочинність неповнолітніх становить окрему кримінологічну проблему, оскільки вона кількісно та якісно відрізняється від дорослої злочинності через вікові особливості правопорушників, які мають свої специфічні соціально-психологічні риси та інший правовий статус у суспільстві.

Підліткова злочинність, на відміну від дорослої, характеризується більшою латентністю, оскільки багато правопорушень, скоєних неповнолітніми, дорослі розглядають як пустощі через їхню соціальну незрілість (наприклад, крадіжки у сім'ї, сусідів, навчальних закладах, хуліганські бійки, вимагання грошей або речей у молодших). Оскільки цим діям часто не надають серйозного значення або через небажання «виносити сміття з хати», дорослі зазвичай не повідомляють про них до правоохоронних органів [3, с. 146].

Проблема злочинних угруповань серед неповнолітніх залишається актуальною. Нерідко підлітки, знайшовши підтримку у колі однодумців, цінують свою роль у таких групах, проте зазвичай не можуть критично оцінити ситуацію та її можливі наслідки. Ці угруповання зазвичай керуються дорослими злочинцями, які залучають підлітків до охорони «авторитетів», знищення торгових точок та інших протиправних дій. Частина цих груп має так званий «гастролерський» характер, займаючись викраденням автомобілів або крадіжками у сільській місцевості чи інших містах. Як зазначає С. І.

Хом'яченко, негативний вплив мікросередовища на підлітків поступово зростає, ослаблюючи позитивний вплив макросередовища. Якщо неповнолітній випадково або постійно перебуває в асоціальній групі з делінквентною поведінкою, існує велика ймовірність, що він стане правопорушником у майбутньому [4, с. 355].

Слід розуміти, що злочинність серед неповнолітніх має серйозні наслідки не тільки для самих підлітків і їхніх сімей, але й для суспільства в цілому. Тому особливу увагу потрібно приділяти профілактиці злочинної поведінки через соціальні та освітні програми, що сприяють підвищенню рівня освіти та формуванню позитивних цінностей у дітей і підлітків. Крім того, важливо, щоб неповнолітні, які скоїли правопорушення, отримували справедливе покарання та мали можливість реінтеграції в суспільство як повноправні його члени. Спільні зусилля держави, суспільства, освітніх і медичних установ, а також сімей та громадян можуть значно знизити рівень злочинності серед неповнолітніх і покращити їхнє майбутнє.

Отже, злочинність серед неповнолітніх є однією з важливих соціальних проблем, яка вимагає комплексного підходу до її вирішення. Вона виступає показником несприятливих процесів у суспільстві, відображаючи недостатній рівень виховання, освіти та соціальної інтеграції молоді. У підлітковому віці особливо важливо зосередитися на профілактиці правопорушень через впровадження освітніх, соціальних та психологічних програм, спрямованих на формування позитивних цінностей і підвищення рівня соціальної відповідальності. Важливу роль у цьому відіграють як держава, так і сім'я, школа та громада. Лише спільними зусиллями можна зменшити рівень злочинності серед підлітків і забезпечити їхню успішну інтеграцію в суспільство, що допоможе створити безпечніше майбутнє для кожного.

Список використаних джерел:

1. Рогатинська, Ніна, та Ірина Ятчишина. "ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ". *Актуальні проблеми правознавства*, , 2023. №3. С. 77-83.

2. Дундич Л. В. Проблема злочинності серед неповнолітніх в Україні та заходи запобігання їй. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019. Т. 2. № 45. С. 96–99.

3. Мозгова В. А. Поняття та особливості злочинності неповнолітніх. *Юридичний вісник.* 2014. № 2 (31). С. 142–147.

4. Хом'яченко С. Аналіз причин злочинної поведінки неповнолітніх. Права людини в епоху цифрових трансформацій: Матеріали XII Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 22 лют. 2022 р. Тернопіль, 2022. С. 353–356.

Старченко А.М.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державно торговельно-економічного університету
м. Київ

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ 2001 РОКУ: НОВАЦІЇ ТА ВІДХІД ВІД РАДЯНСЬКИХ НОРМ

Важливим кроком у розвитку національного кримінального права стало прийняття у 2001 році першого Кримінального кодексу незалежної України. Кодекс, зберігаючи тяглість у розвитку кримінального законодавства, враховував нові досягнення науки кримінального права, судової практики, демократичні зміни в суспільстві, а також положення Конституції України 1996 року [1].

Потреба в новому Кримінальному кодексі України була зумовлена тим, що правова демократична держава не може функціонувати без відповідної правової бази, яка регулює суспільні процеси. Очевидно, що основним інструментом боротьби зі злочинністю є саме Кримінальний кодекс. Значне зростання злочинності в перші роки незалежності, поширення її організованих форм, криміналізація економіки, зростання "професіоналізму" злочинців та корупція серед чиновників зробили необхідним створення законодавства про кримінальну відповідальність, яке б відповідало потребам сучасного суспільства та теорії кримінального права.

З моменту ухвалення Кримінального кодексу України кримінальне законодавство зазнало численних змін, які іноді суперечать принципам, розробленим вітчизняною наукою кримінального права за останнє століття. Багато науковців та практиків критикують ці нововведення, оскільки більшість із них було впроваджено всупереч науковим дослідженням у сфері кримінального права. Важливо зазначити, що чимало "революційних" змін у кримінальному праві України були пов'язані з процесом інтеграції до Європейського співтовариства та взятими міжнародно-правовими зобов'язаннями. Інші нововведення є прикладом запозичення норм і інститутів, які діють у деяких західноєвропейських країнах, хоча їх впровадження не завжди бездоганне [2, с. 4].

Прийняття Верховною Радою України Кримінального кодексу стало важливою віхою на шляху до становлення правової держави. Це був перший фундаментальний кодекс, спрямований на реалізацію правової реформи в Україні, який мав на меті кодифікацію ключових галузей права [3, с. 2]. Ухвалений у 2001 році Кримінальний кодекс заклав основу для подальшого створення Кримінально-виконавчого та Кримінально-процесуального кодексів України. Його положення відповідають Конституції України і

ґрунтуються на її принципах. Основна мета Кодексу – сприяти розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави.

Новий КК значною мірою враховує дослідження науки кримінального права не лише в Україні, але й у міжнародному контексті. Він охоплює складні питання боротьби зі злочинністю за допомогою кримінально-правових засобів, що призвело до вдосконалення багатьох його норм. Запропонована система Особливої частини не лише відображає теоретичні досягнення в питаннях її побудови, а й віддзеркалює суспільні відносини та цінності, що сформувалися в Україні протягом перших десяти років її становлення як незалежної держави [4, с. 3].

Найважливіше те, що новий Кримінальний кодекс є сучасним правовим актом, який втілює досягнення науки кримінального права, враховує тенденції судової практики, базується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права, підтверджуючи принципи гуманізму та законності.

Новий ККУ передбачив гуманізацію кримінальної відповідальності, що стало важливим відходом від репресивного характеру радянського кримінального законодавства. Багато злочинів, які раніше вважалися тяжкими, були перекваліфіковані або виключені з ККУ, наприклад, статті про контрреволюційні злочини. Запровадження інститутів примирення сторін, умовного засудження та відстрочки виконання вироку також зменшило використання покарань у вигляді позбавлення волі. ККУ 2001 року забезпечив систематизацію кримінального законодавства та заміну радянських підходів до кваліфікації злочинів більш сучасними нормами. Класифікація злочинів тепер враховує не лише їхню тяжкість, але й соціальну небезпеку, що дозволяє більш чітко відокремлювати кримінальну відповідальність від адміністративної та цивільної. У новому Кримінальному кодексі були запроваджені покарання, які не були передбачені радянським законодавством, такі як громадські роботи, арешт і виправні роботи. Це дозволило застосовувати більш гнучку та диференційовану систему покарань, що не обмежується лише позбавленням волі.

Важливим досягненням ККУ 2001 року стало впровадження норм, спрямованих на захист прав людини, у тому числі прав підозрюваних, обвинувачених та засуджених. Запровадження презумпції невинуватості та гарантій справедливого судового розгляду відповідало міжнародним стандартам правосуддя. ККУ 2001 року приділив значну увагу злочинам в економічній сфері, що стало нововведенням, яке відповідало реаліям ринкової економіки. Радянський кримінальний кодекс не був адаптований до викликів нової економіки, тоді як ККУ 2001 року врахував злочини, пов'язані з шахрайством, корупцією, зловживанням службовим становищем у бізнесі тощо.

Кримінальний кодекс України 2001 року став важливим етапом у реформуванні кримінального права України та відходу від радянських репресивних норм. Він заклав підґрунтя для гуманізації кримінальної

відповідальності, запровадження нових видів покарань, посилення захисту прав людини та адаптації законодавства до сучасних економічних умов. Відповідність європейським стандартам та модернізація системи кримінального права відобразили прагнення України створити справедливу, демократичну та правову державу, яка гарантує захист прав своїх громадян.

Питання реформування кримінального законодавства, враховуючи його важливу роль у забезпеченні захисту від воєнних злочинів, природно набуває першочергового значення в правовій політиці як воєнного, так і повоєнного періодів. У цьому контексті слід виділити проект нового Кримінального кодексу України, розроблений та винесений на громадське обговорення 25 лютого 2024 року [5].

Хоча автори проекту прагнули модернізувати кримінальне законодавство, в процесі його створення виявилися певні недоліки, які негативно вплинули на ефективність документа. Зокрема, деякі положення виявилися недостатньо деталізованими або суперечливими, що спричинило труднощі у їх практичному застосуванні. Попри значний прогрес у напрямку гуманізації кримінального права, окремі норми залишили простір для різних тлумачень, що нерідко призводило до правових колізій та ускладнень у правозастосуванні.

Крім того, прагнучи відійти від радянських традицій, законодавці впровадили інститути, які не завжди вдало інтегрувалися в українську правову систему. Це, зокрема, стосувалося норм щодо економічних злочинів, де застосування міжнародних стандартів не враховувало особливостей національного економічного контексту.

Таким чином, хоча КК України 2001 року став важливим етапом у розвитку національного кримінального права, його впровадження виявило, що одного прагнення до інновацій та добрих намірів недостатньо для створення збалансованого і повноцінного кодексу. Це підкреслює важливість глибокого аналізу і постійної адаптації законодавства до практичних потреб суспільства та системи правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14

2. Кримінальне право: традиції та новації : матеріали міжнародного круглого столу, присвяченого 90-літтю з дня народження видатного вченого, героя України, академіка В.В. Сташиса, 9-10 липня 2015 р. Полтава, Х., 2015. 388 с.

3. Бажанов М. І. Розділ І «Поняття і система кримінального права. Наука кримінального права». Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 2-е вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2004. С. 3–27.

4. Кримінальний кодекс України 2001 рік (проблеми, перспективи та шляхи вдосконалення кримінального Законодавства) / Матеріали науково-

практичної конференції 4–5 квітня 2003 року / Львів, ЛІВС при НАВС України. 2003. 300 с.

5. Кримінальний кодекс України : контрольний текст проєкту станом на 25.02.2024. Новий Кримінальний Кодекс : сайт. URL: https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code

Чубенко М.І.
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Острогляд О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

СУД КОРОНЕРА: ІНСТИТУТ ЩО МОЖЕ БУТИ ЦІКАВИМ ДЛЯ УКРАЇНИ

Коронер – це посадова особа, обов'язком якої є проведення дізнання щодо нещасних випадків з летальним кінцем або смерті за невстановлених обставин.

Як зазначає Юхно О.О., під час проведення розслідування коронер здійснює огляд трупа, опитує свідків, проводить розшук підозрюваної особи, може заарештувати її без санкції суду. Коронер скликує спеціальне журі присяжних, які мають визначити причини смерті, спираючись на докази, встановлені коронерським дізнанням, та фіксує причини смерті спеціальним вердиктом. Якщо коронерське журі дійде висновку, що смерть була природною, то на підставі вердикту справа закривається. При встановленні обставин, які свідчать про насильницьку смерть або спровоковане самогубство, ухвалюється вердикт для суду, але дізнання коронера не повинно закінчуватись висновком щодо винуватості певної особи у вчиненні злочину чи остаточним висновком щодо причини насильницької смерті. Вказаний вердикт разом із матеріалами дізнання направляється до суду або прокурора, який проводить повне розслідування. Суд і органи обвинувачення не зв'язані вердиктом коронерських присяжних і проводять слухання у звичайному порядку, у якому коронер може виступати як свідок.[4, с. 226].

В своєму дослідженні Корнелюк Ю. підкреслює, що особливе місце в судовій системі Англії й Уельсу та в деяких інших країнах сім'ї загального права займає діяльність такої посадової особи, як коронер, якого за повноваженнями можна відносити як до поліцейської, так і до судової систем. До посадових обов'язків коронера входить встановлення причин смерті у випадку, коли ця смерть настала при незрозумілих та загадкових обставинах, або раптово, або у випадках, коли відомо, що загибель особи мала насильницький характер.

Особливістю діяльності коронера є те, що після закінчення слідства по справі він передає її до спеціального так званого суду коронера, до складу якого зазвичай входить коронер та журі присяжних, обов'язком яких є визначення за власним розсудом причин смерті особи, але за певними колом справ коронер може виносити рішення самостійно. Посада коронера є виборною [1, с. 72].

Крім високих моральних та інтелектуальних якостей до коронера висувається одна обов'язкова вимога, яка стосується наявності нерухомого майна в графстві, де він збирається займати посаду, а тому діяльність коронера є більш правовою, ніж юридичною.

Посада коронера не має вікових обмежень чи обмежень за терміном перебування на посаді. Зазвичай коронера обирають пожиттєво і зміщують із посади лише за умови неналежного виконання своїх обов'язків, зловживання ними чи грубих порушень законодавства країни. Посада коронера є оплачуваною. Розмір плати не є фіксованим і встановлюється кожні 5 років радою графства, яка обирала коронера на посаду [1 ,с. 72].

У рішенні по Справі «Шенехен проти Сполученого Королівства» (Shanaghan v. the United Kingdom) (Заява № 37715/97) від 4 травня 2001 року зазначено, що «в судовій практиці вже існує повне розуміння того, що завдання коронера не полягає, і це можна сказати категорично, в тому, щоб провадити широкомасштабне розслідування всіх обставин, за яких покійний зустрів свою смерть»

В Англії та Уельсі, розслідування факту смерті може також провадитися коронерами. Коронерське провадження є відкритим слуханням, яке здійснюють коронери, незалежні судові посадовці, які, як правило, засідають разом з присяжними і відповідають за з'ясування фактів щодо підозрілої смерті. Процедурні рішення коронерів і будь-які помилкові вказівки присяжним можуть бути піддані судовому перегляду в порядку нагляду. Отже, існують міцні гарантії щодо забезпечення законності і юридичної обгрунтованості судового провадження. У зазначеній вище справі "Мак-Канн та інші проти Сполученого Королівства" (с. 49, п. 169)

В Англії та Уельсі, як і на Гібралтарі, колегія присяжних може виносити кілька вердиктів, включаючи вердикт про «незаконну смерть». Як вже зазначалося, якщо коронерська колегія присяжних виносить такий вердикт в Англії чи Уельсі, головний прокурор має переглянути будь-яке рішення про непорушення судового переслідування і викласти підстави, які можуть бути оскаржені в судах. У цій справі єдиною ланкою від коронерського розслідування до можливого порушення судового переслідування є те, що коронер може надіслати головному прокуророві письмову доповідь у випадку, коли він вважає, що було вчинено кримінальне правопорушення. Однак матеріали не свідчать про те, що головний прокурор зобов'язаний прийняти будь-яке рішення у відповідь на таке попередження чи надати докладні підстави щодо неприйняття такого рішення. [3].

Якщо смерть насильницька або неприродня (у т. ч. самогубство, ДТП тощо) коронерпередає справу до суду, якщо ж виявляється, що смерть природня, тосправа передається до поліції з подальшою її фіксацією і закриттям.

Тобто, коронер визначає причину смерті, здійснює її розслідування.Опитані судово-медичні експерти, які мають досвід роботибільше 20 років, висловили свою думку про доцільність створення вУкраїні служби, подібної до коронерської [2, с. 305].

Досвід країни, що мають систему суду коронера, може бути корисним для України. Це дозволить запозичити найкращі практики та адаптувати їх до українських реалій.

Звісно, це різновид вузькоспеціалізованого суду, однак він є тим інститутом системи кримінального процесу, який не здійснює правосуддя, яке є остаточним. Суд коронера можна розглядати як додатковий механізм встановлення істини у кримінальному провадженні.

Суд коронера відіграє важливу роль у системі правосуддя Англії та Уельсу. Він забезпечує прозорість і справедливість у випадках несподіваних смертей, допомагає родинам отримати відповіді на складні запитання та може виявляти системні проблеми, які потребують уваги. Ця інституція є важливою ланкою в забезпеченні прав людини та захисту суспільства від потенційних загроз.

Список використаних джерел:

1.Корнелюк Ю. Здійснення окремих видів юридичної діяльності в умовах англо-американської правової сім'ї // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. Том 7. № 2. С. 71-76.

2. Кримінальне судочинство: сучасний стан таперспективи розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 28 трав. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Чернєй,С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад.внутр. справ, 2021. 376 с.

3.Рішення по Справі «Шенехен проти Сполученого Королівства» (Shanaghan v. the United Kingdom) (Заява № 37715/97) від 4 травня 2001 року. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_021#Text

4. Юхно О.О. Процесуальний статус детектива: порівняльно-правовий аспект національного і зарубіжного законодавства // Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 225-227.

Ясногор Л.Ю.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Удовенко Ю.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державно торговельно-економічного університету
м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ТА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Збройна агресія Росії на території України стала серйозним викликом для системи охорони здоров'я та медичної допомоги. Право на охорону здоров'я та медичну допомогу військовослужбовців в Україні є важливою складовою їх соціального захисту, яка забезпечує належний рівень безпеки та підтримки у

виконанні ними службових обов'язків. Це право включає доступ до медичних послуг, профілактичних заходів, лікування та реабілітації, що здійснюється через спеціалізовані військово-медичні установи.

Україна, як соціально орієнтована держава, визнає, що військовослужбовці, котрі виконують свої обов'язки, несуть підвищений ризик для здоров'я і життя. Враховуючи специфіку їхньої діяльності, держава взяла на себе зобов'язання надавати їм особливу медичну допомогу, яка включає своєчасне лікування, підтримку у разі поранень, захворювань чи психологічних травм, а також належні умови реабілітації. Конституційні гарантії та нормативно-правова база України надають військовим комплексний захист у цій сфері, що передбачає надання медичних послуг на безоплатній основі, забезпечення ліками, оперативну медичну допомогу в бойових умовах і доступ до реабілітаційних центрів. Таким чином, право військовослужбовців на охорону здоров'я та медичну допомогу є важливим елементом захисту тих, хто виконує функції безпеки держави, що сприяє не лише їхньому фізичному відновленню, але й підтримці морального духу та професійної здатності.

Нормативно-правове регулювання цього питання: Конституція України, закріплює право кожного громадянина на охорону здоров'я, а також спеціальні умови для осіб, що перебувають на військовій службі. Стаття 49 Конституції України гарантує безоплатну медичну допомогу в державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Військовослужбовці мають доступ до цих послуг на загальних підставах, а також на спеціальних умовах, передбачених законодавством про військову службу [1].

Основним спеціалізованим законом, який регулює питання охорони здоров'я військовослужбовців, є Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей". Відповідно до якого військовослужбовці мають право на безоплатну медичну допомогу у державних та комунальних лікувальних закладах, а також у військово-медичних установах. Зокрема, закон визначає обов'язок держави забезпечувати військових своєчасним лікуванням та реабілітацією, особливо у випадку поранень або травм, отриманих під час виконання службових обов'язків [2]. Закон України "Про оборону України" також відіграє важливу роль у забезпеченні медичних потреб військовослужбовців. Стаття 17 цього закону гарантує, що держава зобов'язана створити систему медичного забезпечення військовослужбовців та членів їхніх родин, зокрема у випадку виникнення надзвичайних ситуацій або збройних конфліктів [3]. Це передбачає як матеріальне, так і організаційне забезпечення лікувального процесу. Медичне забезпечення військовослужбовців також регулюється рядом інших підзаконно нормативно-правових актів, серед яких: постанови

Кабінету Міністрів України та накази Міністерства оборони України. Відповідно до них, військові мають право на безоплатне медичне обслуговування, профілактичні огляди, лікування в стаціонарних умовах, забезпечення медикаментами та доступ до спеціалізованої медичної допомоги.

Військово-медичні установи займаються організацією лікування, реабілітацією та психологічною підтримкою, яка є особливо важливою для військових після бойових дій. Окремо важливо підкреслити значення прав на реабілітацію військовослужбовців, які отримали поранення або стали інвалідами під час виконання службових обов'язків. Згідно із Законом України "Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні", військові, які зазнали поранень, мають право на безкоштовну медичну, соціальну та психологічну реабілітацію [4]. Реабілітаційні центри та спеціалізовані медичні установи забезпечують відновлення їхньої працездатності та якості життя.

Проблематика реалізації права на охорону здоров'я та медичну допомогу військовослужбовців України є комплексною і багатогранною Незважаючи на те, що законодавча база гарантує військовим належний рівень медичних послуг, на практиці існує низка проблем, які ускладнюють доступ до якісної медичної допомоги та реабілітації. Ці проблеми охоплюють як фінансові, організаційні аспекти так і психологічні та соціальні питання, пов'язані з підтримкою військовослужбовців та ветеранів [5]. Однією з основних проблем є недостатнє фінансування військово-медичних установ. Незважаючи на те, що держава декларує забезпечення військових безоплатною медичною допомогою, на практиці часто не вистачає ресурсів для повноцінного забезпечення ліками, медичним обладнанням та необхідними матеріалами [7]. Це призводить до того, що військові змушені покривати частину витрат на лікування самостійно або звертатися до благодійних організацій. Особливо гостро це питання стоїть у періоди активних бойових дій, коли різко зростає кількість поранених і потреби в медичних ресурсах збільшуються.

Хоча законодавство передбачає доступ військових до спеціалізованих медичних закладів, на практиці їх кількість обмежена. Військово-медичні госпіталі, особливо на передовій, часто перевантажені, а можливості для надання високоспеціалізованої допомоги обмежені. Це особливо стосується сучасних видів реабілітації, таких як протезування, відновлення після важких травм або психологічна реабілітація. Відсутність достатньої кількості сучасних реабілітаційних центрів і кваліфікованого персоналу затримує процес одужання військовослужбовців.

Однією з важливих складових медичної допомоги військовим є психологічна реабілітація, особливо для тих, хто повернувся з бойових дій [6]. ПТСР (посттравматичний стресовий розлад) є поширеним явищем серед

військовослужбовців, але система охорони здоров'я не завжди готова надавати достатньо ефективну та своєчасну допомогу у цьому напрямку. Відсутність кваліфікованих психологів, соціальних працівників і реабілітаційних програм стає серйозною перешкодою для повноцінного відновлення військових. Корупція та бюрократія в сфері медичного забезпечення також суттєво ускладнюють реалізацію прав військовослужбовців на медичну допомогу. Деякі військові зіштовхуються з тим, що їм необхідно долати складні процедури для отримання статусу учасника бойових дій або інвалідності, щоб отримати медичні пільги та компенсації.

Реабілітація військових після поранень або психологічних травм є складним процесом, який включає не лише фізичне відновлення, але й соціальну інтеграцію. Проблеми з працевлаштуванням, соціальною підтримкою та адаптацією до мирного життя залишаються актуальними для багатьох ветеранів. Відсутність належної державної підтримки у цьому напрямку ускладнює повернення військових до нормального життя після служби або участі у бойових діях. Військові не завжди добре обізнані про свої права на медичне забезпечення, що також створює проблеми у їхньому захисті. Відсутність доступної та зрозумілої інформації щодо прав та можливостей медичної допомоги стає ще однією перешкодою на шляху до належного отримання послуг. Для забезпечення ефективного захисту здоров'я військовослужбовців необхідні суттєві реформи в системі охорони здоров'я, покращення фінансування військово-медичних установ, розвиток реабілітаційних програм та вдосконалення координації між державними структурами.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2015. 98 с.

2. Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text (дата звернення: 06.10.2024).

3. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text (дата звернення: 06.10.2024).

4. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text.

5. Скриннікова К. Медична допомога під час воєнного стану України [Електронний ресурс] // – Режим доступу до ресурсу:

https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/adc2cd3d-62da-4415-98df-89770b5f95e3/content (дата звернення: 07.10.2024).

6. Стан психічного здоров'я військовослужбовців [Електронний ресурс] // – Режим доступу до ресурсу: https://armyinform.com.ua/2023/02/28/stan-psyhichnogo-zdorovyavijskovosluzhbovcziv-znachno-girshyj-nizh-sered-reshty-naselennya/ (дата звернення: 07.10.2024).

7. Сидоренко А. До питання медичного забезпечення членів сімей військовослужбовців в Україні [Електронний ресурс] // – Режим доступу до ресурсу: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284678/278767 (дата звернення: 07.10.2024).

Дискусії та обговорення

Півненко О.С.,
Головне управління Національної гвардії України

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Воєнні дії, що тривають в Україні стали причиною численних загроз для особи, суспільства та держави. Державна політика подолання наслідків воєнних дій спрямована на мінімізацію цих загроз.

Для подолання наслідків воєнних дій в Україні необхідно розробити ефективні механізми реалізації державної політики, що включають кілька ключових напрямків [1-3].

1. Реабілітація та соціальна інтеграція постраждалих.

Медична реабілітація: розширення програм надання медичної допомоги та реабілітації для військовослужбовців і цивільних осіб, які постраждали від війни. Особлива увага надання допомоги з психологічного відновлення.

Соціальна підтримка: впровадження програм соціальної інтеграції для ветеранів, переселенців, та інших категорій населення, які постраждали від воєнних дій. Ці програми мають включати працевлаштування, освіту та психосоціальну підтримку.

2. Економічне відновлення та розвиток.

Створення умов для малого та середнього бізнесу: забезпечення пільг та підтримки для бізнесів у постраждалих регіонах. Це може включати податкові пільги, державні гранти та кредити з низькими процентними ставками.

Залучення інвестицій: створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій в регіони, які потребують відновлення.

3. Покращення інформаційно-аналітичної підтримки.

Створення та підтримка аналітичних центрів, які будуть займатись аналізом наслідків війни та пропонувати рекомендації щодо їх подолання.

Інформаційна підтримка: впровадження систем моніторингу та збору даних для більш ефективного управління процесом відновлення та для кращого розуміння потреб постраждалих громад.

4. Юридична допомога та правова підтримка [2].

Захист прав постраждалих: розробка програм юридичної допомоги для людей, що постраждали внаслідок воєнних дій, зокрема щодо захисту їхніх майнових прав та інших законних інтересів.

Відшкодування збитків: створення механізмів відшкодування збитків для громадян та підприємств, які зазнали втрат внаслідок війни.

5. Міжнародна співпраця [3].

Залучення міжнародних організацій: співпраця з ООН, Європейським Союзом, НАТО та іншими міжнародними організаціями для координації гуманітарної допомоги та участі у відновленні України.

Міжнародні фінансові інституції: активізація співпраці з міжнародними фінансовими інституціями, такими як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд, для фінансування відновлювальних проектів.

Впровадження цих заходів вимагатиме координації між урядом, місцевими громадами, бізнесом та міжнародною спільнотою для ефективного

відновлення та забезпечення сталого розвитку України після війни.

Організаційний механізм реалізації державної політики у сфері подолання наслідків воєнних дій в Україні повинен включати комплекс структур, процедур та процесів, що забезпечують ефективну координацію та виконання завдань на різних рівнях управління. Основні компоненти такого механізму можуть бути представлені наступним чином.

1. Створення центрального координаційного органу.

Національний центр з подолання наслідків воєнних дій: запровадження спеціалізованого органу, відповідального за координацію зусиль всіх міністерств, відомств, регіональних адміністрацій та міжнародних партнерів у процесі відновлення країни.

Комітет з міжвідомчої координації: створення комітету на рівні уряду, який буде відповідати за міжвідомчу координацію та ухвалення стратегічних рішень.

2. Регіональні координаційні центри.

Регіональні штаби: встановлення регіональних координаційних центрів у постраждалих від війни областях, які будуть відповідати за оперативне управління процесом відновлення на місцевому рівні.

Взаємодія з місцевими органами влади: забезпечення тісної співпраці між регіональними координаційними центрами та місцевими органами самоврядування для узгодження заходів з відновлення.

3. Механізм розподілу фінансових ресурсів.

Централізований фонд відновлення: створення державного фонду, призначеного для фінансування проєктів з відновлення, з чіткими процедурами розподілу коштів.

Прозорість використання коштів: впровадження механізмів моніторингу та аудиту, використання фінансових ресурсів, зокрема залучення громадського контролю.

4. Планування та управління проектами.

Стратегічне планування: розробка довгострокової стратегії відновлення та деталізованих планів дій для кожного регіону та сектору економіки.

Управління проектами: впровадження сучасних методологій управління проектами (Project Management), що включає визначення ключових показників ефективності (KPI) та регулярний моніторинг прогресу.

5. Міжнародна співпраця та підтримка.

Інтеграція міжнародних програм: координація зусиль з міжнародними організаціями та донорами для забезпечення узгодженості дій та уникнення дублювання зусиль.

Залучення експертів: запрошення міжнародних експертів для консультування та підтримки у реалізації ключових проектів.

6. Інформаційно-аналітична підтримка.

Єдина інформаційна система: розробка та впровадження єдиної інформаційної системи для збору, обробки та аналізу даних про наслідки війни, потреби постраждалих регіонів та хід відновлення.

Аналітичні звіти: регулярне створення аналітичних звітів для уряду, громадськості та міжнародних партнерів з метою оцінки ефективності заходів та коригування стратегії.

7. Підготовка та навчання кадрів.

Програми підготовки: впровадження спеціалізованих програм підготовки для державних службовців та місцевих лідерів, що включають навички управління проектами, стратегічного планування та кризового

менеджменту.

Постійний розвиток персоналу: створення механізмів постійного професійного розвитку для тих, хто бере участь у реалізації політики подолання наслідків війни.

8. Моніторинг та оцінка.

Система моніторингу: впровадження системи постійного моніторингу та оцінки реалізації державної політики, включаючи механізми зворотного зв'язку з громадськістю.

Регулярні оцінки: проведення регулярних оцінок ефективності заходів та їх впливу на відновлення країни.

9. Громадська участь та комунікація.

Залучення громадянського суспільства: створення платформ для участі громадянського суспільства у процесі відновлення, зокрема через консультації, обговорення та участь у моніторингу.

Комунікаційні стратегії: розробка та реалізація стратегій комунікації для інформування громадськості про хід та результати відновлювальних заходів.

Впровадження цього організаційного механізму дозволить забезпечити комплексний підхід до подолання наслідків воєнних дій, забезпечить прозорість і ефективність процесу відновлення та сприятиме залученню міжнародної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Проект «СТРАТЕГІЯ відновлення державної влади та реінтеграції населення деокупованих територій України». URL: https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/proekt-strategiyi-.pdf

2. Сайт Українська Гельсінська спілка з прав людини. «Правозахисники презентували Дорожню карту подолання наслідків російсько-української війни». URL: https://www.helsinki.org.ua/articles/ pravozakhysnyky-prezentuvaly-dorozhniu-kartu-podolannia-naslidkiv-rosiys-ko-ukrains-koi-viyny/

3. Соціально-економічні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 30 листоп. 2023 р.) / за ред. Г. П. Ситника. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2023, 88 с.

Дідковський В.О.,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
Науковий керівник: Оксютович М.О.,
кандидат філософських наук, завідувач кафедри
психології та соціального забезпечення,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Гендерно зумовлене насильство (ГЗН) є однією з найбільш поширених форм порушення прав людини в усьому світі. Це насильство, яке спрямоване проти особи через її гендерну належність або непропорційно впливає на осіб певної

статі. Хоча як жінки, так і чоловіки можуть стати жертвами гендерно зумовленого насильства, жінки та дівчата складають більшість серед постраждалих, оскільки ГЗН є проявом глибоко вкоріненої гендерної нерівності.

ГЗН має різні форми, зокрема [1]:

- фізичне насильство (побиття, удушення, штовхання, застосування зброї, напад, вбивство тощо);
- сексуальне насильство (статевий акт без згоди або спроба його вчинити, згвалтування, сексуальні домагання, торгівля людьми тощо);
- психологічне насильство (контроль, примус, шантаж, наклеп, словесна образа, переслідування тощо);
- економічне насильство (псування майна, обмеження доступу до фінансових ресурсів, освіти чи ринку праці, невиконання економічних зобов'язань, як-от ухиляння від сплати аліментів, тощо).

Правове підґрунтя боротьби з гендерно зумовленим насильством міститься в міжнародних та національних документах. Одним із основних міжнародних актів є Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), яка зобов'язує держави вживати заходів для боротьби з гендерною дискримінацією та насильством. Крім того, Стамбульська конвенція Ради Європи є важливим механізмом, що зобов'язує держави-учасниці запроваджувати конкретні заходи для запобігання насильству щодо жінок, створюючи умови для ефективного правосуддя та підтримки жертв [2].

В Україні правові засоби боротьби з гендерно зумовленим насильством передбачені в Законі України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", Кримінальному кодексі України та Кодексі про адміністративні правопорушення України. Ці документи визначають покарання за різні види насильства, передбачають створення служб підтримки для постраждалих та посилюють відповідальність за порушення прав жертв.

Гендерно зумовлене насильство є серйозним порушенням прав людини, яке вимагає комплексного підходу до його запобігання та подолання. Визнання цієї проблеми на міжнародному рівні та впровадження відповідних правових механізмів на національному рівні є ключовими кроками у боротьбі з насильством. Важливо, щоб жертви насильства мали доступ до ефективної допомоги та правосуддя, а суспільство активно працювало над зменшенням гендерної нерівності, яка є корінною причиною цього явища.

Список використаних джерел:

1. Підтримка людей, які пережили гендерно зумовлене насильство. UNICEF, for every child. URL: https://www.unicef.org/ukraine/documents/victims-of-gender-based-violence (дата звернення: 06.11.2024).
2. Official Document System - UN. *Official Document System - UN*. URL: https://documents.un.org/.

Yemanov V.,
Doctor of Science in Public Administration, Senior Researcher,
First deputy head of the National Academy of the National Guard of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine.

STATE OF SCIENTIFIC DEVELOPMENT MECHANISMS OF STATE MANAGEMENT OF THE TECHNICAL SUPPORT SYSTEM OF THE SECURITY FORCES OF UKRAINE IN CRISIS SITUATIONS

The mechanisms of state management of the system of technical support of the security forces of Ukraine are based on the defense sufficiency of the state. The assessment of defense sufficiency is a part of the process of planning the state's defense policy. It provides for an optimal balance between the level of guaranteed military security of the state and its economic capabilities. As a rule, this assessment is carried out using a number of indicators, in particular:

– reasonable sufficiency of defense; – optimal size of the armed forces; – the permissible degree of military and economic tension of the state. The set of principles of defense sufficiency is the basis of the concept of the country's defense sufficiency aimed at ensuring strategic stability in the military- political sphere. A necessary and sufficient condition for ensuring strategic stability is the successful solution of the problem of maintaining the appropriate quantitative and qualitative parity in armaments and military equipment with a possible enemy [1].

This condition is traditionally seen as one of the components of ensuring parity in the military-political sphere between neighboring countries, and thus peace, because it is a state of the system of interstate relations characterized primarily by a stable balance of the balance of power between the parties. There may be cases when quantitative and qualitative parity in armaments and military equipment may be violated, but strategic stability is not necessarily. This means that this parity and strategic stability should not be equated. Firstly, the reduction of weapons and military equipment usually simultaneously increases the requirements for the combat capabilities of the remaining assets, their sustainability, changes the views on strategic defense, and the share of unequal components of military power. Therefore, quantitative parity may be violated again. But this violation in itself does not necessarily automatically and immediately lead to a decrease in stability, the outbreak of war, and even more so to defeat or victory in it [2].

Secondly, the nature of political relations between states, the degree of coincidence (or not) of strategic interests in the sphere of national security both in the historical context and from the perspective of the present. In addition, the national peculiarities of the existing state mechanisms for developing and making managerial decisions on the use of military force and other factors are important.

Third, parity and strategic stability can be characterized by different indicators. The balance of power can be assessed using different methods. The criteria chosen should reflect not so much the quantitative side of the balance of military potentials as its essence, namely, the possible end results of an armed conflict in terms of losses for the state as a whole, not just for its armed forces. This circumstance is due to the fact that the higher the level of economic development, the more important cooperative production ties become for the state, and the more vulnerable it is from an economic point of view.

Fourthly, the calculation of quantitative indicators (e.g., allowable losses) is a rather complicated problem. These indicators are different for different countries. For example, a certain percentage of the country's population loss will correspond to the level of permissible losses for some countries, while for others it will not. Different countries will be guided by different factors in this matter. But under any circumstances, much depends on the level of urbanization, the total population, and thus on the mobilization capabilities of countries [1].

It is important to take into account the fact that a reorientation to qualitative indicators of military construction, while maintaining the traditional tasks of the security and defense forces and their structure, may become even more burdensome for the economy than a reliance on quantity. Unfortunately, this circumstance is not fully taken into account in Ukraine.

The criteria for defense sufficiency that have proven themselves in the course of their practical application are as follows.

The rational level of security and defense forces, which is determined by

comparing them with the armed forces of neighboring countries. For example, comparison of the quantity and quality of weapons, level of personnel training, comparison of trends in the development of weapons and military equipment, military and economic potentials, mobilization capabilities, etc. The potential capabilities of the security and defense forces to perform the tasks that are generally assigned to them. In particular, this may include an assessment of the fulfillment of tasks aimed at disrupting possible aggression, ensuring daily activities and accumulation of operational and military reserves and stocks, conducting combat operations in certain operational areas, in the waters of the seas, etc. A detailed analysis of the fulfillment of these tasks allows determining the required quantity and quality of weapons and military equipment, the number of armed forces and other military formations involved in the fulfillment of the state defense tasks.

The basis of the normative approach to assessing the level of defense sufficiency is the determination of financial and material resources that the state can allocate for the creation and maintenance of combat and mobilization readiness of its security and defense forces, for research and development in the military sphere, for the purchase of weapons and military equipment, etc. economic stress of the state. This indicator characterizes the share of defense spending in GDP. Under any circumstances, this indicator for peacetime should not exceed 6%. As for the degree of mobilization tension of the state, which characterizes the share of the country's population drafted into its armed forces, it should not exceed 1% in peacetime, and 10-12% in wartime. Developed countries also calculate average quantitative indicators of weapons and military equipment per 1000 personnel. However, despite their apparent simplicity and attractiveness, these approaches to determining defense sufficiency, which assume a state and capabilities of the armed forces that ensure repulsion of potential aggression but are not aimed at large-scale offensive actions, have a significant drawback. It consists in replacing the complex system of interstate relations in the military-political sphere with a simple ratio of the armed forces of the state [1, p. 180]. The mechanisms of state management of the system of technical support of the security forces should be considered in two formats. The first format is the peacetime management mechanisms. The development of the system of technical support of the security forces in peacetime, or in advance of a crisis situation, is predictable and planned. The development of the system follows an evolutionary path. Its main characteristic is the balance between the costs of maintaining the security forces and the need for comprehensive support. In such conditions, the planning of the development and improvement of the technical support system for the security forces is carried out in accordance with state plans, the state defense doctrine and the norms of belonging and provision defined by law. When the security forces respond to crisis situations, the mechanisms of state management of the technical support system need to be restructured in such a way that the security component is a priority. The development of crisis situations is random, and counteraction can be military, political, socio-economic or natural. Predicting the development of such events is difficult. The processes of public administration of the technical support system are becoming more complex and multifaceted.

Effective response to crisis situations is the main task of the security forces. Crisis situations pose a threat to national security in general. That is, the security forces are a state body that supports national security. The complexity of the tasks of technical support of service-combat (combat) and special actions of the security forces is due to the multifaceted, diverse, and voluminous nature of technical support processes, which requires consideration of these processes from a scientific point of view.

References:

1. Sytnyk H.P. Derzhavne upravlinnia u sferi natsionalnoi bezpeky (kontseptualni ta orhanizatsiino-pravovi zasady): Pidruchnyk K.: NADU, 2012. – 544 s.
2. Yemanov V. V. Pohliady na budivnytstvo formuvan syl bezpeky ta oborony Ukrainy v umovakh kryzovykh sytuatsii. Aktualni problemy budivnytstva ta sluzhbovo-boiovoi diialnosti formuvan syl bezpeky i syl oborony derzhavy v umovakh voiennoho stanu : zbirnyk tez Vseukrainskoi nauk-prakt. konf., m. Kharkiv, 31 trav. 2023 r., Kharkiv, 2023. S. 18 – 19.

Кучук А.О.,
здобувач вищої освіти освітнього ступеня «доктор філософії»
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПРОЦЕСІВ ЕВАКУАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Питання евакуації промислового підприємства через бойові дії та окупацію державних територій є досить складним з позиції правового оформлення та економічних наслідків: «неврахування впливу бойових дій та окупації державних територій на об'єкти бухгалтерського обліку, не дозволяє довіряти показникам ефективності використання основних засобів, оцінці управління оборотними активами підприємства показникам ефективності виробничого процесу. Це значно знижує якість менеджменту підприємства та ефективність управлінських рішень. Значний вплив бойові дії та окупації державних територій чинять на показники фінансового стану підприємства, рівень фінансово-економічної безпеки та здійснюють вплив на прийняття інвестиційних рішень та рішень щодо кредитування та фінансування підприємства фінансовими донорами (інвестори, банки)» [1].

Дане питання є новим і в контексті облікового відображення правових та економічних наслідків зазначеного процесу. Процес евакуації підприємства є комплексним об'єктом бухгалтерського обліку, в інформації про який зацікавлені як внутрішні, так і зовнішні користувачі. Так, для керівництва як внутрішніх користувачів облікової інформації цікавить чи є дані про стан евакуації, обсяги та витрати понесені на евакуації. Зі свого боку зовнішні стейкхолдери будуть цікавитися інформацією про евакуацію з позиції можливості запуску підприємства на безпечній території та його безперервного функціонування в майбутніх періодах.

Сучасні організаційно-методичні підходи, що містяться в бухгалтерському законодавстві не дозволяють повною мірою зобразити процес евакуації, адже зазначений об'єкт став актуальним для України з 2014 р. Незважаючи на низку праць присвячених проблемам наслідків бойових дій та окупації державних територій відкритими залишаються проблеми облікового відображення витрат на евакуацію та її наслідків для підприємства.

Комплексний підхід до бухгалтерського обліку процесу евакуації промислового підприємства має групуватися на відповідях таких питань:

- по-перше, яким чином, документально оформити усі операції пов'язані з процесом евакуації промислового підприємства;
- по-друге, яким є порядок визначення операцій пов'язаних із евакуацією промислового підприємства;
- по-третє, як здійснювати оцінку об'єктів пов'язаних із евакуацією промислового підприємства;
- по-четверте, яким є механізм відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій пов'язаних із евакуацією промислового підприємства;
- по-п'яте, яким чином відобразити у внутрішній та зовнішній звітності операцій із евакуацією промислового підприємства.

Зазначене характеризує усю систему бухгалтерського обліку як процес пізнання через елементи методу бухгалтерського обліку, а саме: документування та інвентаризація; оцінка та калькулювання; рахунки та подвійний запис; баланс та звітність.

Для комплексного уявлення про евакуацію промислового підприємства, вважаємо, що облікове відображення даного процесу має врахувати такий комплекс об'єктів бухгалтерського обліку:

1. Списання об'єктів необоротних активів. Сукупність даних операцій пов'язана з тим, що деякі об'єкти необоротних активів надалі не будуть використовуватися через одну з таких причин:

- ухвалено рішення про недоцільність евакуації об'єкта необоротних активів у зв'язку з його зношеністю (моральною та/або фізичною) та/або закінченням терміну придатності в поточному звітному або наступному звітних періодах;
- об'єкт необоротних активів було знищено в результаті бойових дій до процесу евакуації промислового підприємства, але операція зі списання не була оформлена в повному обсязі;
- об'єкт необоротних активів не придатний до використання після демонтажу цілісного майнового комплексу або структурної складової виробничої лінії;
- об'єкт необоротних активів було знищено в результаті бойових дій після евакуації промислового підприємства, а керівництво володіє перевіреною інформацією про даний інцидент з офіційних джерел органів національної безпеки України;
- об'єкт необоротних активів не придатний до використання через низку причин пов'язаних із його евакуацією.

2. Консервування об'єкта необоротних активів. Дані операції пов'язані з тим, що деякі об'єкти не буде використано промисловим підприємством через певні обставини, до яких зараховуємо:

- об'єкт необоротних активів не було евакуйовано на безпечні території через неможливість це зробити за браком часу або ресурсів, але існує ймовірність, що об'єкт може використовуватися підприємством у майбутньому після звільнення державних територій від окупаційних військ;
- об'єкт необоротних активів було евакуйовано, проте не використовується після запуску промислового підприємства за деяких об'єктивних причин, зокрема: запуск роботи на підприємстві відбувся не у повному обсязі; через природно-кліматичні, географічні та інші об'єктивні умови об'єкт не може використовуватися або ж немає потреби у його використанні.

3. Евакуація об'єктів необоротних активів. Операції пов'язані з відображенням витрат на евакуацію необоротних активів та їх відображення в період до запуску роботи підприємства та після запуску роботи підприємства.

4. Списання запасів. Запаси підприємства мають бути списані в таких випадках:

- запаси було знищено в результаті бойових дій до моменту евакуації промислового підприємства;

- запаси не можливо евакуювати через низку причин, зокрема: властивості (фізичні, хімічні, технологічні) запасів, що унеможливлюють їх використання в майбутньому; відсутність можливостей у підприємства евакуювати запаси;

- запаси, щодо яких ухвалено рішення про недоцільність їх використання після запуску роботи підприємства на безпечних територіях.

5. Евакуація запасів підприємства на безпечні території та їх подальше використання в діяльності підприємства.

6. Наслідки бойових дій та окупації державних територій з позиції недотриманих доходів та понесених виробничих витрат за попередні періоди.

7. Списання готівкових коштів та їх еквівалентів, які були витрачені в результаті бойових дій та окупації державних територій. Так, готівкові кошти та їх еквіваленти, які зберігали на підприємстві та були знищені або у підприємства відсутній доступ через окупацію, мають бути списані.

8. Відображення заборгованості покупців та позичальників, які не можуть виконати свої умови договору. В такому випадку підприємство має списати зазначену заборгованість або визнати її сумнівною.

9. Відображення кредиторської заборгованості перед особами, діяльність яких визначна не законною. Такими особами є юридичні та фізичні особи, які сприяли окупації та почали роботу з окупаційними військами за законодавством країни-агресора. В такому випадку дана заборгованість має бути списана.

10. Відображення кредиторської заборгованості перед особами, діяльність яких відбувалася на окупованих територіях до моменту окупації, та зв'язок з якими було втрачено. Так, за умови відсутності інформації про діяльність таких осіб статус даних зобов'язань має бути змінено.

11. Відображення витрат на евакуацію промислового підприємства. Дані витрати пропонуємо групувати таким чином:

- витрати на перевезення;
- витрати на охорону;
- витрати на знищення;
- витрати на зберігання;
- витрати на запуск;
- витрати на інші допоміжні процеси.

Отже, наведена сукупність об'єктів бухгалтерського обліку на сьогодні не відображається в системі бухгалтерського обліку через відсутність затверджених методичних рекомендацій.

Список використаних джерел:

1. Євдокимов В.В., Грицишен Д.О., Горай О.С. Інформаційна модель управління наслідками бойових дій та окупованих територій мікроекономічних агентів: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2018. 220 с.

Jeyhul ISLAMLI,
postgraduate student of the State University 'Zhytomyr Polytechnic'
Scientific consultant: D.O. Hrytsyshen,
Doctor of Economics, Doctor of Public Administration, Professor

ANALYSIS OF THE TAX SYSTEM AND TAX ACCOUNTING IN FINLAND

Introduction. The current state of the tax systems of individual European Union countries is a subject of special attention, as it plays a crucial role in ensuring economic stability, social justice and environmental sustainability of this community of states. Each EU country has its own unique features and challenges that affect the structure and efficiency of its tax system. Analyzing the state of the tax systems of individual EU countries will help to understand how they are implementing reforms to improve their tax systems and respond to new economic and social challenges.

European tax systems are trying to balance budgetary requirements after the pandemic and energy crisis, as well as to meet the challenges of an aging population, digitalization and climate change. Considerable attention is paid to reducing aggressive tax planning and ensuring compliance with tax laws. Along with traditional labor and consumption taxes, environmental taxes and measures to reduce tax exemptions, especially for large corporations, are becoming increasingly important. All of these initiatives are aimed at creating simple, transparent and stable tax systems that will foster innovation, productivity and economic growth in an environment of heightened geopolitical tensions. According to the latest tax report for 2024, the average tax burden in EU countries is 40.2% of GDP. The highest level of tax revenues is recorded in France (46.2% GDP), while Ireland has the lowest level (20.9% of GDP) [1].

Results. The tax systems of the EU countries are characterized by a high level of harmonization in some aspects, in particular in the administration of value added tax (VAT), but have significant differences in the structure of corporate and individual taxation. For example, the Nordic countries (Sweden, Denmark) focus on progressive income taxation, while the countries of Central and Eastern Europe (Hungary, Bulgaria) prefer flat rates to stimulate investment. Germany and France are actively implementing environmental taxation aimed at reducing CO2 emissions and supporting a green economy. Italy, Spain, and Greece face significant challenges in combating tax evasion due to high levels of shadow economy. Ireland remains one of the leading examples of a low-tax jurisdiction in the EU, attracting international corporations due to its attractive taxation conditions.

Finland's experience in the field of taxation is unique due to its integrated approach to sustainable development, social justice and transparency of the tax system. Finland actively uses environmental taxation tools to promote energy efficiency, reduce carbon dioxide emissions and support the transition to renewable energy sources. In particular, the country has implemented a system of CO2 emission taxes that take into account energy intensity, as well as taxes on the use of fossil fuels. In addition, the Finnish tax system is characterized by a high level of transparency and trust between taxpayers and the government. Thanks to the widespread use of digital technologies, Finland ensures efficient tax administration

and minimizes bureaucratic barriers. The country's experience is also unique in its emphasis on progressive income taxation, which allows financing a developed social protection system without creating an excessive tax burden on business. Finland is an example of how tax systems can combine environmental, economic and social aspects, creating a model that effectively adapts to current global challenges and serves as a benchmark for other EU countries.

Taxes in Finland are slightly higher than in Europe, but there is a tendency to reduce tax deductions and align them with the average European rates. All changes in the Finnish tax legislation are communicated to taxpayers in advance, which allows them to adapt to new conditions. Corporate income tax in Finland is an important component of the tax system and a key source of government revenue, which is used to finance public services such as healthcare, education, transportation and social protection. It is levied on the profits of companies operating in Finland and provides a stable basis for the country's economic development.

In recent years, the Finnish government has reduced the corporate tax rate from 24.5% to 20%, thus stimulating economic growth and attracting foreign investors. The tax rate is uniform and applies to all types of companies, including limited liability companies and cooperatives. At the same time, the legislation provides for tax incentives for companies that invest in technology and innovation, which contributes to business development. Foreign companies earning income in Finland are also subject to taxation in accordance with local tax laws. Compared to other Scandinavian countries, the corporate tax rate in Finland remains lower than in Denmark or Norway (22%) and almost equal to the Swedish rate (20.6%). At the same time, companies operating in Finland make deductions for operating expenses, investments in equipment, research and development costs, and environmental initiatives that are not included in their total taxable income. In addition, special support programs are provided for startups and small businesses to reduce the tax burden at the initial stages of development [2].

The process of filing corporate tax returns in Finland is regulated by clear deadlines and requires accurate reporting of all financial transactions. Typically, the declaration is submitted by the end of the fourth month after the end of the financial year. Advance payments are made in several stages during the year, and the final payment is made after the end of the reporting period. The Finnish tax authorities may conduct audits to verify the compliance of companies' reporting documentation with tax requirements. Accurate accounting, organized financial documentation and timely reporting help to reduce the risk of discrepancies and avoid penalties. In general, the corporate taxation system in Finland is aimed at striking a balance between stimulating the economy and raising the revenues necessary to support social services and development of the country [2].

Understanding the process of filing corporate tax returns in Finland is key for companies operating in this country. The first step in this process is to prepare financial statements in accordance with Finnish accounting standards. The financial statements include a balance sheet, income statement, and notes to the financial statements that reflect the financial position and performance of the company. These documents are the basis for determining taxable income. The deadline for filing tax returns depends on the company's fiscal year, but it is usually the fourth month after its end. For example, if the fiscal year ends on December 31, the declaration should be submitted by April 30 of the following

year. To avoid penalties, companies must comply with these deadlines. All declarations are submitted electronically through online services. It is important to accurately indicate income, expenses, and tax deductions to avoid discrepancies that could lead to an audit. Potential errors, such as incorrect classification of expenses or insufficient documentation, should also be taken into account. Engaging tax advisors and keeping records in an organized manner helps to ensure compliance with the rules and reduce the risks associated with tax audits, which helps companies not only to submit reports on time but also to optimize tax costs and avoid legal complications.

The Finnish corporate taxation system provides for advance payments based on projected income for the year. These payments are usually divided into three installments, payable in February, May and November. This approach allows companies to spread their liabilities evenly throughout the year. After the end of the financial year, the final tax calculation is made. If there is a discrepancy between advance payments and actual income, the company must pay additional tax or receive a refund of overpaid amounts. It is important to correctly estimate taxable income to avoid financial discrepancies. Penalties for late payments or reporting can be significant. They include a monthly penalty of 1% of the unpaid tax amount, which can accumulate until the debt is fully repaid [2].

The Finnish Tax Administration (Vero) conducts regular audits to check whether companies' accounts are in compliance with tax laws. Audits can be scheduled or initiated due to identified discrepancies. The audit process includes the analysis of financial documents, interviews with staff, and verification of reports. After the audit, the company receives conclusions that may include both the absence of problems and the need to pay fines for violations. Transparency and accuracy in financial reporting help avoid serious consequences, including financial sanctions or loss of reputation [2]. Finland has signed a number of agreements on avoidance of double taxation of income received by multinational corporations (DTT). Businesses operating internationally can take advantage of reduced tax rates on payments such as dividends, interest or royalties under DTTs, which reduces the overall tax burden and helps attract investment in the Finnish economy [2].

Finland's progressive personal income taxation scale is aimed at achieving social justice and financing a wide range of public services. The system provides for an increase in the tax rate depending on the level of income (Table) [3].

Table

Progressive personal income taxation scale in Finland

Taxable income, euros	**Amount of tax at the lower limit, euros**	**Tax rate on the portion of income exceeding the lower limit, %.**
From 0 to 20,500	0,00	12,64
20,500 to 30,500	2 591,20	19,00
30,500 to 50,400	4 491,20	30,25
50 400 to 88 200	10 510,95	34,00
88 200 to 150 000	23 362,95	42,00
150 000 and above	49 318,95	44,00

Source: based on [3].

The progressive personal income tax system in Finland has proven its effectiveness by ensuring an increase in tax revenues from this tax by more than 3.5 times from 1990 to 2022. Tax revenues from personal income to the Finnish

budget show a steady increase from 16557.6 million euros in 1990 to 34788 million euros in 2023, which indicates a gradual increase in economic activity and tax collection efficiency.

Social contributions, such as pension and unemployment insurance contributions, are also part of the Finnish tax system. Pension insurance contributions are 7.15% for people under 53 and over 63 and 8.65% for people aged 53-62. The system results in financing free healthcare, education, infrastructure and social programs. The system is an effective mechanism for combating inequality and ensuring a high standard of living [3]. Thus, the tax system of Finland is aimed at maintaining a balance between stimulating economic growth and providing revenues to finance social needs. It is predictable, transparent and competitive, making the country attractive for business, innovation and international investment.

Conclusions. This study suggests that the tax systems of the European Union countries have both common features and significant differences, which are due to the economic, social and historical characteristics of each state. They are focused on ensuring sustainable economic development, financing public services and supporting social welfare. The specifics of tax accounting and administration in the EU countries demonstrate a variety of approaches to the formation of the tax base, rates and mechanisms for their collection. Some countries, such as Finland, have a progressive taxation scale for individuals, while others, such as Estonia, prefer proportional rates. Differences in corporate tax levels also reflect different models of business incentives and investment attraction.

It is important to note the trend towards harmonization of tax rules within the EU to ensure transparency and competitiveness of economies. At the same time, double taxation avoidance mechanisms and tax incentives are tools that facilitate the integration of EU countries into the global economy. Despite their complexity and differences, the EU tax systems remain factors of balanced economic growth, support for innovation, environmental initiatives and social protection. Understanding their features and current changes is important for business entities operating within the European Union. Another important aspect is the impact of digitalization and automation of tax administration processes, which significantly increase the efficiency of tax collection and reduce opportunities for tax evasion. The growing focus on sustainable development is encouraging EU countries to introduce environmental taxes, which are becoming a key tool in the fight against climate change and contribute to the formation of a green economy.

References:

1. OECD (2024), Tax Policy Reforms 2024: OECD and Selected Partner Economies, OECD Publishing, Paris. URL: https://doi.org/10.1787/c3686f5e-en. (data zvernennia: 02.10.2024)

2. Understanding Corporate Income Tax Rules in Finland. URL: https://generisonline.com/understanding-corporate-income-tax-rules-in-finland/?form=MG0AV3 (data zvernennia: 01.12.2024)

3. Valtion tuloveroasteikko 2024. URL: https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/tulot/ansiotulot/ (accessed on 01.12.2024).

Корзун С.В.
аспірантка
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

МОДЕРНІЗАЦІЯ СУБ'ЄКТНОЇ СТРУКТУРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Важливе значення в реалізації державної політики з питань протидії кіберзлочинності має розширення суб'єктної структури правоохоронної системи щодо протидії кіберзлочинності. Зокрема, є потреба створення Національного бюро з розслідувань кіберзлочинів та забезпечення кібернетичної безпеки. Відтак, Національне бюро має стати державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо попередження, запобігання, протидії, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, скоєних у віртуальному (кібернетичному) просторі та інших сферах, із застосуванням інформаційно-комп'ютерних технологій, з метою забезпечення кібернетичної безпеки України. На агентство покладатимуться наступні завдання:

- запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень щодо виготовлення шкідливих програмних продуктів (на матеріальних і на нематеріальних носіях), елементів комп'ютерних систем, для зміни та підробки інформації, перехоплення інформації, втручання в дані, отримання незаконного доступу до інформації, утворення неправдивої інформації, розповсюдження незаконно здобутої інформації та інших дій;
- запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень щодо фінансування виготовлення шкідливих програмних продуктів (на матеріальних і на нематеріальних носіях), елементів комп'ютерних систем, для зміни та підробки інформації, перехоплення інформації, втручання в дані, отримання незаконного доступу до інформації, утворення неправдивою інформації, розповсюдження незаконно здобутої інформації, та інших дій;
- запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень щодо використанні шкідливий програмних продуктів (як на матеріальних так і на нематеріальних носіях), елементів комп'ютерних систем, для зміни та підробка інформації, перехоплення інформації, втручання в дані, отримання незаконного доступу до інформації, утворення неправдивої інформації, розповсюдження незаконно здобутої інформації, та інших дій.

Для забезпечення реалізації зазначених завдань пропонуємо визначити наступні повноваження:

- здійснює гласні та негласні, оперативно-розшукові дії; оперативно-пошукову діяльність, слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії, з метою попередження, запобігання, протидії, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, скоєних у віртуальному (кібернетичному) просторі та інших сферах із застосуванням інформаційно-комп'ютерних технологій;

- в порядку, передбаченому законодавством, безоплатно одержують доступ до державних інформаційних систем та ресурсів, за умови обґрунтованості їх використання при здійсненні гласних та негласних оперативно-пошукових дій, оперативно-пошукової діяльності, слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукові) дій, з метою розслідування викритих проваджень щодо кримінальних правопорушень, скоєних у віртуальному (кібернетичному) просторі та інших сферах із застосуванням інформаційно-комп'ютерних технологій;

- вживання заходів для припинення фізичними та юридичними особами протиправних діянь, що перешкоджають здійсненню повноважень – Національне бюро із розслідувань кіберзлочинів та забезпечення кібернетичної безпеки;

- здійснюють співпрацю з фізичними особами, у тому числі на договірних засадах, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності цих відносин; матеріально та морально заохочують осіб, які надають допомогу при запобіганні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро розслідувань кіберзлочинів та заходів із забезпечення кібернетичної безпеки;

- вживають заходів щодо розшуку та арешту інформаційно-комп'ютерних технологій та систем, що використовувалися при вчиненні кримінального правопорушення, віднесеного до компетенції Національного бюро розслідувань кіберзлочинів, з метою забезпечення кібернетичної безпеки;

- у цілях оперативно-розшукової та слідчої діяльності створюють інформаційні системи та ведуть оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством;

- вживають заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, що можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до підслідності Національного бюро розслідувань кіберзлочинів та забезпечення кібернетичної безпеки, або мають ознаки необґрунтованості та можуть бути стягнуті в дохід держави – в межах компетенції провадять діяльність із зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт;

- залучають у межах компетенції на добровільній основі, у тому числі на договірних засадах, кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців, з будь-яких установ, з метою оцінки інформаційно-комп'ютерних технологій та систем.

Список використаних джерел:

1. Чубоха Н.Ф. Співвідношення інтересу та суб'єктивного цивільного права. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 4. С. 56-59

2. Малишев К.В. Державна політика в сфері трансформації правоохоронної системи: теорія, методологія, організація: [монографія]. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2022. 300 с.

Левицький Я.Ю.
аспірант
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ДЕФІНІЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛАХ

Зміст та властивості державного фінансового контролю є важливою складовою при дослідженні його в системі державного управління з наступних позицій.

В проекті закону «Про основні засади діяльності органів державного фінансового контролю» міститься наступне тлумачення державного фінансового контролю: «Державний фінансовий контроль – це урядовий фінансовий контроль, що здійснюється органами державного фінансового контролю щодо забезпечення законного, ефективного, економного та результативного формування, розподілу, управління та використання державних ресурсів суб'єктами контролю та спрямований на попередження, виявлення та усунення порушень фінансово бюджетної дисципліни» [2]. Проте для цілей дослідження та розширення теоретичного наукового значення про досліджувану систему є потреба в уточненні його змісту як об’єкту наукового дослідження.

Проаналізувавши зміст поняття державного фінансового контролю в різних наукових літературних джерелах, прийшли до необхідності їх групування за наступними напрямками:

1. Як функції державного управління. Даний напрямок не досить поширений в наукових колах, адже з позиції державного управління державний фінансовий контроль можна розглядати також як об’єкт державного управління, інструмент державного управління та діяльність суб’єктів державного управління. Державний фінансовий контроль як функція державного управління вивчався дослідниками в сфері юридичних наук та наук державного управління. Мета реалізації зазначеної функції зводиться до всиновлення відхилень, законності, ефективності та результативності. Важливе значення при вивченні державного фінансового контролю як функції державного управління має його характеристика як інструменту формування рекомендації та вжиття профілактичних заходів.

2. Інструмент впливу на об’єкт управління. Такий підхід можна пов’язати із тим, що власне державне управління і є системою впливом на об’єкт управління, зокрема певні соціально-економічні відносини. Через сукупність контрольних заходів отримані результати дозволяють суб’єктам державного управління приймати державно-управлінські рішення щодо впливу на об’єкти соціального управління, тобто сукупність соціально-економічних відносин, які є складовими фінансової системи держави та забезпечують її безпеку та ефективність.

3. Сукупність заходів, інструментів та методів з метою перевірки. В контексті зазначеного підходу працювали багато вчених, адже контроль сам по собі передбачає сукупність заходів. З даної позиції контроль вивчається з позиції процесного підходу. Процедурний підхід є досить важливим при

вивченні державного фінансового контролю в об'єктно-предметному полі наук державного управління, адже: по-перше, в залежності від методів, інструментів та заходів контрольних процедур залежать властивості отриманої інформації про стан фінансової системи держави й відповідно подальші дії щодо впливу на об'єкт управління; по-друге, держава регулює процедуру використання інструментів, методів та заходів контрольного характеру; по-третє, методологічний інструментарій дозволяє визначити особливості реалізації інших функцій держави.

4. Діяльність спеціально уповноважений суб'єктів державного управління. Власне як і будь-яка діяльність державний фінансовий контроль має здійснюватися суб'єктами державного управління на які покладаються відповідна сукупність контрольних завдань та певні повноваження. Як і будь-яка функція державного управління, державний фінансовий контроль має здійснюватися уповноваженими на те суб'єктами державного управління. В Україні функціонує розгалужена система контролюючих органів, кожен з яких переслідує відповідну мету та має певні повноваження. Щодо повноважень здійснення державного фінансового контролю, то вони покладаються на Рахункову Палату Україні та Державну аудиторську службу України.

5. Вид фінансової діяльності держави. Фінансова діяльність держави є складним механізмом, що також передбачає сукупність контрольних заходів. Фінансова система держави є складною динамічною системою управління фінансовими ресурсами, що передбачає сукупність заходів контрольного характеру. Відповідно є логічним підхід до державного фінансового контролю як складової фінансової діяльності держави.

6. Підсистема управління. Досліджуючи державне управління із застосуванням системного підходу, можна розглядати кожен напрямок діяльності як окрему систему. Відповідно деякі вітчизняні вченні досліджували державний фінансовий контроль яке систему. Зокрема, Н.Г. Виговська вказує, що «фінансовий контроль як економічна категорія – це система, яка складається з елементів входу (інформаційне забезпечення системи фінансового контролю), елементів виходу (інформація про об'єкт управління, отримана в результаті контролю) і сукупності наступних взаємопов'язаних ланок (центри відповідальності, техніка контролю» [1]. Така характеристика контролю є важливою з позиції погляду як на об'єкт наукового дослідження. В свою чергу, державний фінансовий контроль є об'єктом дослідження економічний, юридичних наук та наук державного управління.

Список використаних джерел:

1. Виговська Н., Стеблянко О. Державний фінансовий контроль у системі регулювання земельних відносин. Галицький економічний вісник. 2012. № 4(37). С. 104-111 URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/2227/1/GEB_2012_v37_No4-N_Vygovska_O_Steblianko-State_financial_control_system_in_the_regulation__104.pdf

2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII станом на 15.11.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text

Лукашук О.М.
аспірант, асистент кафедри
національної безпеки, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

КОРУПЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ: НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ

Корупція виступає не лише як порушення правових норм, а як багатофакторне соціальне явище, що формує альтернативні механізми ухвалення управлінських рішень, сприяє виникненню тіньових управлінських структур, порушує принцип доброчесності у сфері публічної служби. Корупція викликає неефективне використання бюджетних ресурсів, дискримінацію у доступі до публічних послуг та посилює соціальну нерівність у суспільстві. У цьому контексті особливого значення набуває розгляд корупції саме як об'єкта державної кримінально-правової політики. Адже дана політика покликана забезпечити не лише юридичну відповідальність за відповідні злочини, а й формування стратегії превенції, яка базується на законодавчих, інституційних, управлінських та морально-етичних засадах.

Корупція супроводжує людство від часу виникнення державності. Її перші прояви пов'язані з релігійними обрядами, а вже в Законах Хамурапі та працях Аристотеля вона визнавалась загрозою суспільній стабільності [1, с. 5].

Еволюція цього явища ускладнила його розуміння, що призвело до формування численних визначень — від правових до морально-етичних. Сучасна наука виокремлює кілька підходів до визначення корупції:

Підходи вітчизняних науковців. О.І. Пархоменко-Куцевіл [4], Побережний В.В. [6], Пиголенко І .В. [5], Мельник М.І. [3] та ін. переважно акцентують на її соціальній небезпеці та негативних наслідках для держави і суспільства. Українські дослідники особливо наголошують на тому, що корупція несе загрозу публічному управлінню та підриває суспільні інтереси.

Підходи зарубіжних науковців. P. Robbins [12], B. Akinyemi [9], V.David and O. Nett [11] та ін. розглядають корупцію як багатогранне явище, не лише державної, а й міжособистісної взаємодії та як частину більш широких соціальних практик, а не тільки як індивідуального злочину.

Підходи міжнародних організацій. Transparency International [13], Світовий банк [14] та ООН [15] пропонують універсальне визначення, корупція — це зловживання довіреною владою для приватної вигоди.

Підходи у законодавчому полі. Міжнародні акти та національне законодавство розглядають корупцію як: хабарництво й інші порушення обов'язків (Міждисциплінарна робоча група Ради Європи [10], Дев'ятий конгрес ООН [15], Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією [2] та Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією[8]) та зловживання службовими повноваженнями з метою одержання неправомірної вигоди (Закон України «Про запобігання корупції» [7]).

Підходи у словниках та енциклопедіях. Юридична енциклопедія України, Енциклопедія державного управління та Економічний словник акцентують

на етичному та моральному вимірі: підкуп, продажність, неетичне використання повноважень.

Розглянувши всі варіанти підходів до визначення корупції, враховуючи всі характерні ознаки та особливості пропонуємо наступне визначення корупції як об'єкта кримінально –правової політики. Корупція - це складне соціально-правове явище, яке виступає об'єктом кримінально-правової політики держави у вигляді сукупності умисних діянь чи бездіяльності осіб, наділених владними або управлінськими повноваженнями, що полягає у свідомому використанні службового становища всупереч публічним інтересам із метою отримання особистої незаконної вигоди, що призводить до підриву легітимності інститутів влади, деформації правопорядку та девальвації принципів верховенства права.

Таким чином, запропоноване визначення охоплює суб'єкт (посадова особа), об'єктивну сторону (діяння/бездіяльність з використанням статусу всупереч обов'язку), суб'єктивну сторону (умисел і корисливий мотив) та наслідки (шкода публічним інтересам та правопорядку). Така структура поняття відображає комплексний зміст корупції та підкреслює, чому вона є об'єктом саме кримінально-правової політики: через її тяжкі наслідки для суспільства і необхідність державного примусу для протидії.

Список використаних джерел:

1. Камлик М. І., Невмержицький Є. В. Корупція в Україні. К. : Товариство «Знання», КОО, 1998. 187 с.
2. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : Конвенція Ради Європи від 27.01.1999 № ETS173 : станом на 18 жовт. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
3. Мельник М. І. Корупція: проблема визначення сутності і поняття. Вісник Академії правових наук України. 2010. № 3 (10). С. 76–83.
4. Пархоменко-Куцевіл О. Теоретико-методологічні підходи до класифікації корупційних відносин в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 9. С. 138–142.
5. Пиголенко І. В. Хабарництво як соціальний феномен сучасного суспільства. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць. 2009. № 4. С. 113–121. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/6212/1/09-4-20.pdf
6. Побережний В. В. До питання про сучасну державну політику у сфері запобігання корупції. Університетські наукові записки. 2010. № 4. С. 271–275. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2010_4_47
7. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII : станом на 4 квіт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text
8. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією : Конвенція Ради Європи від 04.11.1999 : станом на 16 берез. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text
9. Akinyemi B. Corruption: A Battle Nigerian Must Win. This Day. 2004. August 22. P. 22.

10. Council of Europe, Multidisciplinary Group on Corruption (GMC). Programme of Action against Corruption. Strasbourg : Council of Europe, 1998. URL: https://www.coe.int/en/web/greco

11. David V., Nett A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha : C.H. Beck, 2007. Právo a společnost. 27 c. ISBN 978-80-7179-562-9.

12. Robbins P. The Rotten Institution: Corruption in Natural Resource Management. Political Geography. 2000. Vol. 19. Issue 4. pp. 423–443.

13. Transparency International. Що є Корупція? URL: https://www.transparency.org/en/what-is-corruption

14. World Bank. Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank. 1997. URL: https://documents.worldbank.org/pt/publication/documents-reports/documentdetail/799831538245192753/helping-countries-combat-corruption-the-role-of-the-world-bank

15. A/CONF.169/16/Rev.1. Доповідь Дев'ятого конгресу ООН із запобігання злочинності й поводженню з правопорушниками (Каїр, 29 квіт. – 8 трав. 1995 р.).

Ткаченко А.В.
аспірант
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ІНДЕКС СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Дослідження стану корупції в країнах Європейського Союзу є вкрай актуальним, що обумовлено потребою гармонізації як в частині законодавства так і в частині культурних аспектів, та охоплює період з 2012 по 2022 рр. Таке дослідження є особливо важливим для України, адже сьогодні питання корупції є одним із ключових в політиці розширення Європейського Союзу. Варто зазначити, що з 2012 р. оцінюється індекс сприйняття корупції Європейського Союзу в цілому, результати аналізу якого представлено на рис. 1.

Як бачимо з представлених результатів загальне значення індексу сприйняття корупції є більшим за позначку 50, що характеризує Європейський союз з низьким рівнем корупції, що є логічним, адже висуваються жорстокі регулятивні вимоги до національних антикорупційних політик та системи управління Європейським Союзом.

Найнижчий показник індексу сприйняття корупції характерний для 2012 та 2013 рр., що становив 63. У 2014 р відбулося зростання до показника 64, а у 2015 до 65. З 2016 р. по 2022 р. зазначений показник становив 64.

Усі країни Західної Європи (рис. 2) показують значні результати в досягненні високого рівня сприйняття корупції, тобто є країнами з відсутністю корупції, що визначає ефективність та результативність їхньої антикорупційної політики. У 2012 р. щорічний індекс сприйняття корупції для Європейського Союзу становив 63, і усі країни перевищили його з наступними значення

індексу: лідером була Швейцарія – 86, далі Нідерланди – 84, Німеччина – 79, Франція – 71 та Австрія – 69.

Рис. 1. Щорічний індекс сприйняття корупції для Європейського Союзу з 2012 по 2022 рік

Джерело: складено автором на основі [1-11]

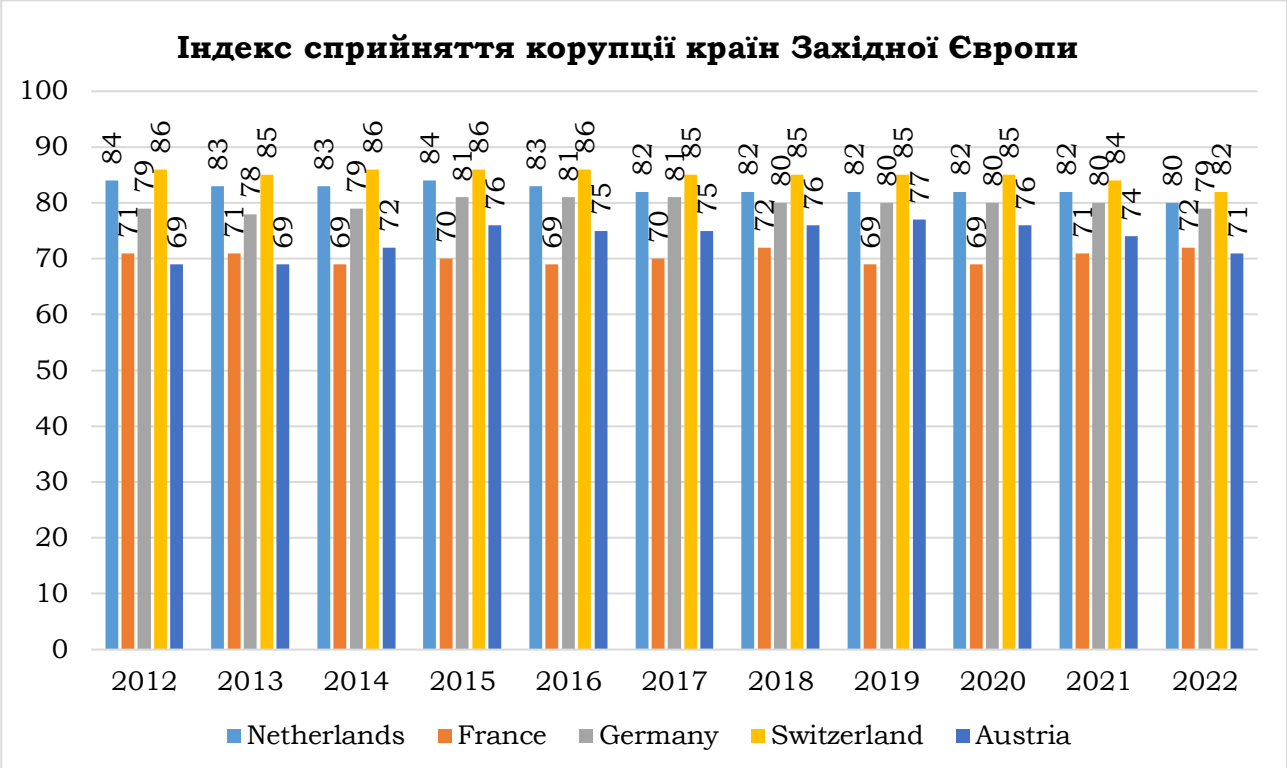

Рис. 2. Показники індексу сприйняття корупції в країнах Західної Європи (2012-2022 рр.)

Джерело: складено автором на основі [1-11]

Впродовж досліджуваних років ситуація індексу сприйняття корупції в Швейцарії коливалася, зокрема показник індексу 86 спостерігається в наступних роках: 2014, 2015 та 2016. У 2013 р. індекс сприйняття корупції Швейцарії знизився до рівня 85, таке ж значення спостерігалося з 2017 р. по 2020 р. В останні роки досліджуваного періоду показник знижувався, зокрема у 2021 р. становив 84, а у 2022 р. – 82.

Наступною країною за найвищим показником індексу сприйняття корупції серед представлених країн Західної Європи є Нідерланди. У 2012 та 2015 роках досліджуваний показник для даної країни був найвищим та становив 84 пункти. Значення індексу сприйняття корупції у Нідерландах 83 характерне для 2013, 2014 та 2016 років. Найнижчим значення даного показника було 2022 р. та становили 80 пунктів.

Для Німеччини найнижче значення індексу сприйняття корупції характерне для 2012, 2013 та 2014 років, що становить 79 пунктів . В подальших роках значення показника збільшилося до 81, а з 2018 по 2022 рр. становило 80 пунктів.

У Франції показник індексу корупції коливався в межах 69 пунктів (2014, 2019 та 2020 рр.) до 72 пунктів (2018 та 2022 рр.). Показники Австрії за індексом сприйняття корупції показували позитивну динаміку з 2012 р. по 2020 р. (від 69 пунктів у 2012 та 2012 рр. до 26 пунктів у 2015, 2018 та 2020 рр.).

Список використаних джерел:

1. Corruption Perceptions Index. 2022. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2022
2. Corruption Perceptions Index. 2021. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2021
3. Corruption Perceptions Index. 2020. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2020
4. Corruption Perceptions Index. 2019. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2019
5. Corruption Perceptions Index. 2018. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2018
6. Corruption Perceptions Index. 2017. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2017
7. Corruption Perceptions Index. 2016. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2016
8. Corruption Perceptions Index. 2015. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2015
9. Corruption Perceptions Index. 2014. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2014
10. Corruption Perceptions Index. 2013. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2013
11. Corruption Perceptions Index. 2012. *transparency.org*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2012

Гуща Т.К.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ

Лікування закордоном є різновекторним явищем, яке охоплює осіб, які відвідують іншу країну ЄС, тимчасово чи на тривалий період, і потребують медичних послуг, перебуваючи за кордоном. Ця класифікація розрізняє два різні сценарії: ті, хто несподівано захворіли під час подорожі, і ті, хто навмисно шукає лікування за кордоном [1]. Тимчасові відвідувачі, включно з тими, хто подорожує на роботу чи на відпочинок, становлять значну частину отримувачів закордонної медичної допомоги. Для цих осіб доступ до медичних послуг через кордон може виявитися найбільш практичним або прийнятним варіантом, особливо з огляду на різноманітність систем охорони здоров'я в ЄС [2].

На рис. 1 окреслено багатогранний вплив медичного туризму як на країни відправники, так і на приймаючі країни, пропонуючи розуміння викликів, пов'язаних із цією галуззю. Розбираючи позитивні та негативні наслідки для кожної залученої сторони, на рисунку підкреслено необхідність спеціального підходу до оцінки переваг та недоліків медичного туризму.

Однією з головних переваг для країн відправлення є підвищення доступності медичних послуг для їхніх громадян. Це усуває прогалини в національних системах охорони здоров'я, надаючи пацієнтам доступ до спеціалізованого лікування або процедур, недоступних на місцевому рівні. Крім того, приплив медичних туристів сприяє конкурентоспроможності в секторі охорони здоров'я, стимулюючи постачальників підвищувати якість послуг і розширювати спектр своїх пропозицій. Це вигідно не лише медичним туристам, а й місцевим жителям, які в результаті можуть отримати покращене медичне обслуговування.

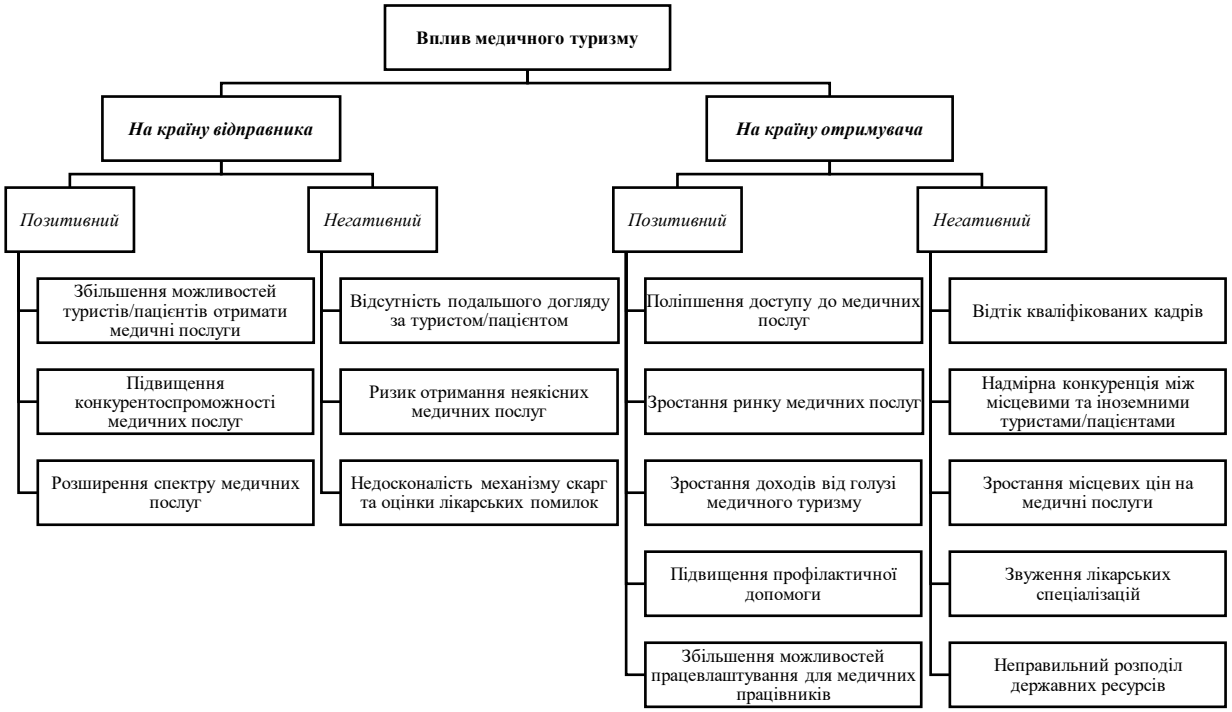

Рис. 1. Соціально-економічний вплив медичного туризму [2]

Однак країни-відправники також стикаються зі значними проблемами. Існує відчутний ризик того, що пацієнти отримають нестандартне лікування за кордоном, враховуючи відмінності в стандартах охорони здоров'я та регуляторному нагляді. Забезпечення безперервності догляду після лікування може бути важким, особливо якщо ускладнення виникають після повернення додому. Крім того, відсутність надійних механізмів вирішення медичних помилок або скарг ускладнює звернення до незадоволених пацієнтів.

Позитивний вплив приймаючі країни отримують через вигоду від оздоровчого туризму, оскільки крім економічного надходження від витрат на медицину, прийом медичних туристів може прискорити покращення інфраструктури охорони здоров'я та якості послуг. Цей приплив пацієнтів може послужити каталізатором для профілактичних ініціатив у сфері охорони здоров'я, покращуючи результати громадського здоров'я. Крім того, попит на медичні послуги створює можливості працевлаштування для місцевих медичних працівників, стимулюючи розвиток робочої сили.

Однак, переваги оздоровчого туризму для приймаючої сторони обмежені декількома проблемами. Це явище може посилити внутрішній відтік мізків, оскільки кваліфіковані медичні працівники мігрують до прибуткових центрів медичного туризму, що створює навантаження на національні системи охорони здоров'я. Крім того, загострена конкуренція між місцевими та іноземними пацієнтами може впливати на підвищення витрат на медичне обслуговування для громадян. Крім того, зосередження уваги на обслуговуванні медичних туристів може призвести до звуження медичної спеціалізації, що потенційно може поставити під загрозу широкий спектр медичних послуг, доступних місцевим жителям.

Список використаних джерел:

1. What Do We Know About Medical Tourism? A Review of the Literature With Discussion of Its Implications for the UK National Health Service as an Example of a Public Health Care System / J. Hanefeld та ін. Journal of Travel Medicine. 2014. Т. 21, № 6. С. 410–417. URL: https://doi.org/10.1111/jtm.12147.

2. Ramanauskas J., Banevičius Š., Jerochina-Labanauskienė J. ASPECTS OF THE SOCIO-ECONOMIC IMPACT OF HEALTH TOURISM. Baltic Journal of Economic Studies. 2023. Т. 9, № 5. С. 23–32. URL: https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-5-23-32.

Андрєєв Є.В.,
кандидат медичних наук, доцент кафедри сучасних
технологій медичної діагностики та лікування
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця

ПРОГРАМИ ЄС ЩОДО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Програма «Цифрова Європа» спрямована на розбудову високотехнологічної цифрової інфраструктури, що забезпечує трансформацію охорони здоров'я у напрямі діджиталізації, інтероперабельності та безпечного управління даними. Із загальним бюджетом понад 7,5 млрд євро на 2021–2027 рр., програма передбачає розвиток п'яти стратегічних напрямів: суперкомп'ютерів, штучного інтелекту, кібербезпеки, вдосконалення цифрових навичок та широкого впровадження цифрових технологій у суспільно значущих секторах, включно з медициною [1].

У сфері охорони здоров'я програма сприяє створенню Європейського простору медичних даних (EHDS), який забезпечує стандартизований обмін інформацією між державами-членами, полегшує доступ пацієнтів до власних даних і підтримує розвиток наукових досліджень, цифрових медичних сервісів і телемедицини. Програма також стимулює використання штучного інтелекту для ранньої діагностики захворювань, прогнозування ризиків і розробки індивідуалізованих планів лікування, що підвищує ефективність медичних систем та якість життя пацієнтів.

У межах Програми активно фінансуються проєкти з розробки національних хмарних інфраструктур для медичних даних, а також ініціативи з посилення кіберзахисту лікарень та цифрових платформ охорони здоров'я. Наприклад, програма підтримує створення загальноєвропейської мережі центрів кібербезпеки, які надають методичну допомогу державним установам і лікарням для запобігання кібератакам на медичні інформаційні системи. Впровадження таких рішень відповідає стратегії Digital Decade Policy Programme 2030, яка передбачає досягнення цифрової адаптивності ЄС у критично важливих секторах, серед яких охорона здоров'я визначена як пріоритетна сфера [1].

Програма InvestEU покликана забезпечити довгострокове інвестиційне фінансування стратегічних проєктів у сфері охорони здоров'я, зокрема будівництво і модернізацію лікарень, розвиток інфраструктури медичних досліджень, підтримку біотехнологічних стартапів та підвищення кваліфікації медичного персоналу. Програма має загальний бюджет близько 372 млрд євро інвестицій, мобілізованих у партнерстві з Європейським інвестиційним банком (EIB) та іншими фінансовими установами. У межах сектора «соціальні інвестиції та навички» передбачено фінансування проєктів, спрямованих на розвиток соціальних інновацій у медицині, модернізацію лікарняних закладів, впровадження енергоефективних рішень у медичну інфраструктуру та формування цифрових компетенцій медичних працівників [2].

Окремо варто відзначити програму «Єдиний ринок» (SMP), бюджет якої становить 4,2 млрд євро, що робить її одним із ключових інструментів ЄС для забезпечення безпеки, якості та стандартності продукції та послуг, які опосередковано впливають на здоров'я громадян. Хоча SMP не є

спеціалізованим інструментом фінансування медичної інфраструктури, її нормативна складова формує основу для функціонування європейського ринку медичних виробів, фармацевтичної продукції та харчових товарів.

У рамках цієї програми фінансуються ініціативи Європейського агентства з безпеки харчових продуктів (EFSA) і Європейського агентства з лікарських засобів (EMA), спрямовані на моніторинг безпечності продуктів, контроль за обігом антибіотиків, оцінку токсикологічних ризиків і запобігання надмірному використанню антибіотичних препаратів у сільському господарстві. Програма також підтримує підвищення компетентності споживачів і прозорість на ринку медичних послуг, що має суттєве значення для публічного здоров'я [3].

Список використаних джерел:

1. European Commission. Digital Europe Programme (DEP). URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme
2. About the InvestEU Fund. URL: https://investeu.europa.eu/investeu-programme/investeu-fund/about-investeu-fund_en
3. European Commission. Single Market Programme (SMP): Overview and Objectives. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/funding/single-market-programme_en

Курбанов А.К.,
асистент кафедри хірургії №3
Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця

ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ОБ'ЄКТУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

«Жодна сфера у ринковій економіці, зокрема охорона здоров'я, не може успішно розвиватися без добре налагодженої системи фінансового забезпечення. Нові його механізми сприяють якісним змінам у наданні медичних послуг, будучи одночасно одним із вирішальних факторів під час прийняття рішень про розширення їх спектру. Розмаїття наявних проблем у системі фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні, неоднозначність їх оцінки і практичного вирішення, пошук можливостей використання різних форм взаємодії держави та підприємницьких структур у фінансуванні медичної сфери зумовлюють актуальність дослідження» [146]. На нашу думку, система фінансового забезпечення системи охорони здоров'я як об'єкт державного управління має бути переглянута, з позиції прогнозування, а отже оцінки та управління фінансовим потенціалом.

«Для ефективного розвитку фінансового забезпечення такої важливої сфери економіки, як галузь охорони здоров'я, необхідна розробка та виконання низки заходів різнопланового характеру: організаційного, нормативно-правового, економічного, соціального, медичного, наукового та культурного. Усвідомлення існуючої кризи медичної галузі в Україні та

зростання масштабів позбавлення людини життєво необхідних медичних потреб змусило керівництво країни розпочати повне реформування системи тільки в 2018 р. Основними засадами удосконалення, підвищення ефективності та модернізація системи забезпечення здоров'я населення обрало курс на вимоги пацієнта та його фінансову спроможність. У першу чергу було реформовано систему забезпечення доступності населення та хворих медичних послуг, задля чого було розширено спектр медичних послуг, яку хворий може отримати на безоплатній основі (в рамках затвердженої Програми медичних гарантій і з визначенням нових захворювань, які є основними факторами смертності в Україні). По-друге, держава зосередила свою увагу на розширенні якості наданих медичних послуг» [53]. Відповідно реформування системи фінансового забезпечення системи охорони здоров'я значно трансформувало фінансовий потенціал, що вимагає інноваційних державно-управлінських рішень.

Держане управління фінансовим потенціалом має забезпечити стабільність, доступність та розвиток системи охорони здоров'я. Фінансовий потенціал системи охорони здоров'я - це сукупність наявних і можливих фінансових ресурсів, механізмів їх мобілізації, розподілу та ефективного використання, що забезпечують виконання функцій системи охорони здоров'я, здатність реагувати на виклики та забезпечувати довгострокову модернізацію. Все це можливо за умови врахування усіх складових фінансового потенціалу системи охорони здоров'я, зокрема:

- Ресурсна складова оформлює усі складові фінансового забезпечення системи охорони здоров'я. Відповідно до вітчизняної практики, такими ресурсами є наступні: державний бюджет, місцеві бюджети, кошти НСЗУ, страхові внески, приватні платежі, донорська допомога.

- Інвестиційна складова оформлює усі джерела та форми інвестицій, які можливо застосувати для розвитку системи охорони здоров'я в цілому та окремих закладів охорони здоров'я. До них відносяться: проєкти публічно-приватного партнерства, які дозволяють модернізувати інфраструктуру та забезпечити інноваційний розвиток системи; приватні інвестиції в лікарні за умови їх функціонування як державних підприємств з можливою часткою приватного сектору.

- Міжнародна складова означає залучення фінансових ресурсів міжнародних партерів через проєктно-грантову діяльність, позики або інвестиції.

- Інституційна складова інституційну спроможність суб'єктів державного управління, приватного сектору та зацікавлених сторін в забезпеченні фінансової стабільності через врегулювання конфлікту інтересів.

- Правова складова визначає рівень правового забезпечення, який дозволяє оперативна реагувати на кризові ситуації для фінансування системи охорони здоров'я, а також можливості розширення джерел формування фінансового потенціалу.

- Процедурна складова характеризує інструменти фінансування системи охорони здоров'я, зокрема: медичні гарантії, програма державних закупівель, контрактування закладів, тарифна політика.

Джерелами формування зазначених складових фінансового потенціалу системи охорони здоров'я варто визначати: державний бюджет, місцеві

бюджети територіальних громад, гранти, інвестиції, позики та міжнародна допомога. Фінансовий потенціал оцінюється за рівнями (держави, регіону, територіальної громади та закладу охорони здоров'я), а факторами його формування є: макроекономічна стабільність; інвестиційний клімат; податкові надходження; рівень довіри міжнародних партнерів (країн, організацій); автономія закладів охорони здоров'я; рівень децентралізації; розвиток медичного туризму; стан громадського здоров'я.

Безумовно, що складеність фінансового потенціалу визначає його залежність та в то й же час вплив на такі види державної політики як: інвестиційна, соціальна, фінансова, податкова та економічна.

Найбільш важливою складовою фінансового потенціалу, що визначає прийняття стратегічних державно-управлінських рішень є адаптивно-резервна: можливість швидкого перерозподілу коштів в умовах кризи; можливість формування та наявність резервних фондів; наявність механізмів екстреного фінансування медичних послуг.

Список використаних джерел

1. Руденко В. В. Сучасний стан фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 19. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-170.

2. Драган І. В., Дацій Н. В., Драган І. О. Вплив фінансового механізму державного регулювання на розвиток галузі охорони здоров'я в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 22. С. 179. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.22.179.

Дмитренко І.,
докторант кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Розширення інституційної спроможності - це процес посилення здатності суб'єктів державного управління, закладів охорони здоров'я або будь-якої іншої організації ефективно виконувати свої функції, реалізовувати стратегічні цілі та адаптуватися до нових викликів цифрової трансформації в умовах євроінтеграції.

Зважаючи на комплекс визначених питань проблем цифрової трансформації в попередніх дослідженнях пропонуємо наступний комплексний механізм розширення інституційної спроможності державного управління цифровою трансформацією системи охорони здоров'я

Комплексний механізм розширення інституційної спроможності державного управління цифровою трансформацією системи охорони здоров'я, має охопити сукупність напрямів, зокрема:

1. Розширення інституційної спроможності для забезпечення безпечного вторинного використання медичних даних (health data access

body (орган з доступу до медичних даних)). Даний напрямок може відбуватися двома шляхами: 1) утворення нового суб'єкту державного управління - Національного агентства з доступу до медичних даних (HDAB Ukraine); 2) наділення відповідними повноваженнями існуючого суб'єкту. Не залежно від обраного варіанту завдання на дану інституцію покладатимуться наступні завдання:

- видача дозволів на доступ до даних;
- забезпечення анонімізації та псевдонімізації;
- управління безпечними середовищами обробки;
- контроль вивантаження результатів;
- адміністрування реєстру відмов пацієнтів;
- забезпечення інтеграції в єдину мережу HealthData@EU;
- прийняття участі в наукових дослідженнях;
- регуляторна діяльність щодо суб'єктів медичних даних.

2. Налагодження інформаційно-комунікаційної системи між цифровою системою національної системи охорони здоров'я з європейськими транскордонними мережами, що потрібно здійснити наступним чином:

- організаційно-інституційне забезпечення - надати функції та статус NCPH ДП «Електронне здоров'я», яке є адміністратором Центральної бази даних ЕСОЗ)

- інформаційно-інфраструктурне забезпечення: побудова вузла взаємодії (NCPH Node); впровадження єдиного формату EEHRxF; гармонізація медичних кодифікаторів;

- нормативно-правове забезпечення: внесення змін до Постанови КМУ Про затвердження Порядку функціонування ЕСОЗ; розробка Порядку транскордонного обміну медичними даними; угода про приєднання до мережі MyHealth@EU.

3. Розширення інституційної спроможності для забезпечення використання штучного інтелекту в медицині. Реалізація зазначеного можливе наступними шляхами:

а) утворення спеціалізованого суб'єкту державного управління, що вступатиме Регулятором технологій штучного інтелекту - визначення національного компетентного органу, відповідального за координацію державної політики, нагляд за дотриманням вимог законодавства у сфері ШІ, координацію діяльності галузевих регуляторів, ведення реєстру високоризикових систем ШІ, моніторинг системних ризиків та взаємодію з відповідними інституціями Європейського Союзу.

б) розширення повноважень ДЛЗ (Держлікслужби) щодо ринкового нагляду за ШІ-медичними виробами,

4. Розширення інституційної спроможності державного управління щодо захисту медичних даних пропонуємо здійснити шляхом створення незалежного наглядового органу - Національна комісія з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації. Ключовими повноваженнями в реалізації механізмів державного управління цифровою трансформацією системи охорони здоров'я, пропонуємо визначати: регуляторний нагляд; затвердження стандартів та методологій; аудит та контроль медичних ШІ-алгоритмів; реагування на інциденти та розслідування витоків.

5) Розширення повноважень АМКУ пропонуємо здійснити шляхом внесення змін в Закону України «Про захист економічної конкуренції»:

- право визначати «Цифрових гейткіперів»: встановити критерії для цифрових медичних платформ (за кількістю активних пацієнтів/лікарів на місяць та оборотом);
- заборона прямої та опосередкованої пріоритетизації: заборона гейткіперам застосовувати алгоритми, що надають вищий рейтинг власним послугам;
- забезпечення рівних умов: вимога застосовувати прозорі, об'єктивні та недискримінаційні параметри ранжування для всіх учасників ринку;
- право аудіювати алгоритми та аналізувати вихідний код: АМКУ має отримати доступ до технічної документації та алгоритмів видачі цифрових сервісів для перевірки на наявність прихованої пріоритетизації власних продуктів;
- застосування оборотних штрафів та строкових приписів: повноваження видавати приписи про негайну зміну алгоритму та накладати штрафи за порушення цієї заборони.

Розширення інституційної спроможності державного управління цифровою трансформацією системи охорони здоров'я є критичною передумовою для її євроінтеграції та відповідності сучасним регламентам ЄС. Для вирішення визначеної проблеми розроблено комплексний механізм розширення інституційної спроможності державного управління цифровою трансформацією системи охорони здоров'я, який передбачає поєднання утворення нових спеціалізованих суб'єктів, розширення компетенцій існуючих органів та формування міжінституційної взаємодії. Обґрунтовано альтернативні моделі формування суб'єкту державного управління щодо вторинного використання медичних даних та визначено організаційно-інституційне забезпечення транскордонної взаємодії з європейськими мережами. Запропоновано інституційну модель регулювання ШІ в медицині через поєднання загального регулятора ШІ, галузевої компетенції МОЗ України та ринкового нагляду Держлікслужби; визначено напрями розвитку інституційної спроможності у сферах кібербезпеки, захисту персональних даних та економічної конкуренції.

ЗМІСТ

Андрухів О.І.	Поняття геноциду та проблеми його правової інтерпретації в умовах сьогодення	3
Барановська Т.В., Лебідь В.Г.	Деякі питання про створення та розірвання шлюбу під час воєнного стану в Україні	6
Дикий А.П., Дика О.С.	Політико-правові наслідки економічної злочинності в умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України	8
Довганич В.А.	Правовий менталітет в умовах глобалізації	13
Заєць Д.Г.	Розуміння лобіювання в правовому регулюванні в Україні крізь призму європейського бачення	15
Мельниченко Р.В.	Безпідставні звинувачення у співпраці з країною-агресором: тиск на український бізнес у правовій площині воєнного часу	18
Нікітенко В.М.	Фальсифікація доказів: проблеми кримінально-правової кваліфікації	22
Оксютович М.О., Коршак В.С.	Психологічна та правова підтримка підлітків в умовах війни: виклики та шляхи подолання	25
Острогляд О.В.	Кримінально-правова політика протидії кримінальним правопорушенням проти власності в умовах воєнного стану: очікування та реальність (ч.2)	28
Письменський Є.О.	Підготовка держави-агресора до окупації як передумова виникнення та поширення явища колабораціонізму в умовах сучасної російсько-української війни	31
Пушка Д.М.	Оформлення спадкових прав в умовах воєнного стану	36
Свірко С.В., Єфімова Е.В., Гоша К.С.	Національна безпека країни як об'єкт правової політики	38
Стечишин А.В.	Демократія і народовладдя в умовах глобалізації	41
Супрунова І.В., Севернчук І.І.	Нормативно-правове забезпечення політики детінізації в системі забезпечення національної безпеки	43
Сушицька Ю.О., Дідковський В.О.	Свобода вираження поглядів у практиці ЄСПЛ: виклики для правової політики України в умовах війни та відновлення	45
Чиж В.В.	Зарубіжний досвід впровадження систем внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності	48
Шведова Г.Л.	Антикорупційна політика України в умовах воєнного стану: кримінологічний вимір	51

Правова політика України: погляд молоді

Анісімова К.А.	Нормативно-правове регулювання захисту персональних даних в міжнародній практиці та в Україні	53
Афонін Д.О.	Особливості кримінальної відповідальності за контрабанду за КК України	57
Басанець А.В.	Правові засоби протидії корпоративному шахрайству на підприємстві	59
Білецька Д.О.	Трудова експлуатація дітей в умовах збройних конфліктів - загроза сталому розвитку суспільства	62
Блага І.О.	Проблеми реалізації принципу розподілу влади в Україні	65
Бойко Є.М.	Правозабезпечувальні взаємовідносини в системі права України (реалії сьогодення)	68
Бричук Ю.В.	Кримінальна відповідальність військовослужбовців в умовах війни	70
Булатевич С.С., Лизогубенко Н.С.	Актуальні проблеми протидії торгівлі людьми в Україні: національний та зарубіжний досвід	73
Булах А.І.	Новели кримінального законодавства в умовах воєнного часу	76
Вангела Я.С.	Профілактика правопорушень серед молоді	78
Веремей К.О.	Домашнє насильство та способи його запобігання	82
Галайчук В.Ю.	Правове регулювання кібербезпеки в Україні	85
Гоняна К.В.	Особливості розмежування кримінальної відповідальності за дезертирство та самовільне залишення частини або місця служби	88
Грималюк Д.Б.	Правовий статус громадян України в умовах воєнного стану	90
Грицай А.О.	Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень за ст.436-2 ККУ	93
Даць І.С.	Адаптація кримінального законодавства до умов воєнного часу та повоєнного відновлення України	95
Дмитришен Д.А., Радочинський О.Д.	Особливості кваліфікації незакінченого кримінального правопорушення	97
Доманська Х.Ю.	Кримінальна відповідальність за поширення інформації про розташування зброї, техніки та військовослужбовців	100
Дудник В.Р.	Особливості кримінальної відповідальності за воєнні злочини	103
Дяденко А.В.	Особливості кримінальної відповідальності за торгівлю людьми: кримінально-правовий аспект	106
Дятел А.О.	Актуальні проблеми забезпечення прав людини в умовах воєнного стану	109
Дяченко М.Р., Євтушенко А.С.	Кримінальна відповідальність за корупційні злочини	112
Єдінецька В.К., Томанец Д.Н.	Актуальні питання кримінально-правової протидії незаконному обігу наркотиків	115
Загорянська А.М.	Розвиток кримінальної відповідальності за політичні злочини	118

Захарова В.В., Гриценко А.С.	Актуальні питання реалізації антикорупційної політики в Україні	120
Захарченко В.П.	Стан ринку юридичних послуг України в умовах правового режиму воєнного стану	123
Кіхтенко А.В.	Роль і значення принципу невідворотності покарання в кримінально – правовій політиці України	126
Колеснікова Т.О.	Структура корпоративного управління	129
Конончук А.О.	Кримінальне судочинство в умовах воєнного стану	132
Конорчук Д.В.	Рецидив, як вид множинності, що впливає на кваліфікацію кримінальних правопорушень під час воєнного стану	134
Коршак В.С.	Правовий захист прав людини та внутрішньо переміщених осіб в умовах збройного конфлікту в Україні: виклики та перспективи	136
Кривонос С.В.	Кримінальна відповідальність за домашнє насильство	139
Крученюк А.В.	Жорстоке поводження з військовополоненими під час воєнного стану в Україні	141
Ломако Е.В.	Обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного та надзвичайного стану	144
Макушок Д.В.	Правове регулювання протидії торгівлі людьми в умовах воєнного стану	145
Маслова І.О.	Поширені помилки у кримінальному процесі. чи можна уникнути покарання через недбалість правоохоронців?	147
Новаківська О.В.	Врахування впливу інтернет-мереж на правопорядок та правову культуру	149
Охріменко В.А.	Права і свободи громадян в умовах воєнного стану	152
Панасюк В.О.	Запобігання та протидія домашньому насильству під час воєнного стану	155
Полівецька У.П.	Глобальний конституціоналізм як конституційно-правова концепція	157
Потороча О.Д.	Притягнення до кримінальної відповідальності за воєнні злочини в Україні	161
Пригара М.В.	Конституція України в умовах воєнного часу	163
Прокопчук М.Л.	Нормативно-правове забезпечення антитерористичної безпеки в Україні	165
Прохода К.О.	Права внутрішньо переміщених осіб	167
Різник Г.В.	Актуальні питання кримінальної відповідальності за катування	170
Робакідзе Н.Д.	Порушення трудових прав як загрози корпоративної безпека бізнесу	173
Рогожинський М.Я.	Етика рекламної діяльності у період воєнного стану: правові виклики та захист інтересів бізнесу	175
Savitska Y.	Regulatory and Legal Support for the Interaction of Society, Business and Government in Ukraine	178
Сазонова С.І.	Явище торгівлі людьми та Україна	180
Сальник С.С.	Реабілітація постраждалих від торгівлі людьми та	182

	надання їм необхідної допомоги: соціально-правовий аналіз	
Сбехат Ж.Н.	Підбір, перевірка та контроль персоналу в процесі організації безпеки фармацевтичного бізнесу	184
Сергієнко А.М.	Реалізація кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану	187
Синицин Д.О.	Реформа правової системи України для забезпечення ефективного відновлення країни після війни	190
Сищікова А.В., Волочій О.І.	Злочинність неповнолітніх: кримінологічний аналіз	193
Старченко А.М.	Кримінальний кодекс України 2001 року: новації та відхід від радянських норм	195
Чубенко М.І.	Суд коронера: інститут що може бути цікавим для України	198
Ясногор Л.Ю.	Актуальні проблеми права на охорону здоров'я та медичну допомогу військовослужбовців в Україні	200

Дискусії та обговорення:

Півненко О.С.	Пропозиції щодо розвитку механізмів реалізації державної політики у сфері подолання наслідків воєнних дій в Україні	205
Дідковський В.О.	Соціально-правові аспекти протидії гендерно зумовленому насильству в Україні та світі	207
Yemanov V.	State of Scientific Development Mechanisms of State Management of the Technical Support System of the Security Forces of Ukraine in Crisis Situations	209
Кучук А.О.	Методичні положення бухгалтерського обліку процесів евакуації підприємств	211
Jeyhul Islamli	Analysis of the Tax System and Tax Accounting in Finland	214
Корзун С.В.	Модернізація суб'єктної структури реалізації державної кримінально-правової політики	218
Левицький Я.Ю.	Дефініція державного фінансового контролю в наукових джерелах	220
Лукашук О.М.	Корупція як об'єкт кримінально-правової політики: наукове осмислення	222
Ткаченко А.В.	Індекс сприйняття корупції Європейського Союзу та країн Західної Європи	224
Гуща Т.К.	Соціально-економічний вплив медичного туризму	227
Андрєєв Є.В.	Програми ЄС щодо розвитку системи охорони здоров'я	229
Курбанов А.К.	Характеристика фінансового потенціалу як об'єкту державного управління	230
Дмитренко І.	Цифрова трансформація системи охорони здоров'я Європейським Союзом	232

Наукове видання

Матеріали

V Всеукраїнського науково-практичного семінару

ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Матеріали подані мовою оригіналу. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Упорядники:

О.В. Острогляд,

В.С. Коршак

Видано за авторською редакцією

Підп. до друку Формат 60х84/18

Папір офс. Друк різографічний. Гран. Bookman Old Style

Умовн.др.арк. 15,2. Наклад 100.